

DET KONGELIGE
ARBEIDS- OG INKLUDERINGSDEPARTEMENT

Prop. 108 L

(2024–2025)

Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak)

Endringer i lov om Statens pensjonskasse
og enkelte andre lover (nye pensjonsregler
for personer med særaldersgrense)

DET KONGELIGE
ARBEIDS- OG INKLUDERINGSDEPARTEMENT

Prop. 108 L

(2024–2025)

Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak)

Endringer i lov om Statens pensjonskasse
og enkelte andre lover (nye pensjonsregler
for personer med særaldersgrense)

Innhold

1	Proposisjonens hovedinnhold..	7	5.4	Departementets vurdering og forslag	31
2	Bakgrunnen for lovforslaget	9			
3	Gjeldende rett – dagens pensjonssystem for personer med særaldersgrense	12	6	Videreføring av gjeldende tidligpensjonsordning	34
3.1	Offentlig tjenestepensjon	12	6.1	Innledning og sammendrag	34
3.1.1	Innledning	12	6.2	Avtalen og forslagene i høringsnotatet	34
3.1.2	Offentlig tjenestepensjon for personer født i 1962 eller tidligere	12	6.2.1	Aldersgrense 65 år	34
3.1.3	Offentlig tjenestepensjon for personer født i 1963 eller senere ..	13	6.2.2	Aldersgrense 63 år	35
3.1.4	Pensjonsregler for personer med særaldersgrense	13	6.2.3	Aldersgrense 60 år	35
3.2	Avtalefestet pensjon	15	6.3	Høringsinstansenes syn	35
3.2.1	Innledning	15	6.4	Departementets vurdering og forslag	37
3.2.2	Offentlig AFP for de som er født i 1962 og tidligere	15	7	Ny tidligpensjonsordning	40
3.2.3	Offentlig AFP for de som er født i 1963 og senere	15	7.1	Innledning og sammendrag	40
3.2.4	Offentlig AFP og forholdet til særalderspensjon	16	7.2	Kvalifikasjonsregler	40
3.3	Pensjon for personer med særaldersgrense – forholdet til arbeidsinntekt	16	7.2.1	Avtalen og forslagene i høringsnotatet	40
3.4	Samordning av pensjons- og trygdeytelser	17	7.2.2	Høringsinstansenes syn	41
4	Høringsnotatet fra 28. juni 2024, avtalen fra 13. januar 2025 om økt fribeløp og oversikt over lovforslagene	18	7.2.3	Departementets vurdering og forslag	44
4.1	Forslagene i høringsnotatet	18	7.3	Beregningsregler	46
4.2	Høringsinstansene	19	7.3.1	Avtalen og forslagene i høringsnotatet	46
4.3	Generelle inntrykk fra høringen ...	20	7.3.2	Høringsinstansenes syn	47
4.4	Avtale fra 13. januar 2025 om økt fribeløp	24	7.3.3	Departementets vurdering og forslag	49
4.5	Departementets kommentarer til synspunkter fra høringen som ikke berører det materielle innholdet i lovforslagene	24	7.4	Flere ulike særaldersgrenser gjennom arbeidslivet	50
4.6	Oversikt over lovforslagene	25	7.4.1	Avtalen og forslagene i høringsnotatet	50
5	Uføre fra stillinger med særaldersgrense	27	7.4.2	Høringsinstansenes syn	51
5.1	Innledning og sammendrag	27	7.4.3	Departementets vurdering og forslag	51
5.2	Forslaget i høringsnotatet	27	7.5	Utbetalingsperiode og utfasing av 85-årsregelen	51
5.3	Høringsinstansenes syn	27	7.5.1	Avtalen og forslagene i høringsnotatet	51
			7.5.2	Høringsinstansenes syn	52
			7.5.3	Departementets vurdering og forslag	52
			7.6	Kombinasjon av ny tidligpensjon og inntekt	53
			7.6.1	Avtalen av 25. august 2023 og forslagene i høringsnotatet	53
			7.6.2	Høringsinstansenes syn	54
			7.6.3	Avtalen fra 13. januar 2025 om økt fribeløp	56

7.6.4	Departementets vurdering og forslag	56	10	Økonomiske effekter for den enkelte	84
7.7	Forholdet til andre ytelser	58	10.1	Aldersgrense 65 år	84
7.7.1	Avtalen og forslagene i høringsnotatet	58	10.2	Aldersgrense 63 år	86
7.7.2	Høringsinstansenes syn	59	10.3	Aldersgrense 60 år	89
7.7.3	Departementets vurdering og forslag	60	10.4	Reduksjon av ny tidligpensjon	91
8	Særalderspåslag	62	11	Forholdet til Grunnloven	95
8.1	Innledning og sammendrag	62	11.1	Innledning og utgangspunkter	95
8.2	Kvalifikasjonsregler	62	11.2	Utfasing av 85-årsregelen	95
8.2.1	Avtalen og forslagene i høringsnotatet	62	11.3	Personer med aldersgrense 65 år, som er født i 1965 og senere, får ikke tidligpensjon	98
8.2.2	Høringsinstansenes syn	63	11.4	Nye regler om reduksjon av tidligpensjonen	98
8.2.3	Departementets vurdering og forslag	64	12	Forholdet til Den europeiske menneskerettskonvensjonen (EMK)	100
8.3	Beregningsregler	65	13	Forholdet til EØS-avtalen	101
8.3.1	Avtalen og forslagene i høringsnotatet	65	13.1	Innledning	101
8.3.2	Høringsinstansenes syn	66	13.2	EØS-avtalen som ramme for trygdekoordinering	101
8.3.3	Departementets vurdering og forslag	66	13.3	Trygdeforordningen	102
8.4	Flere ulike særaldersgrenser gjennom arbeidslivet	67	13.3.1	Klassifisering og relevante deler av trygdeforordningen	102
8.4.1	Forslagene i høringsnotatet	67	13.3.2	Særordning for tjenestemenn	103
8.4.2	Høringsinstansenes syn	67	13.3.3	Lovvalg	103
8.4.3	Departementets vurdering og forslag	68	13.3.4	Likebehandling	103
8.5	Utbetalingsperiode	69	13.3.5	Sammenlegging av tid	103
8.5.1	Avtalen og forslagene i høringsnotatet	69	13.3.6	Delpensjonsprinsippet	104
8.5.2	Høringsinstansenes syn	69	13.3.7	Krav til opphold i Norge og eksportabilitet	105
8.5.3	Departementets vurdering og forslag	69	14	Økonomiske og administrative konsekvenser. Likestillingsmessige konsekvenser	106
8.6	Regler for reduksjon av særalderspåslaget	69	14.1	Innledning	106
8.6.1	Avtalen og forslagene i høringsnotatet	69	14.2	Økonomiske konsekvenser	106
8.6.2	Høringsinstansenes syn	70	14.2.1	Aldersgrense 60 og 63 år	106
8.6.3	Departementets vurdering og forslag	75	14.2.2	Aldersgrense 65 år	109
8.7	Forholdet mellom særalderspåslag og andre ytelser ..	78	14.3	Administrative konsekvenser	113
8.7.1	Forslagene i høringsnotatet	78	14.4	Likestillingsmessige konsekvenser	113
8.7.2	Høringsinstansenes syn	78	15	Merknader til lovforslaget	114
8.7.3	Departementets vurdering og forslag	79			
9	Endringer i samordningsloven	80		Forslag til lov om endringer i lov om Statens pensjonskasse og enkelte andre lover (nye pensjonsregler for personer med særaldersgrense)	132
9.1	Forslagene i høringsnotatet	80			
9.2	Høringsinstansenes syn	81			
9.3	Departementets vurdering og forslag	82			

Vedlegg

1	Avtale om pensjonsregler for personer med særaldersgrense som er født i 1963 eller senere 141	2	Avtale om økt fribeløp for de som skal ha ny tidligpensjon 145
---	---	---	--

DET KONGELIGE
ARBEIDS- OG INKLUDERINGSDEPARTEMENT

Prop. 108 L

(2024–2025)

Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak)

Endringer i lov om Statens pensjonskasse og enkelte andre lover (nye pensjonsregler for personer med særaldersgrense)

*Tilråding fra Arbeids- og inkluderingsdepartementet 10. april 2025,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Støre)*

1 Proposisjonens hovedinnhold

Arbeids- og inkluderingsdepartementet legger i denne proposisjonen fram forslag til endringer i følgende lover:

- lov 28. juli 1949 nr. 26 om Statens pensjonskasse
- lov 6. juli 1957 nr. 26 om samordning av pensjons- og trygdeytelser
- lov 22. juni 1962 nr. 12 om pensjonsordning for sykepleiere
- lov 25. juni 2010 nr. 28 om avtalefestet pensjon for medlemmer av Statens pensjonskasse

Forslagene i proposisjonen her følger opp avtalen som ble inngått 25. august 2023 mellom Arbeids- og inkluderingsdepartementet, LO, Unio, YS, Akademikerne, KS og Spekter om pensjonsregler for personer med særaldersgrense som er født i 1963 eller senere, og avtalen som ble inngått mellom de samme parter 13. januar 2025 om økt fribeløp for de som skal ha ny tidligpensjon.

Det er avtalt at særaldersgrensene skal øke i takt med økende levealder. Det innebærer at utbe-

talingsperioden for tidligpensjon og særalderspålslag forskyves. Økningen skal skje i tråd med økningen i alderen for ubetinget rett til uttak av alderspensjon fra folketrygden. I Meld. St. 6 (2023–2024) er det foreslått å øke aldersgrensene i pensjonssystemet og i de andre inntektssikringsordningene i folketrygden, og Stortinget har stilt seg bak forslagene. Forslaget om å øke aldersgrensene i takt med levealderen gjelder alle, ikke bare for stillinger med særaldersgrenser. Arbeidet med lovforslag om økte aldersgrenser er pågående, og dette arbeidet vil også omfatte forslag om økte aldersgrenser for personer med særaldersgrenser. Det foreslås derfor ikke regler for økte aldersgrenser i denne proposisjonen. Lovforslagene er imidlertid utformet slik at det vises til alderen for ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden og ikke til dagens særaldersgrenser som er 60, 63 og 65 år. Dette sikrer at det foreslåtte regelverket også fungerer i et system med økende aldersgrenser.

Pensjonsforliket i Stortinget som ble inngått 29. februar 2024 innebærer at det skal innføres en sliterordning i folketrygden. Ordningen skal etableres etter modell av sliterordningen i privat sektor, og partene skal involveres i utformingen av ordningen. Arbeidet med å utarbeide regelverket for sliterordningen er pågående. Et framtidig slitertillegg vil kreve regler for hvordan slitertillegget skal fungere i sammenheng med ytelsene som foreslås for personer med særaldersgrense. Departementet vil komme tilbake med en vurdering av hvordan slitertillegget skal samhandle med tidligpensjon og særalderspåslag når den konkrete utformingen av et slitertillegg i folketrygden er avklart.

Det foreslås en ny tidligpensjon til personer som i dag har en særaldersgrense på 63 år født fra og med 1967, og personer som i dag har en særaldersgrense på 60 år født fra og med 1970. Det foreslås at gjeldende tidligpensjonsordning videreføres for eldre årskull med særaldersgrense 60 og 63 år, samt for personer med særaldersgrense 65 år født i 1963 og 1964. For personer som tilfredsstiller kvalifikasjonskravene, utgjør ny tidligpensjon 66 prosent av pensjonsgrunnlaget i stillingen med særaldersgrense for de som har minst 30 års samlet opptjening med særaldersgrense. Det foreslås særskilte regler for å håndtere opptjeningstid før 1. januar 2025. Videre foreslås det at ny tidligpensjonen avkortes dersom pensjonsgivende inntekt etter uttak overstiger en inntektsgrense. Inntektsgrensen for de som fratrer helt og får en ugradert tidligpensjon er 2,7 G.

Personer med særaldersgrense kan i dag ta ut pensjon inntil tre år før aldersgrensen dersom summen av alder og tjenestetid er minst 85 år (85-årsregelen). Det foreslås en gradvis utfasing av muligheten til å ta ut pensjon før aldersgrensen etter 85-årsregelen.

Det foreslås en ny pensjonsytelse til personer med særaldersgrenser født fra og med 1963, kalt

særalderspåslag. Det foreslås at særalderspåslaget beregnes som en prosentandel av pensjonsgrunnlaget i stillingen med særaldersgrense for de som tilfredsstiller kvalifikasjonskravene. Det foreslås at satsen skal utgjøre 5,8 prosent for de med særaldersgrense 65 år, 6,5 prosent for de med særaldersgrense 63 år og 7,7 prosent for de med særaldersgrense 60 år. Det foreslås at det i utmålingen av ytelsen skal tas hensyn til tjenestetid i stilling med særaldersgrense. Det foreslås særskilte regler for å håndtere opptjeningstid før 1. januar 2025. Det foreslås at det livsvarige nivået på særalderspåslaget skal reduseres for de som har inntekt over en inntektsgrense etter uttak av særalderspåslaget. Inntektsgrensen for de som fratrer helt og får et ugradert særalderspåslag er 1 G. Det foreslås også at det livsvarige nivået på særalderspåslaget skal reduseres for de som har uttak av særalderspåslag senere enn to år før alderen for ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden. For de som har uttak av særalderspåslag senere enn to år før alderen for ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden, foreslås det at påslaget reduseres med $1/36$ av ytelsen for hver måned senere uttaket skjer.

Det foreslås at særalderspåslag fritt kan kombineres med alderspensjon fra folketrygden, ordinær alderspensjon fra offentlig tjenstepensjon, avtalefestet pensjon og betinget tjenstepensjon.

Avtalen fra 25. august 2023 omtaler ikke uføre, men endringene som følger av avtalen krever likevel tilpasninger i regelverket for offentlig tjenstepensjon for uføre fra stillinger med særaldersgrense. I kapittel 5 legger departementet fram forslag til hvordan regelverket for uføre kan tilpasses for å hensynta de øvrige endringene som følger av avtalen. I kapittel 6 og kapittel 7 foreslås det regler for tidligpensjon for årskullene født fra og med 1963, mens regler for særalderspåslag foreslås i kapittel 8.

2 Bakgrunnen for lovforslaget

Rundt 30 prosent av arbeidstakerne i offentlig sektor har lavere aldersgrense enn den alminnelige aldersgrensen i staten på 70 år, som forlikspartene i pensjonsforliket i Stortinget har blitt enige om at skal økes fra 70 til 72 år, jf. Innst. 233 S (2023–2024). De lavere aldersgrensene kalles særaldersgrenser og kan være 60, 63 eller 65 år. Store grupper med aldersgrense 60 år er innen politi, forsvar og brannvesen, mens blant andre sykepleiere, helsefagarbeidere og renholdere har aldersgrense 65 år. Personer som har særaldersgrense har rett til å motta alderspensjon fra særaldersgrensen, og har dermed rett til å motta alderspensjon før 67 år. Personer med særaldersgrense kan ta ut pensjon inntil tre år før aldersgrensen dersom summen av alder og tjenestetid er minst 85 år (85-årsregelen).

Når levealderen i befolkningen øker, vil den årlige pensjonen ved en gitt uttaksalder bli lavere. For personer med særaldersgrenser vil avgang ved tidligste mulige avgangsalder innebære et relativt lavt livsvarig pensjonsnivå. Som følge av levealdersjusteringen er det nødvendig å jobbe lenger, også for personer med særaldersgrenser.

Tidligere hadde ikke personer med særaldersgrenser mulighet til å kompensere for levealdersjusteringen. I 2021 vedtok Stortinget at statsansatte og sykepleiere med særaldersgrense skal ha rett til å fortsette i arbeid etter særaldersgrensen, jf. lov 18. juni 2021 nr. 91, Prop. 138 L (2020–2021) og Lovvedtak 160 (2020–2021). Tilsvarende endring ble gjort gjeldende i Spekter-området fra 1. juli 2021, og i kommunal sektor fra 1. januar 2022. Offentlig ansatte som har særaldersgrense 60, 63 eller 65 år har dermed ikke lenger plikt til å fratre stillingen sin ved særaldersgrensen, og kan fortsette å arbeide helt til den alminnelige aldersgrensen. Forlikspartene i pensjonsforliket har blitt enige om at den alminnelige aldersgrensen skal økes fra 70 til 72 år, jf. Innst. 233 S (2023–2024). Det ble også i pensjonsforliket avtalt at det skal gjøres en vurdering av reglene om bedriftsinterne aldersgrenser i arbeidsmiljøloven. I Prop. 1 S (2024–2025) fra Arbeids- og inkluderingsdepartementet (budsjettproposisjon) går det fram at regjeringen våren 2025 vil legge fram forslag om

økt alminnelig aldersgrense i staten og endringer i reglene i arbeidsmiljøloven om bedriftsinterne aldersgrenser. I tråd med dette la regjeringen i mars 2025 fram Prop. 73 L (2024–2025) *Endringer i arbeidsmiljøloven, lov om aldersgrenser for statsansatte m.fl. og lov om Statens pensjonskasse (avvikling av bedriftsinterne aldersgrenser og økning av den alminnelige aldersgrensen i staten)*. I proposisjonen foreslås det at adgangen til bedriftsinterne aldersgrenser i arbeidsmiljøloven avvikles, og at den alminnelige aldersgrensen i staten økes fra 70 til 72 år. I enkelte lover går aldersgrensen direkte fram av loven, uten at det er en direkte kobling til lov om aldersgrenser for statsansatte m.fl. eller lov om arbeidsmiljø, arbeidstid og stillingsvern mv. (arbeidsmiljøloven). Dette gjelder blant annet lov om pensjonsordning for sykepleiere og lov om pensjonsordning for apotekvirksomhet mv. Departementet vil vurdere om aldersgrensene i disse lovene skal endres i lys av endringene som foreslås i arbeidsmiljøloven og lov om aldersgrenser for statsansatte m.fl.

Pensjonsordningene og aldersgrensene for personer med særaldersgrenser har vært tilnærmet uendret svært lenge. Stortinget har gjennom flere tiår gjentatte ganger pekt på behovet for å vurdere reglene på nytt. Nylig sluttet også Pensjonsutvalget seg til dette i NOU 2022: 7.

Etter avtalen om ny offentlig tjenstepensjon i 2018, ble det igangsatt et arbeid med partene i offentlig sektor om pensjonsregler for personer med særaldersgrenser. I desember 2018 ble det enighet om midlertidige regler som sikret at personer født i 1963 og senere med særaldersgrense, fra 2020 kunne ta ut tidligpensjon på samme nivå og fra samme alder som tidligere. Personer født i 1963 og senere med særaldersgrense har ordinære regler for å beregne tjenstepensjonen fra 67 år, og har siden 2020 tjent opp alderspensjon i påslagsordningen.

I det påfølgende arbeidet ble det jobbet med langsiktige løsninger for pensjonsreglene for personer med særaldersgrense. Den 14. juni 2022 ble det inngått en prosessavtale mellom partene i offentlig sektor med formål å sikre nødvendig

framdrift i arbeidet med nye pensjonsregler for personer med særaldersgrense.

I prosessavtalen går det fram at første fase av arbeidet skal være en utredningsfase som utarbeider et grunnlag for en avtale mellom partene. Andre fase hadde som mål å avtale pensjonsløsninger. Utredningsfasen ble dokumentert i rapporten *Pensjon til personer med særaldersgrense*, rapport 25. mai 2023.¹ Rapporten ble utarbeidet av Arbeids- og inkluderingsdepartementet, blant annet på bakgrunn av møter med partene i offentlig sektor. Rapporten beskriver ulike alternativer til dagens pensjonsregler for personer med særaldersgrenser, hvilke konsekvenser de ulike alternativene har for den enkelte og kostnader ved ulike løsninger.

Den 25. august 2023 inngikk regjeringen og partene i offentlig sektor en avtale om pensjonsregler for personer med særaldersgrenser som er født i 1963 eller senere. I avtalen går det fram at partene erkjenner at de som har pliktig fratreden ved aldersgrensen står i en særstilling og at det skal gjennomføres en prosess for å avklare særregler for de som har pliktig fratreden ved aldersgrensen. I avtalen går det fram at denne prosessen skal avsluttes innen 1. juli 2024, men partene ble senere enige om å utsette fristen først til 1. oktober 2024 og deretter til 13. januar 2025.

Den 28. juni 2024 sendte departementet ut på høring lovforslag om nye pensjonsregler for personer med særaldersgrenser i tråd med den inngåtte avtalen med arbeidslivets parter i offentlig sektor. I høringsnotatet foreslo departementet endringer i lov 28. juli 1949 nr. 26 om Statens pensjonskasse (Statens pensjonskasseloven) og lov 22. juni 1962 nr. 12 om pensjonsordning for sykepleiere (sykepleierpensjonsloven), lov 25. juni 2010 nr. 28 om avtalefestet pensjon for medlemmer av Statens pensjonskasse og lov 6. juli 1957 om samordning av pensjons- og trygdeytelser (samordningsloven). Særregler for de som fortsatt har pliktig fratreden ble ikke vurdert i høringsnotatet, men det gikk fram at departementet ville vurdere videre framdrift for å lovregulere eventuelle særregler etter at prosessen med partene var avsluttet.

Avtalen fra 25. august 2023 inneholdt også formuleringer som ikke direkte påvirket forslagene i høringsnotatet. Det går for eksempel fram at avtalen er en oppfølging av pensjonsavtalen som par-

tene inngikk 3. mars 2018 og prosessavtalen som partene inngikk 14. juni 2022.

Det går også fram at avtalen ikke regulerer hvilke stillinger som i framtiden skal ha særaldersgrense eller hvilke aldersgrenser som skal gjelde, men at dette skal avklares i en senere prosess. Det går fram at partene er innforstått med at det igangsettes et arbeid for å vurdere det framtidige omfanget av særaldersgrenser, og at pliktig fratreden ved aldersgrensen også er en del av vurderingen.

Det går også fram av avtalen at ved endringer i hvilke stillinger som skal ha særaldersgrense, skal ansatte i en stilling med særaldersgrense som får endret aldersgrensen, og som har ti eller færre år igjen til aldersgrensen, beholde de aldersgrensene som da gjelder.

13. januar 2025 ble det enighet mellom regjeringen og partene i offentlig sektor om en løsning som svarer ut behovet for særregler for de som fortsatt har pliktig fratreden. Denne avtalen innebærer at plikten til å fratre oppheves i Forsvaret, samt at fribeløpet for avkorting av ny tidligpensjon økes fra 1 G til 2,7 G. Økt fribeløp gjelder alle som skal ha ny tidligpensjon, dvs. årskull født fra og med 1970 med aldersgrense 60 år og årskull født fra og med 1967 med aldersgrense 63 år. Lovforslagene i denne proposisjonen ivaretar avtalen om økt fribeløp for avkorting av ny tidligpensjon.

I tråd med avtalen 13. januar 2025 har regjeringen lagt fram Prop. 102 LS (2024–2025) *Endringer i forsvarsloven mv. (fjerning av plikten til å fratre ved særaldersgrense og innføring av åremål) og endring i ordningen for militært tilsatte (omlegging av avskjed med redusert lønn til Forsvarets sluttvederlag)*. I proposisjonen foreslås det blant annet at plikten til å fratre for militært tilsatte med særaldersgrense på 60 år fjernes.

I Statens pensjonskasseloven og sykepleierpensjonsloven er det i dag egne lovkapitler for brutto alderspensjon, hhv. kap. 5 og kap. 4, og egne lovkapitler for alderspensjon til medlemmer født i 1963 eller senere, hhv. kap. 5 a og 4 a. I lovproposisjonen her foreslås det nye regler om tidligpensjon og særalderspåslag for personer med særaldersgrenser. Disse reglene vil gjelde i mange år framover. Departementet mener det derfor er mest hensiktsmessig at disse samles i et eget, nytt lovkapittel i de nevnte lovene. I lov om Statens pensjonskasse vil dermed systemet for alderspensjon framstå slik (tilsvarende for lov om pensjonsordning for sykepleiere):

- Kapittel 5: Alderspensjon – bruttopensjon
- Kapittel 5 a: Alderspensjon – påslagspensjon mv.

¹ <https://www.regjeringen.no/contentassets/d2561f3faa-ef49beb3c2145cc5b1a3a1/rapport-pensjon-til-personer-med-saraldersgrense.pdf>

- Kapittel 5 b. Alderspensjon – tidligpensjon og særalderspåslag til personer med særaldersgrense.

Ved en lovendring i 2019 ble det, som en midlertidig løsning, innført en bestemmelse i kapitlene om brutto alderspensjon som innebærer at reglene også gjelder for personer født i 1963 eller senere med særaldersgrense, jf. henholdsvis § 20 a andre ledd og § 6 a andre ledd. Da reglene om tidligpensjon og det nye særalderspåslaget samles i de nye kapitlene 5 b og 4 b, blir det derfor nødvendig å oppheve de midlertidige reglene. Senest når personer med særaldersgrense når alderen for ubetinget rett til alderspensjon fra fol-

ketrygden, vil disse også omfattes av reglene i kapittel 5 a, det vil si at de får påslagspensjon og eventuell oppsatt brutto alderspensjon for opptjeningstid før 2020.

I avtalen er det skilt mellom tre ulike særaldersgrenser; 65, 63 og 60 år. Innenfor hver kategori skilles det videre på ulike årskull (de eldste årskullene og de yngste årskullene) hvorvidt de fullt ut skal beholde gjeldende tidligpensjonsordning eller skal ha en tilpasset (ny) tidligpensjonsordning. I tillegg omfattes særalderspåslaget. Avtalen inneholder videre en rekke detaljer, slik at i sum er det nødvendig med en rekke lovbestemmelser.

3 Gjeldende rett – dagens pensjonssystem for personer med særaldersgrense

3.1 Offentlig tjenestepensjon

3.1.1 Innledning

Reglene for alderspensjon for personer født i 1962 eller tidligere er hjemlet i Statens pensjonskasse-loven kap. 5. Tilsvarende regler følger av lov om pensjonsordning for sykepleiere kap. 4. Reglene for alderspensjon for personer født i 1963 eller senere er hjemlet i Statens pensjonskasseloven kap. 5 a. Tilsvarende regler følger av lov om pensjonsordning for sykepleiere kap. 4 a. Andre offentlige tjenestepensjonsordninger har i stor grad tilsvarende regler.

3.1.2 Offentlig tjenestepensjon for personer født i 1962 eller tidligere

For personer født i 1962 eller tidligere er alderspensjonen en brutto, samordningspliktig pensjon. Bruttopenasjonen før levealdersjustering utgjør ved full opptjening 66 prosent av det pensjonsgrunnlaget man har når man tar ut pensjonen. Bruttopenasjonen definerer hvor høy samlet pensjon ordningen garanterer, og bidraget fra tjenestepensjonen beregnes ved at det gjøres et fradrag, såkalt samordning, for alderspensjon fra folketrygden.

For en gitt bruttopensjon, blir bidraget fra tjenestepensjonen lavere jo mer man får fra folketrygden, og omvendt. Det gjøres ikke fradrag for hele alderspensjonen fra folketrygden, noe som gjør at samlet pensjon i de aller fleste tilfeller er høyere enn bruttopensjonen. At deler av folketrygden holdes utenom samordningen, kalles gjerne samordningsfordeler.

Det kreves minst 30 opptjeningsår i en offentlig tjenestepensjonsordning for å få full bruttopensjon, og dersom man har færre enn 30 års tjenestetid, reduseres bruttopensjonen forholdsmessig. Medlemstid ut over full opptjeningstid gir ikke økt bruttopensjon. Når en arbeidstaker har hatt arbeid med varierende arbeidstid, skal det ved

pensjoneringen fastsettes et gjennomsnittlig pensjonsgrunnlag.

Et medlem som fratrer sin stilling uten rett til straks å få tjenestepensjon eller offentlig avtalefestet pensjon (AFP), har rett til tjenestepensjon fra den aldersgrensen som gjelder for stillingen dersom pensjonsgivende tjenestetid er minst tre år, men tidligst fra fylte 65 år (opsatt alderspensjon). Dersom man ikke lenger er i stilling med rett til medlemskap i offentlig tjenestepensjonsordning når man tar ut pensjon, kan kravet til full opptjening være høyere enn 30 år, men maksimalt 40 år.

Alderspensjonen levealdersjusteres, det vil si at pensjonen justeres for endringer i befolkningens levealder. Dette gjøres med forholdstall og delingstall fastsatt av Arbeids- og velferdsdirektoratet.

Alderspensjonen kan normalt tidligst tas ut fra 67 år, men tidligere for stillinger med særaldersgrenser. Offentlig ansatte født i 1962 eller tidligere kan imidlertid ta ut AFP i alderen 62–66 år. Det vises til nærmere omtale av pensjonsregler for personer som har særaldersgrenser og AFP, i henholdsvis punkt 3.1.4 og 3.2.2.

Pensjonen samordnes med folketrygdens alderspensjon tidligst fra fylte 67 år. Samordningsreglene er tilpasset slik at alderspensjon fra folketrygden kan tas ut fleksibelt fra 62 år, med nøytrale uttaksregler og levealdersjustering. Det vises til nærmere omtale av samordningsregler i punkt 3.4.

Pensjon under utbetaling reguleres på samme måte som alderspensjon fra folketrygden, med et gjennomsnitt av lønns- og prisveksten.

For personer født i 1958 eller tidligere er det gitt en individuell garanti som sikrer at for personer med full opptjeningstid blir samlet pensjon ikke lavere enn 66 prosent av pensjonsgrunnlaget etter levealdersjustering og samordning. Garantien gjelder når pensjonen tas ut ved 67 år eller senere, og alderspensjonen samordnes som om folketrygden er tatt ut samtidig med offentlig tjenestepensjon. Personer født i 1959–1962 får en andel av denne garantien.

3.1.3 Offentlig tjenstepensjon for personer født i 1963 eller senere

Det ble fra 1. januar 2020 innført ny alderspensjon fra de offentlige tjenstepensjonsordningene, såkalt påslagspensjon. De nye opptjeningsreglene ble innført med virkning for personer født i 1963 eller senere.

I påslagsordningen gir alle år i jobb fram til 75 år pensjonsopptjening. Påslagspensjonen tjenes opp med en grunnsats på 5,7 prosent av pensjonsgrunnlaget i inntektsintervallet 0–12 G og en tilleggssats på 18,1 prosent i inntektsintervallet 7,1–12 G. Den enkelte arbeidstakers pensjonsopptjening akkumuleres i en beholdning. Påslagspensjon kan tas ut fleksibelt fra 62 til 75 år, og pensjonen kan kombineres med arbeidsinntekt uten at pensjonen blir avkortet. Pensjonen kan tas ut 100 prosent eller graderes med 20, 40, 50, 60, 80 prosent.

Pensjonen fastsettes på grunnlag av påslagsbeholdningen på uttakstidspunktet ved at beholdningen divideres med delingstallet på uttakstidspunktet for pensjonen. Dersom pensjonen ikke er tatt ut innen 75 år, utbetales pensjonen fra og med måneden etter fylte 75 år. De som har minst ett års samlet tjenestetid, får en oppsatt rett til påslagspensjon.

Påslagspensjonen under utbetaling reguleres på samme måte som alderspensjon fra folketrygden, med et gjennomsnitt av lønns- og prisvekst.

3.1.4 Pensjonsregler for personer med særaldersgrense

Den generelle bestemmelsen om aldersgrenser i arbeidslivet framkommer av lov 17. juni 2005 nr. 62 om arbeidsmiljø, arbeidstid og stillingsvern mv. (arbeidsmiljøloven). Etter denne loven kan et arbeidsforhold etter hovedregelen bringes til opphør når arbeidstakeren fyller 72 år, jf. lovens § 15-13 a, men det kan fastsettes lavere aldersgrense der det er nødvendig av hensyn til helse eller sikkerhet. Lavere aldersgrense kan også fastsettes dersom grensen gjøres kjent for arbeidstakerne, den praktiseres konsekvent av arbeidsgiver og arbeidstaker har rett til en tilfredsstillende tjenstepensjonsordning. Sistnevnte aldersgrenser, som ofte kalles bedriftsinterne aldersgrenser, kan ikke være lavere enn 70 år. Forlikspartene i pensjonsforliket har blitt enige om at det skal gjøres en vurdering av reglene om bedriftsinterne aldersgrenser i arbeidsmiljøloven, jf. Innst. 233 S (2023–2024). I tråd med dette la regjeringen i mars 2025 fram Prop. 73 L (2024–2025) *Endringer i arbeidsmiljøloven, lov om aldersgrenser*

for statsansatte m.fl. og lov om Statens pensjonskasse (avvikling av bedriftsinterne aldersgrenser og økning av den alminnelige aldersgrensen i staten). I proposisjonen foreslås det at adgangen til bedriftsinterne aldersgrenser i arbeidsmiljøloven avvikles.

For ansatte i staten og de som ellers er ansatt i stilling innlemmet i Statens pensjonskasse, er aldersgrensen fastsatt etter lov 21. desember 1956 nr. 1 om aldersgrenser for statsansatte m.fl. (heretter kalt aldersgrenseloven). Aldersgrenselovens virkeområde er altså knyttet til medlemskap i Statens pensjonskasse, og gjelder for statsansatte, undervisningspersonell i offentlig skole og ansatte i andre virksomheter som har tjenstepensjon i Statens pensjonskasse. Den alminnelige aldersgrensen etter aldersgrenseloven er 70 år, jf. aldersgrenseloven § 2. I forbindelse med pensjonsforliket 2024, jf. Innst. 233 S (2023–2024), har forlikspartene i pensjonsforliket blitt enige om at den alminnelige aldersgrensen for statsansatte og andre medlemmer av Statens pensjonskasse skal økes fra 70 til 72 år, og dermed harmoniseres med arbeidsmiljølovens grense på 72 år. I tråd med dette foreslår regjeringen i Prop. 73 L (2024–2025) at den alminnelige aldersgrensen i staten økes fra 70 til 72 år.

Aldersgrenseloven § 1 første ledd gjør unntak fra loven for personer som omfattes av særlige lovbestemmelser for militært tilsatte. Disse er særregulert i forsvarsloven kapittel 5. Regjeringen og partene i offentlig sektor inngikk 13. januar 2025 en avtale om at plikten til å fratre ved særaldersgrense skal oppheves i Forsvaret. I tråd med denne avtalen har regjeringen lagt fram Prop. 102 LS (2024–2025) *Endringer i forsvarsloven mv. (fjerning av plikten til å fratre ved særaldersgrense og innføring av åremål) og endring i ordningen for militært tilsatte (omlegging av avskjed med redusert lønn til Forsvarets sluttvederlag).* I proposisjonen foreslås det blant annet at plikten til å fratre for militært tilsatte med særaldersgrense på 60 år fjernes.

Aldersgrenseloven § 2 åpner for at enkelte stillinger kan ha lavere aldersgrenser enn den alminnelige aldersgrensen. De aktuelle aldersgrensene er 65, 63 eller 60 år. Dette gjelder stillinger der tjenesten medfører uvanlig fysisk eller psykisk belastning på de ansatte slik at de normalt ikke makter å skjøtte arbeidet forsvarlig til fylte 70 år (§ 2 første ledd bokstav a), eller tjenesten stiller spesielle krav til fysiske eller psykiske egenskaper, som normalt blir sterkere svekket før fylte 70 år enn det en forsvarlig utføring av tjenesten tilsier (§ 2 første ledd bokstav b).

Ifølge aldersgrenseloven § 2 har personer med særaldersgrense 60, 63 eller 65 år rett til å fort-

sette i stillingen etter aldersgrensen, og plikt til å fratre ved den alminnelige aldersgrensen. Kongen kan gi forskrift om at det i særlige tilfeller kan bestemmes at personer i enkelte stillinger med lavere aldersgrense skal fratre ved første månedsskifte etter at aldersgrensen for stillingen er nådd, men slik forskrift er ikke gitt.

For personer som går over til en stilling med en lavere aldersgrense enn tidligere, legges den nye aldersgrensen til grunn for pensjonsberegningen etter tre års tjeneste i den nye stillingen, jf. Statens pensjonskasseloven § 44 siste ledd. Personer som i løpet av de siste ti årene har gått over til en stilling med høyere aldersgrense, kan under visse forutsetninger ha rett til pensjon fra den tidligere aldersgrensen, jf. Statens pensjonskasseloven § 21 A. Dette er tilfeller der vedkommende har hatt stilling med lavere aldersgrense i minst 15 år, den lavere aldersgrensen er begrunnet med at tjenesten medfører uvanlig fysisk eller psykisk belastning slik at man normalt ikke makter å skjøtte arbeidet forsvarlig til fylte 70 år, og vedkommende ville hatt rett til alderspensjon i den tidligere stillingen.

Personer som har en særaldersgrense, får tjenstepensjonen beregnet etter Statens pensjonskasseloven kapittel 5, jf. § 20 a. Alderspensjonen gis når medlemmet fratrer stillingen helt eller delvis ved eller etter den aldersgrense som gjelder for stillingen, jf. Statens pensjonskasseloven § 21 første ledd. Dersom summen av tjenestetid og alder er minst 85 år, kan tjenstepensjonen tas ut inntil tre år før aldersgrensen (85-årsregelen), forutsatt at stillingen fratres helt eller delvis, se § 21 andre ledd.

Den årlige alderspensjonen beregnes av pensjonsgrunnlaget til medlemmet. Pensjonsgrunnlaget er normalt lønnen ved fratredelsen, begrenset til 12 ganger folketrygdens grunnbeløp. Når en arbeidstaker har hatt arbeid med varierende arbeidstid, skal det ved pensjoneringen fastsettes et gjennomsnittlig pensjonsgrunnlag. Hvis medlemmet har 30 års tjenestetid eller mer, får han eller hun full alderspensjon. Pensjonen utgjør da 66 prosent av pensjonsgrunnlaget. Dersom tjenestetiden er kortere, blir pensjonen forholdsmessig redusert.

Personer med særaldersgrense mottar en bruttoberegnet, ikke levealdersjustert, «særalderspensjon» fram til fylte 67 år, og deretter en ordinær tjenstepensjon. De som er født i 1962 eller tidligere, får fra måneden etter fylte 67 år, en bruttoberegnet tjenstepensjon som blir levealdersjustert og samordnet med alderspensjon fra folketrygden etter ordinære regler. De som er født i 1963 eller senere, får fra måneden etter fylte 67 år,

en levealdersjustert påslagspensjon og en levealdersjustert oppsatt bruttopensjon for opptjente pensjonsrettigheter fram til 2020. Bruttopenasjonen samordnes med alderspensjon fra folketrygden.

For sykepleiere er aldersgrensen fastsatt i lov 22. juni 1962 nr. 12 om pensjonsordning for sykepleiere (sykepleierpensjonsloven) og tilhørende forskrift. Aldersgrensen er 70 år for overordnede sykepleiere og sykepleiere i administrative stillinger og undervisningsstillinger. For underordnede sykepleiere er aldersgrensen 65 år. Regler for hvilke stillinger som skal regnes som underordnede, administrative, overordnede eller undervisningsstillinger, fastsettes av departementet, jf. sykepleierpensjonsloven § 6. Det er nærmere presisert i forskrift til sykepleierpensjonsloven hvem som skal ha aldersgrense 70 år og 65 år. Der er det også bestemt at styret i Pensjonsordningen for sykepleiere fastsetter aldersgrensen for enkeltmedlemmer i tvilstilfeller.

Aldersgrensene for ansatte i KS-området og i Oslo kommune er tariffavtalt. I forskrift til kommuneloven er det gitt bestemmelser om aldersgrenser og pensjoner for kommunalt eller fylkeskommunalt ansatte. Forskriften fastslår at aldersgrensen ikke må være lavere enn fastsatt for tilsvarende stillinger i henhold til aldersgrenseloven, og at kommunale og fylkeskommunale pensjonsordninger ikke må gi høyere ytelser enn etter Statens pensjonskasseloven. Bestemmelsene framgår av forskrift 22. april 1997 nr. 374 om pensjonsordninger for kommunalt eller fylkeskommunalt ansatte.

For KS-området følger det av § 6-1 i sentral generell særavtale SGS 2020 Pensjonsordninger at fastsettelse av aldersgrenser og regler om rett til å ta ut alderspensjon før nådd aldersgrense skal følge de samme prinsipper som gjelder i Statens pensjonskasse. Aldersgrensen er 70 år, eller den aldersgrense som til enhver tid gjelder i staten for tilsvarende stilling dersom særaldersgrensen i staten er 65 år eller lavere. I tvilstilfelle, eller hvis det ikke er tilsvarende stilling i staten, kan tariffpartene fastsette aldersgrense for stillingen. For arbeidstakere som har forskjellige funksjoner eller stillinger hos samme arbeidsgiver, er det hovedfunksjonen som avgjør hvilken aldersgrense vedkommende skal ha.

For personer som går over til en stilling med en lavere aldersgrense, legges i KS-området den nye aldersgrensen til grunn for pensjonsberegningen etter ett års tjeneste i den nye stillingen, jf. SGS 2020 § 6-2. Personer som i løpet av de siste ti årene har gått over til en stilling med høyere aldersgrense, kan under visse forutsetninger ha

rett til pensjon fra den tidligere aldersgrensen, jf. SGS 2020 § 6-3. Vilkårene tilsvarer det som gjelder etter Statens pensjonskasseloven § 21 A.

Det gis en oversikt over stillinger med særaldersgrense i KS' tariffområde i rundskriv B/4-2020. I likhet med oversikten over aldersgrensene i staten som Digitaliserings- og forvaltningsdepartementet har utarbeidet, viser rundskrivet om særaldersgrensene til aldersgrenseloven § 2.

For ansatte i stillinger omfattet av kommunal tjenstepensjon i KLP, er også aldersgrensene fastsatt i vedtekter for offentlig tjenstepensjon. Det framgår av vedtektene § 6-1 at:

«Aldersgrensen er 70 år, eller den aldersgrense som til enhver tid gjelder i staten for tilsvarende stilling dersom særaldersgrensen i staten er 65 år eller lavere. For arbeidstakere som har forskjellige funksjoner eller stillinger hos samme arbeidsgiver er det hovedfunksjonen som avgjør hvilken aldersgrense vedkommende skal ha. Ved overgang til stilling med annen aldersgrense legges den nye aldersgrensen til grunn etter 1 års tjeneste i den nye stillingen. Se likevel § 7–2.»

§ 7-2 i vedtektene gjelder overgang til stilling med høyere aldersgrense, og tilsvarer bestemmelsen i Statens pensjonskasseloven § 21 A.

3.2 Avtalefestet pensjon

3.2.1 Innledning

Avtalefestet pensjon (AFP) er et pensjonselement som er basert på tariffavtale. Pensjonen kommer, avhengig av fødselsår, enten før eller i tillegg til øvrig pensjon.

For tariffområdet i staten gjelder Hovedtariffavtalen i staten, se for eksempel Hovedtariffavtalen 2024–2026 mellom staten og Akademikerne og Unio punkt 4.2 og 4.3. For Tariffområdet KS følger retten av sentral generell særavtale, se SGS 2020 Pensjonsordninger del II kapittel 1 og 2. For arbeidstakere i stilling som gir rett til medlemskap i Statens pensjonskasse (SPK), gir lov om avtalefestet pensjon for medlemmer av Statens pensjonskasse utfyllende regler til tariffavtalens bestemmelser.

Ordningen er langt på vei den samme for alle ansatte i offentlig sektor. I det følgende omtales AFP i tariffområdene for staten og KS.

3.2.2 Offentlig AFP for de som er født i 1962 og tidligere

Offentlig AFP for de som er født i 1962 og tidligere (gammel AFP) er en tidligpensjon som kan tas ut fra fylte 62 år og kan gis fram til personen fyller 67 år. Den erstattes da av ordinær alderspensjon fra offentlig tjenstepensjonsordning.

En må på uttakstidspunktet være i lønnet arbeid på en arbeidsplass som har AFP. I tillegg må inntekten på uttakstidspunktet og i årene før være av en viss størrelse. Det er videre et vilkår at det er godskrevet pensjonspoeng i folketrygden for minst 10 år i perioden fra fylte 50 år til og med året før uttaksåret eller minst 10 års medlemskap i SPK eller en annen offentlig tjenstepensjonsordning etter fylte 50 år. Det siste gjelder for de som omfattes av lov om avtalefestet pensjon for medlemmer av Statens pensjonskasse.

Gammel AFP i perioden 62 til 65 år består av grunnpensjon, tilleggspensjon og/eller særtillegg, og beregnes etter reglene i folketrygdloven kapittel 3, slik de lød før 1. januar 2015. Det gis et særskilt AFP-tillegg i tillegg. Etter fylte 65 år beregnes pensjonen etter de ordinære reglene i tjenstepensjonsordningen, det vil si som en ordinær alderspensjon.

Gammel AFP kan ikke kombineres med alderspensjon fra folketrygden, jf. lov om avtalefestet pensjon for medlemmer av Statens pensjonskasse § 3 bokstav e, og lov om Statens pensjonskasse (Statens pensjonskasseloven) § 21 femte ledd (tariffområde staten) og SGS 2020 del II § 8 (tariffområde KS).

Gammel AFP i staten reduseres som hovedregel mot arbeidsinntekt, både fra offentlig og fra privat sektor. Fra 1. januar 2025 er toleransebeløpet for hvor mye man kan tjene uten at AFP blir redusert økt, tilsvarende grensen som gjelder i kommunal tjenstepensjon. Grensen er 0,26 ganger grunnbeløpet i folketrygden. Tidligere var grensen 15 000 kroner.

3.2.3 Offentlig AFP for de som er født i 1963 og senere

Arbeids- og sosialdepartementet, LO, Unio, YS, Akademikerne, KS og Spekter inngikk 3. mars 2018 en avtale om tjenstepensjon for ansatte i offentlig sektor. Punkt 3 i avtalen beskriver en ny avtalefestet pensjon (AFP) i offentlig sektor for personer som er født i 1963 og senere (ny offentlig AFP).

Arbeids- og inkluderingsdepartementet fulgte opp avtalen med et forslag til endringer i lov om

avtalefestet pensjon for medlemmer av Statens pensjonskasse. Stortinget vedtok 4. april 2024 regler for ny offentlig AFP for medlemmer av SPK som er født i 1963 eller senere.

Ny AFP i offentlig sektor er utformet etter mønster av den avtalefestede pensjonsordningen som gjelder i privat sektor.

Vilkårene for å få rett til ny offentlig AFP er knyttet til to tidspunkt; ved 62 år og ved uttakstidspunktet for AFP, jf. lov om avtalefestet pensjon for medlemmer av Statens pensjonskasse henholdsvis § 8 og § 9.

Ny AFP kommer i tillegg til eventuell alderspensjon fra tjenestepensjonsordningen (påslagspensjon) og folketrygden og utbetales livet ut, jf. lov om avtalefestet pensjon for medlemmer av Statens pensjonskasse § 11. Den kan tas ut fleksibelt fra fylte 62 år og fram til fylte 70 år, og kan kombineres med arbeid uten at pensjonen reduseres. Ytelsen beregnes på grunnlag av årlig opptjening i folketrygden i perioden fra 13 år til og med 61 år. Ny AFP kan ikke tas ut gradert, jf. § 11 andre ledd.

Ny AFP skal reguleres på samme måte som alderspensjon fra folketrygden, altså årlig med virkning fra 1. mai, i samsvar med et gjennomsnitt av lønns- og prisveksten, jf. § 12.

Løsningene som er vedtatt i lov om avtalefestet pensjon for medlemmer av Statens pensjonskasse, er lagt til grunn for utformingen av ny offentlig AFP også i andre tariffområder i det offentlige.

Det framgår av avtalen av 3. mars 2018 at medlemmer som ikke har rett til privat eller offentlig AFP, skal gis betinget tjenestepensjon som et tillegg til offentlig tjenestepensjon. Dette er fulgt opp i Statens pensjonskasseloven § 26 e (tariffområde staten) og SGS 2020 del II § 22-1 (tariffområde KS). Betinget tjenestepensjon tjenes opp fra og med 1. januar 2020 med 3,0 prosent av pensjonsgrunnlaget opp til 7,1 ganger folketrygdens grunnbeløp fram til og med den måneden medlemmet fyller 62 år. Årlig betinget tjenestepensjon fastsettes ved at beholdningen divideres med folketrygdens delingstall på uttakstidspunktet. Betinget tjenestepensjon kan tas ut fleksibelt fra 62 til 70 år. For medlemmer av Statens pensjonskasse er dette regulert i Statens pensjonskasseloven § 26 f.

3.2.4 Offentlig AFP og forholdet til særalderspensjon

Lov om avtalefestet pensjon for medlemmer av Statens pensjonskasse § 9 første ledd bokstav c slår fast at det er et vilkår for å kunne motta AFP

at vedkommende verken er eller har vært mottaker av alderspensjon etter Statens pensjonskasseloven § 20 a andre ledd eller fra tilsvarende tjenestepensjonsordninger. Dette innebærer at personer som mottar eller har mottatt særalderspensjon, ikke har rett til ny offentlig AFP. Det er imidlertid forutsatt i forarbeidene til lovendringene som etablerer ny offentlig AFP, at det bare er tidligpensjonsordningen som ikke skal kombineres med ny offentlig AFP, og at ny offentlig AFP skal kunne gis i kombinasjon med særalderspåslaget som nå foreslås her, jf. Prop. 35 L (2023–2024) punkt 7.4.3 side 39. Personer som tar ut tidligpensjon, og med dette diskvalifiserer for ny offentlig AFP, vil få betinget tjenestepensjon etter Statens pensjonskasseloven kapittel 5 a eller etter regler i tilsvarende tjenestepensjonsordninger.

3.3 Pensjon for personer med særaldersgrense – forholdet til arbeidsinntekt

Alderspensjon beregnet etter bruttoreglene fra offentlig tjenestepensjon kan bli påvirket av ny arbeidsinntekt om den nye arbeidsinntekten er fra et stillingsforhold som gir ny opptjening i offentlig tjenestepensjon. Alderspensjonen vil da bli redusert. For medlemmer av SPK reduseres alderspensjon under utbetaling ved at pensjon utbetales av forskjellen mellom pensjonsgrunnlaget i tidligere stilling og pensjonsgrunnlaget i ny medlemspliktig stilling, jf. Statens pensjonskasseloven § 26 tredje ledd. Annen arbeidsinntekt, som for eksempel inntekt fra privat sektor, gir ingen slik reduksjon.

Det er også ordninger med såkalt pensjonistlønn. Slik avlønning kan mottas uten at alderspensjonen blir redusert. Ordningen i staten framgår av Statens personalhåndbok punkt 5.5. Personer som mottar pensjonistlønn, beholder pensjonen uforandret og skal ikke meldes inn i pensjonsordningen.

Alderspensjon beregnet etter nye opptjeningsregler (etter kapittel 5 a i Statens pensjonskasseloven) som gis til medlemmer født i 1963 og senere, blir ikke påvirket av ny arbeidsinntekt. Pensjonen reduseres altså ikke for arbeidsinntekten slik pensjonen etter bruttoordningen gjør.

Etter gjeldende rett får imidlertid personer som er født i 1963 og senere, og har særaldersgrense, pensjon etter bruttoreglene fram til fylte 67 år. Det er da også reglene i § 26 tredje ledd for avkorting av pensjon mot inntekt som gjelder, det vil si inntekt som gir pensjonsopptjening i offentlig tjenestepensjonsordning.

3.4 Samordning av pensjons- og trygdeytelser

Lov 6. juli 1957 nr. 26 om samordning av pensjons- og trygdeytelser regulerer samordningen av en rekke ulike kombinasjoner av pensjoner og trygder som en person kan få samtidig fra to eller flere pensjonsordninger og trygder. I tillegg er det gitt mange forskrifter som supplerer samordningsloven. Samordningsloven regulerer hvor mye samlet pensjon en person kan få samtidig fra to eller flere av pensjons- og trygdeordningene. Samordningsloven har i dag særlig praktisk betydning når en person har rett til pensjon både fra folke-

trygden og fra en av de offentlige tjenstepensjonsordningene. Det er pensjonen fra tjenstepensjonsordningen som da skal reduseres.

Det følger av samordningsloven § 3 første ledd at samordningsloven omfatter alderspensjon etter lov 28. juli 1949 nr. 26 om Statens pensjonskasse kapittel 5 (alderspensjon – bruttopensjon) og bestemmelsen § 26 h i kapittel 5 a om oppsatt alderspensjon for tjenestetid før 2020. Påslagspensjon etter Statens pensjonskasseloven § 26 b i kapittel 5 a skal ikke samordnes med alderspensjon fra folketrygden. Det samme systemet gjelder tilsvarende for påslagspensjoner fra andre tjenstepensjonsordninger.

4 Høringsnotatet fra 28. juni 2024, avtalen fra 13. januar 2025 om økt fribeløp og oversikt over lovforslagene

4.1 Forslagene i høringsnotatet

Arbeids- og inkluderingsdepartementet sendte 28. juni 2024 på høring et lovforslag om nye pensjonsregler for personer med særaldersgrenser, i tråd med avtalen fra 25. august 2023 inngått med arbeidslivets parter i offentlig sektor.

I høringsnotatet ble det foreslått pensjonsregler for ansatte i stillinger med særaldersgrenser som er født i 1963 eller senere. Departementet foreslo en ny tidligpensjonsordning for personer som i dag har en særaldersgrense på 63 år født fra og med 1967, og for personer som i dag har en særaldersgrense på 60 år født fra og med 1970. Videre ble det foreslått at gjeldende tidligpensjonsordning videreføres for eldre årskull med særaldersgrense 60 og 63 år, samt for personer med særaldersgrense 65 år født i 1963 og 1964.

Som vilkår for å få ny tidligpensjon ble det foreslått krav om de siste 15 årene før aldersgrensen, eller før fratreden med rett til uttak av alderspensjon å ha stått i en stilling med særaldersgrense i minst 10 år. Det skulle være krav om minimum 20 prosent stilling med særaldersgrense for å få medregnet tid.

For personer som tilfredsstiller kvalifikasjonskravene ble det foreslått at ny tidligpensjon skal utgjøre 66 prosent av pensjonsgrunnlaget i stillingen med særaldersgrense for de som har minst 30 års samlet opptjening i full stilling med særaldersgrense. Videre ble det foreslått at tidligpensjonen skal avkortes dersom pensjongivende inntekt etter uttak overstiger et fribeløp på 1 G. Det ble også foreslått at 85-årsregelen gradvis skal utfases.

I høringsnotatet ble det også foreslått en ny pensjonsytelse til personer med særaldersgrenser, kalt særalderspåslag. Særalderspåslaget skal beregnes som en prosentandel av pensjonsgrunnlaget i stillingen med særaldersgrense for de som tilfredsstiller kvalifikasjonskravene. Det ble foreslått at satsen skal utgjøre 5,8 prosent for de med særaldersgrense 65 år, 6,5 prosent for de med særaldersgrense 63 år og 7,7 prosent for de med

særaldersgrense 60 år. I utmålingen av ytelsen skal det tas hensyn til både tjenestetid og gjennomsnittlig stillingsprosent i stilling med særaldersgrense. Det ble foreslått at personer som har hatt ulike særaldersgrenser gjennom arbeidslivet skal få beregnet særalderspåslag med ulike satser. Det ble også foreslått at særalderspåslaget ikke gis i kombinasjon med tidligpensjon, og at særalderspåslaget kommer til utbetaling når tidligpensjonen opphører for de som først mottar tidligpensjon. Det ble foreslått at særalderspåslag fritt skal kunne kombineres med alderspensjon fra folketrygden, ordinær alderspensjon fra offentlig tjenstepensjon, avtalefestet pensjon og betinget tjenstepensjon.

Departementet foreslo også regler for reduksjon av særalderspåslaget. Det ble foreslått at det livsvarige nivået på særalderspåslaget reduseres dersom den pensjongivende inntekten etter uttak av særalderspåslag overstiger et fribeløp på 1 G. Det ble også foreslått at det livsvarige nivået på særalderspåslaget reduseres for de som fratrer med tidligpensjon og har inntekt over 1 G senere enn to år før ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden. For de som fratrer senere enn to år før ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden uten å ha mottatt tidligpensjon, foreslo departementet at påslaget reduseres med 1/36 av ytelsen for hver måned senere uttaket skjer.

Avtalen fra 25. august 2023 omtaler ikke uføre, men endringene som følger av avtalen krever likevel tilpasninger i regelverket i offentlig tjenstepensjon for uføre fra stillinger med særaldersgrense. Med denne bakgrunnen ble det foreslått at alle uføre som er født i 1963 eller senere skal overføres fra uførepensjon i tjenstepensjonsordningen til alderspensjon i tjenstepensjonsordningen ved alderen for ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden, uavhengig av aldersgrense.

I avtalen fra 25. august 2023 går det fram at særaldersgrensene skal øke i takt med økende levealder, jf. avtalens punkt 2. Det innebærer at utbetalingsperioden for tidligpensjon og særalderspåslag forskyves. Økningen skal skje i tråd

med økningen i aldersgrensen for ubetinget rett til uttak av alderspensjon fra folketrygden.

I Meld. St. 6 (2023–2024) er det foreslått å øke aldersgrensene i pensjonssystemet og i de andre inntektssikringsordningene i folketrygden, og Stortinget har stilt seg bak forslagene. Forslaget om å øke aldersgrensene i takt med levealderen gjelder alle, ikke bare for stillinger med særaldersgrenser. Arbeidet med lovforslag om økte aldersgrenser er pågående, og dette arbeidet vil også omfatte forslag om økte aldersgrenser for personer med særaldersgrenser. Det ble ikke foreslått regler om økte aldersgrenser i høringsnotatet. Lovforslagene ble imidlertid utformet slik at det vises til alderen for ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden, og ikke til dagens særaldersgrenser som er 60, 63 og 65 år. Dette sikrer at regelverket fungerer også i et system med økende aldersgrenser.

I høringsnotatet ble det presentert forslag til endringer i lov 28. juli 1949 nr. 26 om Statens pensjonskasse (Statens pensjonskasseloven), lov 22. juni 1962 nr. 12 om pensjonsordning for sykepleiere (sykepleierpensjonsloven), lov 6. juli 1957 nr. 26 om samordning av pensjons- og trygdeytelser og lov 25. juni 2010 nr. 28 om avtalefestet pensjon for medlemmer av Statens pensjonskasse.

4.2 Høringsinstansene

Høringsnotatet ble offentliggjort på departementets hjemmesider 28. juni 2024, slik at det var allment tilgjengelig. Fristen for merknader ble satt til 1. november 2024.

Høringsnotatet ble dessuten sendt direkte til følgende instanser:

Departementene

Arbeids- og velferdsdirektoratet
Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet
Datatilsynet
Finanstilsynet
Forbrukerrådet
Forbrukertilsynet
Hovedredningssentralen
Konkurransetilsynet
Kriminalomsorgsdirektoratet
Likestillings- og diskrimineringsombudet
Politidirektoratet
Politiets sikkerhetstjeneste
Regelrådet
Regjeringsadvokaten
Skattedirektoratet

Statens pensjonskasse
Statens seniorråd
Statistisk sentralbyrå
Sysselmasteren på Svalbard
Trygderetten

Sivilombudet

Maritim pensjonskasse
Pensjonsordning for apotekvirksomhet
Pensjonsordning for sykepleiere
Garantikassen for fiskere

Oslo kommune

Akademikerne
Arbeidsgiverforeningen Spekter
Den Norske Aktuarforening
Farmasiforbundet
Fellesordningen for AFP
Finans Norge
Forsvarets seniorforbund
Funksjonshemmedes fellesorganisasjon (FFO)
Gabler AS
Hovedorganisasjonen Virke
Kommunal Landspensjonskasse (KLP)
KS – Kommunesektorens organisasjon
Kunnskapsenter for lengre arbeidsliv
Landsforbundet for offentlige pensjonister
Landsorganisasjonen i Norge (LO)
LO Kommune
LO Stat
NITO
Norges Farmaceutiske Forening
Norsk Pensjon AS
Næringslivets Hovedorganisasjon (NHO)
Organisasjonen for Uføres rettigheter
Oslo Pensjonsforsikring AS
Pensjon for alle – fagbevegelsens pensjonsnettverk
Pensjonistforbundet
Pensjonskasseforeningen
Pensjonskontoret
Regnskap Norge
Samarbeidsforumet for funksjonshemmedes organisasjoner (SAFO)
Samfunnsbedriftene
Senior Norge
Senter for et aldersvennlig Norge
Storebrand
Unio
Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund (YS)

Til sammen har 38 instanser og 41 privatpersoner gitt merknader til høringsnotatet. LO Kommune,

LO Stat, Unio og YS har levert en felles høringsuttalelse.

Følgende instanser har hatt realitetsmerknader til forslagene som ble sendt på høring:

Akademikerforbundet
 Akademikerne
 Akershus fylkeskommunes eldreråd
 Arbeids- og velferdsdirektoratet
 Arbeidsgiverforeningen Spekter
 Befalets Fellesorganisasjon (BFO)
 Den norske legeförening
 Forsvarets seniorforbund
 Forsvarsdepartementet
 Forsvarsmateriell
 Gabler AS
 Hovedorganisasjonen Virke
 Kommunal Landspensjonskasse (KLP)
 Krigsskoleutdannede Offiserers Landsforening (KOL)
 KS – Kommunesektorens organisasjon
 Landsforbundet for offentlige pensjonister
 LO Kommune
 LO Stat
 Maritim pensjonskasse
 Norges offisers- og spesialistforbund (NOF)
 Den Norske Aktuarforening
 Norsk Kommunedirektørforum
 Norsk Lokomotivførerforbund
 Norsk Tjenestemannslag, Samfunnsikkerhet og beredskap
 Oslo kommune
 Oslo Pensjonsforsikring AS
 Pensjon for alle
 Pensjonistforbundet
 Pensjonistpartiet Akershus
 Pensjonistpartiet Holtålen
 Politiets Fellesforbund
 Samfunnsbedriftene
 Senior Norge
 Skattedirektoratet
 Statens pensjonskasse
 Storebrand Livsforsikring AS
 Unio
 Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund (YS)

I tillegg har 41 privatpersoner gitt hørings svar.

Følgende instanser har meddelt at de ikke har merknader:

Domstoladministrasjonen
 Justis- og beredskapsdepartementet
 Klima- og miljødepartementet
 Norges Høyesterett
 Statistisk sentralbyrå (SSB)

Til sammen har 38 instanser og 41 privatpersoner gitt merknader til høringsnotatet. LO Kommune, LO Stat, Unio og YS har levert en felles høringsuttalelse.

4.3 Generelle inntrykk fra høringen

I dette avsnittet gis det en overordnet oversikt over tilbakemeldingene på forslagene i høringsnotatet. Mer detaljerte synpunkter på de enkelte lovforslagene blir presentert under omtalen i kapitlene 5 til 9.

De viktigste temaene som går igjen i innspillene gjelder grunnlovsværn og kritikk av for korte og strenge overgangsordninger, bekymringer for kompleksiteten i regelverket, problemer med datakvalitet for registrering av tid med særaldersgrenser bakover i tid, krav om 20 prosent stilling for å få medregnet tid, dårlige arbeidsinsentiver, sene regelverksavklaringer og likestillingsmessige konsekvenser av å innføre et minstekrav til stillingsstørrelse for å få medregnet tid.

Departementets forslag om at uføre med særaldersgrense skal overføres til alderspensjon i tjenstepensjonsordningen ved alderen for ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden har fått bred støtte i høringen.

Det har også kommet synpunkter som ikke berører det materielle innholdet i lovforslagene. Dette sammenfattes under «andre innspill» avslutningsvis i dette avsnittet.

Grunnlovsværn og strenge overgangsordninger

Flertallet av hørings svarene fra privatpersoner er svært kritiske til det de opplever er en for rask utfasing av 85-årsregelen, og innføring av avkorting mot inntekt fra privat sektor. De mener at dette er inngripende i opptjente rettigheter og i systemets forutsigbarhet. Mange mener de har basert sine karrierevalg på de eksisterende pensjonsvilkårene, og de føler nå at de rammes hardt av endringene som skjer sent i deres yrkesliv. Generelt uttrykker mange en følelse av at tilliten til statens pensjonsmessige forpliktelser er blitt svekket.

Det er også flere instanser som tar opp de samme problemstillingene, blant dem *Forsvaret*, *Norges offisers- og spesialistforbund (NOF)*, *Politiets Fellesforbund*, *Befalets Fellesorganisasjon (BFO)* og *Krigsskoleutdannede offiserers landsforening (KOL)*. De mener at departementet bør foreslå bedre overgangsordninger for de eldste årskullene som omfattes av de nye reglene.

LO Kommune, LO Stat, Unio og YS (heretter omtalt som arbeidstakerorganisasjonene) uttrykker at det er en mangel ved høringsnotatet at departementet ikke har vurdert om lovendringene er forenlig med Grunnloven § 97. De viser til at forhandlings- og lovendringsarbeidet har trukket betydelig ut i tid, slik at de endringer som nå foreslås vil få virkning for ansatte som etter dagens regler allerede har gått av, eller kan gå av med tidligpensjon to år fra lovendringene trer i kraft. De viser til at dette er kort tid og i liten grad gir forutberegnelighet for de eldste årskullene. Arbeidstakerorganisasjonene mener at det burde ha vært foreslått bedre overgangsregler for de eldste årskullene som omfattes av de nye reglene, særlig når det gjelder avkorting, bortfall/utfasing av 85-årsregelen og levealdersjustering av aldersgrensene.

Akershus fylkeskommunes eldreråd, Pensjonistpartiet Holtålen og BFO anfører også at endringen fra å kreve 30 års tjenestetid, til å kreve 30 år i en stilling med særaldersgrense, for å få full ytelse, kan være grunnlovsstridig.

Tilpasning for de med færre enn ti år igjen til pensjonsalder 1. januar 2020

I sitt hørings svar siterer *arbeidstakerorganisasjonene* pensjonsavtalen av 3. mars 2018. Her heter det under overskriften «Tilpasning for personer født i 1963 eller senere» at «Personer som 1.1.2020 har ti eller færre år til særaldersgrensen, skal sikres ordninger som gjør at de ikke kommer dårligere ut enn hvis dagens regler, inkl. 85-årsregelen, videreføres». Arbeidstakerorganisasjonene mener at bestemmelsen (som de omtaler som sikringsbestemmelsen) er ivarettatt når det gjelder tidligpensjon, men at det livsvarige nivået på alderspensjonen vil kunne bli dårligere enn dagens regler for de som ikke kvalifiserer til det nye særalderspåslaget. *Politiets Fellesforbund* påpeker også dette. Arbeidstakerorganisasjonene og *Politiets Fellesforbund* mener departementet må foreslå ordninger som gjør at de eldste årskullene ikke får et dårligere livsvarig pensjonsnivå enn om de gamle reglene ble videreført, og at det må gis en forskriftshjemmel for å ivareta dette.

Kompleksitet

Kommunal Landspensjonskasse (KLP), Statens pensjonskasse (SPK), Oslo Pensjonsforsikring (OPF), Gabler og Den Norske Aktuarforeningen påpeker at forslagene i høringsnotatet er svært komplekse, særlig når det gjelder avkortingsre-

glar og kvalifikasjonskrav. Pensjonsleverandørene mener at de foreslåtte reglenes kompleksitet kan skape usikkerhet og gjøre det vanskelig for den enkelte å ta informerte beslutninger om pensjon, samtidig som arbeidsgivere og pensjonsleverandører vil ha utfordringer med å informere ansatte i tilfredsstillende grad.

Også *arbeidstakerorganisasjonene* og *Akademi-kerne* er bekymret over kompleksiteten i det foreslåtte regelverket og konsekvensene for den enkelte. De mener at det er svært krevende å forstå bestemmelsene og at kompleksiteten i reglene trolig vil medføre stor pågang mot pensjonsinnretningene. Arbeidstakerorganisasjonene ber om forenkling i den grad det er mulig. *Hovedorganisasjonen Virke* gir uttrykk for lignende synspunkter og uttaler:

«Det bekymrer oss at regelverket i denne høringen er blitt så komplisert. For den enkelte som skulle ønske å bytte jobb et stykke ut i 50 års alder, tror vi det vil være nær sagt umulig å få klarhet i implikasjonene for fremtidig pensjon.»

Datakvalitet

Alle tjenstepensjonsleverandører som har gitt hørings svar informerer om at de mangler dokumentasjon av særaldersgrensestillinger bakover i tid. De påpeker at ettersom historiske særaldersgrenser tidligere ikke har hatt betydning for pensjonsberegning, har det ikke vært behov for å spare på denne informasjonen. Videre vises det til at det har vært ulike innmeldingsgrenser for medlemskap bakover i tid. Flere av leverandørene ber departementet vurdere om «opptjening» bakover i tid kan gjøres på en forenklet måte.

Arbeidstakerorganisasjonene viser til at ansatte som bakover i tid har hatt stillingsbrøker mellom 20 prosent og cirka 37 prosent (under tidligere innmeldingsgrense) eller stillinger hos ulike arbeidsgivere som til sammen oppfyller innmeldingskravet, vil få problemer med å dokumentere 20-prosentkravet i en særaldersstilling 30 år tilbake i tid. Arbeidstakerorganisasjonene mener det bør finnes enklere løsninger enn at den enkelte må lete etter dokumentasjon for å bevise 20-prosent stilling i særaldersgrense.

Arbeidsinsentiver

Flere instanser peker på hva de mener er dårlige arbeidsinsentiver i det foreslåtte regelverket. *KLP* mener det er uheldig at departementet foreslår et

regelverk for personer med særaldersgrenser som gir sterke insentiver til å slutte i en offentlig stilling og i stedet jobbe i privat sektor. *Akademikerne* påpeker at reglene for avkorting mot inntekt er både strenge og kompliserte, og mener at regelverket burde legge bedre økonomisk til rette for utnyttelse av restarbeidsevnen. *BFO* og *Forsvaret* mener at kvalifikasjonskravene og avkortingsreglene som foreslås vil gjøre det enda vanskeligere å rekruttere folk inn i stillinger med særaldersgrense.

Sene regelverksavklaringer

Arbeidstakerorganisasjonene, *Akademikerne* og *KLP* mener det er uheldig at pensjonsreglene kommer sent. *KLP* påpeker at sene regelverksavklaringer skaper mindre forutsigbarhet for den enkelte, vanskeliggjør kommunikasjon for pensjonsleverandører, og gir utfordringer for systemutviklingen. *Arbeidstakerorganisasjonene* innrømmer samtidig at det er den eneste løsning for at reglene skal kunne virke fra 2025.

Likestillingsmessige konsekvenser

Arbeidstakerorganisasjonene mener at det å innføre en regel om minst 20 prosent stilling for å få medregnet tid har en klart kjønnskjøvet og deltidsdiskriminerende effekt, fordi kvinner er den gruppen som jobber mest deltid. De påpeker at dette ikke er belyst i kapitlet om likestillingsmessige konsekvenser. De viser videre til at avtalen som ble inngått 25. august 2023 inneholder en særmerknad hvor det påpekes at organisasjonene mener dette er diskriminerende.

Uføre med særaldersgrense

Alle høringsinstansene som har kommentert temaet støtter forslaget om at uføre med særaldersgrense skal overføres fra uførepensjon til alderspensjon ved samme alder som øvrige uføre, altså når uføretrygden opphører (i dag ved 67 år). Departementet ba særskilt om innspill på hvorvidt personer med særaldersgrense, som allerede kan være overført til alderspensjon, bør overføres tilbake til uførepensjon. *Arbeidstakerorganisasjonene* mener at disse personene må få muligheten til å velge uførepensjon, tidligpensjon eller alderspensjon etter særaldersgrense, ut fra det som gir best resultat for disse, basert på beregning etter både gammelt og nytt regelverk. Tjenestepensjonsleverandørene ønsker ikke en løsning der den enkelte kan velge, og ber om at ingen overfø-

res tilbake til uførepensjon. De peker på at dette heller kan ivaretas gjennom at alderen for opptjening av påslagspensjon forlenges til 67 år, også for de som allerede er overført til alderspensjon.

Andre innspill

Det har kommet en rekke synspunkter fra instanser som ikke berører det materielle innholdet i lovforslagene. Flere av disse innspillene gjelder prosessen om særregler for de som har plikt til å fratre ved særaldersgrensen (militært ansatte). Noen har også berørt ordningen med særaldersgrenser mer generelt, samt at særaldersgrensene framover skal øke i tråd med levealderen.

Arbeidstakerorganisasjonene viser til at forslaget innebærer at begrepet «ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden» brukes flere steder. De skriver at formålet med dette er at regelverket for særaldersgrenser vil fungere i tråd med økt aldersgrense i folketrygden som avtalt i det siste pensjonsforliket på Stortinget. *Arbeidstakerorganisasjonene* har ikke merknader vedrørende dette, men legger til grunn at det på sikt kommer en bedre ordlyd enn å vise til antall år før alderen for ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden, for eksempel «normalderen» som ble brukt av evalueringsutvalget eller et annet bedre uttrykk. *Arbeidstakerorganisasjonene* viser til at begrepet går igjen i en rekke bestemmelser i høringsnotatet og de mener at dette gjør lovbestemmelsene lite tilgjengelige.

Arbeidstakerorganisasjonene og *Politiets Fellesforbund* viser til at i punkt 2 siste avsnitt i avtalen av 25. august 2023 heter det: «Ved endringer i hvilke stillinger som skal ha særaldersgrense, skal ansatte i en stilling med særaldersgrense som får endret aldersgrensen og har ti eller færre år igjen til aldersgrensen, beholde de aldersgrensene som da gjelder.» *Arbeidstakerorganisasjonene* og *Politiets Fellesforbund* uttaler at i dette ligger (også) at ansatte som har ti år eller færre igjen til aldersgrensen skal få beregnet sin pensjon basert på de opprinnelige aldersgrensene. De mener at avtalen må forstås slik at den også omfatter endringer (økninger) i aldersgrensen for stillinger som fra før har særaldersgrense. *Arbeidstakerorganisasjonene* og *Politiets Fellesforbund* viser til at departementet ikke har foreslått lovregler som fastsetter dette som en rettighet for de ansatte. De mener departementet plikter å gjøre dette etter avtalen av 25. august 2023.

Befalets Fellesorganisasjon (*BFO*), *Krigsskoleutdannede offiserers landsforening* (*KOL*) og *NTL Samfunnssikkerhet og beredskap* stiller seg kritiske

til at plikten til å fratre kan fjernes for militært ansatte. BFO påpeker at forsvarssjefen har uttrykt behov for flere yngre militære ansatte, og at en eventuell fjerning av plikten til å fratre undergraver dette behovet. BFO mener også at Forsvarets beredskap og sikkerhet kan settes i spill ved opphevelse av plikten til å fratre. KOL påpeker at fjerning av plikten til å fratre kan medføre at Forsvaret får et eldre personell, med behov for tilpassede stillinger – noe de mener vil være vanskelig for Forsvaret å tilby. NTL Samfunnssikkerhet og beredskap understreker at de er enige med fagbevegelsen (unntatt Akademikerne) om at det å fjerne plikten til å fratre ved særaldersgrensen undergraver hele ordningen. De uttrykker skuffelse over at regjeringen ikke har fulgt opp sin egen erklæring om å reversere lovendringen. Tilknyttet diskusjonen om plikten til å fratre anbefaler *Forsvaret* å vurdere det nederlandske systemet, der militært personell følger sivil pensjonsalder minus fem år.

Samtidig er det flere instanser som uttrykker støtte til fjerning av plikten til å fratre. *Forsvarets Seniorforbund (FSF)* mener at opphevelse av plikten til å fratre er et viktig steg mot å styrke Forsvaret. FSF anser også at aldersgrensene i Forsvaret bør oppheves, og at det i stedet settes en grense på 75 år, slik at den er i samsvar med pensjonsopptjening i folketrygden. *Landsforbundet for offentlige pensjonister (LOP)* mener også at Forsvaret bør få plikten til å fratre opphevet, og understreker at det er viktig for alle å ha muligheten til å jobbe lenger, for å kompensere for den generelle levealdersjusteringen av pensjonene.

Videre understreker Politiets Fellesforbund at politiansatte ikke må få dårligere pensjonsregler enn andre grupper med særaldersgrense 60 år. De mener at dette gjelder uavhengig av om forsvarsansatte i fremtiden skal ha pliktig fratreden ved aldersgrensen eller ikke.

FSF uttrykker også at dagens særaldersgrenser bør revurderes og knyttes opp mot det reelle behovet for å opprettholde disse. *Spekter* mener at ordningen med særaldersgrenser i offentlig tjenstepensjon bør utfases. *NTL Samfunnssikkerhet og beredskap* og *Pensjon for alle* uttaler at det mangler et kompetansegrunnlag som dokumenterer at eldre ansatte vil kunne opprettholde eller forbedre arbeidsevnen sin i høyere alder. De stiller seg kritiske til at særaldersgrensene økes i takt med pensjonsalderen. *Norges offisers- og spesialistforbund (NOF)* viser til avtalen fra 25. august 2023 som legger til grunn at selve særaldersgrensen skal levealdersjusteres og understreker at arbeidsgivere må forplikte seg til å legge til rette

for at personellet skal kunne stå utover 60 år når denne aldersgrensen levealdersjusteres.

Samfunnsbedriftene henviser til at plikten til å fratre ved oppnådd særaldersgrense ble opphevet i 2022. De mener at endringen var riktig av flere grunner, bl.a. for å beholde tilgjengelig erfaren arbeidskraft og for å gi ansatte større fleksibilitet. Samtidig mener de at denne endringen, kombinert med sterke insentiver til å stå lenger i arbeid i høringsforslaget, kunne skape noen økonomiske og personellmessige utfordringer i brann- og redningssektoren. De påpeker at risikoen for å ikke oppfylle jobbens fysiske krav øker med alderen. Dette skaper utfordringer med å tilby passende alternative jobber, da det er færre tilgjengelige «retrettstillinger». De mener at økt fleksibilitet og høyere særaldersgrenser, sammen med sterke økonomiske insentiver til å stå lengere i arbeid, kan føre til flere uverdige avganger sent i karrieren. Det påpeker også at det kan gjøre planlegging og ressursstyring vanskeligere, samt øke kostnader knyttet til lønn og pensjon.

Gabler antar at særalderspåslag og ny tidligpensjon skal være omfattet av overføringsavtalen, og uttaler at de forventer at dette omtales i proposisjonen.

KLP viser til pensjonsforliket som ble avtalt 29. februar 2024, der det ble avtalt å etablere en sliterordning i folketrygden etter modell av sliterordningen i privat sektor. KLP påpeker at slitertillegget ser ut til å ha en konstruksjon som ligner veldig på særalderspåslaget. De oppfatter at det så langt ikke er avklart om slitertillegget skal komme i tillegg til eller som et alternativ til særalderspåslaget. De mener at dersom slitertillegget skal komme i tillegg til særalderspåslaget, må det avklares hvordan avkortningsregler for begge ytelsene skal fungere i sammenheng. Dersom det kun vil være mulig å velge en av ytelsene, mener de at slitertillegget nok vil gi en høyere ytelse for mange. De påpeker at pensjonsgrunnlaget ved «full opptjening» må overstige 4,3 G for at særalderspåslaget på 5,8 prosent skal være over 0,25 G. Enten slitertillegget skal komme i tillegg til eller som alternativ til særalderspåslaget, konstaterer KLP at det vil bidra til ytterligere kompleksitet i regelverket.

Noen instanser har hatt innspill til regneeksemplene som viser de økonomiske konsekvensene av de foreslåtte regelverket for den enkelte. De mener at forutsetningene som er blitt lagt til grunn ikke er representative for mange medlemmer med særaldersgrense, og etterspør eksempler som tar hensyn til blant annet redusert trygdetid, lavere stillingsbrøk i stilling med særalders-

grense og scenarier for personer som både har hatt stilling med ordinær aldersgrense og stilling med særaldersgrense.

Gabler bemerker at høringsnotatet ikke sier noe om hvordan de nye ordningene skal finansieres.

4.4 Avtale fra 13. januar 2025 om økt fribeløp

I avtalen fra 25. august 2023 går det fram at partene erkjenner at de som har pliktig fratreden ved aldersgrensen står i en særstilling, og at det skal gjennomføres en prosess for å avklare særregler for de som har pliktig fratreden ved aldersgrensen. I avtalen går det fram at denne prosessen skal avsluttes innen 1. juli 2024, men partene ble senere enige om å utsette fristen først til 1. oktober 2024 og deretter til 13. januar 2025.

13. januar 2025 ble det enighet mellom regjeringen og partene i offentlig sektor om en løsning som svarer ut behovet for særregler for de som har pliktig fratreden. Avtalen innebærer at plikten til å fratre i Forsvaret skal oppheves. Avtalens punkt om å oppheve plikten til å fratre lyder som følger:

«Regjeringen vil snarlig fremme lovforslag om å oppheve plikten til å fratre ved aldersgrensen for de som har pliktig fratreden ved aldersgrensen i dag. Siktemålet er at plikten til å fratre blir opphevet fra og med 1.7.2025.

Arbeidsgiverne i staten må legge til rette for at arbeidstakerne kan stå lenger i arbeid. Det må så snart som mulig igangsettes en prosess i forsvarssektoren med organisasjonene for å se på tiltak for å sikre at arbeidstakere som ønsker å stå utover aldersgrensen får mulighet til det.

Dette vil bidra til at offentlig sektor i større grad får nyttiggjort den kompetansen personer som i dag har særaldersgrenser besitter.»

I tråd med avtalen har regjeringen lagt fram Prop. 102 LS (2024–2025) *Endringer i forsvarsloven mv. (fjerning av plikten til å fratre ved særaldersgrense og innføring av åremål) og endring i ordningen for militært tilsatte (omlegging av avskjed med redusert lønn til Forsvarets sluttvederlag)*. I proposisjonen foreslås det blant annet at plikten til å fratre for militært tilsatte med særaldersgrense på 60 år fjernes.

Avtalen innebærer videre at fribeløpet for avkortning av ny tidligpensjon skal økes fra 1 G til

2,7 G. Økt fribeløp skal gjelde for alle som skal ha ny tidligpensjon, dvs. årskull født fra og med 1970 med aldersgrense 60 år og årskull født fra og med 1967 med aldersgrense 63 år. Avtalens punkt om økt fribeløp lyder som følger:

«I pensjonsavtalen fra 25. august 2023 er det avtalt at ny tidligpensjon skal avkortes med 66 prosent av pensjonsgivende inntekt over et fribeløp på 1 G. Denne avtalen innebærer at fribeløpet for avkortning av tidligpensjon økes til 2,7 G.»

Forslagene i denne lovproposisjonen ivaretar avtalen om økt fribeløp for avkortning av ny tidligpensjon. Økt fribeløp for avkortning av ny tidligpensjon har også noen overslagseffekter for departementets vurderinger. Dette framgår av departementets vurderinger og forslag i kapittel 7 og 8.

4.5 Departementets kommentarer til synspunkter fra høringen som ikke berører det materielle innholdet i lovforslagene

Synspunkter fra instanser som ikke berører det materielle innholdet i lovforslagene er ikke kommentert i øvrige kapitler i proposisjonen. Departementet gir derfor i dette avsnittet noen kommentarer til disse synspunktene.

Departementet deler synspunktet fra *LO Kommune, LO Stat, Unio* og *YS*, heretter omtalt som arbeidstakerorganisasjonene, om at bruken av begrepet «ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden» gjør lovforslagene vanskelig tilgjengelige. Departementet viser til at ettersom for eksempel «normalder» ikke er definert i eksisterende lovverk, så bør ikke dette begrepet brukes i loven. Departementet viser videre til at lovarbeid for å følge opp pensjonsforliket er pågående. Dersom for eksempel begrepet «normalder» eller «normert pensjonsalder» blir begreper som defineres i folketrygdloven, så vil det være naturlig, på et senere tidspunkt, å erstatte «ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden» med det begrepet som etableres i folketrygden.

Departementet har merket seg uttalelsen fra arbeidstakerorganisasjonene som gjelder siste avsnitt i punkt 2 i avtalen fra 25. august 2023. Avsnittet lyder: «Ved endringer i hvilke stillinger som skal ha særaldersgrense, skal ansatte i en stilling med særaldersgrense som får endret aldersgrensen og har ti eller færre år igjen til aldersgrensen, beholde de aldersgrensene som da gjel-

der.» Departementet deler synspunktet fra arbeidstakerorganisasjonene om at avtalen må forstås slik at den også omfatter endringer (øknin-ger) i aldersgrensen for stillinger som fra før har særaldersgrense. Departementet har ikke fore-slått lovregler for dette. Departementets vurde-ring er at det ikke er naturlig å ta inn i lovforsla-gene som gjelder pensjonsregler for personer med særaldersgrenser, hva som gjelder dersom det skjer endringer i hvilke stillinger som skal ha særaldersgrense eller endringer i aldersgrensene. Avtalen i sin helhet er vedlegg til denne lovpropo-sisjonen.

Til synspunktene som omhandler plikten til å fratre for militært ansatte viser departementet til vurderingene i Prop. 102 LS (2024–2025) *Endringer i forsvarsloven mv. (fjerning av plikten til å fratre ved særaldersgrense og innføring av åre-mål) og endring i ordningen for militært tilsatte (omlegging av avskjed med redusert lønn til Forsva-rets sluttvederlag).*

Til synspunkter fra *Politiets Fellesforbund* om at politiansatte ikke må få dårligere pensjonsre-gler enn andre grupper med særaldersgrense 60 år, viser departementet til at alle grupper med særaldersgrense 60 år likebehandles i lovforsla-gene i proposisjonen her. Avtalen fra 13. januar 2025 om økt fribeløp gjelder alle som skal ha ny tidligpensjon, uavhengig av hvilken yrkesgruppe med særaldersgrense 60 eller 63 år det er snakk om.

Til synspunktene som omhandler behovet for å ha særaldersgrenser viser departementet til at følgende går fram av avtalen fra 25. august 2023:

«Denne avtalen regulerer ikke hvilke stillinger som i framtiden skal ha særaldersgrense eller hvilke aldersgrenser som skal gjelde. Partene viser til punkt 10 i avtalen av 3. mars 2018 der det heter at hvilke stillinger som i fremtiden skal ha særaldersgrense eller hvilke aldersgrenser som skal gjelde, må avklares i en senere prosess.»

Departementet gjør ikke noen vurderinger av ulike gruppers behov for å ha særaldersgrenser, men viser til at dette, i tråd med avtalen, vil skje i en senere prosess.

Til merknader om at særalderspåslag og ny tidligpensjon bør være omfattet av overføringsav-talen, så er departementets vurdering at både tid-ligpensjon og særalderspåslag skal være omfattet av overføringsavtalen på samme måte som for eksempel bruttoordningen, påslagspensjon og uførepensjon. Dette gjelder både for å beregne

ytelsene og for å vurdere tid for å tilfredsstille kva-lifikasjonskravene.

Til merknader om hvordan en sliterordning i folketrygden skal samhandle med tidligpensjon og særalderspåslag, så vil departementet vurdere hvordan dette skal avgrenses mot hverandre når arbeidet med utformingen av slitertillegget er klart.

Til spørsmål om finansiering gir ikke departe-mentet her noen føringer for hvordan de nye ord-ningene skal finansieres, men legger til grunn at tjenestepensjonsleverandørene finner hensikts-messige løsninger innenfor eksisterende regel-verk.

4.6 Oversikt over lovforslagene

Departementet har valgt en tilnærming der reglene om ny tidligpensjon deles opp med egne paragrafer. For de eldste årskullene innen hver særaldersgrense, som skal beholde gjeldende regler om tidligpensjon, foreslår departementet at dette samles i en felles bestemmelse, § 26 n i Sta-tens pensjonskasseloven. Reglene i lov om Statens pensjonskasse vil dermed bli:

- § 26 n Tidligpensjon til personer i årskullene 1963 til 1969 som skal ha alderspensjon/ tidlig-pensjon beregnet etter kapittel 5
- § 26 o Tidligpensjon til personer med aldersgrense fire år lavere enn alderen for ubetinget rett til uttak av alderspensjon fra folketrygden
- § 26 p Tidligpensjon til personer med aldersgrense syv år lavere enn alderen for ubetinget rett til uttak av alderspensjon fra folketrygden.

I lov om pensjonsordning for sykepleiere er det kun én særaldersgrense, og det er ikke avtalt ny tidligpensjonsordning for de med 65 års aldersgrense, slik at her er det tilstrekkelig med én para-graf som regulerer tidligpensjon til personer i årskullene 1963 og 1964.

Det foreslås overgangsregler som innebærer at personer som har alderspensjon etter Statens pensjonskasseloven § 20 a andre ledd og syke-pleierpensjonsloven § 6 a andre ledd, når denne loven trer i kraft, skal anses for å ha tidligpensjon etter henholdsvis Statens pensjonskasseloven § 26 n og sykepleierpensjonsloven § 11 n.

Videre foreslås det en felles bestemmelse om særalderspåslaget, da avtalen inneholder flere lig-nende bestemmelser for de ulike særaldersgren-sene. Det er også utarbeidet en felles bestem-melse om reduksjon av tidligpensjonen mot inn-tekt, for å unngå for mye gjentakelser. Reglene om

reduksjon av tidligpensjonen for de eldste årskullene er derimot tatt inn i Statens pensjonskasseloven § 26 n og sykepleierpensjonsloven § 11 n.

Lovforslaget er utformet med sikte på at aldersgrensene skal øke slik som forlikspartene i pensjonsforliket har blitt enige om. Gjennomgående vises det derfor ikke til særaldersgrensene som gjelder i dag; 60, 63 og 65 år. Eksempelvis er 65-års aldersgrensen betegnet slik: «to år lavere enn alderen for ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden». Når det gjelder de øvrige bestemmelsene i lovene som i dag angir en bestemt alder eller aldersgrense, vil departementet komme tilbake med forslag til lovendringer senere.

Det foreslås dessuten en tilpasning i lov om avtalefestet pensjon for medlemmer av Statens pensjonskasse § 9 første ledd bokstav c. Bestemmelsen slår fast at det er et vilkår at vedkommende på tidspunktet for uttak av avtalefestet pensjon verken er eller har vært mottaker av blant

annet alderspensjon etter lov om Statens pensjonskasse § 20 a andre ledd eller fra tilsvarende tjenstepensjonsordninger. Tidligpensjon etter kapittel 5 b tas med i oppstillingen av ytelser som vedkommende verken kan motta eller på forhånd ha mottatt samtidig med avtalefestet pensjon etter loven. Tilsvarende tidligpensjon fra andre offentlige tjenstepensjonsordninger er likestilt (med en språklig endring sammenliknet med loven i dag). Det foreslås ikke å fjerne henvisningen til alderspensjon etter § 20 a andre ledd, selv om det er foreslått overgangsregler som innebærer at de som har slik alderspensjon ved ikrafttreddelsen av denne loven, skal anses for å ha tidligpensjon etter § 26 n. Hensynet bak å la henvisningen til alderspensjon etter § 20 a stå, er å omfatte de som har alderspensjon etter denne bestemmelsen, men der pensjonen opphører før lovendringene som foreslås her trer i kraft.

5 Uføre fra stillinger med særaldersgrense

5.1 Innledning og sammendrag

Avtalen fra 25. august 2023 omtaler ikke uføre, men endringene som følger av avtalen krever likevel tilpasninger i regelverket for offentlig tjenstepensjon for uføre fra stillinger med særaldersgrense.

Avtalen innebærer at tidligpensjonsordningen skal avvikles for de som har særaldersgrense 65 år. Det betyr at det ikke lenger vil være mulig å overføre uføre fra uførepensjon til bruttoberegnet tidligpensjon ved 65 år. Dersom uføre fra stillinger med særaldersgrense 65 år fortsatt skal overføres til alderspensjon ved særaldersgrensen, betyr det i praksis at de tvinges til å starte uttaket av ordinær offentlig tjenstepensjon fra 65 år, samtidig som de må ta ut alderspensjon fra folketrygden. De som er 100 prosent uføre, kan ikke samtidig ta ut alderspensjon fra folketrygden. For disse vil det derfor ikke være mulig å ta ut oppsatt bruttopensjon før 67 år, og det vil da kun være påslagspensjon som kan kombineres med uføretrygd fra folketrygden.

Avtalen innebærer videre at de med aldersgrense 60 og 63 år fortsatt skal ha en tidligpensjon, men beregningsreglene legges om, og det innføres nye kvalifikasjonsregler (stå i stilling med særaldersgrense 10 av siste 15 år). Uføre med aldersgrense 60 og 63 år vil derfor ikke nødvendigvis kvalifisere for ny tidligpensjon, noe som gjør det problematisk at uførepensjonen opphører ved særaldersgrensen.

På bakgrunn av dette foreslo departementet i høringsnotatet at alle uføre som er født i 1963 eller senere skal overføres fra uførepensjon i tjenstepensjonsordningen til alderspensjon i tjenstepensjonsordningen ved alderen for ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden, uavhengig av aldersgrense.

Departementet foreslår i avsnitt 5.4 at uføre fra stillinger med særaldersgrenser skal overføres fra uførepensjon til alderspensjon ved samme alder som i folketrygden. Etter ordinære regler gis det opptjening til påslagspensjon (og betinget tjenstepensjon fram til 62 år) for tiden med midlertidig uførepensjon og uførepensjon, og de som er uføre fra stillinger med særaldersgrense vil altså få opp-

tjening av påslagspensjon og betinget tjenstepensjon like lenge som de som ikke har særaldersgrense. Departementet foreslår at beregningen av midlertidig uførepensjon og uførepensjon, oppsatt bruttopensjon og enke- og enkemannspensjon ikke skal endres selv om uførepensjonen skal løpe fram til ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden.

Departementet foreslår at de som allerede har blitt overført fra uførepensjon eller midlertidig uførepensjon til alderspensjon før lovforslagene i denne proposisjonen trer i kraft, ikke skal overføres tilbake til uførepensjon. Departementet foreslår at disse skal fortsette å motta tidligpensjon fram til alderen for ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden. Departementet foreslår imidlertid at disse likevel skal få opptjening av påslagspensjon og betinget tjenstepensjon, som om de mottok uførepensjon.

5.2 Forslaget i høringsnotatet

I høringsnotatet ble det foreslått at alle uføre som er født i 1963 eller senere skal overføres fra uførepensjon i tjenstepensjonsordningen til alderspensjon i tjenstepensjonsordningen ved alderen for ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden, uavhengig av aldersgrense.

Uføre som er født fra og med 1963 vil allerede kunne ha blitt overført fra uførepensjon til alderspensjon fra særaldersgrensen. Departementet ba i høringsnotatet særskilt om innspill til hvorvidt disse bør overføres tilbake til uførepensjon, eventuelt om det enkelte medlem kan be om å få omregnet pensjonen til uførepensjon.

5.3 Høringsinstansenes syn

Alle høringsinstansene som har kommentert forslaget støtter at uføre med særaldersgrense skal overføres fra uførepensjon i tjenstepensjonsordningen til alderspensjon i tjenstepensjonsordningen ved alderen for ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden, uavhengig av aldersgrense.

LO Kommune, LO Stat, Unio og *YS*, heretter omtalt som arbeidstakerorganisasjonene, støtter forslaget og uttaler at konsekvensen av forslaget, slik de forstår det, er at det vil være mulig for den som eventuelt jobber ut over særaldersgrensen å få innvilget uførepensjon også etter aldersgrensen dersom kriteriene ellers er oppfylt. De ber om at dette kommenteres i oppfølgingen av høringsnotatet. *Akademikerne* uttrykker også at de støtter forslaget.

Både *Kommunesektorens organisasjon* (KS) og *Spekter* støtter departementets forslag om at alle uføre født 1963 eller senere skal overføres fra uførepensjon i tjenstepensjonsordningen til alderspensjon fra tjenstepensjonsordningen ved alderen for ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden. De uttrykker at en slik løsning vil forenkle regelverket, og det vil bidra til å ivareta en rimelig alderspensjonsytelse til disse arbeidstakerne. For de som allerede har blitt overført fra uførepensjon til alderspensjon ved særaldersgrensen, mener *Spekter* det bør gis en kompensasjon i tillegg til alderspensjonen dersom de beregningsmessig kommer bedre ut med nye regler.

Også tjenstepensjonsleverandørene, herunder *Statens pensjonskasse* (SPK), *KLP*, *Gabler*, *Oslo Pensjonsforsikring* (OPF) og *Storebrand*, støtter forslaget om at alle uføre født i 1963 eller senere skal overføres fra uførepensjon til alderspensjon ved alderen for ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden. Også *Aktuarforeningen* uttrykker at de støtter forslaget.

Departementet ba i høringsnotatet særskilt om innspill til hvordan uføre som er født fra og med 1963 og som allerede har blitt overført til alderspensjon bør håndteres.

Arbeidstakerorganisasjonene og *Akademikerforbundet* mener at disse personene, som de antar er få i antall, bør få muligheten til å velge ut fra det som gir best resultat. Arbeidstakerorganisasjonene viser til at departementet i høringsnotatet sier at det i forbindelse med oppfølgingen av pensjonsforliket 2024, jf. Innst. 233 S (2023–2034), vil vurdere hvordan uføres alderspensjon i offentlig tjenstepensjon skal tilpasses prinsippene i pensjonsforliket for skjerming av uføre mot levealderjusteringen. Arbeidstakerorganisasjonene minner her om at avtalen fra 3. mars 2018 om tjenstepensjon for ansatte i offentlig sektor sier at «Dette arbeidet utføres i samarbeid med partene i denne avtalen». De forventer at dette følges opp.

Befalets Fellesorganisasjon (BFO) mener den beste pensjonsutbetalingen bør legges til grunn for medlemmer som har blitt uføre. De peker på at SPK har en slik ordning for de som tar ut folke-

trygdberegnet AFP, der medlemmet får det som gir best uttelling av folketrygdberegnet AFP eller tjenstepensjon.

Akademikerne mener den økonomiske konsekvensen av ulike alternativer for den det gjelder bør være styrende. De antar at det enkleste er at de som allerede er overført til alderspensjon beholder gjeldende ytelse, men med mulighet for å velge tilbakeføring til uførepensjon eller eventuelt en beregnet økonomisk kompensasjon. Akademikerne peker på at det er flere momenter som må avklares:

- Skal uførepensjonen omregnes med ny tjenestetid (fram til alderen uførepensjonen opphører)?
- Skal det skje opptjening av tjenstepensjon og betinget tjenstepensjon i tiden fram til uførepensjonen opphører?
- Skal særalderspåslaget beregnes ut fra tjenestetiden fram til alderen uførepensjonen opphører?
- Skal etterlattepensjon baseres på tjenestetid fram til alderen uførepensjonen opphører?

Akademikerne tar også opp tilfellet hvor den uføre blir friskmeldt etter særaldersgrensen, men før uførepensjonen opphører. De skriver at det må vurderes om vedkommende da kan få særalderspåslaget beregnet ut fra tjenestetid til friskmeldingen.

Spekter mener at de som allerede er overført fra uførepensjon til alderspensjon bør gis en kompensasjon i tillegg til alderspensjonen dersom de kommer bedre ut med nye regler. *KS* har ikke konkrete forslag til hvordan disse bør håndteres.

Politiets Fellesforbund mener at det sentrale er at disse ikke skal tape økonomisk sammenlignet med om de hadde fått sin uføre- og alderspensjon fastsatt etter dagens regler. Reglene bør, etter *Politiets Fellesforbund* sitt syn, også utformes slik at det ikke er (uføre)pensjonisten selv som alene har ansvar for å ta valg som sikrer at pensjonisten ikke taper. Til dette vil regelverket være for komplisert.

Tjenstepensjonsleverandørene, herunder *Statens pensjonskasse* (SPK), *KLP*, *Storebrand* og *Oslo Pensjonsforsikring* (OPF) uttaler at de ikke ønsker en løsning hvor det enkelte medlemmet selv skal ta stilling til om de skal tilbakeføres til uførepensjon eller ikke.

SPK mener at en tilbakeføring fra tidligpensjon til uførepensjon ikke bør være noe medlemmet selv kan få velge. Årsaken er at dette vil skape usikkerhet hos mange medlemmer om hva som kan være et riktig valg. Det vil også stille

krav til god veiledning fra SPK som kan være utfordrende, fordi det vil være basert på forutsetninger, og som vil gi administrativ kompleksitet og økte kostnader. SPK foreslår at de medlemmene som allerede har gått over fra uførepensjon til tidligpensjon fortsetter med denne ytelsen, men at de får opptjening som om de hadde hatt årene med uførepensjon med i opptjeningen til påslagspensjon.

KLP ser det som mest hensiktsmessig at denne gruppen ikke blir tilbakeført til uførepensjon. Det er flere årsaker til dette, blant annet at pensjonistene har innrettet seg etter inntektsregler som gjelder for alderspensjon, samt administrative konsekvenser for pensjonsleverandørene. Manglende opptjening av alderspensjon, og andre eventuelle fordeler ved mottak av uførepensjon, anser KLP at kan løses på annen måte enn ved faktisk tilbakeføring til uførepensjon. Ut fra et likebehandlingsprinsipp anbefaler de ikke at det enkelte medlem kan be om å få omregnet pensjonen til uførepensjon.

Storebrand mener at uføre som allerede er overført til alderspensjon ved nådd særaldersgrense bør fortsette å motta alderspensjon. De mener altså at de ikke skal bli tilbakeført til uførepensjon. For å sikre en felles og lik løsning for alle, mener Storebrand at det ikke er ønskelig med valgmulighet for den enkelte.

OPF antar at hva som vil gi den beste samlede pensjonsutbetalingen fra tjenstepensjonsordningen og folketrygden fram til tidspunktet for ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden av henholdsvis 1) omregning tilbake til tjensteuførepensjon eller 2) fortsatt mottak av tidligpensjon, vil kunne variere avhengig av forutsetningene for beregningen i den enkelte sak, herunder om medlemmet mottar enten arbeidsavklaringspenger eller uføretrygd fra folketrygden, og av om tjensteuførepensjonen er en konvertert uførepensjon eller ikke. I tillegg spiller ulikheter i skattereglene inn på størrelsen på utbetalt pensjon etter skatt. Med bakgrunn i disse usikkerhetsmomentene, vurderer OPF at det kan forsvares at den aktuelle gruppen forblir mottakere av den tidligpensjonen de allerede har blitt innvilget og innrettet seg etter i tråd med dagens regler, uten mulighet til å be om å få omregnet tidligpensjonen til uførepensjon. De skriver at dette også er den enkleste løsningen. OPF påpeker at en slik løsning innebærer at den aktuelle gruppen vil gå glipp av opptjening til pensjon i tjenstepensjonsordningen for perioden etter særaldersgrensen. OPF mener at dette kan avhjelpes ved særskilt regulering av at den aktuelle gruppen skal god-

skrives opptjening utover særaldersgrensen på lik linje med de som fortsetter å være mottakere av tjensteuførepensjon utover særaldersgrensen.

Gabler tar ikke stilling til spørsmålet om uføre med særaldersgrense som allerede er overført til alderspensjon skal tilbakeføres til uførepensjon eller fortsette å motta alderspensjon. De skriver at en rekke forhold kan bestemme om det er mest fordelaktig å være uførepensjonist eller alderspensjonist. De nevner som en mulighet at pensjonsinnretningen på eget initiativ gjør en «besteberegning» for dem det gjelder. *Gabler* gjør oppmerksom på at det kan være tilfeller der personen ble syk før vedkommende nådde aldersgrensen, men hvor maksdato for sykemelding ble nådd etter at særaldersgrensen ble passert, slik at vedkommende fikk innvilget alderspensjon direkte, dvs. at det ikke var noen forutgående uførepensjon. *Gabler* spør om slike tilfeller også skal være kandidater for omregning, og bemerker at slike saker kan bli krevende å identifisere i ettertid.

Aktuarforeningen mener at det må reguleres at de ansatte som allerede har blitt overført til alderspensjon skal sikres opptjening av alderspensjon frem til 67 år da det vil kunne utgjøre en betydelig andel av samlet alderspensjon. For de som allerede får utbetalt tidligpensjon, mener Aktuarforeningen at det bør det gjøres vurderinger av hvordan en eventuell omlegging til uførepensjonen treffer den enkelte. De skriver at den gunstigste løsningen for de uføre nok vil være overgang til uførepensjon som gir en høyere ytelse enn særalderspensjon. Aktuarforeningen påpeker at dette samtidig vil gi økt kostnad for arbeidsgiverne. De mener at den enkleste løsningen vil være at utbetalingen av alderspensjonen videreføres for de som allerede får særalderspensjon utbetalt.

En rekke instanser reiser spørsmål om hvorvidt også beregningen av oppsatt bruttopensjon, uførepensjon og midlertidig uførepensjon og enke- og enkemannspensjon skal påvirkes av at uførepensjonen løper fram til ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden.

KLP bemerker at departementet ikke har foreslått endringer i framtidig medlemstid for beregning av uførepensjon, og at det fortsatt skal beregnes fram til aldersgrensen, og ikke fram til tidspunkt for ubetinget rett til uttak av alderspensjon fra folketrygden. KLP mener at det framstår som noe inkonsekvent at uførepensjonister skal få opptjening til alderspensjon fram til tidspunkt for ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden, mens tjenestetid ved beregning av uførepensjon kun skal medregnes fram til aldersgrensen, eller 67 år. KLP ber departementet vurdere en harmonise-

ring av opptjeningen av alderspensjon og medregning av tjenestetid.

KLP mener at det framstår som uklart om departementet mener at uføre automatisk skal omregnes til alderspensjon. KLP legger her til grunn at pensjonisten må kunne velge om de vil ta ut alderspensjon/AFP og eventuelt hvilke deler. Dette fordi en manglende rett til AFP på tidspunkt for opphør av uførepensjon kan repareres ved å jobbe lengre, noe som vil kunne gjelde i en situasjon der en person kun mottar uførepensjon fra en offentlig tjenstepensjonsordning.

Gabler tar opp samme problemstilling som KLP og stiller også spørsmål om hvorvidt forslaget skal påvirke beregningen av nevner i oppsatt uførepensjon for personer med særaldersgrense. De spør om mulig opptjeningstid skal regnes frem til aldersgrensen, til normalderen, eller til den ordinære aldersgrensen. Gabler mener at denne problemstillingen også er aktuell for ektefelle- og barnpensjon.

Gabler stiller også spørsmål om man skal kunne få innvilget uførepensjon fra offentlig tjenstepensjon etter at særaldersgrensen er passert. Videre stiller de spørsmål om tjenestetiden i så fall fortsatt skal framskrives til aldersgrensen eller om den skal framskrives til samme tidspunkt som for dem som ikke har særaldersgrense.

Gabler skriver at dersom tjenestetid skal framskrives til samme tidspunkt for alle som innvilges straksløpende uførepensjon, uavhengig av hvilken aldersgrense de har, blir det et spørsmål om løpende uførepensjoner som allerede er innvilget når de foreslåtte lovendringene trer i kraft, skal beregnes på nytt og få ny tjenestetid. Gabler vil ikke anbefale dette. De skriver at man da blir nødt til å omregne svært mange pensjoner og at det da vil måtte gjøres nye etteroppgjør.

Aktuarforeningen skriver at det er behov for avklaring av om det for bruttopensjoner (opptjent før 2020 for de som er født etter 1962), herunder etterlattepensjoner, skal gis opptjening i form av økt tjenestetid frem til 67 år, i motsetning til fram til særaldersgrensen. De skriver at tilsvarende spørsmål kan stilles til opptjeningstid for særalderspåsaget.

Enkelte høringsinstanser har påpekt at lovforslaget om at uføre med særaldersgrense skal overføres til alderspensjon ved alderen for ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden er utformet slik at det ikke skiller mellom de som er født før 1963 og fra og med 1963. De viser til at det i forarbeidene er vist til at lovforslaget kun skal gjelde årskull født fra og med 1963.

Enkelte instanser har også tatt opp forhold knyttet til finansiering og andre forhold relatert til lovforslaget om at uføre skal overføres til alderspensjon ved alderen for ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden, uavhengig av aldersgrense.

Aktuarforeningen skriver at forslaget om at utbetaling av uførepensjon skjer fram til 67 år betyr at premiereserven må styrkes. For de som allerede er uføre må premiereserven styrkes dersom de skal få uførepensjon i stedet for særalderspensjon, da perioden for utbetaling forlenges. Aktuarforeningen skriver at dette også gjelder for ansatte som opptjener pensjon. Aktuarforeningen mener at det er naturlig at gjeldende premiereserve for den oppsatte alderspensjonen fra aldersgrensen til 67 år benyttes til både finansiering av den økte utbetalingslengden for uføre og til finansiering av manglende opptjening for ansatte som opptjener uførepensjon. Aktuarforeningen skriver at for nye uførepensjonister vil man måtte avsette en premiereserve, muligens inkludert premiefritak, frem til 67 år. De uttaler at en forlengelse av uførepensjonens utbetalingsperiode vil måtte føre til økning i premie tilknyttet uførerisiko. På den annen side vil all alderspensjon før 67 år bortfalle, noe som vil føre til redusert premie til opptjening av alderspensjon. Aktuarforeningen skriver at nettoeffekten foreløpig er uklar.

Storebrand stiller spørsmål om hvordan økning i premiereserven for uføre skal finansieres. De spør om den skal dekkes ved engangspremie fra forsikringstaker eller utjevningsskapskapet, eller om den skal den motregnes og finansieres med avsatt premiereserve for alderspensjonsytelsen fra særaldersgrensen til tidspunkt for ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden. *Storebrand* uttaler at de mener at premiereservebehovet for uførepensjonsdekningen må kunne finansieres med avsatt premiereserve fra alderspensjonsytelsen. *Storebrand* skriver videre at behov for ytterligere premiereserve bør belastes forsikringstaker eller utjevningsskapskapet, og motsatt ved eventuell frigjøring. De ber om at det kommer på plass et hjemmelsgrunnlag for dette.

Oslo Pensjonsforsikring (OPF) har en kommentar til de endringer som ble foreslått i forskrift av 1. desember 2015 nr. 1374 om overgangsregler for samordning av alderspensjon før 67 år og enke- og enkemannspensjon fra offentlig tjenstepensjonsordning med uføretrygd fra folketrygden jf. høringsbrev med tilhørende høringsnotat av 12. september 2024. OPF viser til at det i det aktuelle høringsnotatet ikke foreslås videreføring av overgangsregelen for samordning av tidligpensjon

med folketrygdens uføretrygd for de som har særaldersgrense 60 år. Dette med bakgrunn i forslaget om at uføre som er født i 1963 og senere skal overføres fra uførepensjon til alderspensjon først ved alderen for ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden. OPF påpeker at personer født 1963 og 1964 med særaldersgrense 60 år, og som altså allerede vil ha nådd aldersgrensen i 2023 eller 2024, allerede er omfattet av forskriftens virkeområde og har fått tidligpensjon samordnet i henhold til overgangsreglene. OPF skriver at dersom nye pensjonsregler for ansatte i stillinger med særaldersgrense ikke blir vedtatt før en gang i 2025 og med ikrafttredelsestidspunkt 1. januar 2026, vil også personer i 1965-kullet med særaldersgrense 60 år, i mangel av andre føringer, ha blitt regnet om fra uførepensjon til tidligpensjon ved nådd særaldersgrense. OPF mener at personer i 1965-kullet med særaldersgrense 60 år dermed også vil kunne ha behov for en videreføring av overgangsreglene i den aktuelle forskriften på linje med videreføringen som foreslås knyttet til særaldersgrense 65 år (1960–1962 kullene) og 63 år (1960 kullet). OPF mener at dette særlig er relevant hvis departementet kommer til at den aktuelle gruppen som allerede har fått uførepensjonen overført til alderspensjon, ikke skal kunne overføres tilbake til uførepensjon.

Gabler viser til at enkelte personer mottar uførepensjon fra offentlig tjenstepensjon fra stillinger med ulike aldersgrenser. I perioden etter at de har nådd aldersgrensen for den ene stillingen, men ikke den andre, vil de ha en kombinasjon av uføre- og særalderspensjon fra offentlig tjenstepensjon. Hvis de i tillegg har uføretrygd eller arbeidsavklaringspenger fra folketrygden, gjelder reglene i forskrift 22. januar 2015 nr. 52 om samordningsfritak for ytelsen(e) fra folketrygden. *Gabler* viser til at forskriften medfører at en del pensjonister kommer meget gunstig ut i tidsrommet der de har kombinasjon av uføre- og særalderspensjon fra offentlig tjenstepensjon, og at det for denne gruppen uføre ikke nødvendigvis vil være en fordel at man endrer regelverket slik at uførepensjonen i alle tilfeller skal løpe fram til normalderen.

5.4 Departementets vurdering og forslag

Departementet viser til at forslaget om at uføre med særaldersgrense skal overføres fra uførepensjon til alderspensjon ved samme tidspunkt som de uten særaldersgrense, har fått bred støtte fra

høringsinstansene. Departementet opprettholder forslaget, men har justert selve lovforslaget sammenlignet med det som ble sendt på høring. I lovforslaget som ble sendt på høring var det ikke skilt mellom årskull født før 1963 og fra og med 1963. Som påpekt av flere av høringsinstansene var det i høringsnotatet lagt opp til at kun årskull født fra og med 1963 skulle overføres fra uførepensjon til alderspensjon ved alderen for ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden, mens det i selve lovforslaget ikke ble skilt mellom årskull. Departementet har justert lovforslaget slik at det nå går fram at det kun er uføre fra stilling med særaldersgrense født fra og med 1963 som skal overføres fra uførepensjon til alderspensjon ved alderen for ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden.

Det vises til lovforslaget Statens pensjonskasseloven § 31 andre ledd første og andre punktum og sykepleierpensjonsloven § 17 andre ledd første og andre punktum.

I høringsnotatet ba departementet særskilt om innspill til hvordan uføre som er født fra og med 1963 og som allerede har blitt overført til alderspensjon bør håndteres. Departementet konstaterer at høringsinstansene har ulike oppfatninger om hva som er den beste løsningen. *LO Kommune*, *LO Stat*, *Unio* og *YS*, heretter omtalt som arbeidstakerorganisasjonene, ønsker at det som gir høyest ytelse for den enkelte skal legges til grunn, mens tjenstepensjonsleverandørene i hovedsak ønsker at alle behandles likt og peker på at fortsatt alderspensjon trolig er den beste løsningen. Departementet mener at likebehandling bør tillegges vekt og dette taler for at alle dette gjelder bør behandles likt. Departementet ser videre at en individuell veiledning i disse tilfellene vil være svært krevende. Hva som er til gunst for den enkelte vil avhenge av en rekke faktorer, inkludert skatt, og det vil derfor være vanskelig for den enkelte å vurdere hva som er til gunst. Slik departementet vurderer det, trekker også dette i retning av at alle dette gjelder for bør få samme løsning. Departementet legger også vekt på å unngå store mengder merarbeid for tjenstepensjonsleverandørene. Samlet har derfor departementet kommet til at de som er født i 1963 eller senere og som allerede er overført fra uførepensjon til alderspensjon, ikke skal tilbakeføres til uførepensjon. Departementet mener likevel at disse skal få opptjening til påslagspensjon og betinget tjenstepensjon, som om de mottok uførepensjon. Dette er presisert i lovforslaget. Ingen med aldersgrense 65 år som er født fra og med 1963 vil være overført fra uførepensjon til

alderspensjon på grunn av at de har nådd særaldersgrensen. Det er derfor ikke behov for å regulere dette i sykepleierpensjonsloven.

Det vises til lovforslaget Statens pensjonskasseloven § 26 b andre ledd, § 26 e tredje ledd.

Enkelte høringsinstanser tar opp spørsmålet om det skal være mulig å få uførepensjon for den som eventuelt jobber ut over særaldersgrensen. Departementet bekrefter at en konsekvens av lovforslaget vil være at det kan innvilges uførepensjon eller midlertidig uførepensjon etter særaldersgrensen.

Departementet ser at enkelte av høringsinstansene stiller spørsmål om endret alder for overføring fra uførepensjon til alderspensjon også skal påvirke tjenestetiden for øvrige ytelser, herunder uførepensjon (og midlertidig uførepensjon), tjenestetidsbrøken for oppsatt bruttopensjon, enke- og enkemannspensjon og barnpensjon. Departementets vurdering er at beregningen av de nevnte ytelsene ikke skal endres som følge av at overgangen fra uførepensjon til alderspensjon endres for uføre med særaldersgrense. Det er fortsatt aldersgrensen som skal legges til grunn for beregningen av disse ytelsene. Det er også stilt spørsmål om økt alder for overføring fra uførepensjon til alderspensjon skal gi økt opptjening av tjenestepensjon og betinget tjenestepensjon. Departementet legger opp til at det vil gis opptjening av påslagspensjon og betinget tjenestepensjon like lenge som for uføre uten særaldersgrense. Det gis etter gjeldende regler opptjening til påslagspensjon og betinget tjenestepensjon ved mottak av uførepensjon, og det foreslås ikke noe unntak fra dette for uføre med særaldersgrense.

Departementet vil i forbindelse med oppfølgingen av pensjonsforliket 2024, jf. Innst. 233 S (2023–2024), vurdere hvordan regelverket for offentlig tjenestepensjon skal påvirkes av at aldersgrensene skal øke i takt med normert pensjonsalder. Departementet vil også i forbindelse med oppfølgingen av pensjonsforliket vurdere hvordan uføres alderspensjon i offentlig tjenestepensjon skal tilpasses prinsippet i pensjonsforliket om skjerming av uføre mot levealdersjusteringen. Departementet vil involvere partene i offentlig sektor i dette arbeidet, slik det også går fram av pensjonsavtalen fra 3. mars 2018.

Det er også reist spørsmål om hvorvidt særalderspåslaget skal beregnes ut fra tjenestetiden fram til uførepensjonen opphører. Forholdet mellom uførepensjon og særalderspåslag vurderes i kapittel 8. Her går det fram at det skal medregnes tjenestetid også ved mottak av uførepensjon fra stilling med særaldersgrense, men at tid med ufø-

repensjon ikke anses som kvalifikasjonstid. Normalt vil derfor de som er helt uføre ikke kvalifisere for særalderspåslag.

Enkelte instanser har tatt opp tilfeller hvor en ufør fra stilling med særaldersgrense blir friskmeldt etter særaldersgrensen, men før uførepensjonen opphører. Det stilles spørsmål ved hvordan særalderspåslaget da skal beregnes. I slike tilfeller vil tjenestetiden for særalderspåslaget være samlet tjenestetid i stilling med særaldersgrense, inkludert perioden ved mottak av uførepensjon fra særaldersstilling. Det vil også her være krav om at kvalifikasjonsreglene er oppfylt, se avsnitt 8.2 og avsnitt 8.3, og mottak av uførepensjon vil ikke anses som kvalifikasjonstid.

Gabler har i sitt høringssvar tatt opp tilfeller hvor en person har blitt syk før vedkommende nådde aldersgrensen, men hvor maksdato for sykemelding ble nådd etter at særaldersgrensen ble passert, slik at vedkommende fikk innvilget alderspensjon direkte, dvs. at det ikke var noen forutgående uførepensjon. *Gabler* spør om slike tilfeller også skal være kandidater for omregning, og bemerker at slike saker kan bli krevende å identifisere i ettertid. Departementet viser til at det ikke foreslås å tilbakeføre noen til uførepensjon, og at det således heller ikke vil være aktuelt for denne gruppen. Spørsmålet er likevel om det i slike tilfeller skal gis økt opptjening av påslagspensjon. Departementet mener at årskull født fra og med 1963, som er overført til alderspensjon på grunn av at de har nådd aldersgrensen før loven her trer i kraft, bør kunne gis opptjening til påslagspensjon (og eventuelt betinget tjenestepensjon) dersom de ville fått opptjening som følge av mottak av uførepensjon etter særaldersgrensen. Departementets vurdering er at denne gruppen kan identifiseres gjennom å se på mottak av tidligpensjon (bruttopensjon før 67 år) som samordnes med uføretrygd eller arbeidsavklaringspenger fra folketrygden. Dette spesifiseres ikke særskilt i loven da departementet vurderer at lovendringen som foreslås i bestemmelsene om påslagspensjon og betinget tjenestepensjon, også rommer dette alternativet. Disse personene har imidlertid ikke fått et beregningsgrunnlag for uførepensjon, og det er naturlig at opptjeningen skjer som om de mottok uførepensjon, men hvor pensjonsgrunnlaget som tidligpensjonen er beregnet av erstatter pensjonsgrunnlaget for uførepensjonen.

Departementet viser til *Oslo Pensjonsforsikring* (OPF) sin kommentar til endringene i forskrift av 1. desember 2015 nr. 1374 om overgangsregler for samordning av alderspensjon før 67 år og enke- og

enkemannspensjon fra offentlig tjenstepensjonsordning med uføretrygd fra folketrygden. OPF påpeker at dersom nye pensjonsregler for ansatte i stillinger med særaldersgrense ikke blir vedtatt før en gang i 2025 og med ikrafttredelsestidspunkt 1. januar 2026, vil også personer i 1965-kullet med særaldersgrense 60 år, i mangel av andre føringer, ha blitt regnet om fra uførepensjon til tidligpensjon ved nådd særaldersgrense. Departementet deler OPF sin vurdering av at også 1965-kullet med særaldersgrense 60 år kan ha behov for overgangsregelen for samordning av tidligpensjon med folketrygdens uføretrygd når nytt regelverk ikke er på plass til 2025. Departementet har derfor utvidet overgangsregelen i forskriften til også å omfatte 1965-kullet med særaldersgrense 60 år.

Gabler har i sitt høringssvar vist til at en del pensjonister kommer meget gunstig ut i tidsrommet der de har kombinasjon av uføre- og særalderspensjon fra offentlig tjenstepensjon og at det for denne gruppen uføre ikke nødvendigvis vil være en fordel å endre regelverket slik at uførepensjonen i alle tilfeller skal løpe fram til normalderen. Departementet deler vurderingen til Gabler om at det kan være tilfeller hvor det i perioden fram til ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden gir en høyere samlet ytelse ved å bli overført til alderspensjon i tjenstepensjonsordningen. Departementet mener likevel at alle tilfeller skal likebehandles og at uførepensjonen for alle som er født fra og med 1963-kullet skal løpe fram til alderen for ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden.

KLP har pekt på at det fremstår som uklart om departementet mener at uføre automatisk skal omregnes til alderspensjon. KLP legger her til grunn at pensjonisten må kunne velge om de vil ta ut alderspensjon og AFP og eventuelt hvilke deler.

Departementet viser til at uførepensjon skal omregnes til alderspensjon fra samme tidspunkt som for uføre uten særaldersgrense, dvs. etter at perioden med tidligpensjon opphører. Uførepensjon vil derfor ikke bli omregnet til tidligpensjon. Departementet viser også til at det er et vilkår for utbetaling av betinget tjenstepensjon at offentlig avtalefestet pensjon er avslått.

Flere instanser har påpekt at økt alder for overgang fra uføretrygd til alderspensjon vil øke kostnadene ved uførepensjon og kostnadene til påslagspensjon gjennom økt opptjening og har stilt spørsmål om finansiering.

Departementet gir ikke noen føringer for hvordan kostnadene til uførepensjon og økte kostnader til påslagspensjon skal finansieres og legger til grunn at tjenstepensjonsleverandørene finner hensiktsmessige løsninger innenfor eksisterende regelverk. Departementet viser til at det har kommet ønske om at det kommer på plass et hjemmelsgrunnlag for at premiereservebehovet for uførepensjonsdekningen må kunne finansieres med avsatt premiereserve fra alderspensjonsytelsen.

Departementet viser til at spørsmålene om premieberegning, utjevning av premie og endringer i forutsetningene for det forsikringstekniske beregningsgrunnlaget for kommunale pensjonsordninger er regulert i forsikringsvirksomhetsloven §§ 4-5, 4-6 og 4-8. Spørsmålet om hvorvidt styrking av premiereserven for uførepensjonen kan finansieres gjennom premiereserven som bortfaller for særalderspensjonen, må vurderes konkret i det enkelte tilfelle. Det er Finansdepartementet som er ansvarlig for forsikringsvirksomhetsloven, og som eventuelt må ta stilling til konkrete spørsmål om anvendelsen av dette regelverket.

6 Videreføring av gjeldende tidligpensjonsordning

6.1 Innledning og sammendrag

Det går fram av avtalen fra 25. august 2023 at gjeldende tidligpensjonsordning, som gir 66 prosent kompensasjon, skal videreføres for:

- årskullene 1963 og 1964 med særaldersgrense 65 år
- årskullene 1963 til 1966 med særaldersgrense 63 år
- årskullene 1963 til 1969 med særaldersgrense 60 år

Departementet foreslo i høringsnotatet at tidligpensjon til personer født i 1963 og senere samles i et nytt lovkapittel 5 b i Statens pensjonskasseloven og et nytt lovkapittel 4 b i sykepleierpensjonsloven. Departementet foreslo en egen bestemmelse for hver av de ulike særaldersgrensene. Det ble foreslått at reglene om tidligpensjon for de eldste årskullene, som skal beholde gjeldende tidligpensjonsordning, ble samlet i en felles bestemmelse i hvert kapittel, Statens pensjonskasseloven § 26 n og sykepleierpensjonsloven § 11 n.

Departementet opprettholder i hovedsak lovforslagene som ble sendt på høring for de som skal ha videreført gjeldende tidligpensjonsordning. Under punkt 6.4 foreslås det enkelte endringer og justeringer sammenlignet med det opprinnelige forslaget. Når det gjelder forslagene som gjelder oppsatt rett til tidligpensjon og tidspunkt for utbetaling av tidligpensjon fra sykepleierordningen, var lovforslaget i høringsnotatet ikke i tråd med gjeldende rett, og departementet foreslår derfor endringer som innebærer videreføring av dagens regler på disse områdene. Departementet foreslår også endringer som gjelder forholdet til andre pensjonsytelser, blant annet på bakgrunn av høringsinnspillene.

6.2 Avtalen og forslagene i høringsnotatet

6.2.1 Aldersgrense 65 år

I avtalen fra 25. august 2023 går det fram at gjeldende tidligpensjonsordning skal videreføres for

enkelte årskull. Hvilke årskull dette gjelder, avhenger av særaldersgrensen for stillingen.

I høringsnotatet foreslo departementet at tidligpensjonsordningen, som gir 66 prosent kompensasjon, skal videreføres for årskullene 1963–1964 med særaldersgrense 65 år. Regelverk og praksis som i dag hører til denne tidligpensjonsordningen, skal i all hovedsak også videreføres. Dette innebærer at det skal være mulig å gå av ved gjeldende særaldersgrense, uavhengig av om særaldersgrensen økes i tråd med økning av alderen for ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden. Det skal fortsatt være mulig å gå av inntil tre år før dette tidspunktet dersom summen av alder og tjenestetid er minst 85 år (85-årsregelen). Departementet foreslo i tråd med avtalen at tidligpensjon ved særaldersgrense 65 år på visse vilkår skal kunne gis til de som i løpet av de siste 10 årene har gått over til en stilling med høyere aldersgrense når:

- vedkommende har hatt lavere aldersgrense i minst 15 år,
- den lavere aldersgrensen er begrunnet i forhold som er omhandlet i lov 21. desember 1956 nr. 1 om aldersgrenser for statsansatte m.fl. § 2 første ledd alternativ a, og
- vedkommende ville hatt rett til alderspensjon i den tidligere stillingen.

Ved overgang fra stilling med høyere aldersgrense til stilling med lavere aldersgrense, gis det i tråd med gjeldende regler, rett til alderspensjon etter tre år i stillingen med lavere aldersgrense (etter Statens pensjonskasseloven) og ett år i stillingen med lavere aldersgrense (etter sykepleierpensjonsloven).

Departementet foreslo at det skal framgå av lovene at det er et vilkår for uttak av tidligpensjon at personen ikke mottar eller har mottatt særalderspåslag eller avtalefestet pensjon. Departementet pekte i høringsnotatet på at både særalderspåslag og offentlig avtalefestet pensjon for personer født i 1963 og senere er ytelser som er nye for disse årskullene, og det finnes følgelig ikke gjeldende rett som kan videreføres.

Departementet foreslo at tidligpensjonen gis fram til alderen for ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden, men faller bort ved uttak av pensjon etter Statens pensjonskasseloven kapittel 5 a og sykepleierpensjonsloven kapittel 4 a før dette tidspunktet. Dette er i tråd med gjeldende rett.

Departementet foreslo at tidligpensjonen skal løpe fra den første dagen i måneden etter at medlemmet ikke oppebærer lønn, og ved oppsatt pensjonsrett fra den første dag i måneden etter at medlemmet når aldersgrensen, men tidligst fra 65 år.

6.2.2 Aldersgrense 63 år

Departementet foreslo at gjeldende tidligpensjonsordning skal videreføres for personer født i årene 1963–1966 med aldersgrense 63 år. Forslaget i høringsnotatet var i hovedsak tilsvarende som omtalen av aldersgrense 65 år i avsnitt 6.2.1, med unntak av muligheten til å få tidligpensjon etter en lavere aldersgrense dersom man har gått over til stilling med høyere aldersgrense. Dette er i tråd med avtalen.

6.2.3 Aldersgrense 60 år

Departementet foreslo at gjeldende tidligpensjonsordning skal videreføres for personer født i årene 1963–1969 med aldersgrense 60 år. Forslaget i høringsnotatet var i hovedsak tilsvarende som omtalen av aldersgrense 65 år i avsnitt 6.2.1, med unntak av muligheten til å få tidligpensjon etter en lavere aldersgrense dersom man har gått over til stilling med høyere aldersgrense. Dette er i tråd med avtalen.

6.3 Høringsinstansenes syn

Oppsatte rettigheter

Oslo Pensjonsforsikring (OPF) peker på at lovforslaget innebærer at det også vil foreligge oppsatt rett til videreført tidligpensjon, men tidligst fra første dag i måneden etter fylte 65 år uavhengig av aldersgrense. *Kommunal Landspensjonskasse* (KLP) peker på at det er litt utydelig om de som er dekket av sykepleierpensjonsloven § 11 n faktisk skal ha oppsatt alderspensjon på grunn av ordlyden «fratrer» stillingen. *Gabler* viser til at dagens regler for medlemmer født i 1963 eller senere innebærer at man må fratrukke en aktiv stilling med særaldersgrense for å få rett til tidligpensjon, men at lovforslaget innebærer at det nå skal kunne gis oppsatt rett til videreført tidligpensjon. Etter

dagens regler kan medlemmer født før 1963 som har oppsatt rett til tidligpensjon fra Statens pensjonskasse tidligst få denne utbetalt fra fylte 65 år. Oppsatt rett til tidligpensjon har dermed ikke vært et aktuelt tema for årskull født i 1963 eller senere, siden ingen har rukket å fylle 65 år. *Gabler* viser imidlertid til at det i KS-området gis oppsatt tidligpensjon for årskull født før 1963 fra *aldersgrensen*. *Gabler* viser til at dersom også medlemmer i KS-området født senere enn 1962 nå skal få oppsatt tidligpensjon, vil det kunne bli en problemstilling om man i kommunale ordninger skal revurdere saker der medlemmer har fått avslag på søknad om oppsatt tidligpensjon etter gjeldende regler.

Statens pensjonskasse (SPK) viser til at oppsatt rett til alderspensjon etter lov om Statens pensjonskasse § 23 første ledd med lovforslaget gjøres gjeldende for årskullene født i 1963–1969. SPK skriver videre:

«Dersom det er tilfelle at regler om oppsatt rett i den form vi kjenner det ikke videreføres, kan det bli spørsmål om for eksempel en helt kortvarig gjeninntreden i stilling, likevel kan gi rett til tidligpensjon»

SPK mener det derfor er sentralt å få en avklaring på om det foreligger rett til tidligpensjon dersom fratredelse fra stillingen skjer tidligere enn pensjonsretten for denne foreligger.

Norsk lokomotivførerforbund (NLF) viser til at reglene for oppsatt rett til alderspensjon i lov om Statens pensjonskasse § 23 ikke endres i høringsnotatet. NLF skriver at det likevel er uklart om øvrige endringer vil påvirke hvordan denne paragrafen skal anvendes for yngre årskull, og om dette påvirker fra hvilken alder tidligere medlemmer i SPK, med en opprinnelig oppsatt rett på pensjon fra 65 år, tidligst har krav på å ta ut sin oppsatte rett. NLF skriver også at det er uklart om endringene påvirker verdien av den oppsatte retten, og mener at verdien av oppsatt rett i 2018 må bestå. NLF mener at de som er født 1964 og senere, fortsatt må få beregnet verdien av oppsatt rett ut fra at de hadde særaldersgrense i 2018, og at de må få begynne å ta ut sin oppsatte rett fra SPK fra 65 år.

Forholdet mellom videreført tidligpensjon og andre pensjonsytelser

Oslo Pensjonsforsikring (OPF) støtter forslagene om videreføring av gjeldende tidligpensjonsordning, herunder den foreslåtte regelfestingen av at

det er et vilkår for uttak av tidligpensjon at personen ikke mottar eller har mottatt særalderspåslag eller avtafefestet pensjon. *Arbeids- og velferdsdirektoratet* viser til at også personer født i 1963 og senere, i visse tilfeller, kan få AFP som en tidligpensjonsordning. Når departementet i høringsnotatet foreslår at det skal være et vilkår for uttak av tidligpensjon at man ikke har mottatt AFP, viser direktoratet til at det dermed kan bety både livsvarig AFP, men også i visse tilfeller AFP som tidligpensjonsordning. *Arbeids- og velferdsdirektoratet* foreslår at det presiseres hva slags AFP-ytelser som denne bestemmelsen er ment å omfatte.

LO Kommune, LO Stat, Unio og YS, heretter omtalt som arbeidstakerorganisasjonene, er ikke enige i at det skal være et vilkår for uttak av tidligpensjon at vedkommende ikke mottar eller har mottatt særalderspåslag eller avtafefestet pensjon. De mener videre at dette ikke er et vilkår som gjelder AFP i dag, og det er derfor ikke riktig at det ikke finnes gjeldende rett å videreføre. De mener også at den foreslåtte bestemmelsen vil kunne lede til urimelige resultater. De viser til at pensjonsreglene i offentlig sektor er kompliserte og uoversiktlige, og mener det vil være stor risiko for at medlemmer trår feil og gjennom dette mister retten til tidligpensjon. Organisasjonene mener det må være tilstrekkelig med en regel om at medlemmene ikke kan ta ut tidligpensjon og særalderspåslag samtidig. *Politiets Fellesforbund* har i sitt høringssvar pekt på det samme.

Arbeidstakerorganisasjonene mener videre at lovforslaget vil kunne lede til urimelige resultater, som følge av at det foreslås at videreført tidligpensjon skal falle bort ved uttak av pensjon etter hhv. kap. 5 a i Statens pensjonskasseloven og 4 a i sykepleierpensjonsloven. De mener at slik regelen er utformet, vil selv et kortvarig uttak av alderspensjon lede til bortfall av rett til tidligpensjon, og mener det her bør være tilstrekkelig med en regel om at medlemmet ikke kan ta ut tidligpensjon og alderspensjon samtidig. *Politiets Fellesforbund* har i sitt høringssvar pekt på det samme.

Kommunal Landspensjonskasse (KLP) peker på at de som har 65 års aldersgrense og er født i 1963 eller 1964 kan velge mellom dagens tidligpensjon og ordinær alderspensjon, inkludert ny AFP. KLP viser videre til at disse valgene utelukker hverandre, og fordi valget kan utgjøre til dels store forskjeller i den livsvarige pensjonsutbetalingen, mener de at problemstillingen kan utgjøre en mulig «pensjonsfelle». De peker også på at dette for pensjonsleverandørene innebærer vanskeligheter med å veilede om hva som lønner seg for den enkelte, med relativt høy risiko for å gjøre feil.

KLP viser i denne sammenheng til pensjonsleverandørenes veilednings- og opplysningsplikt. KLP peker på at for mange født i 1963, vil valget måtte gjøres på bakgrunn av regelverk som ikke er vedtatt, noe som framstår som uheldig.

Aldersgrenser

Oslo Pensjonsforsikring (OPF) foreslår at det tydeliggjøres enda mer i bestemmelsene at de som skal beholde gjeldende tidligpensjonsordning kan gå av ved dagens aldersgrenser, uavhengig av om aldersgrensene i pensjonssystemet ellers økes i tråd med alderen for ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden. *Statens pensjonskasse (SPK)* mener også at ordlyden i første ledd i lovforslaget § 26 n i høringsnotatet ikke harmoniserer med at personer som skal beholde gjeldende tidligpensjonsordning skal kunne gå av og få pensjon fra den grensen som gjelder i dag, uavhengig av om aldersgrensen økes i tråd med endringer i alderen for ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden.

Avrunding

I høringsnotatet ble det foreslått at tjenestetid i beregningen av tidligpensjonen for de eldste årskullene skulle avrundes til én desimal. Det vil si samme avrunding som for ny tidligpensjon. *Gabler* mener at de årskullene som skal motta videreført tidligpensjonsordning bør få pensjonene beregnet med heltall, som i dag.

Annet

Gabler peker på at departementet foreslår at for dem som innvilges straksløpende videreført tidligpensjon, skal tidligpensjonen løpe fra den første dag i måneden etter at medlemmet ikke oppbeholder lønn, og at dette tilsvare regelverket i staten i dag. *Gabler* viser til at i sykepleierordningen utbetales det i dag imidlertid alderspensjon fra den første dag medlemmet ikke oppbeholder lønn, og at samme prinsipp følges i KS-området. I disse ordningene innebærer dermed departementets forslag en innstramming i forhold til gjeldende rett. *Kommunal Landspensjonskasse (KLP)* peker også på at uttakstidspunktet i sykepleierpensjonsloven med lovforslaget endres fra første dag i måneden medlemmet ikke oppbeholder lønn til den første dag i måneden etter at sykepleieren når aldersgrensen.

Norges offisers- og spesialistforbund (NOF) argumenterer for lengre overgangsordninger for

de med særaldersgrense 60 år. De peker på at avtalen om nye regler for de som har særalderspensjon først kom på plass i august 2023, altså vesentlig senere enn det som var forutsatt av partene da avtalen fra mars 2018 ble inngått. De påpeker at normal forvaltningspraksis for innføring av særlige inngripende endringer i ansettelses- og pensjonsvilkår er overgangsordninger på 10 år. NOF skriver videre at de forstår det som at denne overgangsfristen burde gjelde i 10 år fra loven faktisk blir vedtatt, og uansett tidligst fra august 2023, som er første tidspunkt hovedinnretning på ny særalderspensjon ble kjent, selv om selve lovvedtaket kommer senere. NOFs vurdering er at sikringsreglene som innvilget for 1969 kullet må videreføres også for kullene 1970–1975, gitt at loven vil bli vedtatt i løpet av 2025.

6.4 Departementets vurdering og forslag

Oppsatte rettigheter

Gjeldende regler innebærer at det kreves fratreden fra aktiv stilling med særaldersgrense for medlemmer født i 1963 eller senere for rett til tidligpensjon. Departementet viser til at det i utkastet til lovforslag i høringsnotatet ved en inkurie framstod som at personer som skal omfattes av videreført tidligpensjonsordning også skal omfattes av reglene for oppsatt tidligpensjon, dvs. § 23 i lov om Statens pensjonskasse og § 10 i sykepleierpensjonsloven. Som påpekt i *Gablers* høringsinnspill ville en slik endring potensielt innebære at saker der medlemmer har fått avslag på søknad om oppsatt tidligpensjon etter gjeldende regler, måtte revurderes. Departementet presiserer at formålet er en videreføring av dagens regler, og at det ikke er intensjonen å endre reglene slik at man skal kunne motta oppsatt tidligpensjon. Se lovforslaget Statens pensjonskasseloven § 26 n og sykepleierpensjonsloven § 11 n.

Dersom man ikke skal få oppsatt rett til videreført tidligpensjon, viser *Statens pensjonskasse* (SPK) til at det vil være et spørsmål om en helt kortvarig gjeninntreden i stilling, likevel kan gi rett til tidligpensjon. Departementet viser i denne sammenheng til at Statens pensjonskasseloven § 44 siste ledd fortsatt vil gjelde, som innebærer at den nye aldersgrensen vil legges til grunn for pensjonsberegningen etter tre års tjeneste i den nye stillingen. I sykepleierpensjonsloven skal den lavere aldersgrensen først legges til grunn etter ett års tjeneste.

Norsk Lokomotivførerforbund (NLF) påpeker at det er uklart hvilken betydning regelverket har for tidligere medlemmer i SPK med aldersgrense 65 år, med en opprinnelig oppsatt rett til pensjon fra 65 år. Departementet viser til at personer som kan motta videreført tidligpensjon med aldersgrense 65 år, er født i 1963 og 1964. Lovforslaget innebærer, i tråd med pensjonsavtalen av 25. august 2023, at personer med aldersgrense 65 år som er født senere enn 1964 ikke skal ha en tidligpensjonsordning.

Forholdet mellom videreført tidligpensjon og andre pensjonsytelser

I høringsnotatet foreslo departementet at det skal være et vilkår for å kunne ta ut videreført tidligpensjon at man ikke mottar eller har mottatt særalderspåslag eller avtalefestet pensjon. Departementet viste i denne sammenheng til at både særalderspåslag og offentlig avtalefestet pensjon for personer født i 1963 er nye ytelser, og at det dermed ikke er gjeldende rett å videreføre.

Flere høringsinstanser har pekt på at pensjonsreglene i offentlig sektor er kompliserte, og at en slik bestemmelse vil innebære en stor risiko for at medlemmer uforvarende mister retten til tidligpensjon. Departementet har forståelse for dette, men viser samtidig til at Stortinget har vedtatt at personer som har mottatt tidligpensjon ikke vil fylle vilkårene for ny avtalefestet pensjon i offentlig sektor, jf. lov om avtalefestet pensjon for medlemmer av Statens pensjonskasse § 9 første ledd bokstav c, og at denne gruppen i stedet vil kunne motta betinget tjenstepensjon. Dette er også i tråd med pensjonsavtalen av 3. mars 2018.

Departementet ser likevel at det vil kunne oppleves urimelig for den enkelte at selv et kortvarig uttak av avtalefestet pensjon vil kunne få store konsekvenser, dersom det innebærer at man mister retten til framtidig uttak av tidligpensjon. Særlig vil det kunne gjelde personer født i 1963 som kan ha tatt ut ny offentlig avtalefestet pensjon før nye pensjonsregler for personer med særaldersgrenser er vedtatt. På denne bakgrunn mener departementet derfor at vilkåret for å kunne ta ut videreført tidligpensjon bør endres til kun å omfatte at man ikke *mottar* avtalefestet pensjon. Særalderspåslag vil ikke på samme måte kunne tas ut før reglene som foreslås i denne proposisjonen er vedtatt. Det ville videre være et kompliserende element dersom tidligpensjon skal kunne mottas etter uttak av særalderspåslag, blant annet som følge av at de to ytelsene har ulike regler for reduksjon mot inntekt. Departementet viser også

til at hensikten med særalderspåslaget er å øke nivået på livsvarig pensjon. Departementet opprettholder derfor forslaget på dette punktet. Se lovforslaget i Statens pensjonskasseloven § 26 n femte ledd og sykepleierpensjonsloven § 11 n fjerde ledd.

Departementet presiserer videre at det aktuelle vilkåret er ment å gjelde både offentlig og privat avtalefestet pensjon, uavhengig av om dette er en tidligpensjons- eller påslagsordning for personer født i 1963 og senere. Departementet viser ellers til at spørsmålet om hvorvidt privat avtalefestet pensjon skal kunne mottas av personer som har mottatt tidligpensjon, er opp til avtalepartene i privat sektor. Denne problemstillingen har likhetstrekk med forholdet mellom betinget tjenestepensjon og privat AFP. I Prop. 35 L (2023 –2024) *Endringer i lov om avtalefestet pensjon for medlemmer av Statens pensjonskasse og enkelte andre lover (ny avtalefestet pensjon)* skrev departementet at den private AFP-ordningen bør likestilles med AFP fra offentlig sektor når det gjelder betinget tjenestepensjon. Departementet skrev videre at det tas sikte på en videre prosess med partene i privat AFP, med mål om lov- eller vedtektsendringer som begrenser retten til privat AFP for personer som mottar eller har mottatt betinget tjenestepensjon. Departementet mener at forholdet mellom tidligpensjon og privat AFP bør håndteres tilsvarende og at dette inngår i prosessen med partene i privat AFP.

Departementet foreslo videre at videreført tidligpensjon skal falle bort ved uttak av pensjon etter kapittel 5 a, før alderen for ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden. *LO Kommune, LO Stat, Unio* og *YS*, heretter omtalt som arbeidstakerorganisasjonene, mener dette vil kunne lede til urimelige resultater, og at noen vil kunne starte uttak av alderspensjon etter kapittel 5 a uten å forstå konsekvensene av dette. *Politiets Fellesforbund* ga en likelydende uttalelse. Departementet viste i høringsnotatet til at dette er i tråd med gjeldende regler for personer født i 1963 og senere, jf. dagens regler i Statens pensjonskasseloven § 20 a andre ledd. Departementet foreslår likevel en justering i lovforslaget, som vil motvirke problemstillingen det er pekt på i høringen. Forslaget innebærer at tidligpensjon kan tas ut dersom pensjonen tatt ut etter kapittel 5 a er stanset. Se lovforslaget i Statens pensjonskasseloven § 26 n femte ledd og sykepleierpensjonsloven § 11 n fjerde ledd.

Betinget tjenestepensjon og oppsatt bruttopensjon kan ikke stanses eller graderes, og uttak av disse ytelsene vil derfor medføre at man ikke kan ta ut tidligpensjon. Forslaget innebærer dermed at

tidligpensjon kan tas ut også dersom påslagspensjon etter kapittel 5 a, jf. lov om Statens pensjonskasse § 26 c sykepleierpensjonsloven § 11 c, er stanset. Departementet foreslår i tillegg endringer som innebærer at ytelser etter kapittel 5 a i Statens pensjonskasseloven og kapittel 4 a i sykepleierpensjonsloven ikke kan utbetales samtidig med tidligpensjon. Det vil bety at påslagspensjon, betinget tjenestepensjon, overgangstillegg og oppsatt bruttopensjon ikke kan utbetales samtidig med tidligpensjon. Se lovforslaget i Statens pensjonskasseloven § 26 c, § 26 f, § 26 h, § 26 j og sykepleierpensjonsloven § 11 c, § 11 f, § 11 h og § 11 j.

Departementet opprettholder ellers forslaget om en tilpasning i reglene om enke- og enkemannspensjon, som følge av at hjemmelsgrunnlaget for tidligpensjonen endres. Det vises til Statens pensjonskasseloven § 35 og sykepleierpensjonsloven § 19. Reglene slår i dag fast at dersom den gjenlevende ektefellen samtidig har alderspensjon etter kapittel 5 (Statens pensjonskasseloven) eller kapittel 4 (sykepleierpensjonsloven), midlertidig uførepensjon eller uførepensjon fra SPK eller Pensjonsordningen for sykepleiere, eller fra annen tjenestepensjonsordning, skal enke- eller enkemannspensjonen fra SPK eller fra sykepleierpensjonsloven reduseres. Departementet foreslår at blant annet tidligpensjon etter Statens pensjonskasseloven § 26 n og sykepleierpensjonsloven § 11 n skal føre til reduksjon av enke- eller enkemannspensjonen fra Statens pensjonskasse eller Pensjonsordningen for sykepleiere.

Aldersgrenser

Enkelte av høringsinstansene har pekt på behovet for å tydeliggjøre at de som skal motta videreført tidligpensjonsordning skal kunne gå av ved dagens aldersgrenser, uavhengig av om aldersgrensene i pensjonssystemet ellers økes. Departementet ser at regelverket her framstår komplisert, og viser til høringsnotatet punkt 5.4 hvor det er redegjort for problemstillingen med at de foreslåtte reglene for personer med særaldersgrenser må fungere også i et system med økende aldersgrenser, men at disse reglene vil vedtas før Stortinget har vedtatt at aldersgrensene i pensjonssystemet skal øke. Det er også avtalt at særaldersgrensene skal øke i tråd med økte aldersgrenser i pensjonssystemet. De som omfattes av videreført tidligpensjonsordning vil derfor måtte defineres av hvor mange år før alderen for ubetinget rett til pensjon fra folketrygden den aktuelle aldersgrensen er, men denne gruppen skal uavhengig av om aldersgrensene er økt kunne gå av ved dagens

aldersgrenser. Dette vil for eksempel si at en person i 1964-kullet vil kunne ha fått økt aldersgrensen fra 65 år til 65 år og én måned, men denne skal likevel kunne gå av med tidligpensjon som om aldersgrensen var 65 år. Departementet presiserer at for de som skal ha videreført tidligpensjon er det dagens aldersgrenser som skal gjelde. For de som skal motta videreført tidligpensjonsordning er derfor de aktuelle aldersgrensene nevnt med tall i loven (60, 63, 65 år). Departementet mener dette er ivare tatt i lovutkastet og opprettholder lovforslaget.

Avrundning

Gabler mener at de årskullene som følger gjeldende tidligpensjonsordning, bør få tidligpensjonen beregnet med heltall, slik som i dag. Departementet viser til at det i høringsnotatet ble foreslått at de som får tidligpensjon beregnet etter gjeldende tidligpensjonsordning, regulert i Statens pensjonskasseloven § 26 n, skal få tidligpensjonen beregnet med heltall, slik som i kapittel 5 i dag. Se lovforslaget i Statens pensjonskasseloven § 19 der det framgår at ved beregning av pensjon etter § 26 n, avrundes samlet tjenestetid til hele år slik at brøkdel av et år mindre enn en halv ikke regnes med. Tilsvarende gjelder sykepleierordningen, jf. lovforslaget § 5 i sykepleierpensjonsloven. Departementet foreslår imidlertid en justering i reglene for beregning av tjenestetid for de som skal ha ny tidligpensjonsordning, jf. omtale i punkt 7.2.3.

Overgangsregler

Departementet foreslår overgangsregler som innebærer at personer som har fått innvilget alderspensjon etter Statens pensjonskasseloven § 20 a andre ledd eller sykepleierpensjonsloven § 6 a før nye regler trer i kraft, skal anses for å ha tidligpensjon etter henholdsvis Statens pensjonskasseloven § 26 n og sykepleierpensjonsloven § 11 n. De nye bestemmelsene skal regulere medlemmets rettigheter og plikter. Dette skal

ikke innebære en realitetsforskjell, da reglene i § 26 n og § 11 n er ment å videreføre gjeldende rett.

Regulering

Departementet opprettholder forslaget om at regulering av tidligpensjon og særalderspåslag etter Statens pensjonskasseloven kapittel 5 b og sykepleierpensjonsloven kapittel 4 b under utbetaling skal foretas ved at pensjonsgrunnlaget reguleres årlig fra 1. mai i samsvar med et gjennomsnitt av lønns- og prisvekst. Det er det samme som gjelder etter kapitlene om bruttopensjon, jf. Statens pensjonskasseloven kapittel 5 og sykepleierpensjonsloven kapittel 4.

Det vises til lovforslaget i Statens pensjonskasseloven § 42 og sykepleierpensjonsloven § 39.

Annet

I dag utbetales det alderspensjon fra sykepleierordningen fra den første dag medlemmet ikke oppbærer lønn, mens departementets forslag til lov om pensjonsordning for sykepleiere § 11 første ledd innebærer at tidligpensjonen skal løpe fra den første dag i måneden etter at medlemmet ikke oppbærer lønn. *Gabler* og *KLP* har påpekt at departementets forslag dermed innebærer en innstramming i forhold til gjeldende rett. Departementet viser til at det ikke er intensjonen å endre reglene på dette punktet, men videreføre gjeldende rett, og foreslår derfor å endre lovforslaget slik at dagens regler fortsatt skal gjelde. Se lovforslaget § 11 n femte ledd i sykepleierpensjonsloven.

Gabler har også påpekt at utkastet til ny § 11 n i sykepleierpensjonsloven i høringsnotatet hadde feil overskrift. Overskriften ga inntrykk av å gjelde årskullene 1963 til 1969. Bestemmelsen gjelder imidlertid personer født i 1963 og 1964 og departementet foreslår å endre i tråd med dette. Se lovforslaget § 11 n i sykepleierpensjonsloven.

7 Ny tidligpensjonsordning

7.1 Innledning og sammendrag

I avtalen fra 25. august 2023 går det fram at årskullene fra og med 1967 med aldersgrense 63 år, og fra og med 1970 med aldersgrense 60 år, skal få en ny tidligpensjonsordning. Det ble ikke avtalt at personer med en særaldersgrense på 65 år skal ha ny tidligpensjon.

Departementet foreslår i punkt 7.2.3 kvalifikasjonsregler for ny tidligpensjon. Det foreslås at kvalifikasjonskravet skal være at en har stått i en særaldersgrensestilling i 10 av de siste 15 årene før aldersgrensen, eller før avgang med rett til pensjon. Det foreslås videre at en må ha fratrudd, helt eller delvis, for å kvalifisere for tidligpensjon.

Departementet foreslår i punkt 7.3.3 beregningsregler for ny tidligpensjon. Det foreslås at tidligpensjonen skal utgjøre 66 prosent av pensjonsgrunnlaget for de som har stått i en stilling med særaldersgrense i 30 år eller mer. For de som har kortere opptjeningstid enn 30 år skal pensjonen reduseres forholdsmessig. Det foreslås særskilte regler for hvordan tid før 1. januar 2025 skal håndteres. For de som fratrer delvis fra medlemspliktig stilling, foreslår departementet at det gis en gradert pensjon som står i forhold til den gjenværende stillingen.

Departementet foreslår i punkt 7.4.3 regler for de som hatt flere ulike særaldersgrenser gjennom arbeidslivet. Departementet foreslår at den siste særaldersgrensen legges til grunn for tidligpensjonen, forutsatt at en har stått i stilling med den særaldersgrensen som utløser tidligpensjonen i minst tre år før aldersgrensen eller før fratreden med rett til uttak av alderspensjon. Ved samtidige stillinger foreslås det at den laveste aldersgrensen legges til grunn, forutsatt at en har stått i stilling med den særaldersgrensen som utløser tidligpensjonen i minst tre år før aldersgrensen eller før fratreden med rett til uttak av alderspensjon.

Departementet foreslår i punkt 7.5.3 regler for utbetalingsperiode for ny tidligpensjon og regler for utfasing av 85-årsregelen. Departementet foreslår at tidligpensjonen gis fra og med måneden etter melding om uttak blir gitt, likevel tidligst fra måneden etter at retten til tidligpensjon inntreffer.

Tidligpensjonen utbetales til og med måneden medlemmet når alderen for ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden.

Departementet foreslår i punkt 7.6.4 regler for kombinasjon av ny tidligpensjon og inntekt. Departementet foreslår blant annet at tidligpensjonen skal reduseres med 66 prosent av pensjonsgivende inntekt over en inntektsgrense. For de som fratrer helt fra medlemspliktig stilling er inntektsgrensen 2,7 G. Det foreslås at dersom medlemmet har en medlemspliktig stilling etter uttak av tidligpensjon, skal inntektsgrensen være pensjonsgrunnlaget i den medlemspliktige stillingen etter uttak, tillagt 2,7 G.

Departementet foreslår i punkt 7.7.3 regler for forholdet mellom ny tidligpensjon og andre ytelser.

7.2 Kvalifikasjonsregler

7.2.1 Avtalen og forslagene i høringsnotatet

I avtalen går det fram at en må ha fratrudd medlemspliktig stilling for å få ny tidligpensjon. I høringsnotatet ble det foreslått at en må ha fratrudd medlemspliktig stilling, helt eller delvis, for å få tidligpensjon. For de som fratrer delvis med ny tidligpensjon, ble det i høringsnotatet foreslått at pensjonen skulle gis i forhold til gjenværende medlemspliktig stillingsprosent. I tilfeller hvor en person først har fratrudd delvis, og på et senere tidspunkt fratrer helt, ble det i høringsnotatet foreslått at det skal beregnes en ny tidligpensjon for det nye deluttaket, og at de to deluttakene deretter løper parallelt.

Videre går det fram av avtalen at tidligpensjon gis til de som i løpet av de siste 15 årene før de når aldersgrensen, eller før fratreden med rett til uttak av alderspensjon, har stått i en stilling med særaldersgrense i minst 10 år. I høringsnotatet foreslo departementet at 15-årsperioden enten gjelder før aldersgrensen eller før fratreden med rett til uttak av tidligpensjon. Departementet foreslo at tiden en person har mottatt midlertidig uførepensjon eller uførepensjon ikke skal medregnes som tid i tiårskravet. Det går også fram av avtalen

at det kreves en stillingsandel på minimum 20 prosent i stilling med særaldersgrense for å få medregnet tid. Departementet foreslo i høringsnotatet at samtidige stillinger med særaldersgrense kan legges sammen for å tilfredsstille minimumskravet til stillingsprosent.

I høringsnotatet foreslo departementet at kravet til tid i en stilling med særaldersgrense, ikke er knyttet til tid med en bestemt særaldersgrense, dvs. det er tilstrekkelig å ha stått i en stilling med særaldersgrense, uavhengig av om særaldersgrensen var 60, 63 eller 65 år. Departementet foreslo i høringsnotatet at tid i stilling fastsettes med én desimal og at minstekravet til tid i stilling skal gjelde etter avrunding.

Departementet foreslo videre at det skal være et vilkår for uttak av tidligpensjon at vedkommende ikke mottar eller har mottatt særalderspålslag eller avtalefestet pensjon.

7.2.2 Høringsinstansenes syn

Datakvalitet og krav om minimum 20 prosent stilling for å få medregnet tid

Mange høringsvar, inkludert et flertall fra privatpersoner, er kritiske til at det innføres kvalifikasjonsregler som er strengere enn det som gjelder i dag. Mange er særlig kritiske til at det vil være vanskelig å dokumentere tid i stilling med særaldersgrense mange år bakover i tid, da lang opptjeningstid i en stilling med særaldersgrense ikke er et kvalifikasjonskrav etter gjeldende regler.

Alle tjenestepensjonsleverandørene som har gitt høringsvar (*Gabler, Kommunal Landspensjonskasse (KLP), Oslo Pensjonsforsikring (OPF), Statens pensjonskasse (SPK) og Storebrand Livsforsikring*) uttrykker at datakvaliteten for registrering av særaldersgrenser bakover i tid er svært mangelfull. Tjenestepensjonsleverandørene ber derfor departementet om å vurdere mulige tilpasninger.

Også *LO Kommune, LO Stat, Unio* og *YS*, heretter omtalt som arbeidstakerorganisasjonene, peker på at det vil være utfordrende med manglende registrering av stillinger med særaldersgrense bakover i tid.

I dag kreves det at man har stått i særaldersgrensestilling i ett år i de kommunale tjenestepensjonsordningene og i tre år i de lovfestede ordningene. Pensjonen utmåles på bakgrunn av all tjenestetid og ikke spesifikt tid i stilling med særaldersgrense. Det har derfor ikke vært behov for å ta vare på informasjon om tid i stilling med særaldersgrense tilbake i tid.

Arbeidstakerorganisasjonene viser til at bakgrunnen for at innmeldingsgrensene har blitt senket og fjernet, og at merarbeid har blitt pensjonsgivende, har vært at de tidligere reglene ble erkjent å være diskriminerende mot deltidsansatte og i strid med forbud mot diskriminering knyttet til kjønn (fordi kvinner jobber mest deltid). Å innføre en 20 prosent-regel i 2025 har etter arbeidstakerorganisasjonenes syn en klart kjønnskjev og deltidsdiskriminerende effekt. De uttrykker at det er beklagelig at departementet ikke har gjort en diskrimineringsrettslig vurdering av å innføre et slikt krav. De uttrykker at det bør være tilstrekkelig at pensjonene regnes ut fra gjennomsnittlig stillingsandel registrert hos pensjonsleverandør, basert på de årene som vedkommende er innmeldt eller kan dokumentere å ha hatt inntekt tilsvarende 20 prosent stilling eller mer.

Arbeidstakerorganisasjonene skriver at for alle som får avkortede ytelser, bør det anbefales å klage dersom man vet at man har jobbet mer enn 20 prosent stilling i mer enn 30 år, enten dette var som ekstravakt, deltidsansatt med merarbeid eller hos to ulike arbeidsgivere. De skriver at dette kommer til å skape omfattende merarbeid hos pensjonsleverandørene og at det derfor bør gjøres en pragmatisk tilnærming som løser disse utfordringene.

Arbeidstakerorganisasjonene mener videre at de foreslåtte reglene vil ha en klar kjønnskjev effekt fordi det er flest kvinner som har jobbet deltid, og som dermed risikerer å gå glipp av en ytelse. De skriver at dette ikke er belyst i kapitlet om likestillingsmessige konsekvenser. De skriver også at det blir en ytterligere kjønnsmessig effekt ved at Statens pensjonskasse, som har særaldersgrenser dominert av menn innen forsvar og politi, faktisk har lagret informasjon om stillinger under innmeldingsgrensen, mens tilsvarende ikke er tilfelle i de kommunale pensjonsordningene (pensjonsordningene for helseforetakene og Sykepleierordningen), der særaldersgrensene er dominert av kvinner. Dermed vil, hevder arbeidstakerorganisasjonene, mannsdominerte særaldersgrupper i langt mindre grad få avkortet ytelser enn de kvinnedominerte.

Akademikerforbundet mener at det må være den høyeste av formell og reell stilling som må vurderes mot 20-prosentgrensen. De peker på at mange, særlig blant helsepersonell i kommunesektoren, har lave formelle stillingsbrøker, men at reell stillingsbrøk ofte er vesentlig høyere grunnet ekstravakter og turnus. De mener at disse personene må få rett til særaldersgrense etter reell stillingsprosent og at dette bør reguleres i forskriftsteksten.

SPK uttaler at det ikke er gjennomført noen datakvalitetskontroller for aldersgrenser i opplysningene de mottar fra arbeidsgivere eller partene i overføringsavtalen. Med forslaget til nytt regelverk vil SPK måtte gjennomføre dette for aldersgrenser. SPK skriver at det er et omfattende arbeid for å sikre gyldige aldersgrenser i opptjeningsdata. SPK skriver at dette både gjelder betjeningsprosesser og juridiske vedtak som fører til utbetaling. Riktig datagrunnlag for aldersgrense påvirker både om et medlem oppfyller vilkår og beregningen av korrekt pensjon. Det å håndtere ulike aldersgrenser for medlemmer utover pensjoningstidspunktet, mener SPK vil kreve merarbeid for å sikre at de kontinuerlig har korrekte data om aldersgrenser.

Gabler uttrykker at innføringen av særalderspåslag og ny tidligpensjon innebærer at en komponent som det tidligere har vært mindre viktig å ha korrekte opplysninger om langt tilbake i tid, nå kommer til å spille en mye større rolle i saksbehandlingen. Dette medfører et betydelig opprydningsbehov hos mange av pensjonsordningene som omfattes av lovforslaget, og dette vil igjen kunne være til hinder for automatisert saksbehandling. Gabler skriver at det nok også vil være vanskelig å unngå at det oppstår konflikter om hvorvidt medlemmet er berettiget til særalderspåslag og/eller tidligpensjon, og om hvordan ytelsene skal beregnes. Gabler stiller spørsmål om det bør lages noen kjøreregler som forenkler saksbehandlingen i tilfeller der det foreligger kvalifisert tvil om hvilken aldersgrense medlemmet har hatt tilbake i tid, eller om man skal søke å rekonstruere korrekt historikk i hver enkelt sak så langt det lar seg gjøre.

Gabler peker på at offentlige tjenestepensjonsordninger tidligere har hatt høyere innmeldingsgrense enn 20 prosent. Både staten, sykepleierordningen, KS-området og Oslo Pensjonsforsikring hadde tidligere en innmeldingsgrense på 14 arbeidstimer per uke. Gabler bemerker at perioder der medlemmet har hatt minst 20 prosent deltid, men under innmeldingsgrensen, vil det i de fleste tilfeller ikke finnes spor av i ordningenes medlemsregistre.

Også KLP skriver at de ikke har oversikt over stillingsandeler som er lavere enn reglene for innmelding, og ser det derfor som sannsynlig at det i praksis vil være umulig å innhente komplette opplysninger som er nødvendig for å beregne korrekte ytelser.

KLP og Gabler informerer om at i særavtalen for pensjonsordninger i KS-området, er det for

arbeidstakere som har forskjellige funksjoner eller stillinger hos samme arbeidsgiver, hovedfunksjonen som avgjør hvilken aldersgrense som meldes inn til pensjonsordningen, noe som betyr at en person med 40 prosent stilling med særaldersgrense 65 år og 60 prosent aldersgrense 70, vil være innmeldt med aldersgrense 70 år. KLP ber departementet tydeliggjøre om tid i 40 prosent stilling i et slikt tilfelle skal inngå i kvalifikasjonskravet.

OPF uttaler at de avtalte pensjonsreglene for personer med særaldersgrense og forslagene i høringsnotatet baserer seg på en forutsetning om svært høy datakvalitet for hele den perioden som er relevant å ta i betraktning, både i relasjon til vilkårsprøving og i relasjon til beregning. OPF skriver at de nye særaldersgrenserettighetene forutsetter tilstrekkelig detaljert historikk, og det i ytterste konsekvens tilbake til rundt 1980. OPF uttaler at det vil kunne være varierende grad av kvalitet på historikk med det nivået som kreves så langt tilbake i tid. Dette med bakgrunn i historiske rapporteringsrutiner mellom arbeidsgiver og tjenestepensjonsleverandør, endringer i IKT-systemer, flytting av pensjonsordninger mellom tjenestepensjonsleverandører og historiske regler for rett til medlemskap, som igjen har vært førende for hva som til enhver tid har vært vurdert som relevant å rapportere til tjenestepensjonsordningen som medlemsberettiget. OPF skriver: «Med bakgrunn i de nevnte forholdene er ikke nødvendigvis alle opplysninger som nå potensielt vil kunne være relevant for å foreta korrekt vilkårsvurdering og beregning i henhold til de foreslåtte særaldersgrensereglene tilgjengelig hos alle tjenestepensjonsleverandører. Det vil sannsynligvis også være en krevende oppgave for arbeidsgivere å avklare historikk så langt tilbake i tid.» OPF ber departementet om å vurdere mulige tilpasninger som så langt det lar seg gjøre ivaretar disse hensynene.

Storebrand Livsforsikring skriver at kvalifikasjonsreglene og beregningsreglene medfører at det er behov for opplysninger om tid, stillingsandel og lønn i stilling med særaldersgrense langt tilbake i tid. Storebrand Livsforsikring uttrykker at det derfor kan være ansettelsesperioder med stillingsandel lavere en minstekravet for rett til medlemskap i tjenestepensjonsordningen, men høyere enn 20 prosent stilling, som ikke er registrert. Dette medfører at det kan være utfordrende å skaffe til veie gode nok opplysninger, fordi det vil være varierende datakvalitet på opplysninger tilbake i tid.

Delvis fratreden

Oslo Pensjonsforsikring (OPF) viser til departementets vurdering av at delvis fratreden skal kunne gi rett til å motta tidligpensjon, og at tidligpensjonen da skal graderes i forhold til gjenværende stillingsandel. OPF er usikker på om dette skal forstås som gjenværende stillingsandel i stilling med særaldersgrense eller om det skal forstås som gjenværende medlemspliktig stillingsandel generelt. De mener at om gjenværende stilling med alminnelig aldersgrense også skal regnes som delvis fratreden, så harmoniserer det i mindre grad med de foreslåtte tidligpensjonsreglene ellers, hvor det i utgangspunktet bare er særaldersgrensetid som teller i relasjon til både vilkår og beregning. Videre anser OPF at det vil innebære en relativt stor forenkling av regelverket om ny tidligpensjon ikke skal kunne tas ut med bakgrunn i det som defineres som delvis fratreden. De mener at avtalen gir rom for dette, siden avtalen ikke regulerer delvis fratreden.

Kommunal Landspensjonskasse (KLP) er enig med departementet i at det er naturlig å kunne ta ut også ny tidligpensjon gradert, men ber departementet presisere hvorvidt det ved delvis fratreden skal være et minstekrav til fratreden. *Gabler* viser til at det i lovforslaget ikke er angitt en nedre grense for hvor stor stillingsreduksjonen må være. I kommunal sektor er denne grensen ti prosent for tradisjonell bruttoberegnet alderspensjon.

KLP påpeker at forslaget i høringsnotatet tilsier at kvalifiseringsvilkåret må oppfylles på nytt ved et nytt deluttak. KLP mener høringsnotatet ikke omtaler hva som skal skje dersom man etter uttak øker den medlemspliktige stillingen, og ber departementet redegjøre for dette.

Oppsatte rettigheter

Flere instanser mener at ordlyden til lovforslaget om ny tidligpensjon til den som «fratrer» medlemspliktig stilling kan lede til forvirring for hva som gjelder for de med oppsatte rettigheter. *Gabler* mener at dersom det er ment at også personer med oppsatte rettigheter skal omfattes, kan man isteden vurdere å skrive «har fratrudd medlemspliktig stilling» e.l. *Statens pensjonskasse* (SPK) påpeker at det er henvisning til eksisterende regler om oppsatt pensjon for overgangskullene født i 1963–1969 i utkast til Statens pensjonskasseloven § 26 n siste ledd, mens når det gjelder de nye reglene om tidligpensjon i § 26 o og § 26 p, er det ikke gitt tilsvarende henvisning til eksisterende regler om oppsatt pensjon. Også *Politiets*

Fellesforbund og *LO Kommune*, *LO Stat*, *Unio* og *YS*, heretter omtalt som arbeidstakerorganisasjonene, mener det er uklart om departementet mener at ansatte må stå i stilling med særaldersgrense ved aldersgrensen eller på fratredelsestidspunktet for å ha rett på tidligpensjon.

Avrundingsregler

Akademikerne, *Statens pensjonskasse* (SPK) og *Gabler* påpeker at departementet foreslår forskjellige avrundingsregler for tjenestetid i kvalifikasjonsreglene for ny tidligpensjon og i beregningen av ny tidligpensjon. I høringsnotatet foreslås det at tid i kvalifikasjonskravet måles i år og fastsettes med én desimal, mens tid i beregningen foreslås beregnet til heltall. *Gabler* anbefaler at tjenestetid for ny tidligpensjon, etter § 26 o og § 26 p, avrundes med én desimal, både i kvalifikasjonsreglene og i pensjonsberegningen. De viser til at disse årskullene får ordinær oppsatt bruttopensjon beregnet med tjenestetid fastsatt med én desimal.

Permisjon fra stilling

LO Kommune, *LO Stat*, *Unio* og *YS*, heretter omtalt som arbeidstakerorganisasjonene, mener at med de nye reglene vil midlertidig fravær fra stillingen kunne få stor betydning både for om den ansatte kvalifiserer for tidligpensjon og særalderspåslag, og for størrelsen på tidligpensjonen og særalderspåslaget. De skriver at dette i liten grad er omtalt i høringsnotatet. Arbeidstakerorganisasjonene og *Politiets Fellesforbund* forutsetter at permisjoner også godskrives som tjenestetid i særaldersgrensestilling. Videre forutsetter de at sykefravær ikke regnes som fravær fra stillingen i reglenes forstand, og at det samme gjelder for fravær i forbindelse med lovfestede permisjoner som fødsels- og omsorgspermisjon o.l.

Uførepensjon og midlertidig uførepensjon

LO Kommune, *LO Stat*, *Unio* og *YS*, heretter omtalt som arbeidstakerorganisasjonene, viser til at det i høringsnotatet, i omtalen av kvalifiseringsregler for tidligpensjon, står at perioder med motak av midlertidig eller varig uførepensjon ikke skal regnes som å «stå i stilling». De er uenige i denne forståelsen av avtalen og mener at det uansett ikke bør være slik at perioder med delvis uførehet, herunder lave uføregader, skal diskvalifisere. Arbeidstakerorganisasjonene viser til at det i AFP-reglene i offentlig sektor er foreslått mildere regler for å kvalifisere.

Storebrand Livsforsikring noterer at det er foreslått at tid med uførepensjon og midlertidig uførepensjon ikke skal regnes med. De mener dette er basert på at man i høringsnotatet og tilhørende forslag til bestemmelser bruker uttrykket «stå (stått) i stilling», og at man i høringsnotatet kommenterer at tid med uførepensjon og midlertidig uførepensjon ikke anses som å «stå i stilling». *Storebrand Livsforsikring* henviser til lov om Statens pensjonskasse § 20, der tid med uførepensjon og midlertidig uførepensjon regnes med som tjenestetid. *Storebrand Livsforsikring* mener at departementets forslag dermed blir et avvik i forhold til § 20. *Storebrand Livsforsikring* anser at departementet bør vurdere en klarere beskrivelse av hva man mener med uttrykket. *Storebrand Livsforsikring* mener også at det er uklart om uttrykket «stå (stått) i stilling» kun gjelder i forhold til kvalifikasjon til ny tidligpensjon eller særalderspåslag, eller om det også skal gjelde for beregning av ny tidligpensjon eller særalderspåslag.

Gabler mener at det bør framgå direkte av lovteksten at perioder der søker har mottatt midlertidig uførepensjon eller uførepensjon ikke skal regnes med.

Annet

Krigsskoleutdannede Offiserers Landsforening (KOL) konstaterer at kravet til foregående 10 av 15 års tjeneste i særaldersstilling vil kunne være vanskelig å oppnå for en del kritiske personellgrupper i Forsvaret, f.eks. leger, veterinærer og psykologer. KOL ber om at det åpnes for en dispensasjonsadgang fra kravet om forutgående tjeneste dersom rekrutteringssituasjonen for disse gruppene viser seg å gå utover operativ kapasitet.

Videre påpeker *Forsvarsdepartementet* at Forsvaret har ansatte som ved omorganisering har blitt overført fra sivile til militære stillinger. Disse har i dag pliktig fratreden ved 60 år, men har ikke nødvendigvis rett på tidligpensjon da de ikke har jobbet lenge nok i stilling med særaldersgrense. De påpeker at dette utgjør en liten gruppe, men bør like fullt ses på. *Norges offisers- og spesialistforbund* (NOF) argumenterer også for at denne gruppen må håndteres særskilt. De mener at de tidligere rettighetene primært bør videreføres som individuelle rettigheter. De foreslår videre at det, hvis den enkelte ønsker det, skal legges til rette for at tilsatte skal kunne arbeide inntil de har oppfylt kvalifikasjonskravene og har opptjent full tidligpensjon.

Forsvarsdepartementet, *Forsvaret*, *Forsvarsmateriell* og *Befalets Fellesorganisasjon* (BFO)

påpeker også at de nye kvalifikasjonsreglene kan gjøre det vanskelig å re-rekruttere erfarent personell i 50-årene til en jobb i Forsvaret med pliktig fratreden ved fylte 60 år. BFO påpeker at det påhviler arbeidsgiver en særskilt informasjonsplikt, dersom tilsetningen medfører at personen ikke er kvalifisert for tidligpensjon.

Akershus fylkeskommunes eldreråd og *Pensjonistpartiet Holtålen* påpeker at kravet om minst 10 av de siste 15 årene i særaldersstilling, vil gi rekrutteringsutfordringer, særlig av eldre arbeidstakere inn i slike stillinger. De ber om at det benyttes samme kvalifikasjonsregel som i ny AFP, ved å endre minst 10 av de siste 15 årene i særaldersstilling til 6 av de siste 9 årene i særaldersstilling.

Norsk Kommunedirektørforum påpeker at kvalifikasjonsregelen som foreslås vil diskvalifisere de fleste kommunedirektører fra å kunne gå av med pensjon ved særaldersgrensen på 65 år. De viser til at det er svært få kommunedirektører som har stått i stilling med særaldersgrense i minst 10 år av de siste 15 årene. De ber departementet å vurdere å senke kvalifikasjonskravet.

Det har kommet et høringssvar fra *Maritim pensjonskasse* (MPK) som gjelder statslosers mulighet til å fortsatt kunne bruke tid opptjent i Statens pensjonskasse på statlige skip for å nå kravet om 12,5 år i fartstidsbasert ordning. MPK er bekymret for hvordan de foreslåtte pensjonsreglene kan komme til å påvirke statslosers mulighet til å bruke ekstern fartstid i tilfelle de ikke oppnår kravet om fartstid internt.

7.2.3 Departementets vurdering og forslag

Krav om å fratre for å motta ny tidligpensjon, samt krav om 10 av de siste 15 årene med særaldersstilling, følger direkte av avtalen fra 25. august 2023. Det går også fram av avtalen at det kreves en stillingsandel på minimum 20 prosent i stilling med særaldersgrense for å få medregnet tid. Departementets overordnede vurdering er at regelverket skal utformes slik at det er i tråd med avtalen.

Departementet opprettholder forslaget om at en må fratre, helt eller delvis, for å kunne motta tidligpensjon.

Departementet ser at det kan være utfordringer knyttet til å vurdere kvalifikasjonskravet etter som data om hvilke aldersgrenser som er registrert bakover i tid kan være mangelfull, men opprettholder likevel kravet om at man må ha hatt en særaldersgrensestilling i 10 av de siste 15 årene før aldersgrensen, eller før avgang med rett til pensjon. Departementet mener det vil være nødvendig å kreve en viss tid i stilling med særalders-

grense, ellers ville langt flere enn i dag få tidligpensjon. Kvalifikasjonskravet om 10 av de siste 15 årene i stilling med særaldersgrense innebærer at en ikke må stå i en stilling med særaldersgrense ved uttak. Aldersgrensen ved uttak, eller de siste årene før uttak, kan altså være uten betydning for om man kvalifiserer for ny tidligpensjon. Dette tilsier at en må kreve en viss tid med særaldersgrense forut for aldersgrensen, eller før avgang med rett til pensjon, for å unngå at langt flere enn i dag får tidligpensjon.

Kvalifikasjonskravet gjelder 10 av de siste 15 årene før aldersgrensen eller før avgang med rett til pensjon, og for de som omfattes av reglene for ny tidligpensjon vil det være maksimalt 15 år tilbake i tid, altså halvparten av det som gjelder for beregningsreglene. De første årskullene som vil få ny tidligpensjon vil være 1967-årskullet og 1970-årskullet som tar ut tidligpensjon fra henholdsvis 60 og 57 år i 2027.

I lys av høringsinstansenes uttalelse om datakvalitet og at innmeldingsgrensene har vært endret i løpet av de siste 15 årene, mener departementet likevel at det bør gjøres enkelte justeringer sammenlignet med forslaget som ble sendt på høring. Departementet vurderer at de administrative utfordringene som er framkommet når det gjelder kravet om minst 20 prosent stilling, tilsier at dette kravet bortfaller.

Når beregningsreglene uansett tar hensyn til gjennomsnittlig stilling, vil de som over tid kun har en lav stillingsandel med særaldersgrense uansett få en lav ytelse. Dette tilsier at det er liten mulighet for uheldig tilpasning og de økonomiske konsekvensene av at kravet bortfaller er følgelig begrenset. Departementet foreslår derfor at kravet om 20 prosent stilling for å få medregnet tid bortfaller. Departementet foreslår at kvalifikasjonskravet skal være at en i løpet av de siste 15 årene før aldersgrensen, eller før fratreden med rett til uttak av tidligpensjon, har hatt medlemspliktig stilling med særaldersgrense i minst 10 år.

Departementet viser til at *Kommunal Landspensjonskasse* (KLP) og *Gabler* tar opp et forhold som gjelder samtidige stillinger med ulike aldersgrenser. Det påpekes at arbeidstakere kan ha hatt «forskjellige funksjoner eller stillinger hos samme arbeidsgivere», og at etter særavtalen i KS-området så er det hovedfunksjonen som avgjør hvilken aldersgrense vedkommende skal ha, jf. § 6-1 Aldersgrenser i SGS 2020. Departementet viser til at i Statens pensjonskasse vil samtidige stillinger med ulike aldersgrenser meldes inn hver for seg. Departementet legger til grunn at eventuelle tilpasninger i SGS 2020 til kommunal sektor, som

følge av lovforslaget her, følges opp av partene i KS-området.

Dagens regler for tidligpensjon til de med særaldersgrense gir mulighet for delvis fratreden, og departementet mener det er rimelig å videreføre mulighet for delvis uttak av tidligpensjon. Delvis uttak gir den enkelte mulighet til å trappe ned gradvis ved å kombinere uttak av tidligpensjon med fortsatt arbeid. Selv om det ifølge SPK er få medlemmer som i dag tar ut særalderspensjon delvis, kan det være flere som vil ønske å benytte denne muligheten i framtiden. Departementet foreslår at uttaksgraden ved delvis fratreden settes til 100 prosent fratrukket stillingsandelen i den medlemspliktige stillingen.

Departementet foreslo at de som mottar en ugradert uføreytelse ikke skal kunne motta tidligpensjon, men at tidligpensjon skal kunne mottas ved mottak av graderte uføreytelser. Departementets vurdering er at mottak av uførepensjon, midlertidig uførepensjon og/eller uføretrygd i slike tilfeller skal påvirke graden på tidligpensjonen. Departementet foreslår at summen av graden for tidligpensjonen og uføregraden maksimalt kan utgjøre 100 prosent.

I tilfeller hvor et medlem både har en medlemspliktig stilling og mottar en uføreytelse, så kan summen av graden på tidligpensjonen, uføregraden og reststillingen maksimalt være 100 prosent.

Departementet viser til *Oslo pensjonsforsikrings* (OPF) spørsmål om hvorvidt gjenværende stilling med alminnelig aldersgrense også skal gradere tidligpensjonen. Departementet bekrefter at tidligpensjonen skal graderes i forhold til alle medlemspliktige stillinger i offentlig sektor – både stillinger med og uten særaldersgrense.

Departementet viser til KLP og Gablers spørsmål om hvorvidt det ved delvis fratreden skal være et minstekrav til fratreden. Departementet viser til at det ikke er en nedre grense for stillingsreduksjon for å motta særalderspensjon i Statens pensjonskasseloven i dag. Departementet foreslår ikke å innføre en nedre grense for stillingsreduksjon for å motta tidligpensjon. I kommunal sektor er det et minstekrav for stillingsreduksjon på ti prosent for tradisjonell bruttoberegnet alderspensjon. Det vil være opp til partene i kommunal sektor å bestemme hvorvidt denne regelen skal videreføres for ny tidligpensjon.

Departementet har vurdert om kvalifiseringsvilkåret må oppfylles på nytt ved et nytt deluttak, slik forslaget i høringsnotatet la opp til. Det vil imidlertid kunne være uheldig for den enkelte, og også for tillitten til ordningen, om fortsatt arbeid i

en deltidsstilling i offentlig sektor skulle innebære at en faller ut av 10/15 regelen og av den grunn mister muligheten til ugradert tidligpensjon. I lovforslaget foreslås det derfor at når kvalifiseringsvilkåret regnes som oppfylt ved første deluttak, så regnes det som oppfylt også ved neste deluttak.

Departementet foreslo i høringsnotatet at ny tidligpensjon gis til den som fratrer medlemspliktig stilling. Flere høringsinstanser mener det er uklart om ny tidligpensjon også kan gis til allerede fratrådte. Intensjonen i lovforslaget er at ny tidligpensjon skal kunne gis både til de som har fratrudd direkte fra aktiv stilling og til de som allerede har fratrudd, så lenge kvalifikasjonskravet er oppfylt. Departementet ser at ordlyden «fratrer» kan være uklar når det gjelder de som allerede har fratrudd, og er enige i at ordlyden «har fratrudd», som Gabler foreslår, er mer treffende. I lovforslaget tydeliggjøres dette ved at det står «har fratrudd» i stedet for «fratrer», som det stod i høringsnotatet.

Departementet viser til at det i utkastet til lovforslag i høringsnotatet framstod som at tjenestetiden ved beregning av pensjon etter kapittel 5 b skulle avrundes med heltall. Departementet viser til at det framgår av § 19, tredje ledd i Statens pensjonskasseloven at tjenestetid for ordinær alderspensjon etter kapittel 5 a fastsettes i antall år, avrundet til én desimal. Departementet er enig med høringsinstansene i at både kvalifikasjon og beregning av tidligpensjon bør fastsettes med én desimal. I lovforslaget som legges fram i denne proposisjonen er lovforslaget § 19 tredje ledd justert slik at også tjenestetid i kapittel 5 b (tidligpensjon og særalderspåslag) fastsettes i antall år, avrundet til én desimal.

Departementet deler arbeidstakerorganisasjonenes vurdering angående permisjoner. Lovforslaget har ikke hatt som intensjon å endre på reglene om pensjonsopptjening ved fravær i forbindelse med permisjoner etter permisjonsavtalen. Permisjoner som gis pensjonsopptjening fra stilling i særaldersgrense vil bli medregnet som pensjongsivende tjenestetid i kvalifisering og beregning av tidligpensjon og særalderspåslag.

Departementet foreslo i høringsnotatet at perioder med mottak av midlertidig eller varig uførepensjon ikke skal regnes med i kvalifiseringskravet for tidligpensjon. Departementet opprettholder dette forslaget. Perioder hvor medlemmet mottar delvis midlertidig eller varig uførepensjon og delvis står i en stilling med særaldersgrense skal regnes som kvalifiseringstid, og slike perioder skal medregnes.

Departementet viser til at kravet til foregående 10 av 15 år i særaldersstilling kan være vanskelig å oppnå for en del personellgrupper i Forsvaret, f.eks. leger, veterinærer og psykologer, ettersom disse ikke har særaldersgrense ved aktuelle arbeidssteder utenfor Forsvaret. I lys av at plikten til å fratre skal fjernes i Forsvaret, vil det være mulig for personellgrupper i Forsvaret å stå utover aldersgrensen for å kompensere for manglende kvalifikasjonstid. Departementets vurdering er at dette bør være tilstrekkelig for å muliggjøre at disse personellgruppene kan kvalifisere for ny tidligpensjon, hvis de ved aldersgrensen ikke har tilstrekkelig kvalifikasjonstid.

Departementet noterer høringssvaret fra *Maritim Pensjonskasse* (MPK) om statslosers mulighet til å fortsatt kunne bruke tid opptjent i Statens pensjonskasse på statlige skip for å nå kravet om 12,5 år i fartstidsbasert ordning. Særaldersgrensen på 65 år skal fortsatt gjelde framover. Tidligpensjonen vil imidlertid fjernes for 1965-kullet med særaldersgrense 65 år. Statsloser vil derfor fortsatt kunne bruke tid opptjent i Statens pensjonskasse på statlige skip for å nå kravet om 12,5 år.

Det vises til lovforslaget i Statens pensjonskasseloven § 26 o første, andre og tredje ledd og § 26 p første, andre og tredje ledd. Det vises også til § 19 tredje ledd.

7.3 Beregningsregler

7.3.1 Avtalen og forslagene i høringsnotatet

I avtalen går det fram at tidligpensjonen skal utgjøre 66 prosent av pensjonsgrunnlaget i stillingen med særaldersgrense for de som har minst 30 års samlet opptjening i en stilling med særaldersgrense, uavhengig av om særaldersgrensen er 60, 63 eller 65 år. Det går også fram at hvis tid i stilling med særaldersgrense er kortere enn 30 år, avkortes pensjonen forholdsmessig. Videre går det fram at tidligpensjonen skal reduseres forholdsmessig dersom gjennomsnittlig stillingsandel i stilling med særaldersgrense er lavere enn 100 prosent.

I høringsnotatet foreslo departementet at beregningsgrunnlaget fastsettes som sluttlønnen i stilling med særaldersgrense, omgjort til full stilling. Tidligpensjonen utgjør da 66 prosent av sluttlønnen i stillingen med særaldersgrense, omregnet til fulltidsstilling, justert med en brøk hvor tid i stilling med særaldersgrense, men maksimalt 30 år, er telleren og 30 år er nevneren.

Departementet foreslo videre at gjennomsnittlig stillingsandel i stilling med særaldersgrense bestemmer hvilken grad tidligpensjonen maksimalt kan utgjøre, begrenset til 100 prosent.

7.3.2 Høringsinstansenes syn

Datakvalitet og krav om minimum 20 prosent stilling for å få medregnet tid

De høringsuttalelsene som gjelder datakvalitet og krav om 20 prosent stilling for å få medregnet tid for kvalifikasjonskravet gjelder tilsvarende for beregningsreglene, se punkt 7.2.2.

Alle tjenstepensjonsleverandørene som har gitt hørings svar (*Gabler, Kommunal Landspensjonskasse (KLP), Oslo Pensjonsforsikring (OPF), Statens pensjonskasse (SPK) og Storebrand Livsforsikring*) påpeker at datakvaliteten for registrering av særaldersgrenser bakover i tid vil få betydning for beregning av ny tidligpensjon, som foreslås basert på 30 års samlet opptjening i en stilling med særaldersgrense med minst 20 prosent stillingsandel. Også *LO Kommune, LO Stat, Unio* og *YS*, heretter omtalt som arbeidstakerorganisasjonene, peker på at det vil være utfordrende med manglende registrering av stillinger med særaldersgrense bakover i tid.

OPF mener at alle opplysninger som vil kunne være relevante for å foreta korrekt beregning av tidligpensjon i henhold til de foreslåtte særaldersgrensereglene, ikke er tilgjengelige hos alle tjenstepensjonsleverandører.

KLP uttaler at de fleste med stilling med særaldersgrense har samme særaldersgrense gjennom hele karrieren. For de fleste vil det derfor være liten forskjell på ordinær tjenestetid og tjenestetid med særaldersgrense.

Gabler mener at flere av pensjonsordningene vil ha utfordringer knyttet til datakvalitet. De skriver at en må påregne at det er betydelige «hull» og feilregistreringer i flere av ordningenes medlemsregistre når det gjelder hvilke aldersgrenser medlemmene har hatt til enhver tid. De skriver at det er en ikke uregelmessig foreteelse at det innrapporteres feil aldersgrense i forbindelse med de kvartalsvise lønnsdatainnlesningene, og at jo lenger tilbake i tid man går, jo større er sannsynligheten for at det er registrert feil stillingskoder og feil aldersgrenser i historikken på det enkelte medlem, hvis det da er registrert noe i det hele tatt.

Gabler uttaler at for å behandle søknader om særalderspåslag og ny tidligpensjon, må man i noen tilfeller avdekke hva som var søkers riktige aldersgrense helt tilbake til 1980- og 1990-tallet.

De mener at historikken kan være høyst mangelfull. Gabler skriver videre at pensjonsordningen dessuten kan ha blitt flyttet mellom leverandører en eller flere ganger, og det kan i den forbindelse ha skjedd feil i overføringen av medlemshistorikk. Gabler viser til at det først var tidlig på 2000-tallet at det ble innført et standardisert format for overføring av medlemsdata mellom pensjonsleverandørene. Dette innebærer at det i mange tilfeller mangler informasjon om medlemmenes aldersgrense tilbake i tid. Denne informasjonen kan det bli krevende å få tak i mange år etterpå, da arbeidsgiveren ikke nødvendigvis har tilgang til så gamle opplysninger. Gabler skriver at lønnsystemet kan ha vært byttet ut en eller flere ganger, fysiske saksmapper kan ha blitt makulert etc. Det kan derfor bli utfordrende å rekonstruere korrekt aldersgrensehistorikk i forbindelse med at det fremsettes søknad om særalderspåslag og ny tidligpensjon.

Gabler skriver videre at det tidligere har vært av underordnet betydning hvilken aldersgrense medlemmet har hatt historisk. Ettersom ny aldersgrense gjelder etter et år i KS-området (jf. SGS 2020 del I § 6-2), har det sjelden vært maktpliggende å undersøke hva som har vært riktig aldersgrense lenger tilbake i tid. Personer som har hatt overgang til høyere aldersgrense kan riktignok få rett til alderspensjon etter den tidligere aldersgrensen. Gablers erfaring er imidlertid at denne regelen relativt sjelden kommer til anvendelse i praksis, og det har vært overkommelig å undersøke historikken i de tilfellene hvor den har vært aktuell. Gabler skriver at aldersgrensen dessuten primært har hatt betydning for å vurdere fra hvilket tidspunkt det foreligger en pensjonsrett. I selve pensjonsberegningen er det lønn og deltid som er de sentrale variablene i de «tradisjonelle» ytelsene i offentlig tjenstepensjon.

Pensjonsgrunnlag, beregningsgrunnlag og sluttlønn

Flere høringsinstanser er usikre på hvordan begrepene «pensjonsgrunnlag», «sluttlønn» og «beregningsgrunnlag» skal tolkes i lovforslaget. *LO Kommune, LO Stat, Unio* og *YS*, heretter omtalt som arbeidstakerorganisasjonene, mener det er uklart om sluttlønn er det samme som «pensjonsgrunnlaget» eller «beregningsgrunnlaget», som begge brukes i lovforslaget.

Arbeidstakerorganisasjonene mener at sluttlønnsbegrepet, slik det har vært i tidligere bruttoordning, må legges til grunn, herunder lønnsoppgangs- og lønnsnedgangsbestemmelser. De

mener at dette ikke er ivaretatt i lovforslaget i høringsnotatet. Arbeidstakerorganisasjonene påpeker at det ble etterspurt og bekreftet «under forhandlingene» at sluttlønsberegningen skulle følge dagens regler med alt det innebærer, både for ny tidligpensjon og særalderspåslag.

Statens pensjonskasse (SPK) viser til departementets forslag til regler om fastsettelse av grunnlag for beregning av tidligpensjon og påpeker at «sluttlønn» ikke nødvendigvis har det samme juridiske innhold som begrepet «pensjonsgrunnlag» i Statens pensjonskasseloven § 11. SPK mener at for å oppnå en enhetlig forståelse og praktisering bør innholdet i gjeldende § 11 være bestemmende.

SPK mener videre at formuleringen «pensjonsgrunnlag fastsettes som sluttlønnen i stillingen, omregnet til full stilling, begrenset til tolv ganger folketrygdens grunnbeløp», synes å utelukke delt pensjonsgrunnlag etter § 15 annet ledd, midlertidig høyere pensjonsgrunnlag etter § 15 annet ledd annet punktum og høyere grunnlag ved flere stillinger, jf. § 15 tredje ledd. Også *Kommunal Landspensjonskasse (KLP)*, *Forsvarsdepartementet*, *Forsvaret*, *Befalets Fellesorganisasjon (BFO)*, *Norges offisers- og spesialistforbund (NOF)*, *Politiets Fellesforbund*, *Akademikerne og arbeidstakerorganisasjonene* gir uttrykk for samme bekymring. Høringsinstansene ber departementet om å tydeliggjøre hva som gjelder for å unngå tvil.

Forsvaret viser til at militært ansatte etter forsvarsloven er underlagt beordringsplikt til stillinger i Norge og utlandet etter Forsvarets behov. Militært ansatte kan etter samme paragraf også beordres fra en stilling når det er nødvendig av for eksempel helsemessige årsaker. Dette innebærer at militært ansatte kan beordres mot villighet til alle de tjenestesteder Forsvaret er lokalisert, og man kan også beordres til stilling med høyere eller lavere lønn. Forsvaret presiserer viktigheten av at prinsippet om delt pensjonsgrunnlag etter pensjonskasseloven § 15 andre ledd også blir gjeldende for ny tidligpensjon og særalderspåslag. De skriver at dette særlig er viktig for Forsvarets personell som er underlagt beordringsplikten, da det i ytterste tilfelle kan innebære beordring til stilling med lavere lønn og dermed lavere pensjon.

KLP mener det er noe uklart hvilken lønn pensjonsgrunnlaget skal beregnes etter i de tilfellene hvor medlemmet har gått over til en stilling med høyere aldersgrense, etter at medlemmet fylte vilkårene for å kunne ta ut ny tidligpensjon. De mener det er nærliggende å tenke at det i disse tilfellene er lønnen i stillingen med særaldersgrense som gir rett til ny tidligpensjon (med eventuell

lønnsnedgang/oppgang), som skal legges til grunn. De ber departementet klargjøre dette, og tydeliggjøre om pensjonsgrunnlaget fra stillingen med særaldersgrense i så fall skal reguleres med grunnbeløpet fram til fratreden.

Arbeidstakerorganisasjonene og *Politiets Fellesforbund* mener at lovforslaget er ufullstendig når det gjelder regulering. De påpeker at i tilfeller der for eksempel lov om Statens pensjonskasse § 15 andre ledd kommer til anvendelse, må pensjonsgrunnlaget også reguleres fra tidspunktet for det høyere pensjonsgrunnlaget og frem til uttakstidspunktet, og de antar at dette er ivaretatt gjennom dagens § 42 femte ledd. For ansatte som har krav på ny tidligpensjon og særalderspåslag etter regelen om «10 av siste 15 år», men som ikke står i særaldersgrensestilling på uttakstidspunktet, må pensjonsgrunnlaget i særaldersgrensestillingen også reguleres med lønnsveksten frem til uttakstidspunktet. Arbeidstakerorganisasjonene og *Politiets Fellesforbund* mener at dette ikke er ivaretatt gjennom dagens § 42 femte ledd. Også *Storebrand Livsforsikring* påpeker dette. *Storebrand Livsforsikring* mener det bør vurderes om dette må presiseres nærmere i nevnte bestemmelse.

Gabler og *Storebrand Livsforsikring* mener det er uklart om tid der vedkommende har mottatt midlertidig uførepensjon eller uførepensjon fra stilling med særaldersgrense regnes med i beregningen av tidligpensjon. De viser til at det ikke skal regnes med i kvalifikasjon til tidligpensjon, men påpeker at det ikke står eksplisitt noe om betydningen for beregningen av ytelsen.

KLP støtter departementets vurdering av å unngå dobbeltavkorting, og ser at metoden for gradering kan fungere i enkle situasjoner. De er imidlertid usikre på om ordlyden i lovforslaget § 26 o femte ledd og § 26 p femte ledd faktisk gir uttrykk for at det er den laveste graden av gjennomsnittlig stillingsandel og 100 prosent minus gjenværende medlemspliktig stillingsandel som skal legges til grunn, og anbefaler at bestemmelsen tydeliggjøres. Tilsvarende kommentar gjelder for særalderspåslaget.

KLP mener videre at dersom en pensjonist øker eller reduserer stillingen sin etter uttak av gradert tidligpensjon, er det uklart hvorvidt det skal beregnes en ny grad, eller om det kun skal skje en justering av pensjonen i etteroppjøret. Hvis det skal beregnes ny grad, vil dette i praksis innebære at personer med tidligpensjon ikke kun vil ha en inntektsgrense når de jobber i medlemspliktig stilling. I tillegg vil selv marginale endringer i stilling medføre justeringer av graden på tidligpensjonen. Til sammenligning har

man i privat sektor ett fribeløp før pensjonen blir justert.

Den norske legeforening påpeker at slik de nye tidligpensjonsreglene er utformet, med krav om 30 år i særaldersstilling for å få full opptjening, vil man som lege ikke lenger få tellende opptjenings-tid fra annen offentlig tjeneste, siden leger ikke har særaldersgrense ved aktuelle arbeidsssteder utenfor Forsvaret. De mener at det vil få den konsekvensen at nesten ingen leger vil kunne oppnå full opptjeningstid før de når aldersgrensen for særalderspensjon. Også Forsvaret mener at kravet på 30 år i full særaldersgrensestilling for å få full opptjening er et strengt krav. *Akershus fylkeskommunes eldreråd*, *Pensjonistpartiet Holtålen* og BFO anfører at endringen fra å kreve 30 års tjenestetid, til å kreve 30 år i en stilling med særaldersgrense, for å få full ytelse, kan være grunnlovsstridig. *Akershus fylkeskommunes eldreråd* og *Pensjonistpartiet Holtålen* mener at krav om 30 år i en særaldersstilling for å få full tidligpensjon, på mange måter vil si at individet må bestemme seg for å jobbe i en slik stilling store deler av sitt yrkesaktive liv. De mener at dette helt klart vil være et hinder for nyrekruttering av eldre arbeidstakere til de yrkene som har slik særaldersgrense. NOF argumenterer for at militært tilsatte som tidligere oppfylte kravene for særalderspensjon, men som ved overgang til nye regler ikke har full opptjening av tidligpensjon, må håndteres særskilt.

7.3.3 Departementets vurdering og forslag

Avtalen fra 25. august 2023 sier at tidligpensjonen skal være 66 prosent av pensjonsgrunnlaget for de med minst 30 års opptjening i en stilling med særaldersgrense, og at pensjonen skal reduseres forholdsmessig hvis opptjeningstiden er under 30 år. Det følger også av avtalen at det kreves en stillingsandel på minimum 20 prosent i en stilling med særaldersgrense for å få medregnet tid.

Høringen har avdekket at tjenstepensjonsinnretningene har betydelige utfordringer knyttet til registrering av tid med særaldersgrensestillinger tilbake i tid. Departementet mener det er uheldig at noen vil kunne få en høyere tidligpensjonsytelse enn andre, utelukkende som følge av at en tjenstepensjonsleverandør har bedre historiske data enn en annen, eller fordi man har en arbeidsgiver som kan verifisere stillingsbrøker på minst 20 prosent inntil 30 år tilbake i tid. Departementet foreslår derfor at reglene for opptjeningstid justeres noe.

Departementet foreslår at all tid i medlemspliktig stilling før 1. januar 2025 regnes med i beregningen av tidligpensjonen, mens kun tjenestetid med særaldersgrense regnes med fra 1. januar 2025. Dette innebærer at det skilles mellom tilbakelagt tid og tid framover, slik at all tid i medlemspliktig stilling før 1. januar 2025 regnes med ved beregning av tidligpensjonen, også tid med ordinær aldersgrense, mens kun tjenestetid med særaldersgrense regnes med fra 1. januar 2025.

Departementet mener videre at kravet om minst 20 prosent stilling for å få medregnet tid også bortfaller ved beregning av ny tidligpensjon. Det vises til punkt 7.2.3 hvor departementet har vurdert 20-prosentkravet i kvalifikasjonsreglene.

Siden beregningsreglene tar hensyn til gjennomsnittlig stillingsprosent, vil de som over tid kun har en lav stillingsandel med særaldersgrense uansett få en lav ytelse. Dette tilsier at det er liten mulighet for uheldig tilpasning, og at de økonomiske konsekvensene av at dette kravet bortfaller er begrenset. Departementet foreslår derfor at kravet om minimum 20 prosent stilling for å få medregnet tid bortfaller.

I høringsnotatet foreslo departementet at for å unngå dobbelavkorting av grunnlaget for beregning av tidligpensjon, skulle beregningsgrunnlaget fastsettes som sluttlønn i stilling med særaldersgrense, omgjort til full stilling. Dette innebar et avvik fra hvordan pensjonsgrunnlaget fastsettes etter gjeldende regler. Høringsinstansene påpeker blant annet at «sluttlønn» ikke nødvendigvis har det samme juridiske innhold som begrepet «pensjonsgrunnlag» i Statens pensjonskasseloven § 11, og at departementets forslag synes å utelukke delt pensjonsgrunnlag etter § 15 andre ledd, midlertidig høyere pensjonsgrunnlag etter § 15 andre ledd andre punktum og høyere grunnlag ved flere stillinger, jf. § 15 tredje ledd.

Departementet har ikke hatt som intensjon å endre innholdet i hva som er pensjonsgrunnlag, utover at kun tid i stilling med særaldersgrense skal inngå, og ser at begrepet sluttlønn derfor har vært upresist. I lys av dette, og i lys av høringsinnspillene, ser departementet at det vil forenkle regelverket betydelig hvis pensjonsgrunnlaget fastsettes som etter gjeldende bestemmelser i Statens pensjonskasseloven kapittel 3. Gjennomsnittlig stillingsandel vil da være en del av pensjonsgrunnlaget, og pensjonen vil ikke reduseres med deltid utover gjennomsnittlig stillingsandel. Denne forenklingen vil innebære en mer enhetlig forståelse og praktisering av begrepene i lovforslaget.

Departementet opprettholder forslaget fra høringsnotatet om at regulering av ny tidligpensjon etter Statens pensjonskasseloven kapittel 5 b under utbetaling skal foretas ved at pensjonsgrunnlaget reguleres årlig fra 1. mai i samsvar med et gjennomsnitt av lønns- og prisvekst. Det er det samme som gjelder etter kapitlene om bruttopensjon, jf. Statens pensjonskasseloven kapittel 5 og sykepleierpensjonsloven kapittel 4. Ellers viser departementet til merknader om at lovforslaget er ufullstendig når det gjelder regulering av pensjonsgrunnlaget for de som ikke står i særaldersgrensestilling på uttakstidspunktet. Departementet er enig i at pensjonsgrunnlaget skal reguleres med lønnsveksten frem til tidspunktet det ytes pensjon. Dette er tilsvarende regel som gjelder i situasjonen hvor et medlem har en oppsatt rett til alderspensjon, jf. Statens pensjonskasseloven § 23. Samme reguleringsregler gjelder for øvrig i situasjonen hvor et medlem har gått over fra et høyere til et lavere samlet pensjonsgrunnlag, jf. § 15 andre ledd. I slike tilfeller skal det tidligere grunnlaget som har betydning for pensjonsberegningen reguleres med lønnsveksten fram til tidspunktet det ytes pensjon. Dette er ivaretatt i lovforslaget her, jf. § 42 femte ledd tredje punktum.

Departementet foreslo i høringsnotatet at gjennomsnittlig stillingsandel i stilling med særaldersgrense bestemmer hvilken grad tidligpensjonen maksimalt kan utgjøre, begrenset til maksimalt 100 prosent. Departementet foreslo at de som har en gjennomsnittlig stillingsandel i stilling med særaldersgrense som er lavere enn 100 prosent, får en gradert tidligpensjon hvor graden settes lik den gjennomsnittlige stillingsandelen, eller 100 prosent minus stillingsandelen i den gjenværende medlemspliktige stillingen hvis dette er lavere. I lys av at departementet i proposisjonen her foreslår at pensjonsgrunnlaget skal fastsettes etter gjeldende bestemmelser i Statens pensjonskasseloven kapittel 3, og ikke som sluttlønn i stilling med særaldersgrense omgjort til full stilling, vil beregningsreglene ved delvis fratreden være annerledes enn det som ble sendt på høring. I forslaget her vil gjennomsnittlig stilling være en del av pensjonsgrunnlaget. Dersom medlemmet har en medlemspliktig stilling og/eller uførepensjon eller uføretrygd etter uttak av tidligpensjon, skal uttaksgraden for tidligpensjonen maksimalt settes til 100 prosent minus stillingsandelen i den medlemspliktige stillingen og/eller uføregraden. Dette vil innebære en forenkling av regelverket.

Departementet foreslo i høringsnotatet at i tilfeller hvor en person først har fratrudd delvis, og på et senere tidspunkt fratrer helt, er det naturlig

at en får beregnet en ny tidligpensjon for det nye deluttaket og at de to deluttakene deretter løper parallelt. Departementet viser til spørsmål om hvorvidt det skal beregnes en ny grad dersom en pensjonist øker eller reduserer stillingen sin etter uttak av gradert tidligpensjon, eller om det kun skal skje en justering av pensjonen i etteroppgjøret. Departementets vurdering er at det skal beregnes et nytt deluttak når et medlem reduserer sin medlemspliktige stilling etter uttak av gradert tidligpensjon. Dersom et medlem øker sin medlemspliktige stilling, skal tidligpensjonen beregnes med ny grad. Det vil derfor kunne løpe flere deluttak parallelt.

Departementet viser til merknader fra *Gabler* og *Storebrand Livsforsikring* om hvorvidt midlertidig uførepensjon eller uførepensjon fra stilling med særaldersgrense skal regnes med i beregningen av tidligpensjon. Departementet presiserer at tid med uførepensjon eller midlertidig uførepensjon fra stilling med særaldersgrense skal regnes med som pensjonsgivende tjenestetid i beregningen av tidligpensjon, men ikke som tid for å vurdere kvalifikasjonskravet (se punkt 7.2.3)

Departementet viser til punkt 7.2.3 der det går fram at både kvalifikasjon og beregning av tidligpensjon skal fastsettes med én desimal. Lovforslaget her er justert slik at tjenestetid i kapittel 5 b (tidligpensjon og særalderspåslag) fastsettes i antall år, avrundet til én desimal, se § 19 tredje ledd.

Departementet ser at enkelte instanser har pekt på at 30 års samlet opptjening i en stilling med særaldersgrense kan være vanskelig å oppnå for visse personellgrupper i Forsvaret. Departementet viser til at reglene for opptjeningstid skal justeres, slik at ordinær tjenestetid brukes til beregning av tidligpensjonen for tid før 2025, mens tid i særaldersgrensestilling legges til grunn for tid fra og med 1. januar 2025.

Det vises til lovforslaget i Statens pensjonskasseloven § 26 o fjerde, femte og sjette ledd og § 26 p fjerde, femte og sjette ledd. Det vises også til § 19 tredje ledd og § 11 tredje ledd.

7.4 Flere ulike særaldersgrenser gjennom arbeidslivet

7.4.1 Avtalen og forslagene i høringsnotatet

I høringsnotatet pekte departementet på at det vil være tilfeller hvor den enkelte, enten samtidig eller på ulike tidspunkt i yrkeskarrieren, har hatt stillinger med ulike særaldersgrenser. Regelverket må derfor ha bestemmelser om hvilken sær-

dersgrense som skal legges til grunn, når den enkelte har hatt ulike særaldersgrenser. I høringsnotatet foreslo departementet at den siste særaldersgrensen legges til grunn for beregning av tidligpensjonen ved etterfølgende stillinger. For å unngå uheldig tilpasninger foreslo departementet at ved skifte fra stilling med høy særaldersgrense til stilling med lavere aldersgrense, må en ha stått i stilling med den lavere særaldersgrensen i minst tre år.

Departementet foreslo videre at de som har samtidige stillinger med ulike særaldersgrenser kan gis ny tidligpensjon med utgangspunkt i den laveste aldersgrensen, forutsatt at en har stått i stilling med den særaldersgrensen som utløser tidligpensjonen i minst tre år før aldersgrensen eller før fratreden med rett til uttak av alderspensjon.

7.4.2 Høringsinstansenes syn

Oslo Pensjonsforsikring (OPF) er usikre på hva som skal gjelde som pensjonsgrunnlag i tilfeller med samtidige stillinger med ulike særaldersgrenser, og der uttak av tidligpensjon utsettes til det tidspunkt hvor det foreligger rett også i henhold til den høyeste aldersgrensen. De ber om en presisering av hvordan pensjonsgrunnlaget skal fastsettes i slike tilfeller.

7.4.3 Departementets vurdering og forslag

Departementet foreslo i høringsnotatet at den siste særaldersgrensen legges til grunn for tidligpensjonen når vedkommende har hatt stillinger med ulike særaldersgrenser. Ingen høringsinstanser har hatt merknader til dette. Videre har det ikke kommet merknader til forslaget om at ved skifte fra stilling med høy særaldersgrense til stilling med lavere aldersgrense, må en ha stått i den lavere særaldersstillingen i minst tre år. Det har heller ikke kommet merknader til forslaget om at den laveste aldersgrensen kan legges til grunn, også ved samtidige stillinger med ulike særaldersgrenser, forutsatt at en har stått i stilling med den lavere særaldersgrensen i minst tre år før aldersgrensen eller før fratreden med rett til uttak av alderspensjon. Departementet opprettholder disse forslagene.

Det vises til lovforslaget i Statens pensjonskasseloven § 26 t første og andre ledd.

Departementet viser til spørsmålet om hvordan pensjonsgrunnlaget skal fastsettes i tilfeller med samtidige stillinger med ulike særaldersgrenser, og der uttak av tidligpensjon utsettes til

det tidspunkt hvor det foreligger rett også i henhold til den høyeste aldersgrensen. Som følge av at pensjonsgrunnlaget skal fastsettes etter gjeldende regler i lov om Statens pensjonskasse kapittel 3, mener departementet at § 14 andre ledd vil gjelde i slike tilfeller.

7.5 Utbetalingsperiode og utfasing av 85-årsregelen

7.5.1 Avtalen og forslagene i høringsnotatet

Aldersgrense 63 år

Det går fram i avtalen at de som er født i 1970 eller senere kan ta ut tidligpensjonen tidligst *fra* særaldersgrensen. Videre går det fram at årskullene 1967–1969 kan ta ut tidligpensjonen *før* særaldersgrensen dersom summen av alder og opptjenings-tid er minst 85 år. Det går fram av avtalen at 85-årsregelen skal fases ut, og at denne utfasingen skal skje gradvis for årskullene 1967–1969. Som følge av den gradvise utfasingen av 85-årsregelen, kan årskullene 1967–1969 ta ut tidligpensjon tidligere enn fire år før alderen for ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden. De som er født i 1970 eller senere kan ta ut tidligpensjonen tidligst fra særaldersgrensen på 63 år.

I høringsnotatet foreslo departementet at tidligpensjonen gis fra og med måneden etter melding om uttak blir gitt, likevel tidligst fra måneden etter at retten til tidligpensjon inntreffer. Tidligpensjonen utbetales til og med måneden medlemmet når alderen for ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden. Dersom et medlem som mottar tidligpensjon dør før alderen for ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden, foreslo departementet at tidligpensjonen opphører ved utgangen av måneden etter måneden medlemmet døde.

Departementet foreslo videre at tidligpensjonen skal falle bort ved uttak av pensjon etter kapittel 5 a.

Departementet foreslo at endringer i tidligpensjonen får virkning fra måneden etter at den begivenhet som førte til endringen fant sted. Dette vil kunne være endringer som følge av økt eller redusert pensjonsgrad.

Aldersgrense 60 år

Det går fram av avtalen at tidligpensjonen gis i sju år *fra* aldersgrensen for de som er født i 1973 eller senere. Videre går det fram at årskullene 1970–1972 kan ta ut tidligpensjon *før* særaldersgrensen

dersom summen av alder og opptjeningstid er minst 85 år.

Det går også fram av avtalen at hvor lenge før særaldersgrensen tidligpensjonen kan tas ut, fases ut månedlig slik at de som er født i januar 1970 kan ta ut tidligpensjon inntil tre år før særaldersgrensen, mens de som er født i februar 1970 kan ta ut tidligpensjonen inntil to år og elleve måneder før aldersgrensen, osv.

I høringsnotatet foreslo departementet at tidligpensjonen gis fra og med måneden etter melding om uttak blir gitt, likevel tidligst fra måneden etter at retten til tidligpensjon inntreffer. Tidligpensjonen utbetales til og med måneden medlemmet når alderen for ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden. Dersom et medlem som mottar tidligpensjon dør før alderen for ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden, foreslo departementet at tidligpensjonen opphører ved utgangen av måneden etter måneden medlemmet døde.

Departementet foreslo videre at tidligpensjonen skal falle bort ved uttak av pensjon etter kapittel 5 a.

Departementet foreslo at endringer i tidligpensjon får virkning fra måneden etter at den begivenhet som førte til endringen fant sted. Dette vil kunne være endringer som følge av økt eller redusert pensjonsgrad.

7.5.2 Høringsinstansenes syn

Gabler mener det bør vurderes å åpne for å innvilge tidligpensjon tilbake i tid. *Gabler* mener at ettersom uttak av tidligpensjon krever nedtrapping eller fratredelse, kan retten til tidligpensjon bli avdekket etterskuddsvis – noe som tilsier at det bør kunne gis tidligpensjon med tilbakevirkende kraft.

Kommunal Landspensjonskasse (KLP) viser til departementets forslag i § 26 u om at endringer i tidligpensjon får virkning fra måneden etter at den begivenhet som førte til endringen fant sted. *KLP* påpeker at dette vil være praktisk ved endringer i tidligpensjonsgraden, men konstaterer at dersom en person mottar 100 prosent tidligpensjon, og begynner å arbeide fullt igjen, vil vedkommende motta både full lønn og pensjon i en hel måned.

Mange høringsinstanser har hatt innvendinger mot de foreslåtte reglene om utfasingen av 85-årsregelen. *Akershus fylkeskommunes eldreråd*, *Pensjonistpartiet Akershus*, *Pensjon for alle*, *NTL Samfunnssikkerhet og beredskap*, *Befalets Fellesorganisasjon (BFO)*, og *Politiets Fellesforbund*, blant andre, mener at utfasingen av 85-årsregelen kom-

mer for tidlig for de som er nær særaldersgrensen. Flere instanser mener at det er inngripende i opptjente rettigheter og i systemets forutsigbarhet, og at dette kan utgjøre et brudd mot Grunnloven § 97. Mange instanser oppfordrer departementet til å vurdere lengre og bedre overgangsordninger.

Pensjon for alle, *NTL Samfunnssikkerhet og beredskap*, *Akershus fylkeskommunes eldreråd* og *Pensjonistpartiet Akershus* mener det er uheldig at utfasingen av 85-årsregelen kommer samtidig med innfasing av normert aldersgrense. De mener dette vil føre til flere uføre og skape uverdige avganger. *Politiets Fellesforbund* uttrykker at den samlede negative effekten av endringene vil kunne avdempes betydelig ved å øke fribeløpet for annen inntekt for årskullene 1970–1973 for de med særaldersgrense 60 år og årskullene 1967–1970 for de med særaldersgrense 63 år. *Pensjonistpartiet Akershus* påpeker at årskullene fra 1970 og yngre kommer i en krevende situasjon og mener at man må vurdere overgangsordninger for årskullene frem til og med 1979.

BFO påpeker at personellet i Forsvaret har planlagt å kunne gå av med 85-årsregelen når de søkte om tilsetting i Forsvaret, og at mange kan ha tatt seg en ny yrkesutdannelse i den hensikt å være konkurransedyktige i privat sektor. *BFO* mener at personell som fratas muligheten til å avgå ved bruk av 85-årsregelen (årskullene 1970–1972 og 1973–1979) skal kunne gis permisjon uten lønn i inntil 3 år frem til særaldersgrensen for stillingen, uten plikt til å gjeninntre. De mener at permisjonstiden i slike tilfeller skal medregnes i tjenestetiden.

Samtidig uttrykker *Forsvaret* at utfasingen av 85-års regelen vil kunne være positivt for Forsvarets kompetansesituasjon. De mener at det kan gi Forsvaret tilgang til potensielt 600 flere ansatte, men påpeker at det også kan være en utfordring når endringer i særaldersgrensen gjøres på kort varsel. *Samfunnsbedriftene* mener at *Molanderutvalgets rapport i 2023* argumenterte godt for å avvike 85-årsregelen og støtter forslaget om å fase ut denne.

7.5.3 Departementets vurdering og forslag

Avtalen fra 25. august 2023 er utformet som en langsiktig løsning for personer med særaldersgrense. Avtalen ivaretar dette ved at særaldersgrensene økes i takt med økende levealder, i samsvar med økningen i aldersgrensen for ubetinget rett til uttak av alderspensjon fra folketrygden, og

ved å forskyve utbetalingsperioden for tidligpensjonen.

I tråd med gjeldende regelverk foreslo departementet i høringsnotatet at tidligpensjonen gis fra og med måneden etter melding om uttak blir gitt, og tidligst fra måneden etter at retten til tidligpensjon inntreffer. Departementet foreslo at tidligpensjonen gis til og med måneden medlemmet når alderen for ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden. Ingen høringsinstanser har hatt merknader til dette og departementet opprettholder forslaget.

Det vises til lovforslaget i Statens pensjonskasseloven § 26 u første ledd.

Departementet foreslo at endringer i tidligpensjon får virkning fra måneden etter at den begivenhet som førte til endringen fant sted. *Kommunal Landspensjonskasse* (KLP) påpeker at en person som mottar 100 prosent tidligpensjon, og begynner å arbeide fullt igjen, vil kunne motta både full lønn og pensjon i en hel måned. Departementet mener at forslaget er i tråd med gjeldende regelverk for når endringer i alderspensjon får virkning. Departementets opprettholder derfor forslaget.

Det vises til lovforslaget i Statens pensjonskasseloven § 26 u tredje ledd.

Departementet viser til synpunkter om at det bør åpnes for å innvilge tidligpensjon tilbake i tid. Regelverket åpner for at det også kan gis tidligpensjon til personer som har sluttet i medlemspliktig stilling, og det er altså ingen forutsetning for å motta tidligpensjon at pensjoneringen skjer fra en medlemspliktig stilling. Det innføres avkorting mot inntekt, og departementet mener at dette tilsier at den enkelte må ta en vurdering av når de ønsker å få utbetalt tidligpensjon. Departementets vurdering er at det ikke skal kunne gis tidligpensjon tilbake i tid.

Det går fram av avtalen fra 25. august 2023 at 85-årsregelen skal utfases gradvis for årskullene 1967–1969 med aldersgrense 63 år, og for årskullene 1970–1972 med aldersgrense 60 år. Flere av høringssvarene, inkludert et flertall fra privatpersoner, har likevel hatt innvendinger mot de foreslåtte reglene om utfasingen av 85-årsregelen. De mener at det er inngripende i opptjente rettigheter og kan utgjøre et brudd mot Grunnloven § 97.

Departementet har gjort en grunnlovsvurdering av de forholdene som høringsinstansene mener kan være i strid med Grunnloven § 97, inklusive avviklingen av 85-årsregelen. Grunnlovsvurderingen i sin helhet kan leses i kapittel 11. Departementets vurdering er at avviklingen av 85-årsregelen ikke er i strid med Grunnloven § 97.

Departementet opprettholder forslagene om utfasingen av 85-årsregelen.

Det vises til lovforslaget i Statens pensjonskasseloven § 26 o tredje ledd og § 26 p tredje ledd.

Departementet har merket seg at flere instanser har pekt på at et økt fribeløp vil kunne dempe den opplevde negative effekten av endringene for de første årskullene som berøres av nye regler for tidligpensjon. Departementet viser til avtalen som ble inngått den 13. januar 2025 mellom regjeringen og partene i offentlig sektor om økt fribeløp for ny tidligpensjon. Avtalen innebærer at fribeløpet for avkorting av ny tidligpensjon økes fra 1 G til 2,7 G. Økningen i fribeløpet gjelder alle som skal ha ny tidligpensjon, dvs. årskull født fra og med 1970 med aldersgrense 60 år og årskull født fra og med 1967 med aldersgrense 63 år.

7.6 Kombinasjon av ny tidligpensjon og inntekt

7.6.1 Avtalen av 25. august 2023 og forslagene i høringsnotatet

I pensjonsavtalen går det fram at tidligpensjonen skal avkortes med 66 prosent av pensjonsgivende inntekt over 1 G. Dersom den pensjonsgivende inntekten overstiger 1 G, er det kun den delen av inntekten som overstiger 1 G som gir avkorting av tidligpensjonen.

I høringsnotatet foreslo departementet at tidligpensjon også gis til de som delvis fratrer medlemspliktig stilling, ved at det gis en gradert pensjon som står i forhold til den gjenværende stillingen. Dersom tidligpensjonen er gradert, foreslo departementet i høringsnotatet at dette skal hensyntas i avkortingen av tidligpensjonen mot inntekt. Departementet foreslo at inntektsgrensen på 1 G økes i tilfeller med gradert tidligpensjon. Departementet foreslo at inntektsgrensen ved gradert tidligpensjon økes med beregningsgrunnlaget for tidligpensjonen multiplisert med 100 prosent minus graden for tidligpensjonen, pluss fribeløpet på 1 G.

For personer som har en tjenestetidsbrøk for tidligpensjonen som er lavere enn 1, det vil si personer som har mindre enn 30 års samlet opptjening i en stilling med særaldersgrense, vil kompensasjonsgraden for tidligpensjonen være lavere enn 66 prosent. Departementet foreslo at dette hensyntas i avkortingsreglene ved at satsen for avkorting utgjør 66 prosent multiplisert med tjenestetidsbrøken for tidligpensjonen.

Departementet viste i høringsnotatet til at regler om periodisering av inntektsgrensen i

uttaks- og opphørsåret for tidligpensjonen, i tråd med hvor mange måneder av året tidligpensjonen skal utbetales i, fortsatt var til vurdering. Departementet ba særskilt om innspill til dette fra høringsinstansene.

Departementet foreslo at det er pensjongivende inntekt etter folketrygdloven § 3-15 som skal legges til grunn ved avkorting av pensjonen. Dette vil normalt tilsvare vedkommende sin arbeidsinntekt.

Departementet foreslo at tidligpensjonen ikke skal reduseres når stønadsmottakeren dokumenterer at inntekten, herunder feriepengene, stammer fra arbeid eller virksomhet før stønadperioden for tidligpensjonen startet. Departementet foreslo at tidligpensjonen heller ikke skal reduseres ved etterbetalinger av trygdeytelser som gjelder for tidsrom før stønadperioden for tidligpensjonen startet. Departementet foreslo at dette, og andre detaljer om reduksjonen og etteroppgjør, reguleres i en ny forskrift om reduksjon av tidligpensjon og særalderspåslag og om etteroppgjør.

Departementet foreslo at det tas inn i loven at medlemmet plikter å gi opplysninger om inntekt og forventet inntekt, både ved innvilgelsen og ved endrede forhold.

Selv om medlemmet plikter å gi opplysninger om inntekt, kan det likevel vise seg at den enkelte har fått utbetalt for mye eller for lite pensjon. Departementet foreslo å regulere i loven at det skal foretas et etteroppgjør.

7.6.2 Høringsinstansenes syn

Avkorting, inntekt og inntektsgrense

Mange av høringsssvarene, inkludert flertallet fra privatpersoner, er generelt kritiske til at det innføres avkorting av tidligpensjon mot inntekt fra privat sektor. Det pekes på dårlige arbeidsinsentiver og målsettingen om at flere skal stå lenger i jobb. Mange av høringsssvarene ber departementet vurdere et høyere fribeløp, enten permanent, eller for de eldste årskullene som skal ha ny tidligpensjon.

Kommunal Landspensjonskasse (KLP) mener forslaget til forskrift om reduksjon av tidligpensjon og særalderspåslag og om etteroppgjør § 2 bør tydeliggjøres, slik at når det står «inntekt» så menes pensjongivende inntekt etter folketrygdloven § 3-15. Også *Gabler* påpeker at det bør framgå direkte av lov- og/eller forskriftsteksten at det er pensjongivende inntekt etter folketrygdloven § 3-15 som skal legges til grunn ved avkorting av pensjonen. Videre stiller KLP spørsmål ved hvorfor det ikke er foreslått i forskrift § 2 at unn-

tak også skal gjelde pensjongivende inntekt knyttet til erstatning for inntektstap etter skadeerstatningsloven § 3-1, yrkesskadeforsikringsloven § 13 og pasientskadeloven § 4 første ledd, slik det er gjort i uføreforskriften.

LO Kommune, LO Stat, Unio og YS, heretter omtalt som arbeidstakerorganisasjonene, og *Politiets Fellesforbund* mener det bare er inntekt fra eget arbeid som bør føre til reduksjon av tidligpensjon. De mener det er rimelig å ta utgangspunkt i hva folketrygdloven § 3-15 definerer som pensjongivende inntekt, men peker på at denne definisjonen rekker videre enn det som med rimelighet kan begrunne reduksjon i tidligpensjonen. For eksempel nevner de at utbetalinger fra enkelte spareprodukter regnes som pensjongivende inntekt, mens andre ikke gjør det. Arbeidstakerorganisasjonene mener derfor at det å bruke folketrygdlovens definisjon for reduksjon av tidligpensjon kan føre til urimelige og utilsiktede konsekvenser.

Arbeidstakerorganisasjonene og *Politiets Fellesforbund* mener departementet også bør vurdere å unnta pensjonistlønn fra inntekt som skal redusere tidligpensjonen, begrunnet med at pensjonistlønn allerede er lav. De mener at dersom tidligpensjon i tillegg skal avkortes mot pensjonistlønn, vil få eller ingen påta seg slikt arbeid.

Politiets Fellesforbund mener reglene for avkortning av tidligpensjon mot pensjongivende inntekt i størst mulig grad bør stå i loven. De mener dette er særlig viktig for regler som pålegger medlemmene/pensjonistene plikter, slik disse reglene vil gjøre. I den grad departementet skal gis fullmakt til å gi utfyllende regler, mener *Politiets Fellesforbund* at dette bør være begrenset til regler som utfyller regler som er nedfelt i loven.

Politiets Fellesforbund er uenig i departementets forslag til § 26 r tredje ledd i høringsnotatet om at medlemmet skal opplyse om forventet inntekt og om endringer i inntekten, og forslaget om at dersom et medlem har fått utbetalt for lite eller for mye pensjon, skal det foretas et etteroppgjør. *Politiets Fellesforbund* mener at forslaget legger en for stor del av ansvaret for å administrere avkortingsbestemmelsene på pensjonistene selv. De skriver at dette er kompliserte regler som det er all grunn til å tro mange vil streve med å forstå. De mener videre at forslaget til regler om tilbakebetaling også er krevende, og de mener at det vil kunne lede til helt urimelige resultater. De skriver at forslaget vil kunne føre til store tilbakebetalingskrav for mange år tilbake i tid, uten noen begrensninger i adgangen til å gjøre trekk i pensjonene.

Gabler er usikre på om det er tenkt at pensjonsgraden på en tidligpensjon skal settes kun én gang – ved uttak – og ikke endres senere, eller om det skal åpnes for fortløpende justering av graden. De ber departementet kommentere dette.

Gabler viser til departementets forslag om at ved flere delpensjoner, skal avkorting skje separat for hvert deluttak. *Gabler* noterer at det vil bli svært krevende å operere med separate inntektsgrenser for hvert deluttak, og påpeker at administrative hensyn tilsier at det er én inntektsgrense pr. person, ikke én inntektsgrense pr. delpensjon. *Gabler* mener det bør vurderes å isteden benytte aggregerte verdier for kompensasjonsgrad i beregningene.

Oslo Pensjonsforsikring (OPF) er usikre på om forslaget om inntektsgrense skal forstås slik at inntektsgrensen bare skal økes i tilfeller der tidligpensjonen er gradert som følge av delvis fratreden og/eller samtidig mottak av tjenesteuførepensjon, og ikke i tilfeller hvor tidligpensjonen regnes som gradert kun som følge av reduksjon for gjennomsnittlig stillingsandel (men med full fratreden). OPF ber departementet avklare hva som skal gjelde.

Gabler noterer at inntektsgrensen skal økes dersom tidligpensjonen er gradert. De viser til at det kan løpe gradert uførepensjon og tidligpensjon samtidig. Med departementets forslag i høringsnotatet skal inntektsgrensen på tidligpensjonen ta høyde for graden på uførepensjonen. *Gabler* spør om inntektsgrensen på uførepensjonen skal være uendret etter at tidligpensjonen tas ut. De viser til at etter dagens regler for årskullene til og med 1962 kan uførepensjonister som er delvis uføre i mange tilfeller ta ut AFP i «friskdelen» fra 62 år. En del personer kan også ta ut særalderspensjon ved siden av en gradert uførepensjon – da oftest gjennom 85-årsregelen. *Gabler* konstaterer at de ikke gjør noe med inntektsgrensen på uførepensjonen i disse tilfellene, og lurer på om samme prinsippet skal videreføres når det gjelder tidligpensjon. De påpeker at dette kan gi en del utslag som ikke er rimelige, f.eks. kan en person motta en fullverdig inntektssikring og samtidig kunne ha to høye fribeløp.

Krigsskoleutdannede offiserers landsforening (KOL) mener avtalens bestemmelser og forslaget om avkorting av tidligpensjon mot inntekt på sikt vil undergrave de offentlige pensjonsordningene. De påpeker at når forutsetningene for utbetalinger av opptjent offentlig tjenstepensjon kan endres gjennom politiske vedtak, er det liten grunn til å tro at oppslutningen om den offentlige tjenstepensjonen blant offentlig ansatte vil bestå.

Pensjonistforbundet mener at forslaget om at all pensjongivende inntekt skal gi avkorting vil gjøre det mindre attraktivt å fortsette i jobb, noe som svekker pensjonistens muligheter og strider mot målet om at flere skal stå lenger i arbeid. De mener at dagens regler, hvor kun arbeidsinntekt fra et stillingsforhold som gir ny opptjening i offentlig tjenstepensjon medfører reduksjon av alderspensjon, også bør gjelde for den nye tidligpensjonen.

Pensjonistpartiet Akershus er i utgangspunktet helt imot avkorting av pensjon ved fortsatt lønnet arbeid etter avgang ved særaldersgrensen. De mener dette strider imot arbeidslinja, er kontraproduktiv og vil føre til at personell som fortsatt ønsker å jobbe velger å ikke gjøre det. De mener at fribeløpet ved arbeid etter uttak av særalderspensjon bør være minst 4 G, men aller helst 6 G, for å motivere de ansatte til å ta seg lønnet arbeid etter avgang for særalderspensjon. *Også Befalets Fellesorganisasjon* (BFO) mener at regler som reduserer pensjonsutbetalingen basert på en inntekt over 1 G er kontraproduktiv, og vil føre til at flere velger seg bort fra arbeid. De mener at fribeløpet bør økes til 4 G som en overgangsordning t.o.m. 1979-kullet, og deretter reduseres til 2 G.

Akademikerne påpeker at reglene for avkorting mot inntekt er både strenge og kompliserte. De fremhever spesielt de som har inntekt ved siden av mottak av tidligpensjon etter 2 år før alderen for ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden, der inntekt kan medføre både avkorting av tidligpensjonen og avkorting med varig virkning av det kommende særalderspøslaget. *Akademikerne* påpeker at de gikk inn i forhandlingene med utgangspunkt i at regelverket burde legge bedre økonomisk til rette for utnyttelse av restarbeidsevnen.

Forsvaret informerer om at regelen om avkorting ved inntekt over 1 G, og den korte varslingen av reglene, har vekket reaksjoner blant Forsvarets militært ansatte. *Også Forsvarsmateriell* (FMA) mener at avkorting er uhensiktsmessig og vil ha negative virkninger på rekruttering av personell. FMA mener at inntektsgrensen bør økes. Forsvaret mener at hvis inntektsgrensen på 1 G opprettholdes, også for personell med plikt til å fratre, vil det kunne bli svært krevende for Forsvaret å beholde dagens ansatte og å rekruttere nytt personell. *Forsvarsdepartementet* deler langt på vei bekymringen som løftes av Forsvaret og FMA om konsekvenser dersom de foreslåtte avkortningsreglene også blir gjeldende for personer med pliktig fratreden. Forsvarsdepartementet mener at så lenge militært tilsatte har pliktig fra-

tredden ved særaldersgrensen, vil det være rimelig å gi denne gruppen særegne avkortningsregler med gunstigere betingelser enn det som gjelder for personer uten plikt til å fratru.

Statens pensjonskasse (SPK) uttaler at de må få nødvendige hjemler for å innhente inntektsopplysninger fra Skatteetaten. Også *Oslo Pensjonsforsikring* (OPF) viser til at systemet med inntektsavkortning og tilhørende etteroppgjør knyttet til tidligpensjon og særalderspåslag vil kreve særskilt hjemmelsgrunnlag for innhenting av opplysninger om medlemmets pensjongivende inntekt fra Skatteetaten.

Periodisering og etteroppgjør

Kommunal Landspensjonskasse (KLP), mener at man ved periodiseringen av inntektsgrensen bør følge de samme prinsippene som foreligger ved uførepensjon og AFP i gammel ordning. Det vil innebære at man setter en samlet inntektsgrense for hver periode uttaksgraden eventuelt endres. Videre påpeker KLP at det da vil bli fastsatt en vektet inntektsgrense for ytelsesåret, og gjøres en samlet inntektsavkortning og ett etteroppgjør mot denne inntektsgrensen. *Gabler* mener at det er nærliggende at fribeløpet avkortes med antall måneder personen mottar tidligpensjon i det aktuelle året.

Akademikerne mener at regler om periodisering av inntektsgrensen i uttaks- og opphørsåret kan ha noe for seg, men fort vil oppleves komplisert for den enkelte. De mener at dersom slike regler skal innføres, må reglene være så enkle som mulig for den enkelte å forholde seg til, og det vil være særlig viktig med god rådgivning fra leverandørenes side.

Pensjonistforbundet mener det skaper unødvendig kompleksitet dersom inntektsgrensen skal periodiseres. De foreslår i stedet at inntektsgrensen er 1 G for kalenderåret uavhengig av tidspunkt for uttak eller opphør. *Oslo Pensjonsforsikring* (OPF) bemerker at systemet med inntektsavkortning og etterskuddsvis etteroppgjør er relativt komplisert og administrativt krevende. De påpeker at det også vil kreve hjemmelsgrunnlag for innhenting av opplysninger om medlemmets pensjongivende inntekt fra Skatteetaten.

LO Kommune, LO Stat, Unio og YS, heretter omtalt som arbeidstakerorganisasjonene, mener at når det gjelder regler om periodisering av inntektsgrensen, må det skilles mellom inntekt som er helt uavhengig av tidligere ansettelsesforhold og inntekt som er en konsekvens av tidligere arbeidsforhold. For pensjongivende inntekt som

er utbetalt uavhengig av tidligere stilling, aksepterer arbeidstakerorganisasjonene samme regler for tidligpensjon som gjelder for uføretrygd.

7.6.3 Avtalen fra 13. januar 2025 om økt fribeløp

Den 13. januar 2025 ble det enighet mellom regjeringen og partene i offentlig sektor om en løsning som svarer ut behovet for særregler for de som har pliktig fratru. Denne avtalen innebærer atplikten til å fratru skal oppheves i Forsvaret, samt at fribeløpet for avkortning av ny tidligpensjon økes fra 1 G til 2,7 G. Økt fribeløp gjelder alle som skal ha ny tidligpensjon, dvs. årskull født fra og med 1970 med aldersgrense 60 år og årskull født fra og med 1967 med aldersgrense 63 år. Lovforslagene i proposisjonen her ivaretar avtalen om økt fribeløp for avkortning av ny tidligpensjon.

7.6.4 Departementets vurdering og forslag

Flere har i høringen pekt på at reglene som ble foreslått ved kombinasjon av tidligpensjon og arbeid er kompliserte. En del har også pekt på at reduksjonsreglene for ny tidligpensjon er lite gunstige, og ytret ønske om at fribeløpet burde økes. Særlig gjelder dette innspillene fra privatpersoner. Departementet viser til at det i pensjonsavtalen av 25. august 2023 ble avtalt at tidligpensjonen skal reduseres med 66 prosent av pensjongivende av inntekt over 1 G, og at forslagene som ble sendt på høring hadde dette som utgangspunkt. Når fribeløpet nå er økt til 2,7 G, vil det gjøre det gunstiger for mange mottakere å kombinere ny tidligpensjon og inntekt. Departementet mener økningen i fribeløpet gir rom for forenklinger i regelverket for gradering og reduksjon av ny tidligpensjon.

I høringsnotatet ble det foreslått at gjennomsnittlig stillingsandel i stilling med særaldersgrense skal bestemme hvilken grad tidligpensjonen maksimalt kan utgjøre, begrenset til 100 prosent. I punkt 7.3.3 foreslår departementet at gjennomsnittlig deltid skal inngå i pensjonsgrunnlaget, tilsvarende som med dagens regler. Gjennomsnittlig deltid bør derfor ikke i tillegg bestemme maksimal grad, siden det vil kunne innebære en «dobbeltavkortning».

Departementet foreslår derfor nå at inntektsgrensen, ved reduksjon av ny tidligpensjon, skal bestå av 2,7 G, tillagt pensjonsgrunnlaget i eventuell gjenværende medlemspliktig stilling etter uttak. Dette vil innebære en vesentlig forenkling. For personer uten gjenværende medlemspliktig

stilling, vil inntektsgrensen være lik fribeløpet på 2,7 G, per kalenderår.

Departementet opprettholder forslaget om at tidligpensjonen skal reduseres med 66 prosent, justert for tjenestetidsbrøken, av inntekten som overstiger inntektsgrensen.

Departementet foreslo i høringsnotatet at det er pensjongivende inntekt etter folketrygdloven § 3-15 som skal legges til grunn ved reduksjon av pensjonen, som normalt tilsvare arbeidsinntekt. I høringen har det kommet opp spørsmål om hvorfor det ikke er foreslått et unntak for pensjongivende inntekt knyttet til erstatning for inntektstap etter skadeerstatningsloven § 3-1, yrkesskade-forsikringsloven § 13 og pasientskadeloven § 4 første ledd, slik det er gjort i uføreforskriften (forskrift om reduksjon av uførepensjon fra lovfestet offentlig tjenstepensjonsordning på grunn av inntekt og om etteroppgjør § 3 a). Departementet viser til at det i avtalen av 25. august 2023 ikke var gjort unntak for denne type inntekter, men er likevel enig i at det i forskriften bør gjøres et slikt unntak. Når mottak av uførepensjon vil kunne begrense graden på tidligpensjonen, jf. punkt 7.3.3, vil det også være rimelig at det er samme typer inntekter som skal føre til avkorting av de to ytelsene. Det vil også gi et enklere regelverk å forholde seg til for mottakere av begge ytelsene. Departementet viser videre til at det i uføreforskriften ikke er gjort unntak for spareprodukter som skatlegges som pensjongivende inntekt, og mener derfor at det heller ikke bør gjøres et slikt unntak for tidligpensjon.

LO Kommune, LO Stat, Unio og YS, heretter omtalt som arbeidstakerorganisasjonene, mener det må skilles mellom inntekt som er helt uavhengig av tidligere ansettelsesforhold, og inntekt som er en konsekvens av tidligere arbeidsforhold. Departementet mener at det bør ses bort fra inntekt som stammer fra avsluttet arbeidshold før tidligpensjonen ble tatt ut. Dette er også tilsvarende som dagens regler ved reduksjon av uførepensjon, hvor såkalte etterslepsinntekter ikke fører til reduksjon av uførepensjonen. I tillegg er etterbetaling av trygdeytelser unntatt, og departementet mener det samme bør gjelde for tidligpensjon. I punkt 7.7.3 foreslår departementet i tillegg et unntak for arbeidsavklaringspenger, for personer som mottar midlertidig uførepensjon i kombinasjon med tidligpensjon. Annen pensjongivende inntekt vil kunne gi avkorting av tidligpensjonen. For inntekt som er utbetalt uavhengig av tidligere stilling, viser arbeidstakerorganisasjonene til reglene for uføretrygd. Pensjongivende inntekt som er utbetalt uavhengig av tidligere stilling, unntas

ikke ved reduksjon av uførepensjon. Departementet mener at pensjongivende inntekt som er utbetalt uavhengig av tidligere stilling også skal redusere tidligpensjonen.

Når det gjelder hvorvidt pensjonistlønn bør unntas fra inntekt som skal redusere tidligpensjonen, viser departementet til at ny tidligpensjonsordning er et supplement til de ordinære pensjonsreglene for personer som slutter i jobb fordi de har hatt en stilling med særaldersgrense. Det er også avtalt at ytelsen skal reduseres mot inntekt. Regelverket er ment å hensynta arbeidstakere som må slutte tidlig, og insentiver til arbeid etter uttak er følgelig ikke en hovedmålsetting. Når fribeløpet er 2,7 G, vil det dessuten være fullt mulig å arbeide en god del før tidligpensjonen avkortes.

Tjenstepensjonsleverandørene foretrekker ulike metoder for fastsettelse av inntektsgrense ved deluttak og endring i medlemspliktig stilling etter uttak. Departementet viser til at de foreslåtte reglene for reduksjon vil innebære at beløpet tidligpensjonen skal reduseres med vil være uavhengig av nivået på tidligpensjon, bortsett fra gjennom tjenestetidsbrøken. Dette gjelder også dersom det er beregnet flere deluttak, jf. forslag omtalt i punkt 7.3.3. Departementet mener derfor at det bør beregnes én inntektsgrense per mottaker av tidligpensjon. Ved eventuelle endringer i pensjonsgrunnlaget i medlemspliktig stilling etter uttak, skal inntektsgrensen endres. Ved endring av inntektsgrensen underveis i et kalenderår foreslår departementet at det skal tas hensyn til antall måneder med hver inntektsgrense.

For de som reduserer medlemspliktig stilling etter uttak av gradert tidligpensjon, vil det altså være flere deluttak, men én inntektsgrense. Departementet foreslår at ved flere deluttak skal den laveste tjenestetidsbrøken legges til grunn ved reduksjon. Dette vil være til gunst for personer som ikke har full tjenestetid ved første uttak av tidligpensjon, og som fortsetter i medlemspliktig stilling.

Se lovforslag i Statens pensjonskasseloven § 26 q første ledd. I boks 10.3 og boks 10.4 (i punkt 10.4), gis det eksempler på periodisering av inntektsgrensen.

Enkelte tjenstepensjonsleverandører har pekt på at forslaget til forskrift § 2 om reduksjon av tidligpensjon og særalderspåslag og om etteroppgjør bør tydeliggjøres, slik at når det står «inntekt» så menes pensjongivende inntekt etter folketrygdloven § 3-15. Departementet er enig i at dette bør framgå av forskriften.

Departementet ba særskilt om innspill til hvordan inntektsgrensen kunne periodiseres. Høringsinstansene har ulike meninger om hvordan dette bør gjøres. Enkelte har foreslått at fribe løpet ikke periodiseres. Departementet viser til at det vil være lite hensiktsmessig hvis inntektsgrensen er den samme, uavhengig av om man har mottatt tidligpensjon én måned eller hele året. I uttaksåret vil da nivået på månedlig inntekt som man kan ha uten reduksjon av pensjon, for de som tar ut tidligpensjon fra første mulighet, avhenge av når man er født. Departementet foreslår derfor at inntektsgrensen periodiseres i uttaksåret og opphørsåret, avhengig av hvor mange måneder av året det utbetales tidligpensjon.

I sitt høringssvar har *Statens pensjonskasse* (SPK) uttalt at de må få nødvendige hjemler for å innhente inntektsopplysninger fra Skatteetaten. De viser til departements høringsforslag om forskrift om avtalefestet pensjon for medlemmer i Statens pensjonskasse mv. av 1. juli 2024 side 18 flg. Også *Oslo Pensjonsforsikring* (OPF) viser til at systemet med inntektsavkorting og tilhørende etteroppgjør knyttet til tidligpensjon og særalderspåslag vil kreve særskilt hjemmelsgrunnlag for innhenting av opplysninger om medlemmets pensjonsgivende inntekt fra Skatteetaten.

Departementet viser til at behovet for hjemler for innhenting av inntektsopplysninger fra Skatteetaten ikke var tema i høringsnotatet som følges opp i denne proposisjonen, og vil følge opp dette i en egen prosess. Departementet viser videre til at de kommunale tjenestepensjonsleverandørene er underlagt lovgivning som hører til Finansdepartementet, og vil følge opp deres innspill overfor Finansdepartementet. Departementet tar sikte på å få nødvendige hjemler på plass før 1. januar 2026.

Det vises til lovforslaget i Statens pensjonskasseloven § 26 q første, andre, tredje og fjerde ledd.

7.7 Forholdet til andre ytelser

7.7.1 Avtalen og forslagene i høringsnotatet

I høringsnotatet viste departementet til at uføretrygd fra folketrygden og uførepensjon fra tjenestepensjonsordning ytes fram til alderen for ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden og representerer en fullverdig inntektssikring. Dette tilsier at det ikke skal være mulig å motta en ugradert uføreytelse i kombinasjon med tidligpensjon.

Departementet viste videre til at medlemmer som mottar en gradert uførepensjon kombinert med en deltidsstilling kan ha samme behov for tid-

ligpensjon fra reststillingen som medlemmer som ikke mottar uførepensjon. For gradert uføre som ellers kvalifiserer til tidligpensjon, foreslo departementet at det kan gis tidligpensjon så lenge summen av uføregraden på uførepensjonen og graden på tidligpensjonen ikke overstiger 100 prosent. I slike tilfeller vil graden på tidligpensjonen være det som er lavest av gjennomsnittlig stillingsprosent i stilling med særaldersgrense og 100 prosent fratrukket uføregraden. I forslaget i høringsnotatet var det slik at når gradert tidligpensjon kombineres med gradert uførepensjon, ble inntektsgrensen økt tilsvarende beregningsgrunnlaget for tidligpensjonen multiplisert med 100 prosent minus graden på tidligpensjonen.

I høringsnotatet viste departementet til at det gis fulle arbeidsavklaringspenger til en som har tapt hele arbeidsevnen. Dersom en kun har tapt en del av arbeidsevnen, reduseres arbeidsavklaringspengene slik at ytelsen svarer til den delen av arbeidsevnen som er tapt. Beregningen av den reduserte ytelsen tar utgangspunkt i forholdet mellom en arbeidstid på 37,5 timer per uke og det antall timer medlemmet har vært i eller kunne ha vært i inntektsgivende arbeid.

Videre viste departementet til at de som mottar arbeidsavklaringspenger i kombinasjon med gradert midlertidig uførepensjon, kan gis tidligpensjon så lenge summen av uføregraden på den midlertidige uførepensjonen og graden på tidligpensjonen ikke overstiger 100 prosent. Departementet foreslo at ved slike tilfeller skal graden på tidligpensjonen være det som er lavest av gjennomsnittlig stillingsprosent i stilling med særaldersgrense og 100 prosent fratrukket uføregraden. Når gradert tidligpensjon kombineres med gradert midlertidig uførepensjon, øker inntektsgrensen tilsvarende beregningsgrunnlaget for tidligpensjonen multiplisert med 100 prosent minus graden på tidligpensjonen. Arbeidsavklaringspenger er pensjonsgivende inntekt og tidligpensjonen reduseres dersom arbeidsavklaringspengene og annen pensjonsgivende inntekt overstiger inntektsgrensen.

I høringsnotatet viste departementet til at personer som mottar gradert tidligpensjon i kombinasjon med en deltidsstilling uten særaldersgrense, kan ønske å gå av før alderen for ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden i stillingen med alminnelig aldersgrense, altså før tidligpensjonen opphører. Departementet vurderte at det bør være mulig å ta ut ordinær alderspensjon fra reststillingen i slike tilfeller. Departementet foreslo at tidligpensjon kan kombineres med alderspensjon fra folketrygden og ordinær alderspensjon fra

offentlig tjenstepensjon så lenge summen av uttaksgraden for ordinær alderspensjon og tidligpensjonen ikke overstiger 100 prosent. Personer som tidligere har mottatt 100 prosent ordinær alderspensjon fra offentlig tjenstepensjon, mister ikke retten til tidligpensjon, og kan motta tidligpensjon dersom uttak av ordinær tjenstepensjon stanses eller uttaksgraden endres.

Dagpenger er pensjonsgivende inntekt, og departementet viste i høringsnotatet til at tidligpensjonen skal avkortes dersom pensjonsgivende inntekt, inkludert dagpenger, overstiger inntektsgrensen.

Omstillingsstønad er pensjonsgivende inntekt, og departementet viste i høringsnotatet til at tidligpensjonen skal avkortes dersom pensjonsgivende inntekt, inkludert omstillingsstønad, overstiger inntektsgrensen.

I tråd med avtalen skal særalderspåslag ikke gis i kombinasjon med tidligpensjon. Departementet foreslo derfor at det ikke gis tidligpensjon til personer som mottar, eller har mottatt særalderspåslag, uavhengig av uttaksgrad.

Departementet foreslo at det skal være et vilkår for å motta tidligpensjon at vedkommende ikke mottar eller har mottatt avtalefestet pensjon. Dette er også lagt til grunn i Prop. 35 L (2023–2024) *Endringer i lov om avtalefestet pensjon for medlemmer av Statens pensjonskasse og enkelte andre lover (ny avtalefestet pensjon)*.

7.7.2 Høringsinstansenes syn

Oslo Pensjonsforsikring (OPF) viser til departementets forslag om at det bør være mulig å ta ut ordinær alderspensjon fra reststilling i tilfeller hvor en person mottar gradert tidligpensjon i kombinasjon med deltidsstilling uten særaldersgrense, og hvor vedkommende ønsker å gå av med pensjon før alderen for ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden. OPF er usikre på hvorvidt tidligpensjonen i et slikt tilfelle faktisk skal betraktes som gradert. OPF legger til grunn at det med ordinær alderspensjon fra tjenstepensjonsordning i denne sammenheng siktes til påslagspensjon, men ber om at dette tydeliggjøres.

Kommunal Landspensjonskasse (KLP), viser til at kravet om at årlig påslagspensjon må utgjøre minst 30 prosent av grunnbeløpet for gradert uttak, ble tatt inn i sykepleierpensjonsloven § 11 c tredje ledd og Statens pensjonskasseloven § 26 c tredje ledd etter innspill fra høringen av Prop. 87 L (2018–2019). Bakgrunnen var et ønske om å begrense fleksibiliteten noe ut fra administrative

hensyn. KLP uttaler at mange i de første årskullene som mottar gradert tidligpensjon, ikke vil oppfylle vilkåret for å kunne ta ut gradert påslagspensjon.

Gabler mener at forslaget om at arbeidsavklaringspenger (AAP) skal regnes som inntekt som kan redusere tidligpensjonen dersom en person har en kombinasjon av gradert midlertidig uførepensjon og gradert tidligpensjon, bør revurderes. *Gabler* påpeker at den midlertidige uførepensjonen ytes med en sats som er tilpasset at det løper AAP fra folketrygden. *Gabler* mener at dersom AAP også skal inntektsredusere tidligpensjonen, får det karakter av dobbeltavkortning.

LO Kommune, LO Stat, Unio og *YS*, heretter omtalt som arbeidstakerorganisasjonene, og *Arbeids- og velferdsdirektoratet* viser til at det i departementets forslag er et vilkår for uttak av tidligpensjon at vedkommende ikke mottar eller har mottatt avtalefestet pensjon. *Arbeids- og velferdsdirektoratet* mener at ordlyden kan forstås som å omfatte både livsvarig AFP i offentlig sektor, livsvarig AFP i privat sektor, AFP som tidligpensjonsordning fra Pensjonsordning for apotekvirksomhet i henholdsvis alderen 62 til og med 64 år og 65 til og med 66 år, AFP fra pensjonsordningen i Private barnehagers landsforbund, og eventuelle andre AFP-ordninger. Alle disse AFP-ordningene gjelder for 1963-årskullet og i det minste noen senere årskull. De påpeker følgende:

«Det er kun gjeldende rett for forholdet mellom særalderspensjon og livsvarig offentlig AFP som er beskrevet, i punkt 3.2.4. Det finnes slik vi forstår det ikke regler om at dagens særalderspensjon i offentlig sektor etter lov om Statens pensjonskasse § 21 første og andre ledd og AFP i privat sektor etter AFP-tilskottsloven ikke kan kombineres, forutsatt at ikke utbetaling av særalderspensjon før fylte 62 år har medført at vilkåret i Fellesordningens vedtekter § 3-7 ikke er oppfylt.»

Arbeids- og velferdsdirektoratet mener det må tydeliggjøres i proposisjonen hva slags AFP-tytelse som er ment å omfattes av bestemmelsene om at tidligpensjon ikke kan kombineres med «avtalefestet pensjon». *Statens pensjonskasse* (SPK) ber om at det tydeliggjøres i regelverket at et medlem ikke kan ta ut oppsatt bruttopensjon og tidligpensjon samtidig.

Arbeidstakerorganisasjonene og *Politiets Fellesforbund* mener det ikke bør være et vilkår for uttak av tidligpensjon at vedkommende ikke mottar eller har mottatt særalderspåslag eller AFP. De

påpeker at det ikke er et vilkår for så vidt gjelder AFP i dag, og at det derfor ikke er riktig at det ikke finnes gjeldende rett å videreføre. Videre mener de at pensjonsreglene i offentlig sektor er kompliserte og uoversiktlige, og det vil være stor risiko for at medlemmer trår feil og gjennom dette mister retten til tidligpensjon. Arbeidstakerorganisasjonene mener det må være tilstrekkelig at medlemmene ikke kan ta ut tidligpensjon og særalderspåslag samtidig. Arbeidstakerorganisasjonene påpeker at den samme problemstillingen gjelder for påslagspensjon.

Pensjonistforbundet er uenige i departementets vurdering av at mottak av tidligpensjon skal være diskvalifiserende for å motta ny AFP. Pensjonistforbundet mener vilkårene for å motta AFP må være innrettet slik at flest mulig innfrir dem, og at det ikke er ulogiske eller urimelige krav som gjør at enkelte mister retten til AFP.

Pensjonistpartiet Akershus mener at de som mottar tidligpensjon bør kunne kombinere dette med særalderspåslaget. Dette for å likestille med andre som mottar fleksibel alderspensjon, pensjon fra ordinær alderspensjon fra offentlig tjenstepensjon eller AFP.

Videre noterer Arbeids- og velferdsdirektoratet at hvis privat AFP ikke skal kunne ytes til personer som mottar eller har mottatt tidligpensjon for arbeidstakere med særaldersgrense, kan det hende Nav vil måtte utvikle tjenester for å utlevere opplysninger om tidligpensjon fra samordningsregisteret til Fellesordningen for AFP. De mener at eventuelle administrative konsekvenser trolig blir små.

7.7.3 Departementets vurdering og forslag

Departementet viste i høringsnotatet til at uførepensjon fra tjenstepensjonsordning og uføretrygd fra folketrygden ytes fram til alderen for ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden, og at dette tilsier at man ikke skal kunne motta en ugradert uføreytelse i kombinasjon med tidligpensjon. I tråd med dette ble det foreslått at uføre som mottar gradert uførepensjon skal kunne få innvilget tidligpensjon, så lenge summen av graden på tidligpensjonen og uføregraden ikke overstiger 100 prosent. Videre ble det foreslått at inntektsgrensen skulle økes i slike tilfeller, tilsvarende grunnlaget for tidligpensjonen, multiplisert med 100 prosent minus graden for tidligpensjonen.

Gabler har påpekt at dette vil kunne gi utslag som ikke er rimelige, ved at man kan ha en forholdsvis høy inntekt uten at noen av ytelsene blir avkortet. Departementet mener nå at prinsippet

bør være at inntektsgrensen for tidligpensjonen kun økes i de tilfellene man har en gjenværende medlemspliktig stilling, jf. forslag i avsnitt 7.6. Inntektsgrensen for tidligpensjonen vil dermed ikke økes, som følge av at tidligpensjonen kombineres med uførepensjon. Departementet viser videre til at når fribeløpet er økt til 2,7 G, vil også full tidligpensjon kunne kombineres med forholdsvis høy inntekt.

Arbeidsavklaringspenger (AAP) er pensjonsgivende inntekt. For de som mottar arbeidsavklaringspenger i kombinasjon med gradert midlertidig uførepensjon, ble det i høringsnotatet foreslått tilsvarende regler, og inntektsgrensen økes på samme vis som ved varig uførepensjon. *Gabler* mener dette vil gi dobbeltavkorting, siden den midlertidige uførepensjonen er lavere som følge av at det løper en folketrygdytelse, og den samme folketrygdytelsen kan gi avkorting av tidligpensjonen. Departementet viser til at det opprinnelige forslaget ville medføre at inntektsgrensen normalt økes langt mer enn det som vil være nødvendig for å unngå avkorting av arbeidsavklaringspenger, som følge av at ytelsen er 66 prosent av et beregningsgrunnlag på maksimalt 6 G. Når reglene for gradering nå foreslås endret sammenlignet med høringsforslaget, ser departementet likevel at problemstillingen vil kunne være aktuell i visse tilfeller, dersom graden på tidligpensjonen er lav og graden på den midlertidige uførepensjonen høy. Departementet foreslår derfor at i tilfeller der arbeidsavklaringspenger kombineres med midlertidig uførepensjon, skal ikke arbeidsavklaringspenger gi reduksjon av tidligpensjonen. Se lovforslag i Statens pensjonskasseloven § 26 q andre ledd.

For personer som ikke mottar midlertidig uførepensjon, vil arbeidsavklaringspenger kunne gi reduksjon av tidligpensjonen dersom arbeidsavklaringspengene utgjør mer enn fribeløpet på 2,7 G. Departementet viser i denne sammenheng til at også mottak av uføretrygd fra folketrygden vil kunne redusere tidligpensjonen.

Ingen av høringsinstansene har hatt merknader til dette. Departementet mener også at det er rimelig at man ikke skal kunne motta en full ytelse fra folketrygden i kombinasjon med full tidligpensjon.

Angående forholdet mellom ny tidligpensjon og AFP og særalderspåslag, vises det til omtale i punkt 6.4, som i hovedsak omhandler samme problemstillinger for personer med videreført tidligpensjon. Departementet viser her til at det vil kunne oppleves urimelig at selv et kortvarig uttak av avtalefestet pensjon vil innebære at man mister

retten til framtidig uttak av tidligpensjon. På denne bakgrunn foreslår departementet at vilkåret for å kunne ta ut ny tidligpensjon endres til kun å omfatte at man ikke *mottar* avtalefestet pensjon. Departementet presiserer at det aktuelle vilkåret er ment å gjelde både offentlig og privat avtalefestet pensjon, tilsvarende som for videreført tidligpensjonsordning. Når det gjelder særalderspåslaget, mener departementet det vil være et kompliserende element dersom tidligpensjonen skal kunne mottas etter uttak av særalderspåslag, blant annet som følge av at de to ytelsene har ulike regler for reduksjon mot inntekt. Departementet viser også til at hensikten med særalderspåslaget er å øke nivået på livsvarig pensjon, og opprettholder derfor vilkåret som gjelder særalderspåslaget. Se lovforslaget i Statens pensjonskasseloven § 26 o og § 26 p andre ledd.

Departementet foreslo at tidligpensjonen skal falle bort ved uttak av pensjon etter kapittel 5 a, før alderen for ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden. Departementet har på bakgrunn av høringsinnspillene gjort en ny vurdering, se omtale i punkt 6.4, og foreslår en tilsvarende justering i forslaget til ny tidligpensjon som for videreført tidligpensjon. Med forslaget kan tidligpensjonen tas ut dersom pensjon etter kapittel 5 a eller tilsvarende pensjon fra annen offentlig tjenstepensjonsordning, er stanset. Se lovforslaget i Statens pensjonskasseloven § 26 o og § 26 p andre ledd.

Betinget tjenstepensjon og oppsatt bruttopensjon kan ikke stanses eller graderes, og uttak av disse ytelsene vil derfor medføre at man ikke kan

ta ut tidligpensjon. Forslaget innebærer dermed at tidligpensjon kan tas ut dersom påslagspensjon etter kapittel 5 a, jf. lov om Statens pensjonskasse § 26 c, er stanset. Det samme vil gjelde sykepleierpensjonsloven, jf. § 11 c. Departementet foreslår i tillegg endringer som innebærer at ytelser etter kapittel 5 a i Statens pensjonskasseloven og kapittel 4 a i sykepleierpensjonsloven ikke kan utbetales samtidig med tidligpensjon, jf. omtale i avsnitt 6.4.

I høringsnotatet viste departementet til at dagpenger og omstillingsstønad er pensjonsgivende inntekt og at tidligpensjon avkortes dersom pensjonsgivende inntekt, inkludert dagpenger eller omstillingsstønad, overstiger inntektsgrensen. Departementet kan ikke se at det har framkommet noe som tilsier endringer når det gjelder forholdet mellom tidligpensjon og dagpenger eller omstillingsstønad.

Departementet opprettholder ellers forslaget om en tilpasning i reglene om enke- og enkemannspensjon, som følge av at hjemmelsgrunnlaget for tidligpensjonen endres. Det vises til Statens pensjonskasseloven § 35 og lov om pensjonsordning for sykepleiere § 20. Reglene slår i dag fast at dersom den gjenlevende ektefellen samtidig har alderspensjon etter kapittel 5, midlertidig uførepensjon eller uførepensjon fra SPK, eller fra annen tjenstepensjonsordning, skal enke- eller enkemannspensjonen fra SPK reduseres. Departementet foreslår at blant annet tidligpensjon etter Statens pensjonskasseloven § 26 o og § 26 p skal føre til reduksjon av enke- eller enkemannspensjonen fra Statens pensjonskasse og Pensjonsordningen for sykepleiere.

8 Særalderspåslag

8.1 Innledning og sammendrag

I dette kapittelet foreslås regler for utforming av særalderspåslag. Det foreslås at årskull født fra og med 1963 får et særalderspåslag dersom de oppfyller gitte vilkår.

Avsnitt 8.2 foreslår hvilke kvalifikasjonskrav som må være oppfylt for å motta særalderspåslag. Det foreslås at de som i løpet av de siste 15 årene før særaldersgrensen, eller før fratreden med rett til uttak av særalderspåslag, har stått i en medlemspliktig stilling med særaldersgrense i minst 10 år, får et særalderspåslag til livsvarig pensjon. Det foreslås i tillegg at dersom vilkåret har vært oppfylt ved ett uttak, skal det anses som oppfylt ved senere uttak. Kvalifikasjonskravet for særalderspåslaget anses som oppfylt for de som mottar tidligpensjon.

Avsnitt 8.3 foreslår beregningsregler for særalderspåslag. Det foreslås at særalderspåslaget skal beregnes som en prosentandel av pensjonsgrunnlaget i stillingen med særaldersgrense. Dersom tid i stilling med særaldersgrense er kortere enn 30 år, skal særalderspåslaget reduseres tilsvarende. Det foreslås særskilte regler for hvordan tid før 2025 skal behandles. Det foreslås at satsen for særalderspåslaget for de som i dag har aldersgrense 65 år skal være 5,8 prosent av pensjonsgrunnlaget. Satsen for de som i dag har særaldersgrense 63 år og 60 år foreslås til henholdsvis 6,5 prosent og 7,7 prosent av pensjonsgrunnlaget.

Avsnitt 8.4 foreslår regler for beregning av særalderspåslag for personer som har hatt ulike særaldersgrenser. Det foreslås at siste særaldersgrense legges til grunn for beregningen av særalderspåslaget. Ved overgang fra stilling med høyere særaldersgrense til lavere særaldersgrense legges den nye aldersgrensen til grunn etter tre års tjeneste i den nye stillingen. Ved samtidige stillinger med ulik aldersgrense legges den laveste aldersgrensen til grunn, forutsatt at en har stått i stilling med den laveste aldersgrensen i minst tre år.

Avsnitt 8.5 foreslår regler for utbetalingsperiode for særalderspåslag. Det foreslås at særalderspåslag tidligst kan utbetales fra laveste

uttaksalder for alderspensjon fra folketrygden. For personer som mottar tidligpensjon, foreslås det at særalderspåslaget utbetales fra alderen for ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden, altså når tidligpensjonen avløses av ordinær pensjon.

Avsnitt 8.6 foreslår regler for reduksjon av særalderspåslag ved samtidig inntekt eller ved uttak senere enn to år før alderen for ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden.

Avsnitt 8.7 foreslår regler for forholdet mellom særalderspåslag og andre ytelser.

8.2 Kvalifikasjonsregler

8.2.1 Avtalen og forslagene i høringsnotatet

Det går fram av avtalen og høringsnotatet at de som i løpet av de siste 15 årene før aldersgrensen, eller før fratreden med rett til uttak av alderspensjon, har stått i en stilling med særaldersgrense i minst 10 år, får et særalderspåslag til livsvarig pensjon. Det går videre fram at det kreves en stillingsandel på minimum 20 prosent i stilling med særaldersgrense for å få medregnet tid.

I høringsnotatet foreslo departementet at tiden en person har mottatt midlertidig uførepensjon eller uførepensjon ikke anses som å stå i stilling i denne sammenhengen. Aldersgrensen og tidspunktet for fratreden med rett til uttak av alderspensjon kan være samme tidspunkt, men behøver ikke å være det. For eksempel kan enkelte gå av med 85-årsregelen, som innebærer fratreden tidligere enn særaldersgrensen, og det er også mulig å gå av etter særaldersgrensen.

Departementet foreslo at kravet til tid i en stilling med særaldersgrense ikke skal være knyttet til tjenestetid med en gitt særaldersgrense, dvs. at det er tilstrekkelig å ha stått i en stilling med særaldersgrense uavhengig av om særaldersgrensen var 60, 63 eller 65 år. Videre foreslo departementet at tid i stilling med særaldersgrense skal forstås som samlet tid i stilling med særaldersgrense, dvs. samlet tid hos forskjellige arbeidsgivere/ordninger. Departementet foreslo at tid måles i år og fastsettes med én desimal og at min-

stekravet til tid skal gjelde tid i stilling med særaldersgrense etter avrundning med én desimal.

Det går ikke eksplisitt fram av avtalen at det er et krav om å fratregge medlemspliktig stilling for å få særalderspåslag, men det går fram av avtalen at særalderspåslets størrelse vil påvirkes av tidspunkt for fratredning, samt inntekt etter uttak. Departementets vurdering i høringsnotatet var at det skal være et tilsvarende krav om fratredning fra medlemspliktig stilling for særalderspåslet, som for tidligpensjon. Uten krav om helt eller delvis fratredning vil det være lønnsomt for alle å ta ut særalderspåslet så tidlig som mulig selv om en fortsetter i medlemspliktig stilling. Dette skyldes at det ble avtalt en inntektsgrense på 1 G i avkortingsreglene, mens det ikke er noen inntektsgrense når en reduserer særalderspåslet etter avgangsalder. Det var bakgrunnen for at departementet foreslo at en må ha fratrudd medlemspliktig stilling, helt eller delvis, for å få særalderspåslet.

Departementet foreslo videre at et vilkår for uttak av særalderspåslet er at påslagspensjon er tatt ut.

8.2.2 Høringsinstansenes syn

Merknader fra høringsinstansene om kvalifiseringsreglene for ny tidligpensjon, se punkt 7.2.2, gjelder også for kvalifikasjonsreglene for særalderspåslet. I dette avsnittet gjengis kun de merknadene som gjelder særskilt for særalderspåslet.

Pensjonsavtalen av 25. august 2023 med nye pensjonsregler for de som har særaldersgrense følger opp pensjonsavtalen fra 2018 om tjenestepensjon for ansatte i offentlig sektor. I avtalen står det at «Personer som 1.1.2020 har ti eller færre år til særaldersgrensen, skal sikres ordninger som gjør at de ikke kommer dårligere ut enn hvis dagens regler, inkl. 85-årsregelen, videreføres».

I høringsnotatet ble det foreslått at tidligpensjon til personer i årskullene 1963 til 1969 som 1.1.2020 hadde ti eller færre år igjen til aldersgrensen gis etter særskilte regler. Det innebærer at tidligpensjon til disse årskullene gis etter tilsvarende regler som i gjeldende tidligpensjonsordning.

LO Kommune, LO Stat, Unio og *YS*, heretter omtalt som arbeidstakerorganisasjonene, viser i sitt hørings svar til omtalen i pensjonsavtalen fra 2018 om de som 1. januar 2020 har ti eller færre år til aldersgrensen. Arbeidstakerorganisasjonene omtaler dette som sikringsbestemmelsen. Arbeidstakerorganisasjonene skriver at de mener

at sikringsbestemmelsen er ivaretatt når det gjelder tidligpensjon for de eldste årskullene, men at det livsvarige nivået på alderspensjonen vil kunne være dårligere enn dagens regler for de som ikke kvalifiserer til det nye særalderspåslet. Arbeidstakerorganisasjonene viser til at det vil være noen som enten ikke oppfyller kvalifikasjonskravet om minst 10 av siste 15 år i særaldersgrensestilling eller har mindre enn 30 års tjenestetid i særaldersgrensestilling. Disse, og særlig de som ikke kvalifiserer for særalderspåslet, vil kunne få et livsvarig pensjonsnivå under det de ville fått etter de gamle pensjonsreglene. Arbeidstakerorganisasjonene mener departementet må foreslå ordninger som gjør at disse ikke får et dårligere livsvarig pensjonsnivå enn om de gamle reglene ble videreført.

Arbeidstakerorganisasjonene viser til at de som er eldre enn 1967-årskullet kan ha gått av med tidligpensjon før 2023-avtalen om nye pensjonsregler for de med særaldersgrense ble inngått. Noen av disse vil enten ikke oppfylle kvalifikasjonskravet om minst 10 av siste 15 år i særaldersgrensestilling eller de vil ha mindre enn 30 års tjenestetid i særaldersgrensestilling. Disse, og særlig de som ikke kvalifiserer for særalderspåslet, vil kunne få et livsvarig pensjonsnivå under det de ville fått etter de gamle pensjonsreglene. For eksempel kan en person som har gått av med tidligpensjon før avtalen ble inngått 25. august 2023, hatt 9,5 års tjenestetid i en særaldersgrensestilling. Denne personen kunne ved å ha stått i stilling et halvt år til kvalifisert for særalderspåslet.

Arbeidstakerorganisasjonene mener at også enkelte regler i høringsnotatet er utformet slik at de kan bryte med den aktuelle bestemmelsen i avtalen av 3. mars 2018 eller at regler foreslått i høringsnotatet, i samvirke med øvrige regler, kan gi et lavere livsvarig pensjonsnivå enn det de ville fått etter de gamle reglene. Arbeidstakerorganisasjonene skriver at dette for eksempel kan gjelde reglene om samordning med alderspensjon fra folketrygden.

Arbeidstakerorganisasjonene mener at med de nye reglene vil midlertidig fravær fra stillingen kunne få stor betydning både for om den ansatte kvalifiserer for tidligpensjon og særalderspåslet og for størrelsen på tidligpensjonen og særalderspåslet. De skriver at dette i liten grad er omtalt i høringsnotatet. De forutsetter at permisjoner også godskrives som tjenestetid i særaldersgrensestilling. Videre forutsetter de at sykefravær ikke regnes som fravær fra stillingen i reglens forstand, og at det samme gjelder for fra-

vær i forbindelse med lovfestede permisjoner som fødsels-/omsorgspermisjon o.l. Også *Befalets Fellesorganisasjon* (BFO) og *Politiets Fellesforbund* ber departementet inkludere permisjon etter permisjonsavtalen i proposisjonen.

Gabler mener det ikke framkommer tydelig av lovforslaget om særalderspåslag også kan gis til personer med oppsatte rettigheter. BFO ber også om avklaring av om de som står i stilling to år etter særaldersgrensen kan velge å ta ut oppsatt pensjon, påslagspensjon og særalderspåslag fra fylte 62 år.

Det var i høringsforslaget satt som vilkår for rett til særalderspåslag at man tar ut påslagspensjon. *Kommunal Landspensjonskasse (KLP)* mener at kravet om uttak av påslagspensjon skiller seg fra de øvrige alderspensjonsytelsene og utgjør et ytterligere kompliserende element. Når det i tillegg gjøres unntak for de tilfellene hvor medlemmet ikke har opptjent rett til påslagspensjon, blir det ekstra komplisert. De kan ikke se at forholdet er omtalt eller begrunnet i høringsnotatet, og de ser heller ikke nødvendigheten av et slikt vilkår.

Gabler viser til at påslagspensjon allerede kan være tatt ut før det blir aktuelt med særalderspåslag. De tar opp om det også skal være mulig å få særalderspåslag i de tilfeller hvor uttaket av påslagspensjonen stanses.

Gabler bemerker at det i høringsforslaget ikke er presisert hvordan tjenestetiden i vilkårsprøvingen for særalderspåslaget skal avrundes. Det vises også til at disse årskullene får sin oppsatte bruttopensjon (for opptjening før 2020) beregnet ut fra en tjenestetidsbrøk der både teller og nevner fastsettes med én desimal. De mener det er inkonsistent at beregningen av påslaget ifølge lovforslaget skal skje med heltall, og at det bør benyttes én desimal også i pensjonsberegningen. Når det gjelder «gammel» tidligpensjon som videreføres for kullene som per 1. januar 2020 hadde under ti år igjen til særaldersgrensen, mener de disse pensjonene fortsatt bør beregnes med heltall, som i dag. *Akademikerne* mener det er uheldig at det i kvalifikasjonsreglene legges opp til avrunding med én desimal, mens tjenestetiden i utmålingsreglene avrundes til hele år.

8.2.3 Departementets vurdering og forslag

Departementet viser til vurderingen av kvalifikasjonsreglene for ny tidligpensjon i punkt 7.2.3. Departementet har tilsvarende vurderinger når det gjelder kvalifikasjonsreglene for særalderspåslag.

Departementet opprettholder forslaget fra høringsnotatet om at en må fratregge medlemspliktig stilling for å motta særalderspåslag.

Departementet viser til at enkelte har stilt spørsmål om det skal være en nedre grense for hvor stor stillingsreduksjonen må være når det gjelder tidligpensjon, se punkt 7.2.2, og antar at dette også gjelder for særalderspåslag. Særalderspåslag skal supplere ordinær pensjon og er derfor klart lavere enn tidligpensjon. Dette tilsier at det kan være argumenter for å sette en nedre grense for hvor stor stillingsreduksjonen må være for særalderspåslaget. I sykepleierpensjonsloven er det i dag et krav om fratreden på minst 10 prosent, målt i forhold til full stilling, for å motta bruttopensjon, se sykepleierpensjonsloven § 7 sjette ledd. For å unngå svært lave utbetalinger av særalderspåslag er departementets vurdering at det bør kreves fratreden på minst 10 prosent, målt i forhold til full stilling, for å motta særalderspåslag.

Departementet opprettholder også forslaget om at det kreves at en i løpet av de siste 15 årene før særaldersgrensen, eller før fratreden med rett til uttak av pensjon, har stått i en stilling med særaldersgrense i minst 10 år.

I høringsnotatet foreslo departementet minst 20 prosent stilling med særaldersgrense for å få medregnet tid. Departementet foreslår i lovforslaget her at det skal være pensjonsgivende tjenestetid i særaldersgrensestilling i stedet for tid med minst 20 prosent stilling som skal medregnes. Det vises til punkt 7.2.3 hvor departementet har gjort en vurdering av tilsvarende kvalifikasjonskrav for ny tidligpensjon.

Departementet foreslår at dersom vilkåret har vært oppfylt ved ett uttak, skal det anses som oppfylt ved senere uttak.

De som oppfyller vilkårene for å motta ny tidligpensjon vil også oppfylle vilkårene for særalderspåslag, ettersom kvalifikasjonskravene er sammenfallende. For å unngå at pensjonsinnretningene må kontrollere kvalifikasjonskravene på nytt, mener departementet at det ikke bør være nødvendig å sjekke kvalifikasjonskravene på nytt for personer som mottar ny tidligpensjon.

Årskullene som skal beholde gjeldende tidligpensjonsordning, er omfattet av hva *LO Kommune*, *LO Stat*, *Unio* og *YS*, heretter omtalt som arbeidstakerorganisasjonene, omtaler som sikringsbestemmelsen. For disse årskullene vil ikke kvalifikasjonskravene for tidligpensjon og særalderspåslag være sammenfallende. Departementet deler arbeidstakerorganisasjonenes vurdering i at det vil være tilfeller hvor disse ikke vil oppfylle kvalifikasjonskravet for særalderspåslag, og kun

vil få tidligpensjon. De vil da kunne få lavere livsvarig pensjonsnivå enn det som følger av reglene som gjaldt før 2020. For å unngå dette foreslår departementet at kvalifikasjonskravet for særalderspåslag, 10 av 15-årsregelen, skal anses som oppfylt for personer som har mottatt tidligpensjon.

Enkelte høringsinstanser har hatt merknader til at det er uklart om også personer som allerede har fratrudd kan ha rett til særalderspåslag. Lovforslaget er justert slik at det framgår at både personer som fratrer og som har fratrudd vil kunne ha rett på særalderspåslag om de ellers fyller vilkårene.

Staten og hovedsammenslutningene har med hjemmel i Statens pensjonskasseloven § 20 første ledd bokstav d inngått en særavtale om medregning av permisjon uten lønn og annet midlertidig fravær som pensjongivende tjenestetid i Statens pensjonskasse, den såkalte permisjonsavtalen. I staten godskrives permisjoner gjennom permisjonsavtalen (PM-2023-18). I kommunesektoren er avtale om permisjoner og pensjonsopptjening regulert i SGS 2020.

Lovforslaget har ikke hatt som intensjon å endre på reglene om pensjonsopptjening ved fravær i forbindelse med permisjoner etter permisjonsavtalen. Slike permisjoner fra stilling i særaldersgrense vil bli medregnet som pensjongivende tjenestetid i kvalifisering og beregning av tidligpensjon og særalderspåslag.

I lovforslaget i høringsnotatet ble det satt som vilkår for uttak av særalderspåslag at det tas ut påslagspensjon etter kapittel 5 a. I høringsnotatet ble det ikke forslått regler om opphør eller stans i utbetaling av særalderspåslag ved senere stans i uttak av påslagspensjon. Vilåret ble regnet som oppfylt i de tilfellene hvor medlemmet ikke har opptjent rett til påslagspensjon.

Departementet er enig med *Kommunal Landspensjonskasse (KLP)* i at vilkår om uttak av påslagspensjon for rett til særalderspåslag utgjør et kompliserende element og lovforslaget for særalderspåslag fremmes uten vilkår om uttak av påslagspensjon etter kapittel 5 a.

Departementet viser til at det framgår av § 19 tredje ledd i Statens pensjonskasseloven at tjenestetid for ordinær alderspensjon etter kapittel 5 a fastsettes i antall år, avrundet til én desimal. Departementet er enig med høringsinstansene i at også pensjonsberegningsreglene og kvalifikasjonsreglene for særalderspåslag bør fastsettes med én desimal. I lovforslaget som legges fram i denne proposisjonen, er lovforslaget § 19 tredje

ledd justert slik at også tjenestetid i kapittel 5 b (tidligpensjon og særalderspåslag) fastsettes i antall år, avrundet til én desimal.

Det vises til lovforslaget i Statens pensjonskasseloven § 26 r første ledd og § 19 tredje ledd. Det vises også til sykepleierpensjonsloven § § 11 p første ledd og § 5 tredje ledd.

8.3 Beregningsregler

8.3.1 Avtalen og forslagene i høringsnotatet

Det går fram av avtalen at særalderspåslaget skal beregnes som en prosentandel av pensjonsgrunnlaget i stillinger med særaldersgrense. Prosentandelene er definert i avtalen og er 7,7 prosent for de med aldersgrense 60 år, 6,5 prosent for de med aldersgrense 63 år og 5,8 prosent for de med aldersgrense 65 år. Dersom tid i stillingen med særaldersgrense er kortere enn 30 år, skal særalderspåslaget avkortet tilsvarende. Det går videre fram av avtalen at dersom gjennomsnittlig stillingsandel i stilling med særaldersgrense er lavere enn 100 prosent skal påslaget reduseres forholdsmessig.

Som for tidligpensjon ble det i høringsnotatet foreslått at beregningsgrunnlaget fastsettes som sluttlønnen i stilling med særaldersgrense, omgjort til full stilling begrenset til 12 ganger folketrygdens grunnbeløp. Særalderspåslaget skulle da utgjøre en prosentandel av sluttlønnen i stillingen med særaldersgrense, omregnet til fulltidsstilling.

Departementet foreslo i høringsnotatet at gjennomsnittlig stillingsandel i stilling med særaldersgrense bestemmer hvilken grad særalderspåslaget maksimalt kan utgjøre, begrenset til maksimalt 100 prosent. For de som fratrer delvis ble uttaksgraden for særalderspåslaget foreslått beregnet med den gjennomsnittlige stillingsandelen, men likevel ikke høyere enn 100 prosent minus gjenværende medlemspliktig stillingsandel. For medlemmer som etter særaldersgrensen mottar gradert uførepensjon, skulle graden maksimalt settes til 100 prosent minus høyeste uføregrad etter særaldersgrensen. For medlemmer som fratrer etter særaldersgrensen og som både har en medlemspliktig stilling og mottar gradert uførepensjon, skulle graden maksimalt settes til 100 prosent minus stillingsandelen i den medlemspliktige stillingen og høyeste uføregrad etter særaldersgrensen.

8.3.2 Høringsinstansenes syn

Merknader fra høringsinstansene om tid i stilling med særaldersgrense for å beregne ny tidligpensjon, se punkt 7.3.2, gjelder også for tid i stilling med særaldersgrense for å beregne særalderspåslag. I dette avsnittet gjengis kun de merknadene som gjelder særskilt for beregning av særalderspåslaget.

LO Kommune, LO Stat, Unio og YS, heretter omtalt som arbeidstakerorganisasjonene, uttrykker at det bør være nok at særalderspåslaget regnes ut fra gjennomsnittlig stillingsandel registrert hos pensjonsleverandør og at det er unødvendig å kreve minst 20 prosent stilling for å få medregnet tid.

De skriver videre at for alle som får et avkortet særalderspåslag, bør det anbefales å klage dersom man vet å ha jobbet mer enn 20 pst. stilling i mer enn 30 år, enten dette var som ekstravakt, deltidansatt med merarbeid eller hos to ulike arbeidsgivere. De skriver at dette kommer til å skape omfattende merarbeid hos pensjonsleverandørene og at det derfor bør gjøres en pragmatisk tilnærming som løser disse utfordringene.

Arbeidstakerorganisasjonene viser til at det er yrkesgrupper som har fått særaldersgrenser i nyere tid eller har hatt endring i sin særaldersgrense. I helsesektoren har hjelpepleiere hatt særaldersgrense. For helsefagarbeidere i det nye utdanningsløpet som erstattet hjelpepleierutdanningen, ble særaldersgrensen for helsefagarbeidere først fastsatt i hovedtariffoppgjøret i KS 2012. Arbeidstakerorganisasjonene mener at det er urimelig at helsefagarbeidere som har hatt samme jobb hele veien, ikke får med ansiennitet til særalderspåslag etter samlet karriere. De mener at det må fastsettes regler som tar hensyn til dette. Det vises også til at tilsvarende utfordringer også finnes i kriminalomsorgen. Her fikk betydelige grupper fastsatt en redusert særaldersgrense til 63 år så sent som i 2001.

Når det gjelder tjenestetidsavkortning av særalderspåslag viser *Gabler* til at begrepet «tid i stilling» benyttes i lovforslaget i høringsnotatet. *Gabler* etterlyser en mer konsistent begrepsbruk, og at det framgår tydelig at det kun er medlemspliktig tid som det er betalt premie for som skal inngå i selve pensjonsberegningen.

Pensjon for alle mener at de med særaldersgrense på 60 år kommer spesielt dårlig ut. Slik de leser høringsnotatet vil disse miste AFP i tillegg til at de får færre opptjeningsår og høyere delings-tall. De mener derfor at påslaget på 7,7 prosent lang fra dekker opp for tapet og at de vil komme langt dårligere ut enn de med særaldersgrense på

65 år. Også *Landsforbundet for offentlige pensjonister* (LOP) mener at et særalderspåslag på 7,7 prosent ikke er godt nok.

Norsk Kommunedirektørforum mener at særalderspåslaget på 5,8 prosent for ansatte med minst 30 års opptjenings-tid i stilling med særaldersgrense 65 år vil føre til at få kommunedirektører kvalifiserer til full opptjening. De påpeker at få kommunedirektører har hatt slike stillinger så lenge. Departementet bes derfor vurdere om opptjenings-tiden bør være kortere enn 30 år for full opptjening.

Ifølge lovforslaget skal særalderspåslaget beregnes med heltall. *Gabler* mener det er inkonsistent, og at det bør benyttes én desimal i pensjonsberegningen. *Gabler* viser til at det ikke framgår av høringsnotatet om det er tenkt at man skal «besteberegne» deltiden dersom personen har over 30 år totalt i stilling med særaldersgrense.

Akershus fylkeskommunes eldreråd og Pensjonistpartiet Holtålen mener det må komme klart fram i proposisjonen at all opparbeidet tid før 2020 inngår i opptjenings-tiden i ny pensjonsordning for de med særaldersgrenser. De skriver at de er forundret over at påslaget ikke skal levealdersjusteres og at reduksjon av særalderspåslaget ved uttak senere enn to år før ubetinget rett til uttak av folketrygdens alderspensjon vil føre til at man mest sannsynlig ikke kan kompensere bortfall av det livsvarige tillegget med lønnsinntekt.

8.3.3 Departementets vurdering og forslag

Departementet viser til vurderingen av beregningsreglene for ny tidligpensjon, se punkt 7.3.3. Departementet har tilsvarende vurderinger når det gjelder pensjonsgrunnlag, tid i stilling med særaldersgrense for å beregne særalderspåslag, og regulering av særalderspåslaget.

Departementet foreslår at det ved fastsettelsen av pensjonsgrunnlaget for særalderspåslag kun skal ses på arbeidsinntekt som stammer fra arbeidsforhold med særaldersgrense, men at dette kun gjelder for tid etter 1. januar 2025.

Departementet foreslår at i beregningen av særalderspåslaget skal tjenestetid kun være tjenestetid i stilling med særaldersgrense, men at det for tid før 1. januar 2025 likevel skal benyttes all pensjongivende tjenestetid.

Departementet opprettholder forslaget fra høringsnotatet om at satsen skal være 7,7 prosent for de med aldersgrense 60 år, 6,5 prosent for de med aldersgrense 63 år og 5,8 prosent for de med aldersgrense 65 år.

Gabler (m.fl.) gav innspill om at det ikke framgikk av høringsnotatet om det er tenkt at deltid skal «besteberegnes». Det er riktig at det ikke framgikk av forslaget i høringsnotatet. I proposisjonen her foreslås det at særalderspåslaget beregnes av pensjonsgrunnlaget etter Statens pensjonskasseloven kapittel 3, inkludert endringene som foreslås i § 11 tredje ledd. Se også sykepleierpensjonsloven § 11 o. Det innebærer at ved mer enn 30 års tjenestetid i beregningsgrunnlaget så skal pensjonsgrunnlaget beregnes med utgangspunkt i de 30 årene med høyest stillingsandel.

I lovforslaget her skal tjenestetid i beregning og kvalifikasjon av ny tidligpensjon og særalderspåslag, avrundes med en desimal. Departementet er enig med de av høringsinstansene som uttaler seg om avrunding og at dette gir et mer konsistent regelverk.

Som for ny tidligpensjon foreslår departementet at gjenværende medlemspliktig stilling og uføregrad skal påvirke uttaksgraden for særalderspåslaget. Har medlemmet en medlemspliktig stilling etter uttak av særalderspåslag, skal uttaksgraden maksimalt settes til 100 prosent med fratrekk for stillingsandelen i den medlemspliktige stillingen. Mottar medlemmet midlertidig uførepensjon, uførepensjon eller uføretrygd etter uttak av særalderspåslag, skal uttaksgraden maksimalt være 100 prosent med fratrekk for høyeste uføregrad etter uttak. Dersom medlemmet både har en medlemspliktig stilling og mottar midlertidig uførepensjon, uførepensjon eller uføretrygd etter uttak av særalderspåslag, skal uttaksgraden maksimalt settes til 100 prosent med fratrekk for stillingsandelen i den medlemspliktige stillingen og høyeste uføregrad etter uttak.

For de som mottar særalderspåslag etter mottak av tidligpensjon foreslår departementet at uttaksgraden maksimalt skal være 100 prosent fratrukket stillingsandelen i den medlemspliktige stillingen og høyeste uføregrad etter særaldersgrensen.

Det vises til lovforslaget i Statens pensjonskasseloven § 26 r tredje, fjerde og femte ledd, § 11 tredje ledd, § 19 tredje ledd og § 42. Det vises også til sykepleierpensjonsloven § 11 p, tredje, fjerde og femte ledd, § 11 o første ledd, § 5 tredje ledd og § 39.

8.4 Flere ulike særaldersgrenser gjennom arbeidslivet

8.4.1 Forslagene i høringsnotatet

I høringsnotatet ble det foreslått at det er tiden i stillingen med den bestemte aldersgrensen som

bestemmer hvilken tjenestetidsbrøk påslaget skal beregnes med og at den gjennomsnittlige stillingsprosenten i de ulike aldersgrensene bestemmer hvor høy pensjonsgrad som maksimalt kan gis med de ulike særalderspåslagene.

Høringsforslaget om regler for beregning av særalderspåslag for personer som har hatt ulike særaldersgrenser gjaldt Statens pensjonskasseloven § 26 s fjerde ledd. I høringsnotatet ble det vist til at tilsvarende bestemmelse ikke var aktuell i sykepleierpensjonsloven, ettersom personer som omfattes av denne loven bare har én særaldersgrense.

8.4.2 Høringsinstansenes syn

I høringen har flere av høringsinstansene hatt synspunkter på forslaget om at særalderspåslaget for personer som har hatt ulike særaldersgrenser skal beregnes i henhold til tjenestetid i de ulike stillingene med særalder. Disse mener at det er den siste aldersgrensen, den man pensjoneres fra, som skal anvendes for all tid med særaldersgrense. Høringsinstansene peker også på at det er yrkesgrupper som har fått særaldersgrenser i nyere tid eller som har fått endret sin særaldersgrense.

LO Kommune, LO Stat, Unio og YS, heretter omtalt som arbeidstakerorganisasjonene, viser til at det er yrkesgrupper som har fått særaldersgrenser i nyere tid eller har hatt endring i sin særaldersgrense. For eksempel ble særaldersgrensen for helsefagarbeidere, som erstattet hjelpepleierutdanningen, først fastsatt i hovedtariffoppgjøret i KS 2012. De mener det er urimelig at helsefagarbeidere som har hatt samme jobb hele veien ikke får med ansiennitet til særalderspåslag etter samlet karriere, og at det må fastsettes regler som tar hensyn til dette. Tilsvarende utfordringer finnes også i kriminalomsorgen hvor betydelige grupper fikk redusert særaldersgrense til 63 år så sent som i 2001.

Arbeidstakerorganisasjonene og *Politiets Fellesforbund* mener det følger av avtalen at det skal være ulike særalderspåslag for de ulike særaldersgrensene. De mener det ikke er holdepunkter i avtalen for at en person med aldersgrense 60 år skal få lavere pensjon fordi deler av tjenestetiden er i stilling med særaldersgrense 63 eller 65 år. De viser til at det bærende hensynet bak regelen om særalderspåslag er å kompensere den ansatte for manglende framtidig pensjonsopptjening fra den særaldersgrensen som gjelder.

Akershus fylkeskommunale eldreråd og Pensjonistpartiet Holtålen viser til at fylkeskommunen

har ansatte som ble ansatt i stilling med aldersgrense 70 år og som nå har stilling med særaldersgrense.

Kommunal Landspensjonskasse (KLP) mener det er unødvendig komplisert at særalderspåslaget skal beregnes på bakgrunn av hver stilling med særaldersgrense. *Oslo Pensjonsforsikring* (OPF) ber departementet revurdere forslaget til beregning ved ulike særaldersgrenser, sett opp mot den betydelige administrative utfordringen det vil være å forvalte løsningen. De foreslår at særalderspåslag beregnes med utgangspunkt i den sist gjeldende satsen, alternativt med den høyeste satsen.

Befalets Fellesorganisasjon (BFO) foreslår at særalderspåslaget skal beregnes etter særaldersgrensen i stillingen som en fratrer fra. Politiets Fellesforbund mener departementet i høyden kan ha regler som hindrer urimelige utslag ved overgang fra stilling med høyere aldersgrense kort tid før (den lavere) aldersgrensen i stillingen. De viser til § 44 i Statens pensjonskasseloven. I § 44 legges den nye aldersgrensen til grunn for pensjonsberegningen etter tre års tjeneste i den nye stillingen.

I tilfeller hvor den enkelte har hatt stillinger med ulike særaldersgrenser gjennom arbeidslivet, er OPF usikre på hva som er ment å skulle være pensjonsgrunnlaget for de enkelte særalderspåslagene. De spør om det er pensjonsgrunnlaget knyttet til den siste særaldersgrensestillingen som skal benyttes for hvert særalderspåslag, eller om det skal fastsettes et særalderspåslag basert på sluttlønnen i hver enkelt særaldersgrense.

Statens pensjonskasse (SPK) skriver at de forstår lovforslaget slik at det skal fastsettes et pensjonsgrunnlag ved opptjening i to eller flere etterfølgende stillinger med ulike aldersgrense, men de ber om at dette tydeliggjøres i forarbeidene.

KLP bemerker at en sykepleier tidligere kan ha jobbet i en annen stilling med særaldersgrense før vedkommende ble sykepleier. Dersom departementet opprettholder lovforslaget om at særalderspåslag skal beregnes separat ved flere særaldersgrenser, mener KLP at sykepleierpensjonsloven må ha tilsvarende bestemmelse som Statens pensjonskasseloven i de tilfeller hvor en sykepleier også har hatt en annen særaldersgrense.

8.4.3 Departementets vurdering og forslag

Departementet ser at det kan argumenteres for at hensynet bak regelen om særalderspåslag er å kompensere medlemmet for manglende framtidig pensjonsopptjening. De som fratrer fra en stilling

med lav aldersgrense vil da «trenge» et høyere særalderspåslag enn de som fratrer fra en høyere særaldersgrense. Departementet viser videre til at det ikke følger direkte av avtalen hvordan en skal beregne særalderspåslag ved flere ulike særaldersgrenser gjennom arbeidslivet. Departementet ser at også administrative forhold kan tale for å ikke beregne flere særalderspåslag, men heller ett påslag med utgangspunkt i den siste særaldersgrensen.

Etter en samlet vurdering, hvor også de administrative sidene er blitt tillagt vekt, foreslår departementet at påslaget beregnes med utgangspunkt i siste stilling med særaldersgrense. Det vil være klart forenklende, og en slipper å beregne flere særalderspåslag for de som har hatt flere ulike særaldersgrenser gjennom arbeidslivet.

Arbeidstakerorganisasjonene påpeker at det er yrkesgrupper som har fått fastsatt særaldersgrense i nyere tid. De viser blant annet til at hjelpeleierutdanningen fikk fastsatt særaldersgrense (65 år) så sent som i 2012 og at ansattgrupper i kriminalomsorgen fikk ny særaldersgrense (63 år) i 2001. Departementet viser til lovforslaget i § 26 t som regulerer hvordan særalderspåslag skal beregnes ved flere ulike særaldersgrenser. Sammenlignet med forslaget i høringsnotatet, hvor særalderspåslaget skulle beregnes forholdsmessig med ulike satser etter tid med ulike særaldersgrenser, er forslaget endret ved at særalderspåslag gis med utgangspunkt i den siste særaldersgrensen. Ved overgang fra stilling med høyere til lavere aldersgrense, legges den nye aldersgrensen til grunn etter tre års tjeneste med den lavere aldersgrensen.

Særalderspåslaget beregnes for all pensjonsgivende tjenestetid før 1. januar 2025. For tjenestetid etter 1. januar 2025 skal bare tjenestetid i stilling med særaldersgrense medregnes. Det innebærer at stillinger som har fått endret aldersgrense fra 70 år og til en særaldersgrense, også vil få medregnet tjenestetid i perioden før endringen, så lenge aldersgrensen ble endret før 1. januar 2025.

Ved samtidige stillinger med ulik særaldersgrense foreslår departementet at særalderspåslaget beregnes med utgangspunkt i den laveste aldersgrensen, forutsatt at medlemmet har stått i stilling med den særaldersgrensen som utløser pensjonen i minst tre år før aldersgrensen eller før fratreden med rett til uttak av pensjon.

Det vises til forslag i Statens pensjonskasseloven § 26 t. Det foreslås ikke tilsvarende bestemmelse i sykepleierpensjonsloven som følge av at loven kun gjelder én særaldersgrense.

8.5 Utbetalingsperiode

8.5.1 Avtalen og forslagene i høringsnotatet

Det går fram av avtalen at særalderspåslaget tidligst utbetales fra laveste uttaksalder for alderspensjon fra folketrygden. Det går videre fram av avtalen at for de som fratrer med tidligpensjon, kommer særalderspåslaget til utbetaling fra det tidspunktet tidligpensjonen opphører. Dette ble lagt til grunn i departementets forslag i høringsnotatet.

Departementet foreslo i høringsnotatet at særalderspåslaget løper ut måneden etter døds måneden, samme tidspunkt som for påslagspensjon. Departementet foreslo videre at endringer i særalderspåslaget får virkning fra måneden etter at den begivenhet som førte til endringen fant sted.

8.5.2 Høringsinstansenes syn

Det har ikke kommet substansielle innvendinger mot forslagene i høringsnotatet når det gjelder utbetalingsperiode for særalderspåslag. *Kommunal Landspensjonskasse* (KLP) har vist til forslaget om at endringer i tidligpensjon får virkning fra måneden etter at den begivenhet som førte til endringen fant sted. KLP påpeker at dersom en person mottar 100 prosent tidligpensjon, og begynner å arbeide fullt igjen, vil vedkommende motta både full lønn og pensjon i en hel måned. Departementet ser at denne merknaden også vil være aktuell for særalderspåslag.

8.5.3 Departementets vurdering og forslag

Departementet viser til at det ikke har kommet substansielle innvendinger mot forslagene i høringsnotatet når det gjelder utbetalingsperiode av særalderspåslag.

Departementet opprettholder forslagene i høringsnotatet og foreslår at særalderspåslag utbetales fra og med måneden etter melding om uttak blir gitt, men tidligst ved alderen for rett til alderspensjon fra folketrygden. Dersom medlemmet mottar tidligpensjon, foreslår departementet at særalderspåslag utbetales fra måneden etter siste utbetaling av tidligpensjon. Departementet foreslår videre at særalderspåslaget løper ut måneden etter døds måneden.

Det vil kunne være personer med særaldersgrense født i 1963 eller senere som velger å gå av med ordinære regler, altså uten tidligpensjon, før reglene om særalderspåslag er vedtatt. Dette vil trolig være svært få da de som er født i 1963 eller

senere og som har fylt 62 år har rett til videreført tidligpensjon, og skal først få særalderspåslag når tidligpensjonen faller bort (ved alderen for ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden). Det foreslås at bestemmelsene om særalderspåslag får virkning fra 1. januar 2025. Dette gjelder både Statens pensjonskasseloven og sykepleierpensjonsloven. De som har gått av med ordinære regler, altså uten tidligpensjon, før loven trer i kraft, og som fyller vilkårene for særalderspåslag, vil da ha muligheten til å få etterbetalt særalderspåslag med virkning fra før lovens ikrafttredelse.

Det vises til lovforslaget i Statens pensjonskasseloven § 26 u andre ledd, og sykepleierpensjonsloven 11 r første ledd.

I punkt 7.5.3 har departementet foreslått at endringer i tidligpensjon får virkning fra måneden etter at den begivenhet som førte til endringen fant sted. Departementet foreslår at tilsvarende skal gjelde for særalderspåslag. Til KLP sin merknad om at dette muliggjør å motta både full lønn og pensjon i en hel måned viser departementet til vurderingen i punkt 7.5.3.

Det vises til lovforslaget i Statens pensjonskasseloven § 26 u tredje ledd, og sykepleierpensjonsloven 11 r andre ledd.

8.6 Regler for reduksjon av særalderspåslaget

8.6.1 Avtalen og forslagene i høringsnotatet

Det går fram av avtalen at for de som fratrer med tidligpensjon, reduseres det livsvarige nivået på særalderspåslaget for de som har inntekt over 1 G senere enn to år før alderen for ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden. Særalderspåslaget reduseres med en brøk hvor inntekt over 1 G er telleren og 3 ganger pensjonsgrunnlaget er nevneren.

Departementet foreslo i høringsnotatet at denne reduksjonsregelen ikke skal gjelde for de som skal beholde gjeldende tidligpensjonsordning.

I høringsnotatet foreslo departementet at dersom særalderspåslaget er gradert så bør dette hensyntas i reduksjonen av særalderspåslaget. Det ble i høringen foreslått at inntektsgrensen økes i tilfeller med gradert tidligpensjon.

Det går videre fram av avtalen at for de som fratrer senere enn to år før alderen for ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden, uten å motta tidligpensjon, skal påslaget reduseres med 1/36 av ytelsen for hver måned senere uttaket skjer.

I avtalen går det også fram at det livsvarige nivået på særalderspåslaget skal reduseres for de som har inntekt over 1 G etter uttak av særalderspåslaget. For hvert år med inntekt over 1 G etter uttak, reduseres særalderspåslaget med en brøk hvor inntekt over 1 G er telleren og 3 ganger pensjonsgrunnlaget er nevneren. Også i slike tilfeller var departementets vurdering i høringsnotatet at graden for særalderspåslaget bør hensyntas.

Departementet ba i høringsnotatet særskilt om innspill til regler om periodisering av inntektsgrensen i inngangsåret for særalderspåslaget.

Høringsnotatet inkluderte også forslag til ny forskrift om reduksjon av tidligpensjon og særalderspåslag og om etteroppgjør.

8.6.2 Høringsinstansenes syn

Mange høringsinstanser, herunder mange privatpersoner, har vært kritiske til størrelsen på fribeløpet, uten at de skriver om dette knytter seg til avkorting av tidligpensjon eller særalderspåslag. Departementet legger derfor til grunn at mye av kritikken som er framkommet knyttet til fribeløpet for reduksjon av tidligpensjon, også gjelder for reduksjon av særalderspåslag.

LO Kommune, LO Stat, Unio og YS, heretter omtalt som arbeidstakerorganisasjonene, viser til at de nye reglene og lovforslaget er meget kompliserte. Særlig mener arbeidstakerorganisasjonene at dette gjelder beregningsreglene og reduksjonsreglene for særalderspåslaget. Arbeidstakerorganisasjonene er bekymret for kompleksiteten i disse reglene. De viser til at det skal reduseres ved forskjellige situasjoner (ved sent uttak og ved inntekt over 1 G) og at det i tillegg skal gjøres gradering ved delvis fratreden. De uttrykker at det er en risiko for at særalderspåslaget tas ut så snart som mulig etter fylte 62 år, og at ansatte ikke tilbyr ekstravaktarbeid etter uttak i frykt for å ha misforstått avkortingsreglene slik at de får tilbakebetalingskrav. De trekker fram at det må tas med i vurderingen at for eksempel turnusarbeid medfører variasjon i inntekt, og at tilfeldige utslag i vaktbelastning kan slå ut i uplanlagte overskridelser av inntektsgrensen. Arbeidstakerorganisasjonene ber om forenkling i den grad det er mulig. Arbeidstakerorganisasjonene skriver at kompleksiteten i reglene trolig også vil medføre stor pågang mot pensjonsinnretningene som må forsøke å formidle presist og forståelig.

Arbeidstakerorganisasjonen mener at avkortingsreglene i mindre grad vil stimulere pensjonerte med særaldersgrense til å arbeide etter pen-

sjonering og at det bør gi grunn til bekymring, gitt behovet for arbeidskraft.

Arbeidstakerorganisasjonene skriver at de aksepterte resultatet av pensjonsavtalen for de med særaldersgrense av 25. august 2023. De understreker imidlertid at deres utgangspunkt var et opptjent tillegg til tjenstepensjonen som ikke skulle avkortes hverken ved senere avgang eller ved inntekt etter pensjonsuttak. De skriver dette ville ha vært mer i tråd med pensjonsreformen ellers, men at det viste seg ikke mulig under forhandlingene.

Akademikerne uttrykker at reglene for avkorting mot inntekt er både strenge og kompliserte og at dette spesielt gjelder de som har inntekt ved siden av mottak av tidligpensjon senere enn to år før alderen for ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden. Akademikerne peker på at inntekt i denne perioden kan medføre både reduksjon av tidligpensjonen og avkorting med varig virkning av det kommende særalderspåslaget. Akademikerne skriver at de «gikk inn i forhandlingene med utgangspunkt i at regelverket burde legge bedre økonomisk til rette for utnyttelse av restarbeidsevnen».

Akademikerne forutsetter at pensjonsleverandørene gir god informasjon om avkortingsreglene slik at beslutninger om pensjonsuttak kan tas på kvalifisert grunnlag. De skriver at de ser en fare for at de kompliserte reglene kan virke begrensende på arbeidstilbudet og føre til for korte yrkesforløp sammenlignet med formålet om å legge til rette for at flere jobber mer og lenger.

Krigsskoleutdannede offiserers landsforening (KOL) deler departementets ønske om å støtte opp under arbeidslinjen, og mener at også offentlige pensjonsordninger bør støtte opp om en forlenget yrkesdeltagelse. KOL er derfor forundret over de foreslåtte avkortingsreglene av særalderspåslaget. De skriver at slik reglene er foreslått, gir bestemmelsene et kraftig insentiv til å ikke fortsette i yrkeslivet etter oppnådd særalder, og i alle fall etter fylte 65 år. For en fortsatt oppslutning om arbeidslinjen, mener KOL at reglene for avkorting av særalderspåslaget bør revurderes.

Befalets Fellesorganisasjon (BFO) mener at ordningen med avkorting av særalderspåslaget ved fortsatt inntekt fem år etter særaldersgrensen på 60 år er kontraproduktiv og må fjernes.

Akershus fylkeskommunes eldreråd og Pensjonistpartiet Holtålen mener at avkortingsreglene mot inntekt vil føre til at de med lavt pensjonsgrunnlag og høy inntekt vil miste særalderspåslaget etter kort tid. Akershus fylkeskommunes eldreråd mener videre at fribeløpet bør heves til 4

G. Akershus fylkeskommunes eldreråd mener at reglene for reduksjon av særalderspåslaget vil føre til at få vil fortsette å jobbe etter fylte 65 år. De ber departementet vurdere gevinsten ved å fjerne reduksjonsreglene med tanke på å få flest mulig til å jobbe lengst mulig. Pensjonistpartiet Holtålen mener at all avkorting av pensjon og uføretrygd mot inntekt bør fjernes. De mener videre at det påligger pensjonsinnretningene og arbeidsgiver en særlig informasjonsplikt for å unngå at personer taper livsinntekt på grunn av avkorting.

Pensjonistpartiet Akershus mener at reduksjon av særalderspåslag dersom en fortsetter i jobb 5 år etter særaldersgrensen på 60 år kan føre til at flere velger seg bort fra yrket sitt i ung alder. De skriver at «de nye pensjonsregler synes å ha fjernet noe av forutsigbarheten i et allerede etablert tilsetningsforhold».

Politiets Fellesforbund mener at reglene for avkorting i størst mulig grad bør stå i loven. Dette er særlig viktig for regler som pålegger medlemmene/pensjonistene plikter, slik reglene for avkorting vil gjøre. I den grad departementet skal gi fullmakt til å gi utfyllende regler, mener Politiets Fellesforbund at dette bør være begrenset til regler som utfyller regler som er nedfelt i loven.

Politiets Fellesforbund mener videre at det bare er inntekt fra eget arbeid som bør føre til avkorting av tidligpensjon og særalderspåslag. De skriver at det kan være nyttig å ta utgangspunkt i definisjonen av pensjongivende inntekt i folketrygdloven, men at folketrygdloven § 3-15 har et annet formål og rekker videre enn det som med rimelighet kan begrunne reduksjon i tidligpensjonen. Politiets Fellesforbund mener at pensjonistlønn bør unntas fra inntekt som skal komme til avkorting.

Politiets Fellesforbund er uenig i departementets forslag til § 26 r tredje ledd i høringsnotatet om at medlemmet skal opplyse om forventet inntekt og om endringer i inntekten, og forslaget om at dersom et medlem har fått utbetalt for lite eller for mye pensjon, skal det foretas et etteroppgjør. Politiets Fellesforbund mener at forslaget legger en for stor del av ansvaret for å administrere avkortingsbestemmelsene på pensjonistene selv. De skriver at dette er kompliserte regler som det er all grunn til å tro mange vil streve med å forstå. De mener videre at forslaget til regler om tilbakebetaling også er krevende, og de mener at det vil kunne lede til helt urimelige resultater. De skriver at forslaget vil kunne føre til store tilbakebetalingskrav for mange år tilbake i tid, uten noen begrensninger i adgangen til å gjøre trekk i pensjonene.

Pensjonistforbundet advarer mot det foreslåtte regelverket for avkorting av særalderspåslaget. De skriver at de er innforstått med at dette er en del av avtalen som er inngått mellom partene, men mener likevel at effekten avkortingsreglene har er urimelig. De viser særskilt til eksempelet «Stine» i høringsnotatet.

Forsvaret uttaler at avkorting på inntekt over 1 G har vekket stor reaksjon blant Forsvarets militært ansatte og at det er gitt for kort varsling for avkortingsreglene. De mener de eldste arbeidstakerne er satt i en krevende og uforutsigbar situasjon med få muligheter til å justere seg økonomisk. De ber om lengre overgangsordninger.

Forsvarets seniorforbund mener at dersom plikten til å fratruke ved 60 år opprettholdes, må fribeløpet på 1 G økes for de som er født i 1970 eller senere. De mener departementet bør vurdere å utvide overgangsordningen i noen år, for eksempel 10 år, øke fribeløpet til for eksempel 4 G, eventuelt å utbetale særalderspåslaget for denne gruppen personell ved 62 år.

Pensjon for alle er kritiske til de foreslåtte reglene for avkorting av særalderspåslag. De uttrykker at avkortingsreglene virker svært lite gjennomtenkt, når hele målet med pensjonsreformen er å få folk til å jobbe lenger.

Befalets Fellesorganisasjon (BFO) mener at reglene for avkorting som departementet har foreslått er kontraproduktivt om man ønsker å få folk til å jobbe lengst mulig. BFO mener at det vil føre til mer byråkrati og at det er en fare for at flere havner i en ny pensjonsfelle. BFO mener videre at de foreslåtte reglene også vil gjøre det svært krevende for enkeltindividene å kunne kontrollere hvorvidt egen pensjon er korrekt.

BFO mener at en avkorting av særalderspåslaget vil føre til at mange velger å slutte i jobb 2 år før «rett til uttak av alderspensjon». Dette for å sikre det livsvarige særalderspåslaget, som heller ikke skal levealdersjusteres. De skriver at tapet i årlig pensjon vil være stort ved å fortsette i jobb, og at svært få vil kunne oppveie det livsvarige tapet ved å stå i jobb fra 65 år og senere.

BFO mener videre at beskrivelsen om at for mye utbetalt pensjon kan inndrives uten hensyn til skyld og ved å trekke i fremtidige utbetaling av uføretrygd og alderspensjon er urimelig. BFO mener at departementet bør pålegge Statens pensjonskasse en utvidet informasjonsplikt, slik at det ikke er mulig å misforstå hvorvidt man har fått korrekt pensjon eller ikke.

Statens pensjonskasse (SPK) skriver at de erfaringsmessig vet at etteroppgjør gir store administrative konsekvenser. De skriver at selv om pen-

sjonsgivende inntekt innhentes digitalt, er evnen til å beregne korrekt pensjon avhengig av systemstøtten for selve pensjonsberegningen. Etteroppgjør gir også flere henvendelser og en del manuell saksbehandling.

SPK skriver at det ikke er foreslått noen tidsbegrensning for hvor lenge særalderspåslaget skal reduseres for pensjonsgivende inntekt over inntektsgrensen. SPK bemerker at de da hvert år i vedkommende sin levetid må innhente inntektsopplysninger om pensjonsgivende inntekt fra Skatteetaten. SPK mener det kan være grunn til å reise spørsmål om det det burde settes en grense. SPK skriver at påslagspensjon opptjenes frem til 75 år og foreslår det kan settes en grense i samsvar med dette.

SPK skriver at de ikke har erfaring med at etteroppgjør fører til livsvarig reduksjon av en ytelse, slik det er foreslått for særalderspåslag. De har heller ikke erfaring med at samme inntekt skal redusere to pensjonsytelser som tidligpensjon og særalderspåslag. SPK skriver at etteroppgjøret for særalderspåslaget først skjer når pensjonsgivende inntekt er kjent. De skriver at de da vil redusere foregående års pensjon, og inneværende års pensjon dersom inntekten er høyere enn hva medlemmet har meldt inn. De skriver videre at dersom personen er under 67 år og har tatt ut oppsatt bruttopensjon, vil den samme inntekten også gi et samordningsetteroppgjør, men på et annet tidspunkt. SPK skriver at dette vil bli vanskelig å forklare for medlemmer.

SPK bemerker at inntekt over fribeløpet vil gi en livsvarig avkorting av pensjonen. De skriver at da kan eksempelvis endringer i skatteoppgjør tilbake i tid få en større betydning for pensjonsutbetalingen enn hva det har når det kun har betydning for det enkelte år. Skattelovgivningen opererer med egne grenser for endring av inntekt tilbake i tid. SPK antar at det er effekten av disse som også skal ha betydning for eventuelle endringer av særalderspåslaget.

SPK forstår lovforslaget i høringsnotatet slik at det skal fastsettes et pensjonsgrunnlag ved opptjening i to eller flere etterfølgende stillinger med ulik aldersgrense og ber om at dette tydeliggjøres i proposisjonen.

SPK støtter departementets forslag til regler om periodisering av inntektsgrensen.

SPK uttaler at de må få nødvendige hjemler for å innhente inntektsopplysninger fra Skatteetaten.

KLP mener at ulike metoder for å redusere det livsvarige særalderspåslaget framstår som unødvendig komplekst overfor det enkelte medlem. KLP ber om at reglene forenkles, dersom det skal

være regler for å redusere det livsvarige nivået på særalderspåslaget. KLP mener det kan stilles spørsmål ved hvordan pensjonisten skal kunne vite hva det livsvarige nivået på særalderspåslaget vil være, fordi man hele tiden er på etterskudd. Dette fordi et etteroppgjør gjennomføres året etter at pensjonisten har hatt inntekt. Et annet spørsmål KLP tar opp er fra hvilket tidspunkt det livsvarige nivået på særalderspåslaget skal reduseres. De spør om reduksjonen skal skje tilbake fra uttakstidspunktet, eller om det skal reduseres fra året etter den aktuelle inntekten er opptjent. KLP ber om klargjøring av dette.

KLP antar at reglene for inntektsavkorting og reduksjon av særalderspåslaget, er ment å gjelde så lenge man mottar særalderspåslaget. KLP mener det bør vurderes om disse reglene på et tidspunkt bør opphøre, for eksempel ved 75 år, som er tidspunktet hvor opptjening til påslagspensjon opphører.

KLP kan ikke se at økning av medlemspliktig stilling etter deluttak av særalderspåslag er omtalt i høringsnotatet, og ber departementet beskrive om graden på særalderspåslag eventuelt skal endres, eller om økning i stilling, herunder inntekt, kun skal få innvirkning på inntektsreduksjon.

KLP mener at inntektsgrensen bør periodiseres ut fra antall måneder med særalderspåslag. Inntekt opptjent før uttak av særalderspåslag bør holdes utenfor ved inntektsavkorting. Det innebærer at dersom særalderspåslaget tas ut fra 1. april, så er det reell inntekt opptjent i perioden april–desember som skal tas med i inntektsavkorting, ikke 9/12 av årsinntekten.

Oslo Pensjonsforsikring (OPF) viser til at departementet foreslår at inntektsgrensen skal økes i tilfeller med gradert særalderspåslag, etter tilsvarende prinsipper som for tidligpensjon. OPF er usikker på om forslaget skal forstås slik at det i tilfeller der særalderspåslaget skal avkortes for inntekt fra perioder hvor vedkommende faktisk mottok tidligpensjon, dvs. toårsperioden forut for tidspunktet for ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden, så er det graderingen av tidligpensjonen som er tenkt anvendt til justeringen av inntektsgrensen som benyttes til inntektsreduksjon av særalderspåslaget. OPF ber om en avklaring av dette.

OPF er videre usikre på om forslaget skal forstås slik at inntektsgrensen bare skal økes i tilfeller der særalderspåslaget (eller tidligpensjonen) er gradert som følge av delvis fratreden og/eller samtidig mottak av tjenesteuførepensjon, og ikke i tilfeller hvor tidligpensjonen regnes som gradert kun som følge av reduksjon for gjennomsnittlig

stillingsandel (men med fullt fratreden). OPF ber om en avklaring av dette.

OPF ber om nærmere presiseringer av hvordan inntektsgrensen tenkes justert i tilfeller med flere særaldersgrenser gjennom arbeidslivet, dersom departementet går videre med forslaget om å beregne ett isolert særalderspåslag for hver aldersgrense.

OPF støtter i utgangspunktet forslagene som knytter seg til avkortingsregler for særalderspåslag, men bemerker at systemet med inntektsavkortning og etterskuddsvis etteroppgjør er relativt komplisert og administrativt krevende. OPF bemerker videre at adgangen til delvis fratreden kompliserer reglene for inntektsavkortning. De skriver også at det innebærer ytterligere kompleksitet at det i tilfeller med uttak av ny tidligpensjon skal foregå parallell inntektsavkortning av henholdsvis tidligpensjon og særalderspåslag, med ulike avkortingsregler. De bemerker at for en person som i tillegg mottar uførepensjon fra tjenestepensjonsordningen, kan det bli aktuelt med tre parallelle inntektsavkortninger og etteroppgjør for én og samme person.

Gabler mener at forslagene til avkortning av særalderspåslaget har en utforming som gjør at de fremstår som utilgjengelige, og de mener det bør vurderes å omformulere dem slik at de blir enklere å forstå.

Gabler ber departementet bekrefte om det er korrekt forstått at «inngangsbilletten» for å unngå reduksjonsreglene ved sent uttak av særalderspåslag eller inntektsavkortning etter uttak av særalderspåslag, er at det er satt i gang en tidligpensjon først. Gabler skriver at dersom dette er riktig vil en person som går av med «gammel» tidligpensjon kunne jobbe ubegrenset i privat sektor uten at særalderspåslaget påvirkes. En person som jobber fram til normalderen og ikke innvilges tidligpensjon har ikke denne muligheten. Gabler skriver at det her er et moment at tidligpensjon og ny offentlig AFP er gjensidig ekskluderende ytelser. Den sistnevnte personen kan dermed få AFP isteden.

Gabler uttaler at det vil kunne være tilfeller hvor tidligpensjonen blir stanset før normalderen nås. Dette er aktuelt dersom personen kommer tilbake i full jobb. Gabler spør om man i et slikt tilfelle, ved ny fratreden etter normalder, «går klar» av avkortingsreglene nevnt over. Gabler spør om det er et vilkår for å unngå reduksjon etter disse bestemmelsene at det er direkte overgang fra tidligpensjon til særalderspåslag.

Gabler noterer at det i forslaget til § 26 t fjerde ledd i høringsnotatet står følgende: «Ved deluttak

av særalderspåslag skal reduksjonen skje separat for hvert deluttak». Gabler skriver at det er nærliggende å tolke dette slik at dersom en person fratrer med gradert tidligpensjon, og så fratrer stillingen helt etter at normalderen er nådd, skal det ene særalderspåslaget ikke reduseres for inntekt eller uttaksmåned, mens det andre påslaget skal reduseres for begge deler. De ber departementet bekrefte om dette er riktig forstått. I så fall mener Gabler at det kan det argumenteres for at de foregående leddene i bestemmelsen er misvisende. Gabler skriver at her knyttes reduksjonsreglene til hvilken personkategori man tilhører – dvs. om man fratrer med tidligpensjon eller ikke. Dersom det er slik at det kan være ulike avkortingsregler for forskjellige uttak av særalderspåslag, bør bestemmelsene isteden knyttes til det enkelte pensjonsuttak, og ikke til personkategorier.

Gabler bemerker at det ikke er opplagt hvordan man skal forstå at «det livsvarige nivået på særalderspåslaget» skal reduseres ved sent uttak og/eller inntekt over inntektsgrensen. Gabler skriver at det i lovforslaget i høringsnotatet ikke står noe om at påslaget skal reduseres for hvert år personen har inntekt over inntektsgrensen.

Gabler viser også til sine merknader om den foreslåtte etteroppgjørsforskriften i avsnittet om tidligpensjon. De skriver at deres forståelse av inntektsavkortingsreglene er at etteroppgjør av tidligpensjon kun får effekt for pensjon som er utbetalt i inntektsåret som kontrolleres, mens avkortning av særalderspåslaget også er fremover-skuede. Gabler mener at dette i så fall bør framgå tydeligere av lov- og/eller forskriftsteksten.

Gabler antar at det er pensjonsgivende inntekt etter folketrygdloven § 3-15 som skal danne utgangspunkt for avkortningen av påslaget. Gabler bemerker at det ikke står noe om dette i hverken i prosadelen eller lovforslagsdelen av høringsnotatet. Hvis det er inntekter etter folketrygdloven som skal legges til grunn i beregningen, må dette etter Gabler sitt syn bety at det ikke skal skje noen avkortning for inntekter som personen har i år som er senere enn året da personen når den øvre opp-tjeningsalderen i folketrygden, som i dag er 75 år.

Når det gjelder forslaget om at avkortningen skal skje separat for hvert deluttak, viser Gabler til sine merknader til det tilsvarende forslaget for tidligpensjon. Gabler er enig i at reduksjon for uttakstidspunkt må beregnes på delpensjonsnivå. De stiller seg derimot tvilende til at hvert deluttak også skal ha ulik inntektsgrense.

Gabler viser til at følgende står i forslaget til § 26 t femte ledd i høringsnotatet: «§ 26 r fjerde ledd gjelder tilsvarende». Gabler skriver at i forslaget til § 26 r fjerde ledd gis det regler om at reduksjon av tidligpensjon skal skje separat for hvert deluttak. Gabler mener at det ikke er helt lett å få tak i hvordan henvisningen i § 26 t femte ledd spiller sammen med § 26 r fjerde ledd, der det står følgende: «Ved deluttak av særalderspåslag skal reduksjonen skje separat for hvert deluttak». Gabler spør om 26 t fjerde og femte ledd sier det samme.

Gabler skriver at det ikke er opplagt hvordan man skal forstå at «det livsvarige nivået på særalderspåslaget» skal reduseres ved sent uttak og/eller inntekt over inntektsgrensen. Gabler viser til at det i pensjonsavtalen av august 2023 står følgende om særalderspåslag for dem som med 65 års aldersgrense, som fratrer med tidligpensjon: «For hvert år med inntekt over 1 G etter aldersgrensen, reduseres særalderspåslaget med en brøk hvor inntekt over 1 G er telleren og 3 ganger pensjonsgrunnlaget er nevneren». For dem med 63 års aldersgrense som fratrer senere enn aldersgrensen, uten å motta tidligpensjon, står det: «For hvert år med inntekt over 1 G etter uttak, reduseres særalderspåslaget med en brøk hvor inntekt over 1 G er telleren og 3 ganger pensjonsgrunnlaget er nevneren». For dem med 60 års aldersgrense står følgende om dem som fratrer med tidligpensjon: «For hvert år med inntekt over 1 G senere enn 5 år etter aldersgrensen, reduseres særalderspåslaget med en brøk hvor inntekt over 1 G er telleren og 3 ganger pensjonsgrunnlaget er nevneren». For dem med 60 års aldersgrense som fratrer senere enn fem år etter aldersgrensen, uten å motta tidligpensjon, står det: «For hvert år med inntekt over 1 G etter uttak, reduseres særalderspåslaget med en brøk hvor inntekt over 1 G er telleren og 3 ganger pensjonsgrunnlaget er nevneren». Gabler viser til at det i lovforslaget i høringsnotatet ikke står noe om at påslaget skal reduseres for hvert år personen har inntekt over inntektsgrensen.

Gabler gir følgende eksempel for å illustrere sitt poeng:

La oss tenke oss en person født 1965 som har aldersgrense to år lavere enn normalderen. Personen tar ut særalderspåslag når vedkommende når aldersgrensen. Det er full opptjening og 100% deltid i stilling med denne aldersgrensen. Pensjonsgrunnlaget er 5 G. Ureduisert påslag blir dermed $5 G \times 5,8\% \times 100\% \times 30/30 = 0,29 G$.

La oss tenke oss at personen har inntekt på 2 G i uttaksåret, som vi kaller år t . Vi antar at

særalderspåslaget tas ut 1. januar, slik at periodisering av inntektsgrensen ikke er aktuelt. Inntekten på 2 G avdekkes i inntektskontrollen som finner sted i det påfølgende året, altså i år $t + 1$. Særalderspåslaget skal reduseres ut fra en brøk der inntekt over inntektsgrensen er telleren, og tre ganger pensjonsgrunnlaget er nevneren. Ettersom pensjonsgraden er 100%, blir inntektsgrensen 1 G. Dermed blir brøken: $(2 G - 1 G) / (3 \times 5 G) = 1/15$. Gabler antar at nytt, justert særalderspåslag dermed blir $0,29 G \times 14/15 = 0,27067 G$. Vi legger videre til grunn at dersom det i den årlige inntektskontrollen avdekkes at personen har hatt inntekt over inntektsgrensen i et tidligere år, skal dette redusere pensjonen både bakover og fremover i tid. Det vil si at det oppstår et krav for uttaksåret, samt for perioder som er senere enn 31. desember i uttaksåret, men som ligger forut for tidspunktet da etteroppgjøret blir utført. Her blir det dermed et krav for hele år t , og også et krav for månedene i år $t + 1$ som ligger forut for den måneden der etteroppgjøret utføres. I tillegg skal ytelsen reduseres fremover i tid.

Gabler ber departementet bekrefte om dette korrekte forståelse av lovforslaget.

Gabler forsetter med sitt eksempel på følgende måte:

Anta nå at personen har inntekt på 2 G også i år $t + 1$. Dette avdekkes i inntektskontrollen for dette året, som utføres i år $t + 2$. Reduksjonssatsen blir dermed $1/15$ også for dette året. Skal man nå multiplisere det tidligere avkortede særalderspåslaget på $0,27067 G$ med $14/15$, slik at man får $0,25262 G$? Eller skal man ta utgangspunkt i det ureduerte påslaget? Skal inntekten i år $t + 1$ kun få effekt for særalderspåslag som er utbetalt fra og med år $t + 1$, eller skal det i tillegg påvirke påslag som er utbetalt i år t ?

Gabler skriver at de forventer at proposisjonen utdyper hvordan disse reglene er ment å virke.

Angående forslaget om at arbeidsavklaringspenger skal regnes som inntekt som reduserer særalderspåslaget når gradert særalderspåslag ytes i kombinasjon med gradert midlertidig uførepensjon, viser Gabler til sine merknader til det tilsvarende forslaget for tidligpensjon.

Gabler bemerker at det ser ut til å være en skrivefeil i forslaget til § 26 t tredje ledd tredje punktum i lov om Statens pensjonskasse og § 11 p

andre ledd tredje punktum i sykepleierpensjonsloven. Det står her: «*Inntektsgrensen periodiseres i uttaksåret avhengig av hvor mange måneder av året det utbetales tidligpensjon*». Gabler antar at det her skal stå «særalderspåslag» istedenfor «tidligpensjon».

Den Norske Aktuarforening peker på kompleksiteten i reglene og skriver at for å gi mindre kompleksitet, og mulighet til bedre informasjon, så mener de at avtalen for ansatte med særaldersgrense for eksempel kunne gitt en løsning hvor det opptjenes pensjon (lik folketrygd og påslagspensjon) i stedet for det kvalifiseringsbaserte særalderspåslaget.

8.6.3 Departementets vurdering og forslag

Departementet deler høringsinstansenes vurdering av at regelverket for reduksjon av særalderspåslaget er komplisert. Departementet deler også vurderingen av at reglene for reduksjon nok kan bidra til at enkelte som har mulighet til å jobbe lenger, heller tar ut pensjon og slutter i jobb. Samtidig skal disse ordningene være et supplement til de ordinære pensjonsreglene for personer som må slutte i jobb pga. særaldersgrense. Incentiver til arbeid etter uttak kan ikke være en hovedmålsetting i et regelverk som er ment å hensynta arbeidstakere som må slutte tidlig, og det er intensjonelt at ytelsene skal reduseres ved inntekt. Departementet mener dette er nødvendig for å sikre ordningenes legitimitet, sett i lys av regelverket for yrkesgrupper uten særaldersgrense. Det ville vært klart enklere om særaldersytelsene ikke ble avkortet mot inntekt, eller redusert ved sent uttak, men da ville ikke ordningene vært målrettet mot å kompensere de som må slutte i jobb tidlig.

Departementet opprettholder forslaget fra høringsnotatet om at særalderspåslaget skal reduseres ved sent uttak. I tilfeller hvor særalderspåslaget ikke avløser tidligpensjon, foreslår departementet at ved uttak av særalderspåslag senere enn to år før alderen for ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden, skal påslaget reduseres med 1/36 av ytelsen for hver måned senere uttaket skjer.

Departementet opprettholder også forslaget om at det livsvarige nivået på særalderspåslaget skal reduseres for de som har inntekt over inntektsgrensen etter uttak av særalderspåslaget. Departementet foreslår at inntekt over inntektsgrensen etter uttak av særalderspåslag skal redusere det livsvarige nivået på særalderspåslaget med en brøk hvor inntekt over inntektsgrensen er

telleren og 3 ganger pensjonsgrunnlaget er nevnen.

Departementet viser til at det den 13. januar 2025 ble enighet mellom regjeringen og partene i offentlig sektor om at fribeløpet for avkortning av ny tidligpensjon økes fra 1 G til 2,7 G. Økt fribeløp gjelder alle som skal ha ny tidligpensjon, dvs. årskull født fra og med 1970 med aldersgrense 60 år og årskull født fra og med 1967 med aldersgrense 63 år. Lovforslagene i proposisjonen her ivaretar avtalen om økt fribeløp for reduksjon av ny tidligpensjon, se forslagene i punkt 7.6.4.

I høringsnotatet ble det foreslått at for de som fratrer med ny tidligpensjon, skal det livsvarige nivået på særalderspåslaget reduseres for de som har pensjonsgivende inntekt over inntektsgrensen senere enn to år før alderen for ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden. Når fribeløpet på tidligpensjonen ble avtalt å økes fra 1 G til 2,7 G vil det være ulike fribeløp på tidligpensjon og særalderspåslag. Departementet mener dette tilsier at reglene for reduksjon av særalderspåslag ved inntekt over 1 G mens man mottar tidligpensjon, bør vurderes på nytt. Slik forslaget var i høringsnotatet, vil det etter avtalen 13. januar 2025 være uklart hvilken inntektsgrense som skal legges til grunn for en slik reduksjon av særalderspåslaget – inntektsgrensen for særalderspåslag med fribeløp på 1 G, eller inntektsgrensen for ny tidligpensjon med fribeløp på 2,7 G. Det vil være uheldig dersom særalderspåslaget reduseres for personer som har hatt inntekt under fribeløpet for tidligpensjonen i perioden hvor det mottas tidligpensjon.

Departementet har videre vurdert om det livsvarige nivået på særalderspåslaget skal reduseres ved inntekt over 2,7 G, for perioder hvor det samtidig mottas ny tidligpensjon, eller om denne reduksjonsregelen skal utgå. Begrunnelsen for en slik avkortingsregel var at særalderspåslaget reduseres dersom uttaket av særalderspåslaget skjer senere enn to år før alderen for ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden, uten forutgående mottak av tidligpensjon. I regelverket for ny livsvarig AFP i offentlig sektor er det et vilkår for å få AFP at en ikke mottar, eller tidligere har mottatt, tidligpensjon. De som tar ut særalderspåslag uten forutgående mottak av tidligpensjon, vil derimot kunne kvalifisere for livsvarig AFP. Etersom tidligpensjonen blir avkortet mot inntekt over inntektsgrensen, samt at de som mottar tidligpensjon ikke vil kunne få AFP, kan det stilles spørsmål ved hvorvidt det også er nødvendig å avkorte særalderspåslaget.

Departementet har i vurderingen lagt vekt på høringsinstansenes uttalelser om at særlig denne

delen av regelverket er svært komplisert. Departementet har også lagt vekt på at det vil kunne være svært administrativt krevende for pensjonsinnretningene. Etter en samlet vurdering har departementet kommet til at det er tilstrekkelig at særalderspåslaget reduseres ved sent uttak, og mot inntekt mens man mottar særalderspåslaget.

Departementet foreslår at når graden for særalderspåslaget fastsettes, skal det samtidig fastsettes en inntektsgrense. Inntektsgrensen ved ugradert uttak er 1 G per kalenderår. Dersom medlemmet har medlemspliktig stilling etter uttak av særalderspåslag, økes inntektsgrensen med pensjonsgrunnlaget i medlemspliktig stilling etter uttak. Departementet foreslår at inntektsgrensen skal periodiseres i uttaksåret og opphørsåret avhengig av hvor mange måneder av året det utbetales særalderspåslag.

Departementet har merket seg at flere høringsinstanser mener at det er uklart fra hvilket tidspunkt særalderspåslaget skal reduseres ved inntekt, og om reduksjon av særalderspåslaget skal skje med utgangspunkt i allerede redusert særalderspåslag, eller nivået på særalderspåslaget uten reduksjon. Departementet ser at dette ikke går klart fram av forslaget i høringsnotatet.

Normalt vil det ha gått noe tid før det avdekkes om personer har hatt inntekt som overstiger inntektsgrensen. I høringsnotatet ble det foreslått at det i slike tilfeller skal få effekt bakover i tid, enten gjennom redusert ytelse framover eller gjennom etteroppgjør. Dette gjaldt både for tidligpensjon og for særalderspåslaget. Departementet ser at dette vil være svært krevende å administrere for pensjonsinnretningene. Departementet ser også at det vil være vanskelig for den enkelte å forstå. For å gjøre regelverket noe enklere både for pensjonsinnretningene og for den enkelte, har departementet kommet til at reduksjon av særalderspåslaget kun skal få effekt framover i tid. Ettersom reduksjonen av særalderspåslaget er livsvarig, er departementets vurdering at muligheten for uheldig tilpasning er beskjeden. Departementets mener dette vil forenkle regelverket for reduksjon av særalderspåslaget.

Når det gjelder spørsmålet om reduksjon av særalderspåslaget skal ta utgangspunkt i et allerede redusert særalderspåslag eller det ureduerte nivået, så vurderer departementet at det er det til enhver tid gjeldende nivået på særalderspåslaget som skal være utgangspunktet ved reduksjon. Dersom særalderspåslaget allerede er redusert på grunn av inntekt over inntektsgrensen (eller sen avgang), så er det dette nivået som legges til grunn ved senere reduksjon.

Departementet har merket seg at en del høringsinstanser mener at det bør settes en øvre alder for hvor lenge særalderspåslag skal reduseres ved inntekt over inntektsgrensen. Departementet ser dette i sammenheng med at det i høringsnotatet ikke ble presisert tydelig at det er pensjongsivende inntekt etter folketrygdloven § 3-15, eventuelt inntekt av samme art fra utlandet, som skal føre til reduksjon. Dette foreslås nå presisert i lovteksten. Det framgår av folketrygdloven § 3-15 tredje ledd at pensjongsivende inntekt fastsettes til og med det året et medlem av folketrygden fyller 75 år. Dette innebærer at særalderspåslaget ikke skal reduseres ved inntekt over inntektsgrensen etter fylte 75 år.

Departementet viser til høringssvaret fra *Statens pensjonskasse* (SPK) hvor de skriver at de forstår lovforslaget i høringsnotatet slik at det skal fastsettes et pensjonsgrunnlag ved opptjening i to eller flere etterfølgende stillinger med ulik aldersgrense, og ber om at dette tydeliggjøres. Departementet viser til at denne problemstillingen utgår når det ikke skal gis ulike særalderspåslag ved flere etterfølgende stillinger med ulik aldersgrense. Departementet peker likevel på at det kan være tilfeller hvor det skal fastsettes flere særalderspåslag, for eksempel dersom et medlem først fratrer delvis for så å fratre helt på et senere tidspunkt. Det skal i slike tilfeller beregnes separate særalderspåslag, og disse kan ha ulikt pensjonsgrunnlag. Departementets vurdering er at det er grunnlaget ved innvilgelse som skal legges til grunn.

Departementet viser til høringssvaret fra *Kommunal Landspensjonskasse* (KLP) hvor de stiller spørsmål om fra hvilket tidspunkt det livsvarige nivået på særalderspåslaget skal reduseres. KLP spør om reduksjonen skal skje tilbake fra uttakstidspunktet, eller om det skal reduseres fra året etter den aktuelle inntekten er opptjent. Departementet viser her til vurderingen over om at reduksjon av særalderspåslag kun får effekt framover i tid, altså at reduksjonen får virkning fra året etter det året som inntekten har blitt opptjent i.

KLP har i sitt hørings svar påpekt at de ikke kan se at økning av medlemspliktig stilling etter deluttak av særalderspåslag er omtalt i høringsnotatet, og ber departementet beskrive om graden på særalderspåslag eventuelt skal endres, eller om økning i stilling, herunder inntekt, kun skal få innvirkning på inntektsreduksjon.

Særalderspåslaget skal utbetales fra det tidspunktet ordinær pensjon kan utbetales, mens tidligpensjon erstatter inntekt i perioden før ordinær pensjon utbetales. Departementet viser til at dette innebærer at særalderspåslaget også har en noe

annen funksjon enn tidligpensjon. Dette tilsier også at reglene for reduksjon av særalderspåslag etter uttak kan være forskjellige fra reglene for reduksjon av tidligpensjon.

Bakgrunnen for økt inntektsgrense for ny tidligpensjon var hensynet til å legge til rette for at de med de laveste særaldersgrensene kan opprettholde inntektsnivået i perioden fram til normert pensjonsalder, ved å kombinere tidligpensjon med inntekt fra ikke medlemspliktig stilling. Særalderspåslaget skal sikre det livsvarige pensjonsnivået både til de som tidligere har mottatt tidligpensjon, og de som fratrer en stilling med særaldersgrense uten tidligere mottak av tidligpensjon. Dette innebærer at særalderspåslaget i hovedsak gis etter avgang fra arbeidslivet. Det vil likevel kunne være behov for å kombinere pensjonen med mindre inntekter etter uttak. Departementet viser i denne sammenheng til at inntektsgrensen for særalderspåslag nok har vært tiltenkt å muliggjøre å kombinere pensjon med små stillinger eller ekstravakter, jf. også at innmeldingsgrensen på 20 prosent stilling er opphevet.

Departementet foreslår derfor at graden på særalderspåslaget ikke skal justeres ved økt medlemspliktig stilling etter uttak. De som jobber mer i medlemspliktig stilling enn det som ble lagt til grunn ved uttak av særalderspåslaget, vil få redusert særalderspåslaget dersom pensjongivende inntekt overstiger inntektsgrensen. Dette gir likebehandling av inntekt etter uttak fra medlemspliktig stilling og ikke medlemspliktig stilling og innebærer at det vil være mulig å jobbe noe også i offentlig sektor etter uttak, uten at særalderspåslaget reduseres.

KLP uttrykker at inntektsgrensen bør periodiseres ut fra antall måneder med særalderspåslag, altså at inntekt opptjent før uttak av særalderspåslag bør holdes utenfor ved avkorting av pensjonen. Departementet deler denne vurderingen.

Departementet viser til spørsmål fra *Oslo Pensjonsforsikring* (OPF) om hvilken grad som skal legges til grunn ved reduksjon av særalderspåslaget for inntekt fra perioder med tidligpensjon. Departementet viser til at denne problemstillingen bortfaller når særalderspåslag ikke skal reduseres for inntekt over inntektsgrensen i perioden hvor det mottas tidligpensjon.

OPF har stilt spørsmål om inntektsgrensen bare skal økes i tilfeller der særalderspåslaget (eller tidligpensjonen) er gradert som følge av delvis fratreden og/eller samtidig mottak av tjenesteførepensjon, og ikke i tilfeller hvor tidligpensjonen regnes som gradert kun som følge av reduksjon for gjennomsnittlig stillingsandel, men

med fullt fratreden. Departementet viser til at denne problemstillingen bortfaller når gjennomsnittlig stillingsprosent ikke lenger har innvirkning på graden. Det er kun gjenværende stillingsprosent i medlemspliktig stilling som gir økt inntektsgrense.

Departementet viser til at spørsmål fra OPF om hvordan inntektsgrensen tenkes justert i tilfeller med flere særaldersgrenser gjennom arbeidslivet ikke lenger er relevant, når det nå ikke foreslås ulike særalderspåslag ved flere særaldersgrenser gjennom arbeidslivet. Departementet peker likevel på at det vil være tilfeller hvor det skal fastsettes flere særalderspåslag, når en pensjon først fratrer delvis og deretter fratrer helt på et senere tidspunkt. Det skal i slike tilfeller beregnes separate særalderspåslag, og det skal fastsettes en inntektsgrense i samsvar med medlemspliktig stilling etter siste deluttak.

Gabler har i sitt høringssvar bedt departementet bekrefte om det er korrekt forstått at «inngangsbilletten» for å unngå reduksjonsreglene ved sent uttak av særalderspåslag eller inntektsavkorting etter uttak av særalderspåslag, er at det er satt i gang en tidligpensjon først. Departementet ser at lovforslaget i høringsnotatet kan gi grunnlag for denne forståelsen, men dette er ikke intensjonen med lovforslaget. Lovforslaget har hatt som intensjon at særalderspåslag alltid skal reduseres ved inntekt over inntektsgrensen i perioder hvor det løper særalderspåslag. Hvorvidt det har vært utbetalt tidligpensjon forut for at særalderspåslaget blir utbetalt, skal ikke ha noen betydning for inntektsreduksjonen. Når det gjelder reduksjon ved sent uttak, har intensjonen med lovforslaget vært at særalderspåslaget ikke skal reduseres ved uttak av tidligpensjon senere enn to år før alderen for ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden. Særalderspåslaget skal altså ikke reduseres som følge av sen avgang, dersom særalderspåslag «avløser» en tidligpensjon. Dette er tydeliggjort i lovforslaget, se lovforslaget § 26 s tredje ledd og § 11 q tredje ledd.

Gabler skriver i sitt høringssvar at de tolker lovforslaget slik at dersom en person fratrer med gradert tidligpensjon, og så fratrer stillingen helt etter at normalderen er nådd, så skal det ene særalderspåslaget ikke reduseres for uttaksmåned, mens det andre påslaget skal reduseres. De ber departementet bekrefte om dette er riktig forstått. Departementet bekrefter at om en person fratrer med gradert tidligpensjon senest to år før normalderen for å deretter fratrer helt på et senere tidspunkt, så skal det første uttaket ikke justeres med 36-deler for sent uttak, mens det andre uttaket vil

bli redusert med 1/36 av ytelsen for hver måned etter normalder uttaket skjer.

Gabler har i sitt hørings svar uttrykt at bestemmelsene om reduksjon av særalderspåsaget isteden bør knyttes til det enkelte pensjonsuttak, og ikke til personkategorier. Departementet deler denne vurderingen og har justert lovforslaget slik at det viser til pensjonsuttaket og ikke til personkategori.

Gabler har uttrykt at de mener det bør framgå tydeligere av lov- og/eller forskriftsteksten at avkorting av særalderspåsaget er framoverskuende. Departementet vurderer at når det i lovteksten vises til at det er det livsvarige nivået på særalderspåsaget som reduseres, så er dette tydeliggjort.

Til de eksemplene som er gjengitt fra hørings svaret fra Gabler er departementets vurdering at inntekt over inntektsgrensen som blir avdekket året etter at et særalderspåsag har begynt å løpe, kun skal ha effekt for nivået på særalderspåsaget framover i tid. Altså at reduksjonen får virkning fra året etter det året som inntekten har blitt oppjent i. Til Gablers eksempel hvor særalderspåsaget først har blitt redusert på grunn av inntekt over inntektsgrensen i ett år og så avdekkes det inntekt over inntektsgrensen også i et påfølgende år, så skal den siste reduksjonen ta utgangspunkt i det allerede reduserte særalderspåsaget.

Det vises til lovforslaget i Statens pensjonskasseloven § 26 s, og sykepleierpensjonsloven § 11 q.

I sitt hørings svar har SPK uttalt at de må få nødvendige hjemler for å innhente inntektsopplysninger fra Skatteetaten. De viser til departementets høring om forslag til forskrift om avtalefestet pensjon for medlemmer i Statens pensjonskasse mv. av 1. juli 2024 side 18 flg. Også OPF viser til at systemet med inntektsavkorting knyttet til tidligpensjon og særalderspåsag vil kreve særskilt hjemmelsgrunnlag for innhenting av opplysninger om medlemmets pensjonsgivende inntekt fra Skatteetaten.

Departementet viser til at behovet for hjemler for innhenting av inntektsopplysninger fra Skatteetaten ikke var tema i høringsnotatet som følges opp i denne proposisjonen, og vil følge opp hørings svaret i en egen prosess. Departementet viser videre til at OPF og de kommunale tjenestepensjonsleverandørene er underlagt forsikringsvirksomhetsloven som sorterer under Finansdepartementet, og vil følge opp spørsmålet overfor Finansdepartementet. Departementet tar sikte på å få nødvendige hjemler på plass før 1. januar 2026.

8.7 Forholdet mellom særalderspåsag og andre ytelser

8.7.1 Forslagene i høringsnotatet

For de som er uføre fra en stilling med særaldersgrense foreslo departementet i høringsnotatet at de overføres fra uførepensjon til alderspensjon ved samme alder som for uføre uten særaldersgrense. Dette betyr at det gis opptjening til alderspensjon i tjenestepensjonsordningen til samme alder som for de som har ordinær aldersgrense. Uføre vil da få opptjening til ordinær pensjon på samme måte som for de som ikke har særaldersgrense.

Medlemmer som mottar en gradert uførepensjon kombinert med en deltidstilling kan ha samme behov for særalderspåsag fra reststillingen som medlemmer som ikke mottar uførepensjon. Ved mottak av uførepensjon etter aldersgrensen, foreslo departementet i høringsnotatet at det kan innvilges særalderspåsag, for de som ellers kvalifiserer, med en grad slik at høyeste uføregrad mottatt etter særaldersgrensen pluss graden for særalderspåsag maksimalt kan utgjøre 100 prosent.

I høringsnotatet foreslo departementet at de som mottar arbeidsavklaringspenger i kombinasjon med gradert midlertidig uførepensjon fra offentlig tjenestepensjonsordning kan gis særalderspåsag så lenge summen av uføregraden på den midlertidige uførepensjonen og graden på særalderspåsaget ikke overstiger 100 prosent.

Departementet foreslo i høringsnotatet at særalderspåsag fritt kan kombineres med alderspensjon fra folketrygden og ordinær alderspensjon fra offentlig tjenestepensjon. Videre ble det foreslått at særalderspåsag også fritt kan kombineres med både avtalefestet pensjon og betinget tjenestepensjon.

Departementet foreslo at særalderspåsag ikke kan gis i kombinasjon med tidligpensjon, og at for de som mottar tidligpensjon kommer særalderspåsaget til utbetaling når tidligpensjonen opphører.

Det ble i høringsnotatet vist til at både dagpenger, omstillingsstønad og arbeidsavklaringspenger er pensjonsgivende inntekt og at særalderspåsag avkortet dersom pensjonsgivende inntekt, inkludert dagpenger, omstillingsstønad eller arbeidsavklaringspenger, overstiger inntektsgrensen.

8.7.2 Høringsinstansenes syn

Det er få høringsinstanser som har hatt merknader til forholdet mellom særalderspåsag og andre ytelser.

Gabler har uttrykt at de mener at forslaget om at arbeidsavklaringspenger (AAP) skal regnes som inntekt som kan redusere tidligpensjonen dersom en person har en kombinasjon av gradert midlertidig uførepensjon og gradert tidligpensjon, bør revurderes. *Gabler* påpeker at den midlertidige uførepensjonen ytes med en sats som er tilpasset at det løper AAP fra folketrygden. *Gabler* mener at dersom AAP også skal redusere tidligpensjonen, får det karakter av dobbeltavkortning. Departementet vurderer at denne problemstillingen også er relevant for særalderspåslaget.

Arbeids- og velferdsdirektoratet viser til at departementet har foreslått at særalderspåslag fritt kan kombineres med både avtalefestet pensjon og betinget tjenestepensjon. Arbeids- og velferdsdirektoratet viser til at det er ulike typer avtalefestet pensjon (AFP) som kan ytes til personer født i 1963 eller senere. De skriver at det kan virke som at AFP-ytelsen som det siktes til, er livsvarig AFP i offentlig sektor. Arbeids- og velferdsdirektoratet mener at det bør beskrives mer detaljert hvilke AFP-ytelser særalderspåslaget kan, eller ikke kan, kombineres med. Arbeids- og velferdsdirektoratet mener det bør vurderes om det er behov for regler om at enkelte AFP-ytelser kan eller ikke kan utbetales til noen som mottar eller har mottatt særalderspåslag.

Befalets Fellesorganisasjon (BFO) mener det er noe uklart hvilke ytelser som kan kombineres uten avkortning. De mener det bør avklares om personell med særaldersgrense, som begynner i medlemspliktig stilling i 2017 og senere, kan velge å stå i stilling til 62 år og så ta ut folketrygd, påslagspensjon og særalderspåslag og jobbe fullt uten avkortning av pensjon (uten tidligpensjon). BFO mener også at de som mottar tidligpensjon bør kunne kombinere dette med særalderspåslag.

8.7.3 Departementets vurdering og forslag

Departementet viser til at få høringsinstanser har hatt merknader til forholdet mellom særalderspåslag og andre ytelser. Departementet opprettholder derfor i stor grad forslagene fra høringsnotatet.

Det foreslås at ved mottak av uførepensjon eller midlertidig uførepensjon etter aldersgrensen, kan det kan innvilges særalderspåslag (for de som ellers kvalifiserer) med en grad slik at høyeste uføregrad mottatt etter særaldersgrensen pluss graden for særalderspåslag maksimalt kan utgjøre 100 prosent.

Det foreslås at særalderspåslag fritt kan kombineres med alderspensjon fra folketrygden og

ordinær alderspensjon fra offentlig tjenestepensjon. Videre foreslås det at særalderspåslag også fritt kan kombineres med både avtalefestet pensjon og betinget tjenestepensjon. Til merknaden fra Arbeids- og velferdsdirektoratet om at det er ulike typer avtalefestet pensjon (AFP) som kan ytes til personer født i 1963 eller senere, uttaler direktoratet at det kan virke som at AFP-ytelsen som det siktes til, er livsvarig AFP i offentlig sektor. Arbeids- og velferdsdirektoratet mener at det bør beskrives mer detaljert hvilke AFP-ytelser særalderspåslaget kan, eller ikke kan, kombineres med.

Departementets vurdering er at særalderspåslag kan gis til personer som mottar livsvarig AFP i offentlig sektor og avtalefestet pensjon som det gis statstilskott til etter AFP-tilskottsloven. Departementet mener at særalderspåslag ikke skal kunne kombineres med AFP-ordninger som gis som tidligpensjon, for eksempel lov om avtalefestet pensjon for arbeidstakere med rett til medlemskap i Pensjonsordning for apotekvirksomhet mv.

Det foreslås at særalderspåslag ikke kan gis i kombinasjon med tidligpensjon, og at for de som mottar tidligpensjon kommer særalderspåslaget til utbetaling når tidligpensjonen opphører.

Særalderspåslaget skal reduseres ved pensjonsgivende inntekt over inntektsgrensen etter uttak, etter reglene som foreslås i punkt 8.6.3. Både dagpenger, omstillingsstønad og arbeidsavklaringspenger er pensjonsgivende inntekt, og departementet viser til at særalderspåslag blir redusert dersom pensjonsgivende inntekt, inkludert dagpenger, omstillingsstønad eller arbeidsavklaringspenger, overstiger inntektsgrensen.

Departementet viser til vurderingen om arbeidsavklaringspenger og reduksjon av tidligpensjon, se punkt 7.7.3, og har tilsvarende vurdering når det gjelder særalderspåslag og arbeidsavklaringspenger for de som mottar gradert midlertidig uførepensjon. Departementet foreslår at i tilfeller der arbeidsavklaringspenger kombineres med midlertidig uførepensjon, skal ikke arbeidsavklaringspenger gi reduksjon av særalderspåslag. Se lovforslag Statens pensjonskasseloven § 26 s andre ledd siste punktum og sykepleierpensjonsloven § 11 q andre ledd siste punktum.

Departementet opprettholder for øvrig ikke forslaget om at særalderspåslaget skal medføre reduksjon av enke- eller enkemannspensjon fra Statens pensjonskasse eller pensjonsordningen for sykepleiere.

9 Endringer i samordningsloven

9.1 Forslagene i høringsnotatet

I høringsnotatet viste departementet til lov 6. juli 1957 nr. 26 om samordning av pensjons- og trygdeytelser med tilhørende forskrifter. Samordningsloven regulerer hvor mye samlet pensjon en person kan få samtidig fra to eller flere pensjons- og trygdeordninger. Ytelsene fra folketrygden gis uten reduksjon når en person samtidig mottar ytelser fra andre pensjons- og trygdeordninger som går inn under samordningsloven. Samordningsloven har i dag særlig praktisk betydning når en person har rett til pensjon både fra folketrygden og fra en av de offentlige tjenstepensjonsordningene. Det er pensjonen fra tjenstepensjonsordningen som da skal reduseres. Departementet la til grunn at det var behov for enkelte endringer og justeringer i samordningsreglene som følge av de øvrige endringsforslagene i høringsnotatet.

Etter samordningsloven § 3 omfattes brutto alderspensjon etter kapittel 5 og § 26 h i Statens pensjonskasseloven og tilsvarende andre pensjonsordninger av lovens bestemmelser. Departementet foreslo i høringsnotatet et nytt kapittel 5 b i Statens pensjonskasseloven, der årskull født i 1963 eller senere som har særaldersgrense, på nærmere vilkår, kan ta ut brutto alderspensjon (tidligpensjon) før alderen for ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden. Tilsvarende gjelder for sykepleierpensjonsloven. I utgangspunktet beregnes tidligpensjonen som en bruttopensjon etter gjeldende regler, med noen særlige vilkår og beregningsregler. Departementet la derfor i høringsnotatet til grunn at disse årskullene skal få samordnet alderspensjonen på samme måte som dem som har en brutto alderspensjon og som er født før 1963. Videre la departementet til grunn at gjeldende samordningsregler i stor grad er dekkende der det er behov for samordning.

Siden det i samordningsloven er et skille før og fra 1963-kullet, ble det i høringsnotatet ansett som et behov å endre på noen av lovbestemmelsene slik at også årskullene med særaldersgrense som kan ta ut bruttopensjon (tidligpensjon) etter forslagene i høringsnotatet, blir omfattet av anvendelsesområdet. Dette gjaldt samordningsloven § 3

første ledd og § 24 c. Når det gjaldt lovens § 24 a, la departementet til grunn at det ikke er behov for endringer, da det uansett følger av samordningsreglene at samordningen først skjer fra måneden etter at pensjonisten fyller 67 år, som vil være sammenfallende med når retten til tidligpensjon faller bort. Departementet ba likevel om høringsinstansenes innspill om det kan oppstå tilfeller der samordning skal gjennomføres.

Når en person med særaldersgrense når alderen for ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden, faller tidligpensjonen etter forslaget bort, og vedkommende får påslagspensjon etter Statens pensjonskasseloven kapittel 5 a. Det ble foreslått i høringsnotatet at disse skal få et nytt tillegg i tjenstepensjonen, et særalderspåslag. Siden påslagspensjonen ikke samordnes med folketrygden, foreslo departementet at heller ikke særalderspåslaget skal samordnes.

Samordningen etter samordningsloven avhenger av hvilken folketrygdytelse som utbetales. Ved kombinasjonen alderspensjon fra folketrygden og alderspensjon fra tjenstepensjonsordningen, skjer samordningen først fra 67 år. Siden brutto alderspensjon (tidligpensjon) for årskullene som ble omtalt i høringsnotatet faller bort ved alderen for ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden, ble det konstatert at det ikke skal skje noen samordning i disse tilfellene. Etter samordningsloven § 24 c skal likevel oppsatt alderspensjon for tjenestetid før 2020 for medlemmer født i 1963 og senere, etter Statens pensjonskasseloven § 26 h, samordnes fra det tidspunktet tjenstepensjonen tas ut. De årskullene som omfattes av høringsnotatet omfattes også av lov om Statens pensjonskasse § 26 h, og det ble forutsatt i høringsnotatet at samordningen gjennomføres etter samordningsloven § 24 c i den grad det ikke utbetales en tidligpensjon etter de nye reglene som ble foreslått i høringsnotatet. Anvendelsesområdet for samordningsloven § 24 c er for medlemmer født i 1963 eller senere, og departementet antok at det ikke var nødvendig med lovendringer her.

Har vedkommende en etterlattepensjon i folketrygden, vil samordningen av denne og brutto

alderspensjon for årskullene som høringsnotatet gjelder, skje på samme måte som i dag. Kombinasjonen omstillingsstønad i folketrygden og brutto alderspensjon, innebærer at tjenstepensjonen som utgangspunkt reduseres med et beløp som svarer til inntil tre fjerdedeler av grunnbeløpet. Som følge av at det i høringsnotatet ble foreslått ulike regler for reduksjon av tidligpensjon for ulike årskull for inntekt, ble det foreslått et unntak fra de nevnte samordningsreglene. Det skyldes at de som skal få reduksjon av brutto alderspensjon mot pensjongivende inntekt, ikke samtidig bør få pensjonen samordnet mot omstillingsstønaden, siden stønaden også vil inngå i den pensjongivende inntekten som gir reduksjon. De foreslåtte reduksjonsreglene var slik at for dem med 63 års aldersgrense, fikk årskullene 1963–1966 beholde gjeldende regler, mens for senere årskull ble det foreslått å redusere pensjonen med 66 prosent av pensjongivende inntekt over 1 G. For de med 60 års aldersgrense foreslo departementet å redusere pensjonen mot pensjongivende inntekt over 1 G for årskullene etter 1969-kullet. Departementet la i høringen til grunn at den beste løsningen var å redusere alderspensjonen fra tjenstepensjonsordningen mot omstillingsstønaden for de årskullene som skal ha en reduksjon med 66 prosent av pensjongivende inntekt over et fribeløp. Det ble derfor foreslått et unntak fra samordningen for disse tilfellene i samordningsloven § 22 nr. 2.

9.2 Høringsinstansenes syn

LO Kommune, LO Stat, Unio og *YS*, heretter omtalt som arbeidstakerorganisasjonene, skriver at de forstår lovforslaget slik at personer som går av med rett til tidligpensjon eller særalderspåslag før fylte 67 år, vil få samordnet sin oppsatte alderspensjon fra tjenstepensjonsordningen med den fulle pensjonsbeholdningen etter folketrygdloven § 20-4, også den delen av pensjonsbeholdningen som er opptjent etter å ha nådd særaldersgrensen og etter at medlemmet har fratrudd særaldersgrensestillingen. Arbeidstakerorganisasjonene skriver at dette vil gjøre at personer med særaldersgrense 60 år og 63 år får ytterligere disinsentiver til å fortsette i arbeidslivet etter særaldersgrensen. De skriver at mye av det medlemmet eventuelt opptjener i pensjon fra folketrygden mellom fratredelsestidspunktet og fram til 67 år, vil bli borte i samordningen. Arbeidstakerorganisasjonene skriver at for personer uten særaldersgrense, skal opptjening i folketrygden etter fylte 67 år etter gjeldende regler ikke samordnes. Arbeidstakerorganisasjonene

mener at de som har særaldersgrense må få tilsvarende «fordeler» i samordningen med folketrygden. De mener at hensynet til sammenheng og konsistens i regelverket tilsier at grensen for opptjeningen i folketrygden som inngår i samordningsberegningen for medlemmer som har særaldersgrense i alle fall ikke kan være høyere enn særaldersgrensen.

Statens pensjonskasse (SPK) viser til at departementet ber om innspill til om det er tilfeller der samordning skal gjennomføres for tidligpensjon og særalderspåslag. De konstaterer at særalderspåslaget ikke skal samordnes, og mener det er naturlig at dette følger det som gjelder for påslagspensjon.

SPK konstaterer at oppsatt bruttopensjon skal samordnes etter samordningsloven § 24 c. De forstår høringsforslaget slik at et medlem ikke både kan ha oppsatt bruttopensjon og tidligpensjon samtidig. De mener dette ikke framkommer tydelig nok i høringsforslaget, og ber om at det blir presisert i lovteksten. Slik presisering er gjort når det gjelder uttak av påslagspensjon, særalderspåslag og livsvarig AFP.

Gabler viser til høringsnotatet hvor det foreslås at omfangsbestemmelsen i samordningsloven § 3 første ledd justeres slik at det framkommer at tidligpensjon er omfattet av loven. I forslaget vises det til lov om Statens pensjonskasse kapittel 5 b. *Gabler* påpeker at særalderspåslag også inngår i dette kapittelet, og de mener den foreslåtte ordlyden i samordningsloven § 3 første ledd bør presiseres slik at det framkommer at det er tidligpensjon som menes, og ikke særalderspåslag.

Gabler viser også til den foreslåtte unntaksbestemmelsen i § 22 nr. 2 nytt andre punktum om at det ikke skal samordnes mot omstillingsstønad dersom stønaden samtidig er å anse som pensjongivende inntekt som gir reduksjon av alderspensjon fra tjenstepensjonsordningen. De mener forslaget kan tolkes slik at dersom summen av omstillingsstønad og annen inntekt er lavere enn inntektsgrensen, og dermed ikke reduserer pensjonen, så kan man samordne tidligpensjon mot omstillingsstønad likevel. *Gabler* ber departementet bekrefte om dette er korrekt. Det bør også her presiseres hva som menes med «alderspensjonen». De merker seg også at det ikke foreslås noe tilsvarende unntak for arbeidsavklaringspenger, og etterlyser om dette er med hensikt, og hva i så fall begrunnelsen er.

Videre viser *Gabler* til lovforslaget i samordningsloven § 24 c nr. 1 nytt andre punktum: «*Dette gjelder ikke for medlemmer som omfattes av lov om Statens pensjonskasse kapittel 5 b og tilsvarende*

andre offentlige tjenstepensjonsordninger». Denne formuleringen åpner også for ulike tolkninger. Hva betyr «medlemmer som omfattes av lov om Statens pensjonskasse kapittel 5 b»? Det sentrale i denne sammenhengen er hvilken type pensjon som utbetales, og ikke personen som mottar den. Medlemmene er dessuten i utgangspunktet omfattet av hele loven, ikke bare enkeltstående kapitler, så formuleringen kan framstå som noe forvirrende. Gabler mener også det bør stå «tilsvarende bestemmelser i andre offentlige tjenstepensjonsordninger» e.l.

Kommunal Landspensjonskasse (KLP) konstaterer at departementet i forslag til endringer i samordningsloven § 3 foreslår at tidligpensjon og særalderspåslag skal omfattes av samordningsloven. Ytelser skal da i utgangspunktet samordnes med annen tjenstepensjon og ytelser fra folketrygden. KLP mener at særalderspåslaget ikke bør være gjenstand for samordning, og de påpeker at det ikke finnes regelverk for samordning av særalderspåslag med annen tjenstepensjon. Særalderspåslaget er ment som en tilleggsverdi til alderspensjonen knyttet til arbeid i stilling med særaldersgrense.

Til forslaget til ny § 22 nr. 2 andre punktum i samordningsloven, kommenterer KLP at samordning av tidligpensjon med omstillingsstønad kan følge dagens regler, men med den foreslåtte begrensningen. Det vil si begrenset til dem som er født før 1970 med aldersgrense 60 år og til de som er født før 1967 med aldersgrense 63 år. Omstillingsstønad som er med i reduksjon av tidligpensjon, gir ikke samordningsfradrag. De stiller spørsmål ved om det er en betingelse for å unnta omstillingsstønad fra samordning at den har en verdi på over grunnbeløpet. Videre påpeker de at arbeidsavklaringspenger er – som omstillingsstønad – pensjonsgivende inntekt som kan føre til redusert tidligpensjon. De stiller spørsmål ved om også denne ytelsen bør unntas fra samordning. KLP ønsker at departementet avklarer om de kan legge til grunn som prinsipp at ytelser som kan medføre reduksjon i tidligpensjonen ikke kan være grunnlag for samordningsfradrag.

KLP viser også til ønsket i høringsnotatet om innspill knyttet til samordningsloven § 24 a. De kan ikke se at § 24 a er relevant for medlemmer av en offentlig tjenstepensjonsordning som kan få rett til tidligpensjon og særalderspåslag.

Videre viser de til forslaget til nytt andre punktum i samordningsloven § 24 c nr. 1 som sammen med første punktum vil lyde slik: «*Ved uttak av oppsatt alderspensjon før fylte 67 år skal det gjøres*

en foreløpig samordning med alderspensjon fra folketrygden. Dette gjelder ikke for medlemmer som omfattes av lov om Statens pensjonskasse kapittel 5 b og tilsvarende andre offentlige tjenstepensjonsordninger.» De forstår forslaget som at verken tidligpensjon eller særalderspåslag skal samordnes med alderspensjon i folketrygden. De foreslår en tydeliggjøring av lovteksten. Det knytter seg til det forholdet at en person kan velge å ta ut alderspensjon opptjent før 2020 før kalenderåret vedkommende fyller 67, etter en tid med tidligpensjon til utbetaling. Selv om vedkommende stanser tidligpensjonen og får utbetalt oppsatt alderspensjon, vil vedkommende fortsatt anses for å være «omfattet» av lov om Statens pensjonskasse kapittel 5 b. De mener ordlyden derfor kan skape noe tvil om oppsatt alderspensjon skal være gjenstand for samordning. For å unngå tvil i § 24 c nr. 1 nytt andre punktum, kan foreslått ordlyd «[...] medlemmer som omfattes av [...]» byttes ut med «[...] medlemmer som mottar pensjon etter [...]». KLP mener det da blir tydeligere at en som kan ta ut tidligpensjon, men som velger å ta ut oppsatt alderspensjon, skal ha denne pensjonen samordnet etter reglene i § 24 c. nr. 1–3.

KLP antar at reglene for samordning som gjelder for dagens særalderspensjon, kan gjøres gjeldende for den nye tidligpensjonen når det gjelder samordning av tidligpensjon med gjenlevendepensjon, overgangsstønad, arbeidsavklaringspenger eller uføretrygd fra folketrygden. De ber departementet kommentere dette i proposisjonen.

Ved kombinasjon av tidligpensjon og uførepensjon fra tjenstepensjonsordning og arbeidsavklaringspenger eller uføretrygd fra folketrygden, antar KLP at forskrift 22. januar 2015 nr. 52 om unntak fra samordning av alderspensjon fra tjenstepensjonsordning før 67 år eller avtafestet pensjon fra 65 år beregnet som tjenstepensjon med uføretrygd eller arbeidsavklaringspenger fra folketrygden kommer til anvendelse.

9.3 Departementets vurdering og forslag

Etter gjeldende § 3 første ledd i samordningsloven skal alderspensjon (bruttopensjon) og oppsatt alderspensjon for tjenestetid opptjent før 2020 være omfattet av loven. Departementet viste i høringsnotatet til at bestemmelsen burde endres slik at også årskullene med særaldersgrense som kan ta ut alderspensjon (bruttopensjon) etter de nye bestemmelsene i lov om Statens pensjonskasse § 5 b, blir omfattet av anvendelsesområdet

til samordningsloven. Dette er nødvendig da reglene om alderspensjon for de angitte årskullene i kapittel 5 b ikke lenger er inntatt i lovens kapittel 5. Dette gjelder ytelsen bruttoberegnet alderspensjon, som i kapittel 5 b gjennomgående omtales som tidligpensjon.

I hvilket omfang, og på hvilken måte, tidligpensjonen skal samordnes med andre ytelser, vil framgå av de ulike bestemmelsene i samordningsloven.

KLP, Gabler og Statens pensjonskasse (SPK) har i høringen gitt innspill om at særalderspåslaget ikke bør samordnes. Departementet er enig i dette og har gjort endringer i lovteksten slik at dette blir tydeligere.

Det vises til lovforslaget i samordningsloven § 3 første ledd.

I høringen la departementet til grunn at det ikke er behov for å endre samordningsloven § 24 a. KLP og SPK støtter dette synet. Det fremmes derfor ingen forslag om endringer i denne bestemmelsen.

Har vedkommende en etterlattepensjon i folketrygden, vil samordningen for de aktuelle årskullene skje på samme måte som i dag. Når det gjelder kombinasjonen omstillingsstønad i folketrygden og brutto alderspensjon, vil gjeldende samordning om at tjenstepensjonen reduseres med et beløp som svarer til inntil tre fjerdedeler av grunnbeløpet, som utgangspunkt gjelde. Mottak av omstillingsstønad fra folketrygden skal altså i utgangspunktet samordnes med tidligpensjon, både den videreførte tidligpensjonsordningen og den nye. Samtidig er omstillingsstønaden å regne som pensjonsgivende inntekt, jf. folketrygdloven § 3-15. I høringsnotatet foreslo departementet noe ulike reduksjonsregler av tidligpensjonen for inntekt for ulike årskull, både for gruppen som har 63 års særaldersgrense og gruppen som har 60 års særaldersgrense. For de med 63 års særaldersgrense ble det foreslått at årskullene 1963–1966 skal ha gjeldende reduksjonsregler, mens for senere årskull ble det foreslått å redusere tidligpensjonen med 66 prosent av pensjonsgivende inntekt over en inntektsgrense. For de med 60 års aldersgrense foreslo departementet å redusere mot pensjonsgivende inntekt for årskullene etter 1969-kullet. Når det gjelder de som skal få redusert tidligpensjonen mot pensjonsgivende inntekt, kan det ikke samtidig gjennomføres en samordning mot omstillingsstønaden når stønaden også vil inngå i den pensjonsgivende inntekten som gir

reduksjon. Det samme gjelder arbeidsavklaringspenger. Departementet legger til grunn at den beste løsningen er å redusere tidligpensjonen fra tjenstepensjonsordningen mot omstillingsstønad for de årskullene som skal ha en reduksjon med 66 prosent ved pensjonsgivende inntekt over en inntektsgrense. Det samme gjelder ved mottak av arbeidsavklaringspenger. Det må da gjøres et unntak for samordningen i disse tilfellene. Dette gjelder uansett om samlet inntekt er lavere eller høyere enn inntektsgrensen. I høringsnotatet ble presiseringen av unntaket for samordning av tidligpensjon mot omstillingsstønad foreslått plassert i samordningsloven § 22 nr. 2. Departementet mener § 22 nr. 4 er en bedre plassering. Unntaket for samordning av tidligpensjon mot arbeidsavklaringspenger er plassert i samordningsloven § 19 andre ledd og § 23 nr. 1 andre ledd.

Det vises til lovforslaget i samordningsloven § 19 andre ledd, § 22 nr. 4 og § 23 nr. 1 andre ledd.

Departementet mener høringsforslaget knyttet til samordningsloven § 24 c nr. 1 er unødvendig. Det er presisert i bestemmelsene om tidligpensjon i lov om Statens pensjonskasse og lov om pensjonsordning for sykepleiere at tidligpensjonen ikke kan utbetales samtidig med pensjon etter lov om Statens pensjonskasse kapittel 5 a og lov om pensjonsordning for sykepleiere kapittel 4 a, herunder oppsatt alderspensjon for opptjening før 2020. Det er også slik at tidligpensjonen ikke kan mottas som en oppsatt pensjonsytelse.

Departementet ønsker ikke å følge opp arbeidstakerorganisasjonenes anmodning om at den oppsatte alderspensjonen for opptjeningstid før 2020 ikke samordnes med den delen av pensjonsbeholdningen i folketrygden som er opptjent etter særaldersgrensen. I den grad disse arbeidstakerne fortsetter i arbeid utover særaldersgrensen, mener departementet det ikke er grunnlag for å unnta slik inntekt fra samordningsberegningen.

Departementet er enig i KLPs vurdering av at ved kombinasjon av tidligpensjon og uførepensjon fra tjenstepensjonsordning og arbeidsavklaringspenger eller uføretrygd fra folketrygden kommer forskrift 22. januar 2015 nr. 52 om unntak fra samordning av alderspensjon fra tjenstepensjonsordning før 67 år eller avtalefestet pensjon fra 65 år beregnet som tjenstepensjon med uføretrygd eller arbeidsavklaringspenger fra folketrygden til anvendelse.

10 Økonomiske effekter for den enkelte

Dette kapittelet viser eksempler på beregninger av samlet pensjon som andel av tidligere inntekt. Kompensasjonsgradene som vises, er med særalderspåslag og tidligpensjon som foreslått i denne proposisjonen. I tråd med Stortingets pensjonsforlik og forslagene i Meld. St. 6 (2023–2024) er det i beregningene lagt til grunn lønnsregulering av satsene for garantipensjon og økte aldersgrenser. De detaljerte reglene for hvordan aldersgrensene skal økes er ikke vedtatt av Stortinget. Som en forenklet tilnærming er det i beregningene derfor forutsatt at aldersgrensen for ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden økes med ett år per tiende årskull fra og med 1964-kullet. Denne alderen, som i dag er 67 år, kalles «normalder» og øvrige aldersgrenser i folketrygden følger økningen i denne. Forutsetningen om økning i aldersgrensene med ett år per tiende årskull er den samme som ble lagt til grunn i utredningsprosessen før avtalen ble inngått 25. august 2023.

Forutsetninger for beregningene er ellers:

- Enslig med full trygdetid
- Tidligere jevn inntekt på 6 G
- Startalder i folketrygden: 27 år
- Startalder i offentlig sektor i full stilling med særaldersgrense: 27 år
- Nedre og øvre aldersgrense for mottak av særalderspensjon øker med normalder
- Satsen for garantipensjon reguleres med lønnsvekst fra 2026 med utgangspunkt i gjennomsnittlig sats for 2024. Det er brukt delingstall per juni 2024.
- Øvre grense for opptjening til AFP/betinget tjenstepensjon øker når normalderen passer et helt år
- Med dagens regler legges delingstallet ved 70 år til grunn ved uttak av AFP/betinget tjenstepensjon etter fylte 70 år. Dette delingstallet følger her normalderen pluss 3 år
- Uttaksalder er ensbetydende med avgang fra arbeidslivet i illustrasjonene som viser kompensasjonsnivå

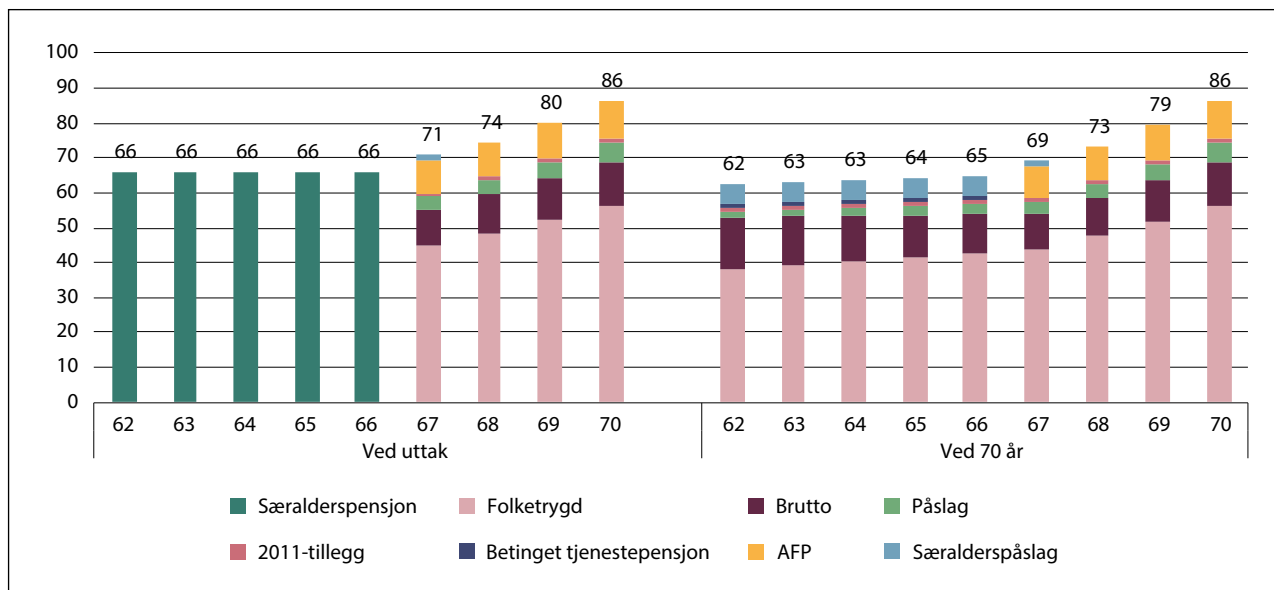
10.1 Aldersgrense 65 år

Personer som i dag har aldersgrense 65 år, og som er født før 1965, skal beholde dagens tidligpensjonsordning (særalderspensjon). Pensjonsnivåene ved uttak og ved 70 års alder er illustrert i figur 10.1. Her vises samlet pensjon som andel av pensjonsgrunnlaget (kompensasjonsgrad) for personer født i 1963 som tar ut tidligpensjon i alderen fra 62 år til 67 år. Figurene viser også tilsvarende kompensasjonsgrader for de som tar ut pensjon i alderen 67–70 år, og som dermed ikke vil kunne motta tidligpensjon. Det venstre panelet i figuren viser at kompensasjonsgraden ved uttak før 67 år blir 66 prosent, som er kompensasjonsnivået tidligpensjonen gir ved uttak.

Når tidligpensjonen opphører ved 67 år, utbetales alderspensjon etter ordinære regler. Særalderspåslaget vil da kunne komme til utbetaling, og heve kompensasjonsnivået for de som har tatt ut tidligpensjon med 5,8 prosentpoeng. Det høyre panelet av figuren viser det livsvarige nivået på pensjonen etter ulik alder for uttak. Dette nivået måles tre år etter alderen for ubetinget rett til uttak av alderspensjon fra folketrygden, som vil si 70 år for 1963-kullet. Ved 70 år er samlet kompensasjonsgrad for de som har mottatt tidligpensjon mellom 62 og 65 prosent. Ved uttak ved særaldersgrensen på 65 år blir kompensasjonsnivået ved 70 år 64 prosent.

Figur 10.2 viser pensjonsnivåene for personer med aldersgrense 65 år født i 1963, som tar ut fleksibel pensjon. Venstre del av figuren viser at de som tar ut pensjon med særalderspåslag får en kompensasjonsgrad ved uttak på mellom 58 og 71 prosent. Dersom særalderspåslaget tas ut senere enn alderen for ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden fratrukket to år, skal det reduseres med 1/36 av ytelsen for hver måned senere uttaket skjer. For 1963-kullet innebærer det at særalderspåslaget reduseres ved uttak senere enn 65 år.

Av figuren framgår nedtrappingen av særalderspåslaget for de som tar ut fleksibel pensjon etter særaldersgrensen: Uttak ved 66 år og 67 år gir hhv. 2/3 og 1/3 av fullt særalderspåslag. Uttak ved 68 år gir ikke særalderspåslag. Ved 70 år er

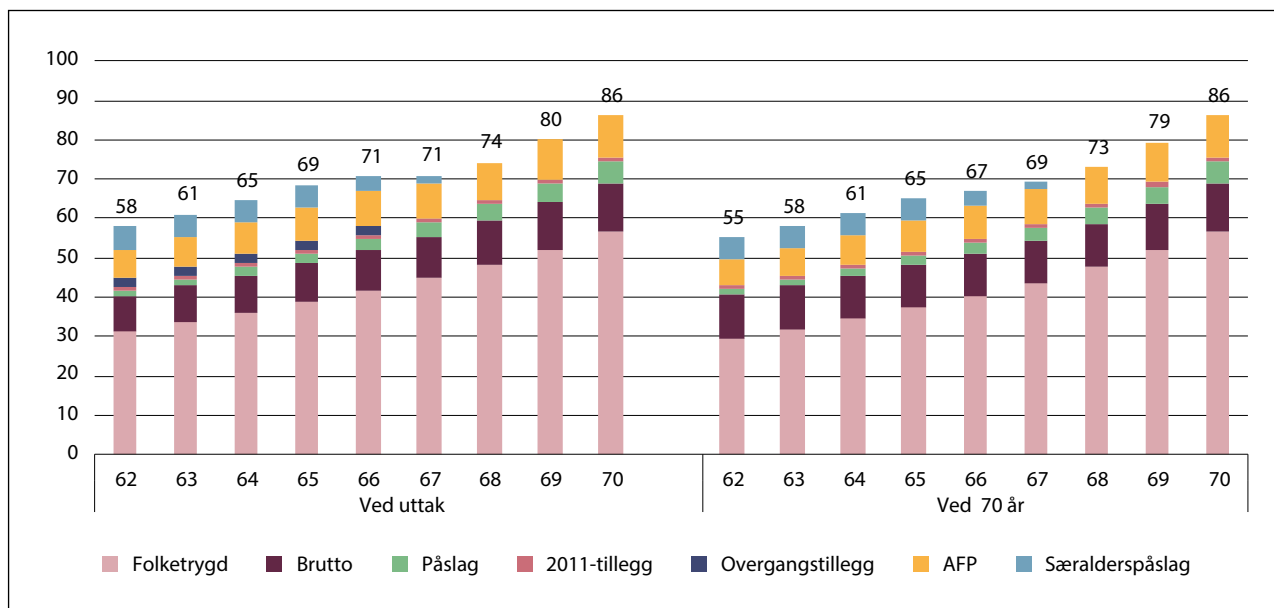
Figur 10.1 Kompensasjonsgrader ved uttak og ved 70 år for 1963-kullet med særaldersgrense 65 år. Tidligpensjon fram til 67 år og særalderspålslag med sats 5,8 prosent. Prosent

kompensasjonsnivået for de som har tatt ut fleksibel pensjon med særalderspålslag mellom 55 og 69 prosent. Ved uttak ved særaldersgrensen på 65 år blir kompensasjonsnivået ved 70 år 65 prosent.

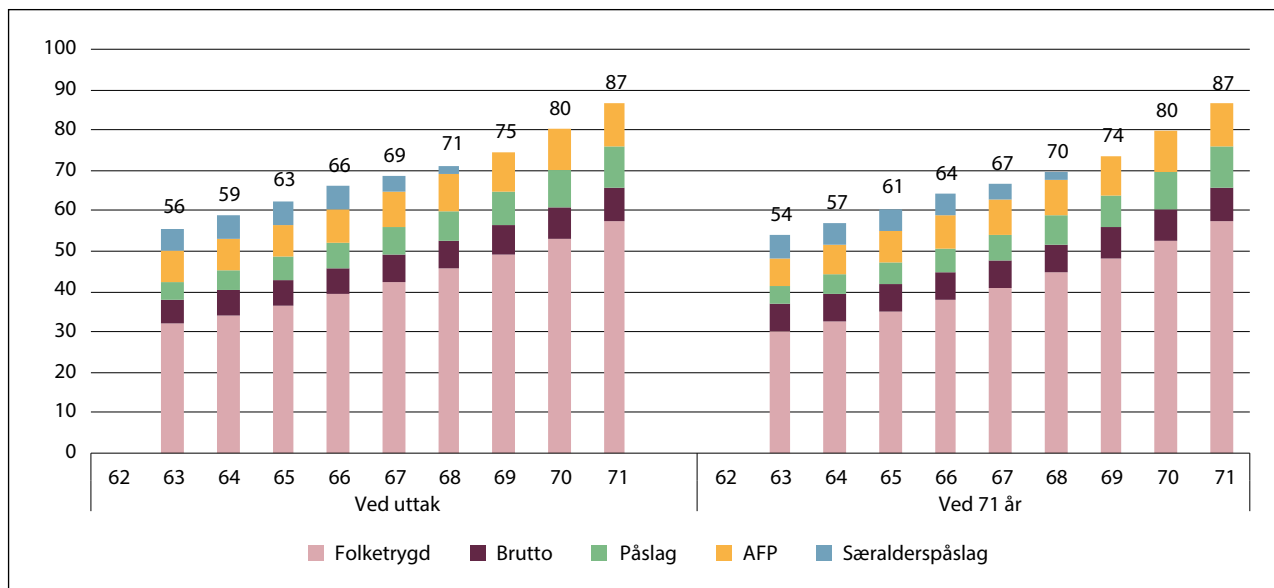
Figur 10.3 viser pensjonsnivåene for 1973-kullet med særalderspålslag. I figuren er aldersgrensene forskjøvet med ett år, jf. forutsetningene. Tidligste mulighet for å ta ut pensjon vil dermed bli ved 63 år for dette årskullet. Alderen for ubetinget rett til uttak av alderspensjon er forutsatt økt til 68 år og uttak ved 67 år og 68 år gir hhv. 2/3 og 1/3 av fullt særalderspålslag.

Av hensyn til sammenlignbarhet mellom årskullene i figurene, måles livsvarig pensjonsnivå i høyre panel i figurene ved tre år etter anslått normalder, som her blir 71 år. Dette vil gi like lang tid med løpende regulering av pensjon i høyre panel i alle figurer for de ulike årskullene. Det framgår av figur 10.3 at for de som tar ut fleksibel pensjon med særalderspålslag blir livsvarig pensjonsnivå mellom 54 og 70 prosent. Dette er om lag samme nivå som for 1963-årskullet.

Figur 10.4 viser pensjonsnivåene for 1983-kullet med særalderspålslag. Tidligste mulighet for å ta ut

Figur 10.2 Kompensasjonsgrader ved uttak og ved 70 år for 1963-kullet med særaldersgrense 65 år. Fleksibel pensjon med særalderspålslag med sats 5,8 prosent. Prosent

Figur 10.3 Kompensasjonsgrader ved uttak og ved 71 år 1973-kullet med særaldersgrense 66 år. Fleksibel pensjon med særalderspåslag med sats 5,8 prosent. Prosent

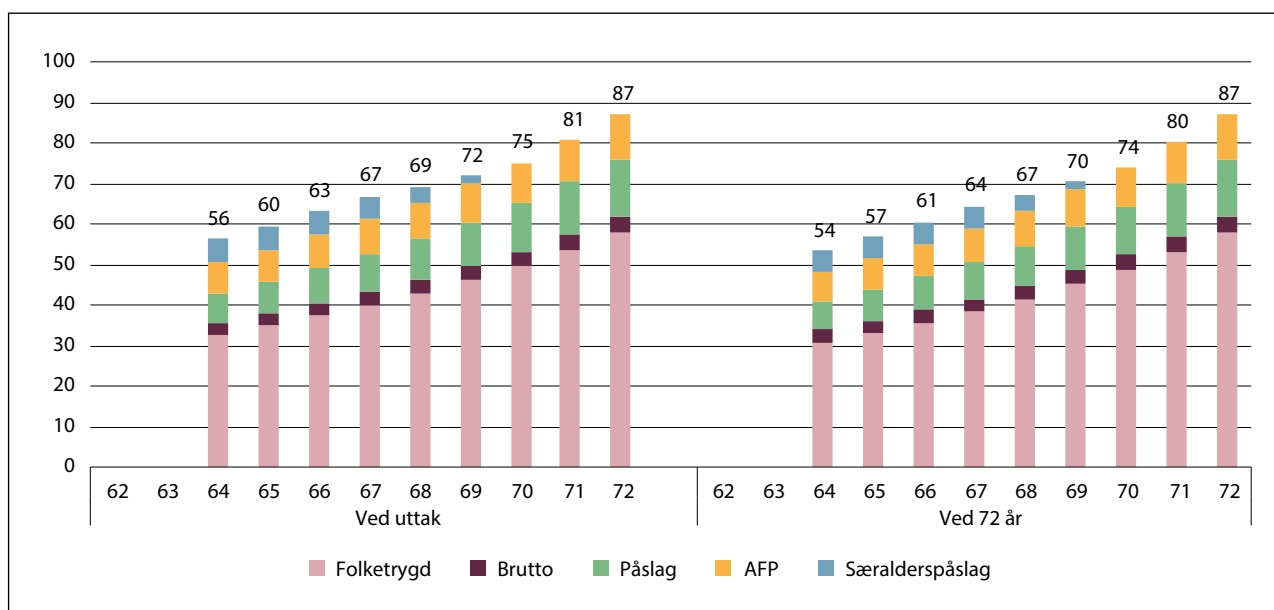
pensjon blir ved 64 år for 1983-kullet, jf. forutsetningene. Alderen for ubetinget rett til uttak av alderspensjon for 1983-kullet er forutsatt økt til 69 år, og særalderspåslaget nedtrappes dermed ved uttak senere enn 67 år. Det framgår av figur 10.4 at for de som tar ut fleksibel pensjon med særalderspåslag blir livsvarig pensjonsnivå mellom 54 og 70 prosent, altså de samme nivåene som for 1973-kullet.

Figur 10.5 viser pensjonsnivåene for 1993-kullet med særalderspåslag. Tidligste mulighet for å ta ut pensjon blir 65 år for 1993-kullet, jf. forutsetningene. Alder for ubetinget rett til uttak av alders-

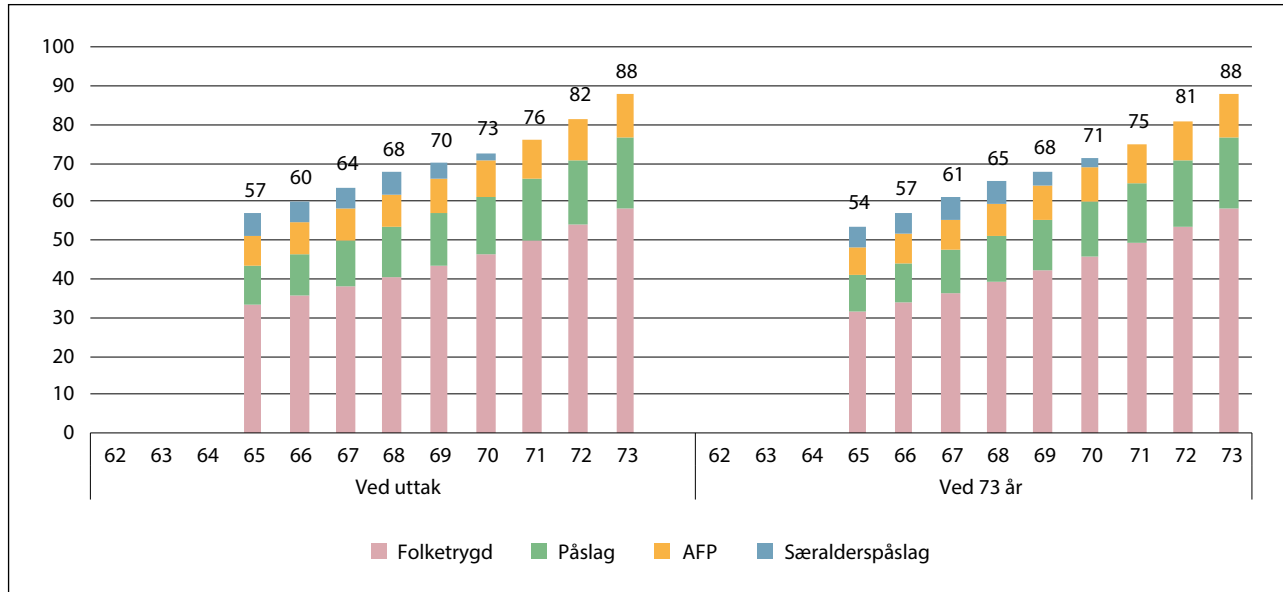
pensjon er forutsatt økt til 70 år og særalderspåslaget nedtrappes ved uttak senere enn 68 år. Det framgår av figuren at for de som tar ut fleksibel pensjon med særalderspåslag blir livsvarig pensjonsnivå mellom 54 og 71 prosent, altså om lag det samme som for 1983-kullet.

10.2 Aldersgrense 63 år

Personer som i dag har aldersgrense 63 år og som er født før 1967 skal beholde dagens tidligpen-

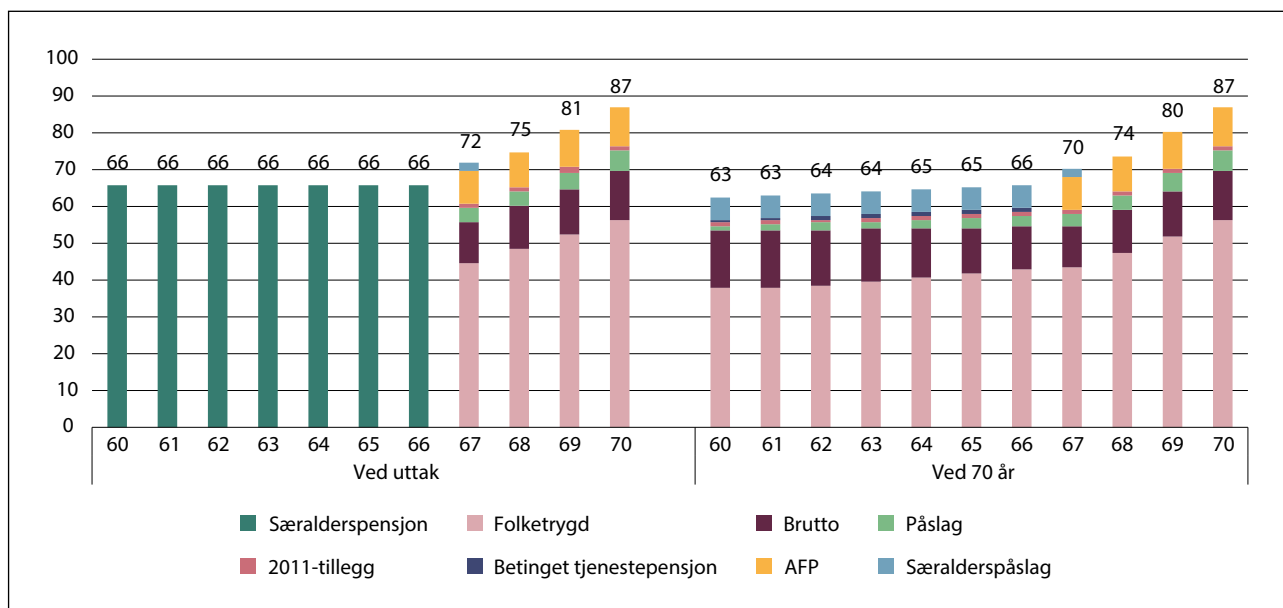
Figur 10.4 Kompensasjonsgrader ved uttak og ved 72 år for 1983-kullet med særaldersgrense 67 år. Fleksibel pensjon med særalderspåslag med sats 5,8 prosent. Prosent

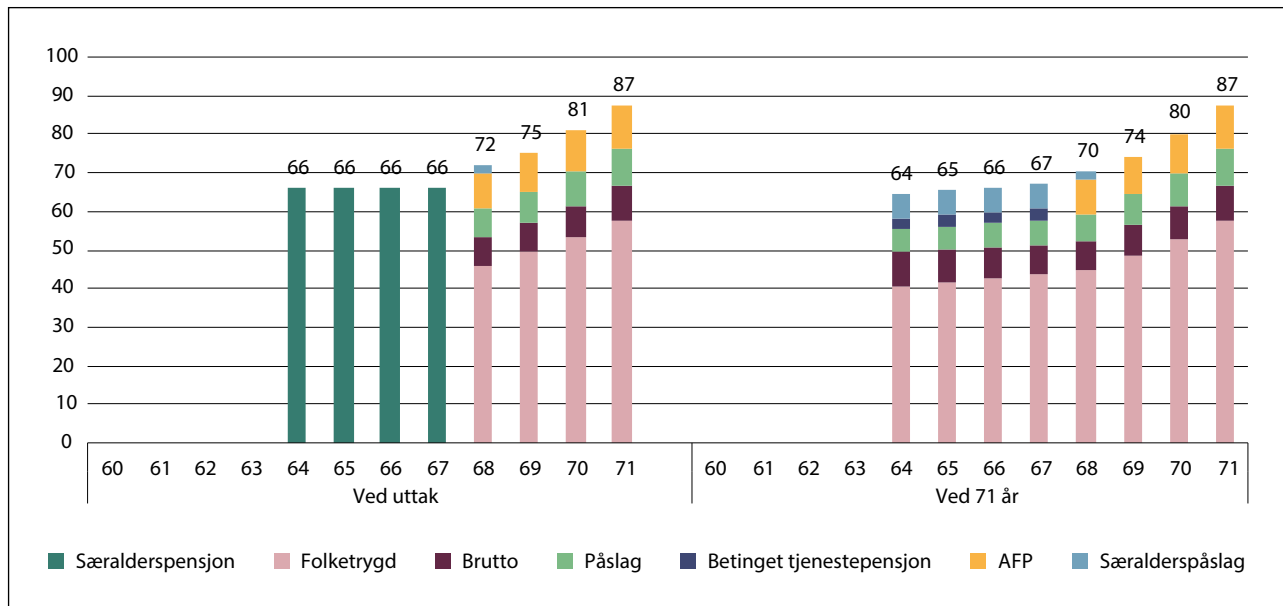
Figur 10.5 Kompensasjonsgrader ved uttak og ved 73 år 1993-kullet med særaldersgrense 68 år. Fleksibel pensjon med særalderspåslag med sats 5,8 prosent. Prosent

sjonsordning. Pensjonsnivåene ved uttak og ved 70 års alder er illustrert i figur 10.6 for personer født i 1963 som tar ut tidligpensjon i alderen fra 60 år til 67 år. Figuren viser også pensjonsnivåene for de som tar ut pensjon i alderen 67–70 år, og dermed ikke vil motta tidligpensjon, men i stedet tar ut fleksibel pensjon. Personer som tar ut fleksibel pensjon, får redusert særalderspåslaget ved uttak senere enn to år før alderen for ubetinget rett til uttak av alderspensjon fra folketrygden. I figur 10.6 framgår nedtrappingen ved at uttak ved 67 år kun gir 1/3 av fullt særalderspåslag.

Kompensasjonsnivået ved uttak før 67 år blir 66 prosent, som er kompensasjonsnivået tidligpensjonen gir ved uttak. Når tidligpensjonen opphører ved 67 år, utbetales pensjon etter ordinære regler. Særalderspåslaget vil da kunne komme til utbetaling, og det vil heve kompensasjonsnivået ved uttak med 6,5 prosentpoeng. Ved 70 års alder er samlet kompensasjonsnivå for de som har mottatt tidligpensjon på mellom 63 og 66 prosent. Ved uttak ved særaldersgrensen blir kompensasjonsnivået ved 70 år 64 prosent. Dette er samme nivå

Figur 10.6 Kompensasjonsgrader ved uttak og ved 70 år for 1963-kullet med særaldersgrense 63 år. Tidligpensjon fram til 67 år og særalderspåslag med sats 6,5 prosent. Prosent

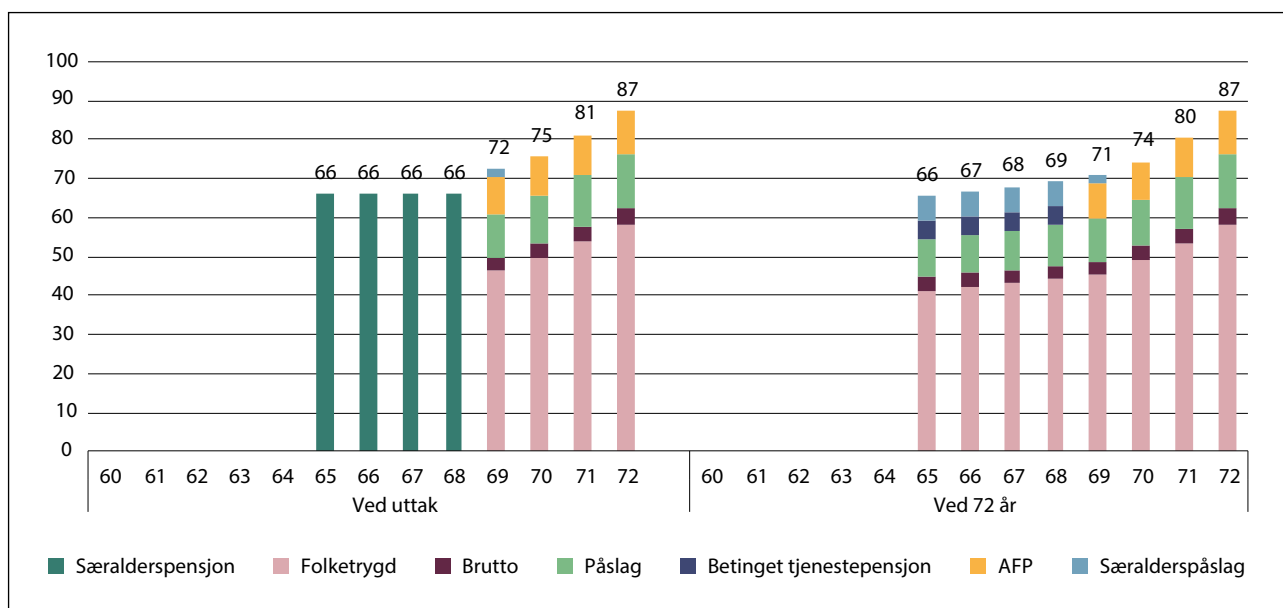
Figur 10.7 Kompensasjonsgrader ved uttak og ved 71 år for 1973-kullet med særaldersgrense 64 år. Tidligpensjon fram til 68 år og særalderspåslag med sats 6,5 prosent. Prosent

som for personer med aldersgrense 65 år som tar ut tidligpensjon ved særaldersgrensen.

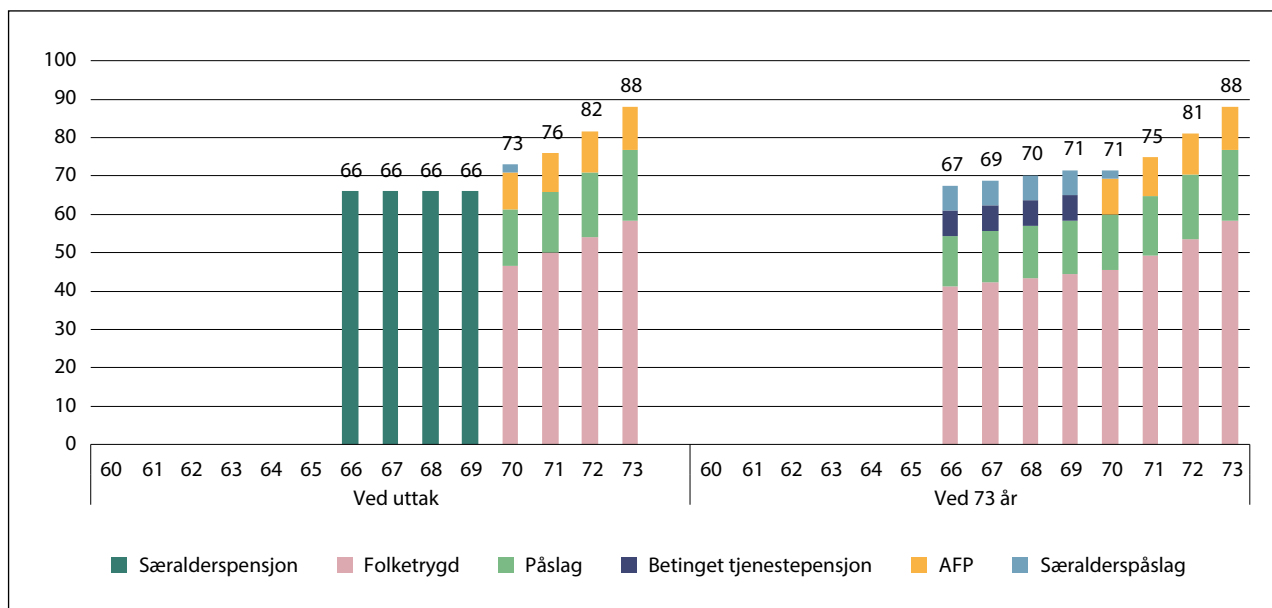
Figur 10.7 viser pensjonsnivåene for 1973-kullet med særalderspåslaget. I figuren er aldersgrensene forskjøvet med ett år, jf. forutsetningene. For de som er født i 1970 eller senere kan tidligpensjonen gis i fire år fra særaldersgrensen, som her er anslått til 64 år. Livsvarig pensjonsnivå måles i høyre panel i figuren ved 71 år. Det framgår av figuren at for de som tar ut tidligpensjonen blir livs-

rig pensjonsnivå mellom 64 og 67 prosent. Dette er om lag samme nivå som for 1963-kullet.

Figur 10.8 viser pensjonsnivåene for 1983-kullet med særalderspåslag. Aldersgrensene er økt med to år sammenlignet med 1963-kullet. Det innebærer at tidligpensjonen tidligst kan tas ut ved 65 år, som her anslås å bli særaldersgrensen for årskullet. Livsvarig pensjonsnivå måles ved 72 år. Det framgår av figur 10.8 at for de som tar ut tidligpensjon blir livsvarig pensjonsnivå med særalderspåslaget mellom 66 og 69 prosent for 1983-

Figur 10.8 Kompensasjonsgrader ved uttak og ved 72 år for 1983-kullet med særaldersgrense 65 år. Tidligpensjon fram til 69 år og særalderspåslag med sats 6,5 prosent. Prosent

Figur 10.9 Kompensasjonsgrader ved uttak og ved 73 år for 1993-kullet med særaldersgrense 66 år. Tidligpensjon fram til 70 år og særalderspåslag med sats 6,5 prosent. Prosent

kullet. Dette er om lag to prosentpoeng høyere enn tilsvarende for 1973-kullet. De høyere nivåene for 1983-kullet henger sammen med at forutsetningen om en økning i aldersgrensene med ett år per tiår, er mer enn det som er tilstrekkelig for å kompensere for levealdersjusteringen, med gjeldende anslag for delingstall. I tillegg har 1983-kullet en større del av opptjeningen i ny offentlig tjenestepensjon, som gir bedre pensjonsmessig uttelling ved økt opptjening.

Figur 10.9 viser pensjonsnivåene for 1993-kullet med særalderspåslag. Aldersgrensene er økt med tre år sammenlignet med 1963-kullet. Tidligste mulighet for å ta ut pensjon blir ved 66 år, som er anslått ny særaldersgrense for årskullet. Livsvarig pensjonsnivå måles ved 73 år. Det framgår av figuren at for de som tar ut tidligpensjon blir livsvarig pensjonsnivå med særalderspåslaget mellom 67 og 71 prosent. Også her er årsaken til de noe høyere nivåene at forutsetningen om en økning i aldersgrensene på ett år per tiår, er noe mer enn det som er tilstrekkelig for å kompensere for levealdersjusteringen. I tillegg har 1993-kullet, med forutsetningene for beregningene her, all opptjening i ny offentlig tjenestepensjon, som gir bedre pensjonsmessig uttelling ved økt opptjening enn den gamle bruttoordningen.

10.3 Aldersgrense 60 år

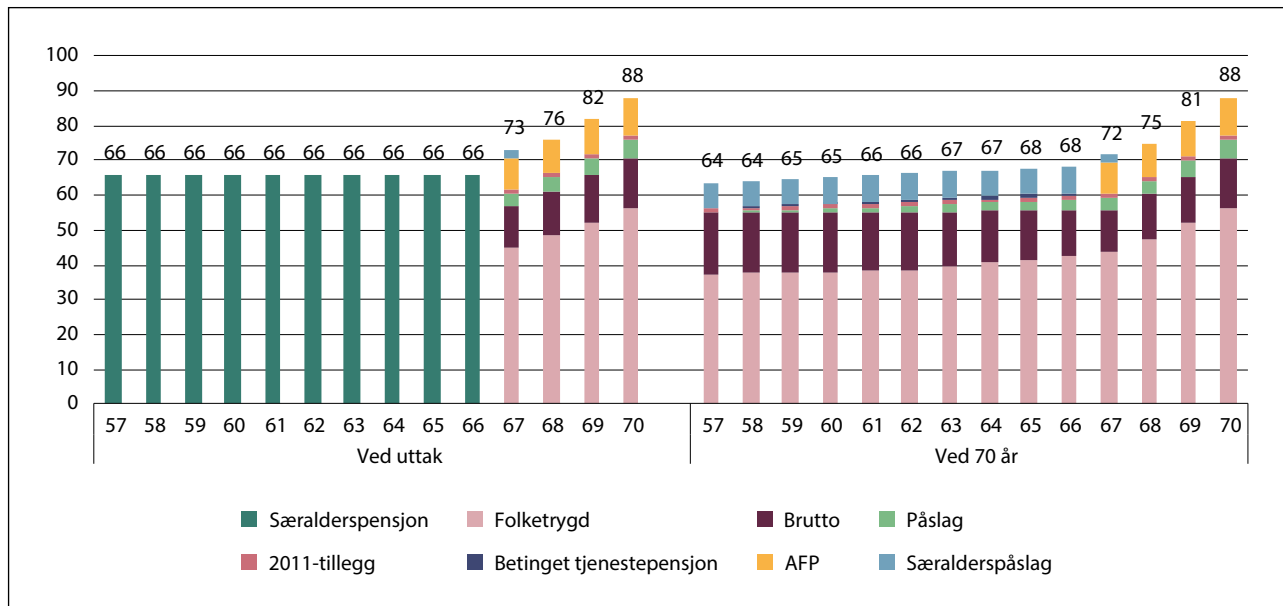
Personer som i dag har aldersgrense 60 år og som er født før 1970 skal beholde dagens tidligpen-

sjonsordning. Pensjonsnivåene ved uttak og ved 70 års alder er illustrert i figur 10.10 for personer født i 1963 som tar ut tidligpensjon i alderen fra 57 år til 67 år. Figuren viser også pensjonsnivåene for de som tar ut pensjon i alderen 67–70 år, og dermed ikke vil motta tidligpensjon.

Kompensasjonsnivået ved uttak før 67 år blir 66 prosent, som er kompensasjonsnivået tidligpensjonen gir ved uttak. Når tidligpensjonen opphører ved 67 år, utbetales det pensjon etter ordinære regler. Særalderspåslaget vil da kunne komme til utbetaling, og heve kompensasjonsnivået ved uttak med 7,7 prosentpoeng. Ved 70 års alder er samlet kompensasjonsnivå for de som har mottatt tidligpensjon på mellom 64 og 68 prosent. Ved uttak ved aldersgrensen blir kompensasjonsnivået ved 70 år 65 prosent. Dette er marginalt høyere enn nivået for personer med særaldersgrense 65 år og 63 år som tar ut tidligpensjon ved aldersgrensen.

Figur 10.11 viser pensjonsnivåene for 1973-kullet med særalderspåslag. I figuren er aldersgrensene forskjøvet med ett år, jf. forutsetningene. For de som er født i 1973 eller senere kan tidligpensjonen gis i syv år fra særaldersgrensen, som her er anslått til 61 år. Livsvarig pensjonsnivå måles i høyre panel i figuren ved 71 år. Det framgår av figuren at for de som tar ut tidligpensjonen blir livsvarig pensjonsnivå mellom 64 og 69 prosent. Dette er nær tilsvarende nivåer som for 1963-kullet.

Figur 10.12 viser pensjonsnivåene for 1983-kullet med særalderspåslag. I figuren er aldersgrensene forskjøvet med to år. Tidligpensjonen kan dermed tidligst tas ut ved 62 år, som er anslått

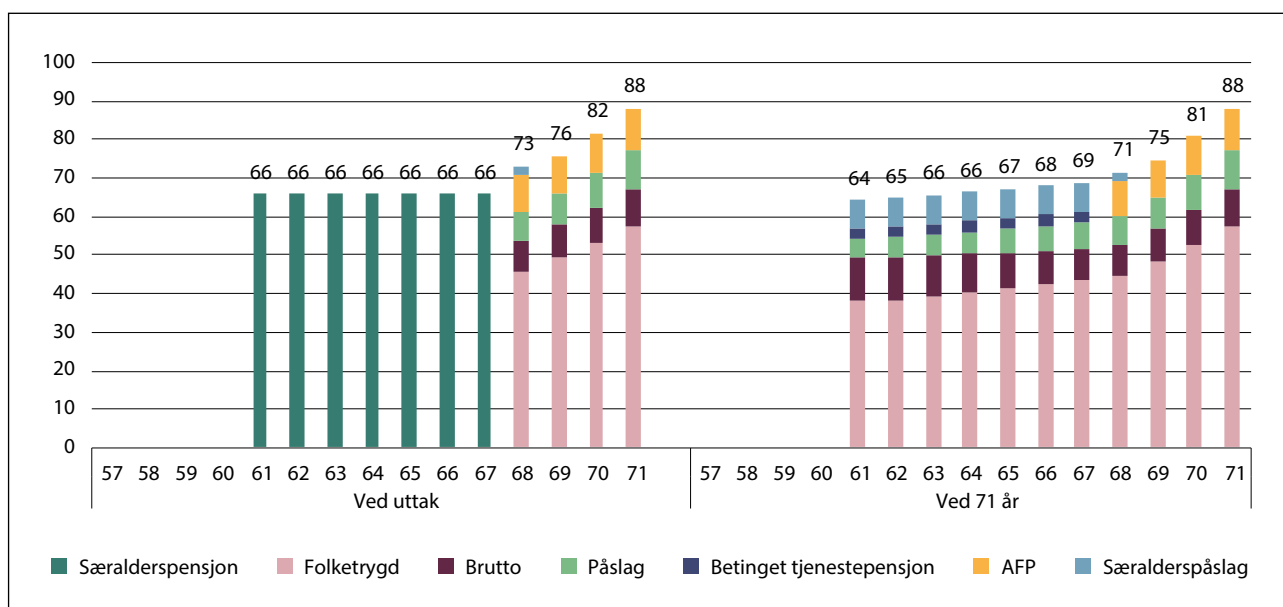

Figur 10.10 Kompensasjonsgrader ved uttak og ved 70 år for 1963-kullet med særaldersgrense 60 år. Tidligpensjon fram til 67 år og særalderspåslag med sats 7,7 prosent. Prosent

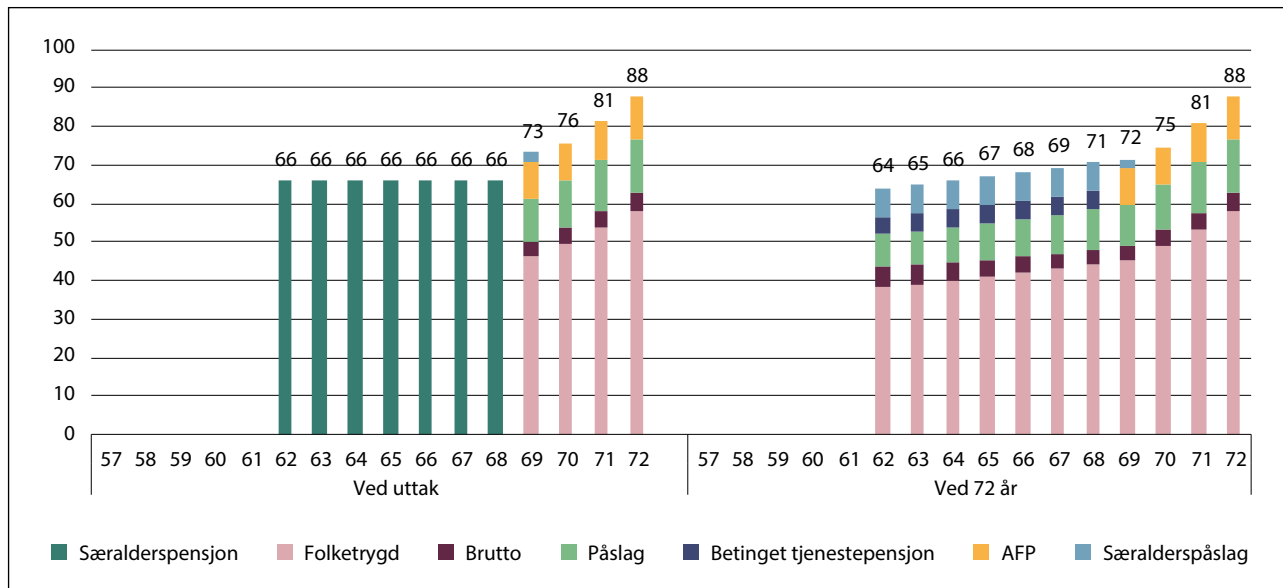
særaldersgrense for årskullet. Livsvarig pensjonsnivå måles ved 72 år. Det framgår av figuren at for de som tar ut tidligpensjonen blir livsvarig pensjonsnivå mellom 64 og 71 prosent. Dette er noe høyere en tilsvarende nivåer for 1973-kullet, og differansen skyldes de samme effektene som for de med særaldersgrense 4 år før alderen for ubetinget rett til uttak av alderspensjon fra folketrygden, jf. omtale av figur 10.8.

Figur 10.13 viser pensjonsnivåene for 1993-kullet med særalderspåslag. Aldersgrensene er økt

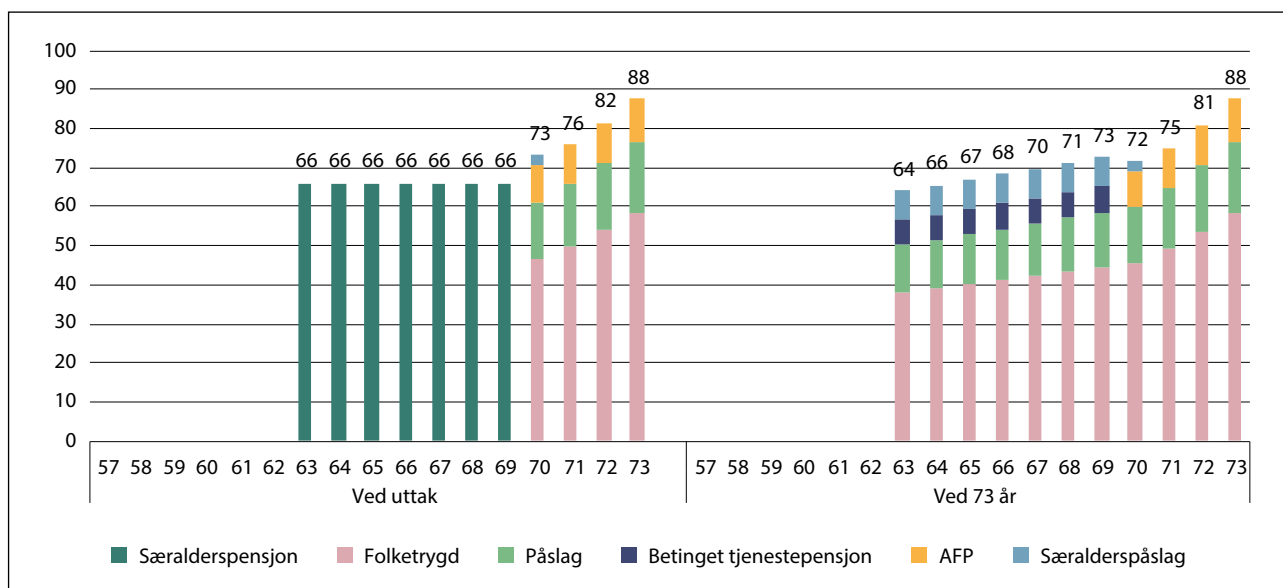
med tre år sammenlignet med 1963-kullet. Tidligste mulighet for å ta ut pensjon blir ved 63 år for 1993-kullet, dvs. den nye særaldersgrensen for dette årskullet. Livsvarig pensjonsnivå måles i høyre panel i figuren ved 73 år. For de som tar ut tidligpensjon blir livsvarig pensjonsnivå med særalderspåslaget mellom 64 og 73 prosent, altså noe høyere enn for 1983-kullet. Differansen henger sammen med de samme effektene som er beskrevet i tilknytning til figur 10.9.

Figur 10.11 Kompensasjonsgrader ved uttak og ved 71 år for 1973-kullet med særaldersgrense 61 år. Tidligpensjon fram til 68 år og særalderspåslag med sats 7,7 prosent. Prosent

Figur 10.12 Kompensasjonsgrader ved uttak og ved 72 år for 1983-kullet med særaldersgrense 62 år. Tidligpensjon fram til 69 år og særalderspåslag med sats 7,7 prosent. Prosent

Figur 10.13 Kompensasjonsgrader ved uttak og ved 73 år for 1993-kullet med særaldersgrense 63 år. Tidligpensjon fram til 70 år og særalderspåslag med sats 7,7 prosent. Prosent

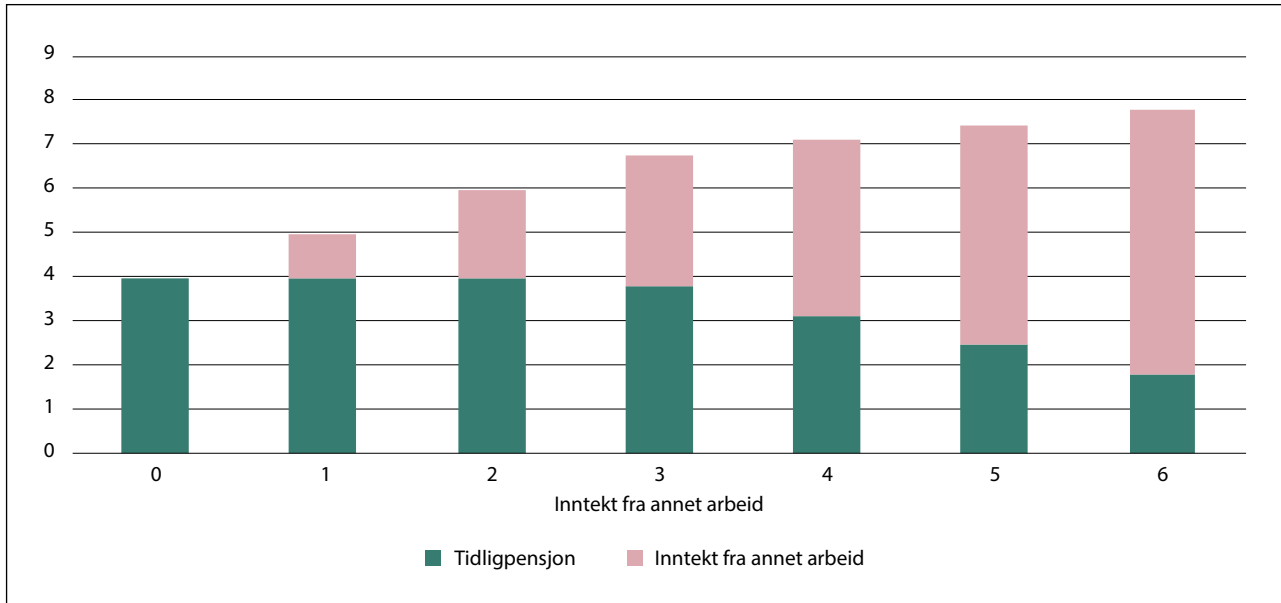
10.4 Reduksjon av ny tidligpensjon

Ny tidligpensjon skal reduseres med 66 av pensjonsgivende inntekt over inntektsgrensen, jf. avsnitt 7.6. Eksempelene nedenfor illustrerer reglene som foreslås ved kombinasjon av tidligpensjon og inntekt.

Anders fratrer helt en medlemspliktig stilling og tar ut 100 prosent tidligpensjon. Tidligpensjonen blir 66 prosent av pensjonsgrunnlaget, dvs. 3,96 G. Anders tar så arbeid i privat sektor med en pensjonsgivende inntekt på 3 G det første året

etter uttak av pensjon. Tidligpensjonen reduseres med 66 prosent av inntekten som overstiger 2,7 G, dvs. 0,198 G ($0,66 \times 0,3$ G). Tidligpensjonen det første året blir dermed 3,762 G, og samlet inntekt fra pensjon og arbeid blir 6,762 G. Hvordan Anders' samlede inntekt blir det første året etter uttak av tidligpensjon er vist i figur 10.14, for ulike nivåer på inntekt ved siden av tidligpensjonen.

Christine jobber 100 prosent i medlemspliktig stilling med særaldersgrense. Hun fratrer så 50 prosent, og får dermed en pensjonsgrad på 50 prosent. Christine får så i tillegg en pensjons-

Figur 10.14 Anders. Samlet inntekt ved 100 prosent fratreden. Etter ulike nivåer på inntekt fra ikke medlemspliktig stilling ved siden av tidligpensjon. I antall grunnbeløp

givende inntekt på 3 G fra ikke medlemspliktig stilling, det første året etter uttak av delvis tidligpensjon.

Inntektsgrensen ved gradert tidligpensjon økes med pensjonsgrunnlaget i den gjenværende medlemspliktige stillingen. Dette kommer i tillegg til fribeløpet på 2,7 G. Christines inntektsgrense blir dermed 5,7 G (3 G+2,7 G). Tidligpensjonen avkortes med 66 prosent av inntekten som overstiger Christines inntektsgrense. Christines inntekt er 6 G (3 G fra medlemspliktig stilling og 3 G fra stilling i privat sektor). Inntekten overstiger inntektsgrensen med 0,3 G. Tidligpensjonen skal dermed reduseres med 0,198 G ($0,66 \times 0,3$ G).

Tidligpensjonen det første året blir 1,782 G ($(0,5 \times 6 \text{ G} \times 0,66) - 0,198 \text{ G}$), og samlet inntekt fra pensjon og arbeid blir 7,782 G. Dette er identisk med nivået på samlet inntekt for Anders i figur 10.14, når Anders har likt samlet nivå på arbeidsinntekt, altså 6 G. Hvordan Christines samlede inntekt blir det første året etter uttak av tidligpen-

sjon, for ulike nivåer på inntekt i tillegg til inntekten fra medlemspliktig stilling, er vist i figur 10.15.

Eksemplene Ellen og Silje under viser beregningseksempler hvor medlemspliktig stilling endres etter uttak av pensjon.

Eksempelet Ellen viser et beregningseksempel med økt medlemspliktig stilling etter uttak av tidligpensjon. Det forutsettes at Ellen tar ut 100 prosent tidligpensjon 1. februar, men gjeninntre i medlemspliktig stilling 50 prosent 1. september samme år. Det ses av forenklingssyn bort fra regulering i eksempelet.

Tidligpensjonen 1. februar blir 0,33 G per måned ($6 \text{ G} \times 0,66 / 12$). Inntektsgrensen er 2,7 G og skal periodiseres etter hvor mange måneder inntektsgrensen gjelder for.

I perioden fra 1. februar til 1. september har Ellen inntekt fra ikke medlemspliktig stilling på totalt 2,7 G for perioden.

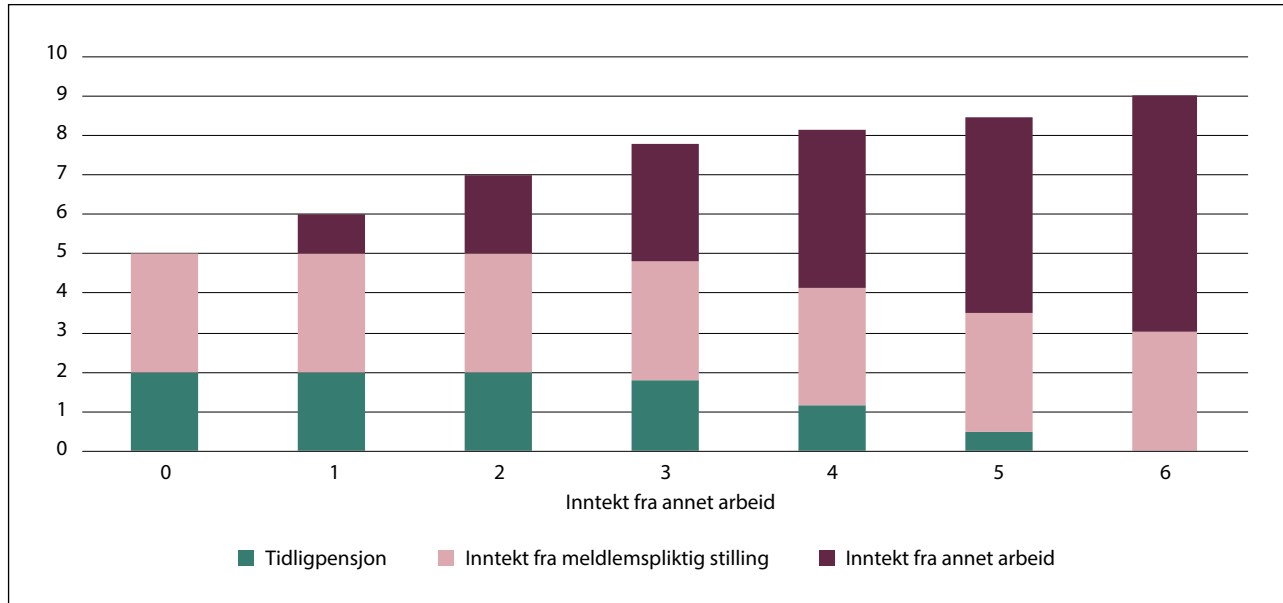
Ellen gjeninntre 50 prosent i medlemspliktig stilling 1. september med en årslønn på 3 G. Ny

Boks 10.1 Forutsetninger Anders – Full fratreden

- Pensjonsgrunnlag for tidligpensjonen er 6 G
- Opptjeningstid i stilling med særaldersgrense er 30 år
- Tar ut 100 prosent tidligpensjon

Boks 10.2 Forutsetninger Christine – Delvis fratreden

- Pensjonsgrunnlag for tidligpensjonen er 6 G
- Opptjeningstid i stilling med særaldersgrense er 30 år
- Fratrer medlemspliktig stilling 50 prosent

Figur 10.15 Christine. Samlet inntekt ved 50 prosents fratreden. Etter ulike nivåer på pensjonsgivende inntekt fra annet arbeid enn medlemspliktig stilling. I antall grunnbeløp

pensjon fra 1. september blir 0,165 G per måned ($6 \text{ G} \times 0,66 \times 0,5 / 12$) og ny inntektsgrense er 5,7 G ($3 \text{ G} + 2,7 \text{ G}$). Også den nye inntektsgrensen skal periodiseres etter hvor mange måneder inntektsgrensen gjelder for.

I perioden fra 1. september og ut året har Ellen inntekt fra medlemspliktig stilling og fra stilling som ikke er medlemspliktig på totalt 2 G for perioden.

Ellen har fått utbetalt en samlet tidligpensjon i løpet av året på 2,97 G ($(0,33 \text{ G} \times 7) + (0,165 \text{ G} \times 4)$).

Inntektsgrensen etter uttak av kalenderåret er 3,475 G ($(2,7 \text{ G} \times 7 / 12) + (5,7 \times 4 / 12)$). Ellen har samlet hatt en inntekt etter uttak av tidligpensjonen på 4,7 G ($2,7 \text{ G} + 2 \text{ G}$). Ellen har altså hatt inntekt over inntektsgrensen lik 1,225 G og pensjonen skal reduseres med 0,8085 G ($1,225 \text{ G} \times 0,66$). Samlet

utbetalt tidligpensjon i perioden etter reduksjon blir da 2,1615 G ($2,97 \text{ G} - 0,8085 \text{ G}$).

Eksempelet Silje viser et beregningseksempel med redusert medlemspliktig stilling etter uttak av tidligpensjon.

Det forutsettes at Silje tar ut 50 prosent tidligpensjon 1. januar, og slutter helt i medlemspliktig stilling 1. november samme år. Det ses av forenklingshensyn bort fra regulering i eksempelet.

Tidligpensjonen 1. januar blir 0,165 G ($6 \text{ G} \times 0,66 \times 0,5 / 12$) per måned. Inntektsgrensen er 5,7 G ($3 \text{ G} + 2,7 \text{ G}$). Inntektsgrensen skal periodiseres etter hvor mange måneder inntektsgrensen gjelder for.

I perioden fra 1. januar til 1. november har Silje inntekt fra medlemspliktig og ikke medlemspliktig stilling på totalt 5 G for perioden.

Boks 10.3 Forutsetninger Ellen – Økt medlemspliktig stilling etter uttak

- Pensjonsgrunnlag for tidligpensjonen er 6 G
- Opptjeningstid i stilling med særaldersgrense er 30 år
- Tar først ut 100 prosent tidligpensjon 1. februar
- Gjeninntretr 50 prosent i medlemspliktig stilling 1. september samme år

Boks 10.4 Forutsetninger Silje – Redusert medlemspliktig stilling etter uttak

- Pensjonsgrunnlag for tidligpensjonen er 6 G
- Opptjeningstid i stilling med særaldersgrense er 30 år
- Tar først ut 50 prosent tidligpensjon 1. januar
- Slutter helt i medlemspliktig stilling 1. november samme år

Silje slutter helt i medlemspliktig stilling 1. november. Silje får et nytt deluttak på 50 prosent lik $0,165\text{ G}$ ($6\text{ G} \times 0,66 \times 0,5 / 12$) per måned. Samlet månedlig pensjon fra 1. november er $0,33\text{ G}$. Ny inntektsgrense fra 1. november er $2,7\text{ G}$.

I perioden fra 1. november og ut året har Silje inntekt på $0,5\text{ G}$ fra ikke medlemspliktig stilling.

Silje har fått utbetalt en samlet tidligpensjon i løpet av året på $2,31\text{ G}$ ($0,165\text{ G} \times 12 + 0,165\text{ G} \times 2$).

Inntektsgrensen for kalenderåret er $5,2\text{ G}$ ($(5,7\text{ G} \times 10 / 12) + (2,7 \times 2 / 12)$). Silje har hatt en inntekt etter uttak på $5,5\text{ G}$ ($5\text{ G} + 0,5\text{ G}$). Silje har altså hatt inntekt over inntektsgrensen lik $0,3\text{ G}$ og samlet tidligpensjon skal reduseres med $0,198\text{ G}$ ($0,66 \times 0,3\text{ G}$).

11 Forholdet til Grunnloven

11.1 Innledning og utgangspunkter

Grunnloven § 97 lyder:

«Ingen lov må gis tilbakevirkende kraft».

Kjerneområdet for Grunnloven § 97 er vern mot lovgivning som knytter nye byrder eller andre ufordelaktige rettsvirkninger til handlinger, unnlatelser eller begivenheter som fant sted før lovendringen (egentlig tilbakevirkning). Som hovedregel er slik tilbakevirkning forbudt.

Som motsetning til egentlig tilbakevirkning, står såkalt uegentlig tilbakevirkning, som innebærer at det med virkning framover blir grepet inn i rettsforhold som er oppstått før loven ble vedtatt. I disse sakene har lovgiver i utgangspunktet frihet, jf. blant annet bak Grunnloven § 75 bokstav a som slår fast at det hører til Stortinget å fastsette lovgivning, se også særskilt i denne saken Statens pensjonskasseloven § 43 og sykepleierpensjonsloven § 38 som begge tar et forbehold om at rettigheter og plikter etter lovene kan endres ved senere lov. Uegentlig tilbakevirkning er likevel ulovlig i de tilfellene tilbakevirkningen er «klart urimelig eller urettferdig», jf. Høyesteretts dom i sak HR-2016-389-A med videre henvisninger.

Høyesterett har i Rt. 1996 s. 1415 (Borthen), som gjaldt spørsmålet om pensjonsrettigheter etter folketrygdloven har et vern etter Grunnloven § 97, oppstilt følgende momenter ved vurderingen av om tilbakevirkningen er klart urimelig eller urettferdig:

«Inn i avveiningen vil blant annet komme hvilke rettigheter eller posisjoner inngrepet gjelder, hvilket grunnlag den enkelte eller en gruppe har for sine forventninger, om inngrepet er plutselig og betydelig og om fordelingen av byrdene rammer den enkelte eller en gruppe særlig hardt.»

Det må gjøres en helhetsvurdering av momentene. Vurderingen av eventuell grunnlovsstrid må skje konkret for den saken gjelder. Det må likevel kunne tas hensyn til helheten i en lovregulering, og ikke ethvert urimelig utslag for den enkelte vil medføre grunnlovsstrid, jf. Rt. 2010 s. 143 (rederiskatt) avsnitt 155 og HR-2016-389-A (stortingspensjon) avsnitt 77.

Departementet vurderer, blant annet på bakgrunn av innspill om grunnlovsvvern i høringsrunden, at det særlig er tre forhold i det foreliggende lovforslaget som må vurderes opp mot Grunnloven § 97. For det første gjelder det avviking av 85-årsregelen, som innebærer at muligheten til å gå av med pensjon inntil tre år før særaldersgrensen blir fjernet. For det andre gjelder det at personer født i 1965 og senere, og som har særaldersgrense 65 år, med de nye reglene ikke får rett til tidligpensjon. For det tredje gjelder det at også inntekt fra stilling som ikke er medlemspliktig skal føre til reduksjon av ny tidligpensjon.

Departementet vurderer i det følgende de tre forholdene hver for seg.

11.2 Utfasing av 85-årsregelen

Departementet vurderer først om det er i strid med Grunnloven § 97 at 85-årsregelen utfases og avvikles.

Lovforslaget innebærer at personer, som er født i 1973 og senere, og som har aldersgrense 60 år/syv år før ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden, ikke skal ha rett til å gå av med tidligpensjon tre år før aldersgrensen. Det samme gjelder personer som er født i 1970 og senere, og som har aldersgrense 63 år/fire år før ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden. Disse personene har i 2025 åtte år igjen til aldersgrensen, og fem år igjen til de ville kunne ha gått av med 85-årsregelen etter gjeldende regler. De må altså vente i tre år lenger enn etter dagens regler før de får gå av med tidligpensjon, og de får tidligpensjon i en kortere periode enn de ville fått etter gjeldende regler. Det skjer en utfasing i årskullene henholdsvis 1970–1972 og 1967–1969. Det vises til nærmere omtale av forslaget i punkt 7.5.3

Det er klart at lovendringen ikke innebærer at det knyttes nye byrder eller liknende til begivenheter som fant sted før lovendringen, altså er det klart ikke tale om egentlig tilbakevirkning. Vurderingstemaet er derfor om lovendringen er «klart urimelig eller urettferdig».

Vurderingsmomenter er, som nevnt ovenfor, blant annet hvilke rettigheter eller posisjoner inngrepet gjelder, hvilket grunnlag den enkelte eller en gruppe har for sine forventninger, om inngrepet er plutselig og betydelig og om fordelingen av byrdene rammer den enkelte eller en gruppe særlig hardt.

Lovendringen gjelder rettigheter til alderspensjon etter regelverket for offentlig tjenstepensjon, basert på egen opptjening. Slike rettigheter har generelt en særlig beskyttet stilling under Grunnloven § 97, jf. HR-2016-389-A (stortingspensjon) avsnitt 79 og følgende, med videre henvisninger, se for eksempel Rt. 1996 s. 1440 (Thunheim) hvor det framgår: «For de offentlig ansatte er pensjonsordningen så nær knyttet til arbeidsforholdet at det må ses som en del av arbeidsavtalen. Lønn og pensjon henger nøye sammen.» I forlengelsen av dette, som begrunnelse for at rettigheter etter regelverket for offentlig tjenstepensjon nyter et særlig sterkt vern, kan man se hen til at det er en sammenheng «mellom medlemmets lønn, innskudd og pensjonsutbetaling», jf. Rt. 2006 s. 262 (ektefellepensjonsdommen). Begge forholdene – at pensjon er en del av arbeidsforholdet, og at den enkelte arbeidstaker betaler pensjonsinnskudd – er omtalt av Høyesterett i HR-2016-389-A, avsnitt 85, slik: «Stortingrepresentantene [som den saken gjaldt, departementets tilføyelse] bidrar gjennom pensjonsinnskudd og arbeidsinnsats, og at motytelser er kombinasjonen av godtgjørelse og pensjonsrettigheter.» Typen rettighet saken her dreier seg om, tilsier at det skal mindre til å konstatere grunnlovsstrid, sammenlignet med hvis saken hadde omhandlet rettigheter med svakere grunnlovsvern.

Inngrepet kan av den enkelte oppleves som betydelig på den måten at perioden hvor de berørte personene maksimalt kan motta tidligpensjon blir forkortet; fra ti til syv år (aldersgrense 60) og syv til fire år (aldersgrense 63 år). Personene må også jobbe tre år lenger enn de må etter gjeldende regelverk før de kan motta tidligpensjon.

Samtidig kan ikke innstrammingen ses isolert. Denne gruppen får nå et nytt pensjonselement i form av et særalderspåslag til øvrig livsvarig pensjon, som kommer til utbetaling fra det tidspunkt tidligpensjonen opphører. Særalderspåslaget er en kompensasjon for at opptjeningen til påslagspensjon blir lavere hos de som har særaldersgrense og går av ved denne, sammenlignet med de som har alminnelig aldersgrense.

Selv om retten til tidligpensjon fra offentlig tjenstepensjonsordning nyter et sterkt vern, taler

det mot grunnlovsstrid at personene som lovforslaget gjelder, på dette tidspunktet ikke mottar tidligpensjon. Det innrettelseshensyn som ligger i at ytelsene allerede løper, noe som kan gi et særlig grunnlag for vern mot endringer, foreligger ikke.

Videre vurderer departementet at gjeldende regler om tidligpensjon for personer med særaldersgrense ikke kan sies å ha skapt berettigede forventninger om at gjeldende tidligpensjonsordning skal stå uendret. Stortinget har i flere tiår gjentatte ganger pekt på behovet for å vurdere reglene på nytt, jf. NOU 2022: 7 side 291. Endringene som foreslås må ses i sammenheng med pensjonsreformen – et arbeid som har pågått siden 2001, og som fikk virkning fra 2011. Reformen omfatter alle deler av pensjonssystemet, både i og utenfor folketrygden. Bakgrunnen for reformen var at en økende andel eldre, og høyere gjennomsnittlige pensjoner, førte til en vesentlig økning i pensjonsutgiftene, samtidig som det i framtiden ville bli færre yrkesaktive til å betale for pensjonene. Reformen innebar blant annet at pensjon fra folketrygden kunne tas ut fleksibelt fra 62 år, men slik at uttaket er nøytralt, noe som innebærer at forventet samlet pensjon over perioden som pensjonist blir den samme, uavhengig av uttakstidspunkt. Ny alderspensjon, som innebærer at det tjenes opp pensjon til en pensjonsbeholdning på bakgrunn av pensjonsgivende inntekt/pensjonsgrunnlaget i alle yrkesaktive år, ble innført først i folketrygden, i form av inntektspensjon, jf. folketrygdloven kapittel 20. Deretter, etter avtale om tjenstepensjon for ansatte i offentlig sektor av 3. mars 2018, ble en ny alderspensjon innført i de offentlige tjenstepensjonsordningene, i form av påslagspensjon. Reformen gir insentiver til å stå lenger i arbeid. Innføringen av levealdersjusteringen av pensjonen innebærer i seg selv et tydelig signal om at det er en forventning om at man jobber lenger enn tidligere årskull. Årskullene som regelendringen som drøftes her gjelder, tjener opp inntektspensjon etter folketrygdloven kapittel 20 og påslagspensjon etter offentlig tjenstepensjonsregelverket. Disse pensjonsordningene innebærer at den enkelte lettere kan motvirke effekten av levealdersjusteringen ved å arbeide lenger.

Gjeldende pensjonsregler for personer med særaldersgrense er ikke tilpasset påslagsmodellen. Personer som går av tidlig på grunn av særaldersgrense, vil komme dårligere ut enn personer som jobber lenger, på grunn av kortere opptjening i påslagsordningen. Dette er bakgrunnen for at partene i avtalen av 3. mars 2018 avtalte at «[r]egelverket for personer med særaldersgrenser som er født i 1963 eller senere må tilpasses påslagsmodellen» og at personer som 1. januar 2020 har mer enn ti år

til særaldersgrensen «skal ha regler som sikrer pensjonsnivået og ikke innebærer økte kostnader sammenlignet med dagens regler».

I avtale av 12. desember 2018 ble partene enige om midlertidige regler om alderspensjon til personer med særaldersgrense, i påvente av endelig avtale. Avtalen er bakgrunnen for Statens pensjonskasseloven § 20 a andre ledd og sykepleierpensjonsloven § 6 a andre ledd. Bestemmelsene utvider virkeområdet til kapitlene om den gamle bruttopensjonen, som i utgangspunktet bare omfatter medlemmer født i 1962 og tidligere, til medlemmer med særaldersgrense født i 1963 og senere. Samtalene om en langsiktig løsning for pensjonsreglene for personer med særaldersgrense startet i oktober 2019. Det ble ikke oppnådd enighet i 2019/2020, og endelig avtale – som dette lovforslaget bygger på – ble inngått 25. august 2023.

Historikken i saken viser tydelig at personer med særaldersgrenser i lang tid – og i alle fall siden avtalen i 2018 – har fått tydelige signaler om at reglene vil bli endret, og at dette vil kunne innebære tilpasninger både til gunst og til ugunst sammenlignet med gjeldende rett. Det at reglene skal tilpasses påslagsmodellen, på den måten at de økonomiske ulempene ved kombinasjonen av gjeldende tidligpensjonsordning og påslagsmodellen skal avbøtes, samtidig som reglene ikke skal innebære økte kostnader sammenlignet med gjeldende regler, må nødvendigvis innebære noen innstramninger. Med avtalen 25. august 2023 ble det klart hva de konkrete løsningene kom til å bli. Departementet vurderer at det ikke har vært grunnlag for en forventning om at dagens ordning med tidligpensjon skal stå uendret. En berettiget forventning om framtidige regler er snarere knyttet til at pensjonsreglene på en eller annen måte tar hensyn til at noen personer har særaldersgrenser, noe pensjonsreglene fortsatt vil gjøre i og med at det etableres en ny tidligpensjonsordning, og at personer som har hatt særaldersgrense i tillegg vil få et særalderspåslag. Dette taler, etter departementets syn, mot at det foreligger grunnlovsstrid.

Forbeholdene i Statens pensjonskasseloven § 43 og sykepleierpensjonsloven § 38, hvor det framgår at rettigheter og plikter etter lovene kan endres ved senere lov, har også en viss betydning. Et tilsvarende forbehold i folketrygdloven er av Høyesterett i Rt. 1996 s. 1415 (Borthen), i en uttalelse, som ikke var nødvendig for resultatet, omtalt slik: «Jeg mener også at folketrygdloven § 18-11 bør ha begrenset betydning ved en helhetsvurdering av om Grunnloven § 97 er overtrådt. [...] Selv om folketrygdloven § 18-11 ikke

kan tas på ordet, er den likevel ikke uten interesse for grunnlovsvurderingen. Bestemmelsen bekrefter, og gir også et varsel om, den relativt vide adgang lovgiver må ha, ut fra den type hensyn som ligger bak Grunnloven § 75 bokstav a og d og som jeg har beskrevet, til uten hinder av Grunnloven § 97 å gjøre inngrep i trygderettigheter.» Departementet nevner dette for helhetens skyld, men understreker likevel, i tråd med premissene i uttalelsen, at det ikke har lagt nevneverdig vekt på dette forholdet.

I mange av høringsinnspillene, spesielt fra privatpersoner, anføres det at det tar for kort tid mellom tidspunktet utfasingen av 85-årsregelen vedtas, og tidspunktet den får virkning. Det anføres at lovendringen ikke kan omfatte personer som ved vedtakelsen har mindre enn ti år igjen til de kunne gått av med tidligpensjon etter dagens regler. Departementet erkjenner at det i andre sammenhenger har blitt gitt en lengre periode mellom vedtakelsen av en innstramning og at den får virkning. Særlig nærliggende er det å se hen til aldersgrenseloven § 5 første ledd andre punktum. Bestemmelsen slår fast at den som ikke har over 10 år igjen til den gjeldende aldersgrensen ved aldersgrenselovens ikrafttredelse eller fra det tidspunktet det er fastsatt lavere aldersgrense enn den alminnelige, har rett til å fratruke ved den gjeldende aldersgrensen. Bestemmelsen er ikke direkte anvendelig i vår sak, men gir uttrykk for et prinsipp som i noen sammenhenger tidligere har vært anvendt. Departementet mener likevel at de klare formuleringene i avtalen fra 2018 er avgjørende. Her framgår det at personer som 1. januar 2020 har ti eller færre år til særaldersgrense, skal sikres ordninger som gjør at de ikke kommer dårligere ut enn hvis dagens regler, inkludert 85-årsregelen, videreføres. Dette gir et tydelig signal om at 85-årsregelen ikke nødvendigvis vil videreføres for personer som kommer etter årskullene som omfattes av bestemmelsen. Dette taler mot at inngrepet er grunnlovsstridig, selv om utfasingen får virkning for personer som i 2025 har mindre enn ti år igjen til særaldersgrensen.

Departementet finner ikke holdepunkter for at fordelingen av byrdene rammer den enkelte eller en gruppe særlig sterkt.

Helhetsvurderingen til departementet blir som følger. Lovforslaget gjelder et rettsområde hvor grunnlovsvernet er sterkt. Inngrepet er isolert sett forholdsvis betydelig. Inngrepets styrke blir imidlertid mindre dersom det også ses hen til regelendringene totalt sett, hvor personer som lovforslaget omfatter også får noen fordeler de ikke har etter gjeldende rett, i form av sær-

alderspåslag. Aller mest tungtveiende er det at lovforslaget ikke berører noen som allerede mottar pensjon, og at de som foreløpig ikke mottar en pensjon, i lang tid har blitt forespeilet at det vil skje lovendringer i pensjonsreglene. Det har siden 2018 vært grunn til å regne med at det vil skje innstramminger som berører personer som per 1. januar 2020 har flere enn ti år igjen til aldersgrensen.

Departementet konkluderer med at avviklingen av 85-årsregelen for personer med særaldersgrenser ikke er i strid med Grunnloven § 97.

11.3 Personer med aldersgrense 65 år, som er født i 1965 og senere, får ikke tidligpensjon

Departementet vurderer deretter om det er i strid med Grunnloven § 97 at personer som er født i 1965 og senere, og som har aldersgrense 65 år/to år før ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden, ikke skal få tidligpensjon. Disse personene kunne, dersom gjeldende rett hadde blitt videreført, på visse vilkår fått tidligpensjon tre år før aldersgrensen, altså ved 62 år. Departementet bemerker at ingen av høringsinstansene har anført at lovforslaget på dette punktet er i strid med Grunnloven. Vurderingen gjøres av departementet på eget initiativ.

Spørsmålet er om lovendringen er «klart urimelig eller urettferdig».

Vurderingsmomenter er, som nevnt ovenfor, blant annet hvilke rettigheter eller posisjoner inngrepet gjelder, hvilket grunnlag den enkelte eller en gruppe har for sine forventninger, om inngrepet er plutselig og betydelig og om fordelingen av byrdene rammer den enkelte eller en gruppe særlig hardt.

Lovendringen har sterke paralleller til forslaget om avvikling av 85-årsregelen. Momentene oppstilt av Høyesterett stiller seg relativt likt. Grunnlovsvernet er sterkt, gitt rettsområdet. Det gjelder imidlertid også i denne sammenhengen at personene som lovforslaget omfatter på dette tidspunktet ikke har rett på pensjon, og innrettelsesmomentet gjør seg ikke like sterkt gjeldende som dersom de hadde hatt pensjon. Betydningen er mindre, i og med at personene kan fratse stillingen ved samme alder, og ha krav på pensjon. Pensjonen vil imidlertid ikke lenger være tidligpensjon, men påslagpensjon og oppsatt bruttopensjon for tid før 2020, med et særalderspåslag, og eventuelt med AFP som tillegg, dersom vedkommende er ansatt hos en arbeidsgiver med

AFP. Dette gjelder også dersom man går av før aldersgrensen, forutsatt at vilkårene for alle ytelsene er oppfylt.

Også for denne lovendringen er sammenhengen med pensjonsreformen sentral, og også her er det klart at det i årevis har vært tydelig at pensjonsreglene vil endres. Det har ikke vært grunnlag for en berettiget forventning om at pensjonsreglene vil tilpasses til påslagsmodellen på en måte som er til gunst for de berørte, uten at det samtidig vil komme innstramminger, gitt premisene i avtalen fra 2018 om at de nye pensjonsreglene ikke skal innebære økte kostnader sammenlignet med dagens regler.

Departementet vurderer på denne bakgrunn at lovforslaget ikke er i strid med Grunnloven § 97.

11.4 Nye regler om reduksjon av tidligpensjonen

Departementet forstår høringssvaret fra LO Kommune, LO Stat, Unio og YS slik at organisasjonene mener at det kan være i strid med Grunnloven § 97 at også annen inntekt enn inntekt fra medlemspliktig stilling på visse vilkår vil føre til reduksjon av ny tidligpensjon. Etter gjeldende rett er det bare inntekt fra medlemspliktig stilling som fører til reduksjon av tidligpensjonen. Inntekt fra stilling som ikke er medlemspliktig, kommer i tillegg til eventuell full tidligpensjon. De foreslåtte reglene om reduksjon gjelder personer som skal ha ny tidligpensjon. De eldste av disse har i 2025 fem år igjen til særaldersgrensen. Det vises til nærmere omtale av forslagene i punkt 7.6.4.

Spørsmålet er om dette innebærer «klart eller urettferdig» tilbakevirkning, sett hen til vurderingsmomentene som er nevnt ovenfor, altså, hvilke rettigheter eller posisjoner inngrepet gjelder, hvilket grunnlag den enkelte eller en gruppe har for sine forventninger, om inngrepet er plutselig og betydelig og om fordelingen av byrdene rammer den enkelte eller en gruppe særlig hardt.

Flere av momentene som er nevnt i de forutgående punktene, stiller seg likt også for denne problemstillingen. Tidligpensjon etter offentlig tjenstepensjonsregelverket har et særskilt grunnlovsvern. Samtidig gjelder lovendringen personer som i 2025 ikke mottar tidligpensjon, og det innrettelseshensynet som ligger i at ytelsene allerede løper, foreligger heller ikke her. Det kommer til dette at personene fortsatt vil motta en inntektssikring, dersom de ikke har inntekt som overskrider fribeløpet. Fribeløpet for ny tidligpensjon fore-

slås nå dessuten, på bakgrunn av avtalen 13. januar 2025, økt fra 1 ganger grunnbeløp, slik foreslått i høringsnotatet, til 2,7 ganger grunnbeløpet. Dette gjør at inngrepets styrke framstår som liten.

Departementet vurderer at personer som blir berørt av dette lovforslaget ikke har hatt sterkt grunnlag for en forventning om at reglene om reduksjon vil fortsette å gi mulighet for å ha inntekt fra privat sektor som, uavhengig av størrelsen på inntekten, ikke påvirker tidligpensjon fra offentlig tjenstepensjonsordning. En ulik behandling av inntekt fra medlemspliktig stilling og inntekt fra privat sektor, har ikke paralleller i pensjonsregelverket som gjelder personer født i 1963 og senere, for øvrig, for eksempel påslagsordningen i offentlig tjenstepensjon og ny alderspensjon fra folketrygden. I disse sammenhengene likestilles inntekt fra privat og offentlig sektor, riktignok slik at inntekt fra de to sektorene ikke fører til avkorting.

Det ligger dessuten rimelighetshensyn bak å endre avkortingsreglene for tidligpensjon, i form av likebehandlingshensyn. Dagens regler om avkorting av bruttopensjon, som personene som i utgangspunktet tjener opp pensjon i påslagsordningen og inntektpensjon etter folketrygdloven kapittel 20 har fulgt, på grunnlag av midlertidige regler med utgangspunkt i avtalen fra desember 2018, ble gitt i en tid hvor det var mindre vanlig å skifte sektor på slutten av arbeidslivet. Dette har endret seg. Reglene er også fra en tid da inntekt fra privat sektor ikke nødvendigvis ga rett til pensjon,

slik det gjør etter at lov om obligatorisk tjenstepensjon trådte i kraft i 2006. Reglene er bygget på den forutsetningen at pensjon erstatter lønn, ikke at lønn skal kunne mottas samtidig med uavkortet pensjon. Disse forholdene tilsier at det ikke lenger er grunnlag for å forskjellsbehandle inntekt fra offentlig og privat sektor, når det gjelder tidligpensjon.

Etter dette vurderer departementet at personer med særaldersgrense ikke kan ha hatt en forventning om at reglene om reduksjon av tidligpensjon vil være uendret. En berettiget forventning må snarere være knyttet til at man får en inntektsbortfallskompensasjon når man går av ved særaldersgrensen, noe man vil gjøre med ny tidligpensjonsordning og særalderspåslag. Forventningen om at man vil beholde uredusert tidligpensjon til tross for inntekt fra privat sektor over 2,7 ganger grunnbeløpet, er etter departementets syn ikke berettiget.

I helhetsvurderingen legger departementet avgjørende vekt på at inngrepets styrke er liten, at personer som blir berørt av lovforslaget ennå ikke har tidligpensjon, at de vil være sikret en ytelse som erstatter inntektsbortfallet, og at forventningen om at reglene om reduksjon skal være uendret også for personer som omfattes av ny pensjonsmodell, ikke kan ha vært sterk.

Lovforslaget vurderes dermed å være i overensstemmelse med Grunnloven § 97.

12 Forholdet til Den europeiske menneskerettskonvensjonen (EMK)

Pensjons- og trygderettigheter er vernet av Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK) tilleggsprotokoll 1 artikkel 1 (P1-1), gjennomført i norsk rett ved menneskerettsloven § 2 nr. 1. Det følger av artikkel 1 første ledd første punktum at enhver fysisk eller juridisk person har rett til å få nyte sin eiendom i fred. Ingen skal bli fratatt sin eiendom unntatt i det offentliges interesse og på de betingelser som er hjemlet ved lov og ved folkerettens alminnelige prinsipper, jf. andre punktum. I storkammeravgjørelsen fra Den europeiske menneskerettsdomstol (EMD) 13. desember 2016 *Béla Né Nagy mot Ungarn* avsnitt 74, slo EMD fast at selv om det i utgangspunktet bare er eksis-

terende rettigheter som kan utgjøre eiendom i bestemmelsens forstand, så kan en berettiget forventning om å få et gode, under visse omstendigheter være vernet etter P1-1. Inngrep i eierens rettighetsutnyttelse, om dette ikke skal komme i strid med P1-1, må være i samsvar med loven og ikke være vilkårlig, det må forfølge et legitimt formål, og det må være forholdsmessig, jf. HR-2016-304-S avsnitt 43.

Departementet vurderer at forslagene i dette høringsnotatet ikke vil være i strid med eiendomsvernet i EMK. Det vises til vurderingene over knyttet til Grunnloven § 97.

13 Forholdet til EØS-avtalen

13.1 Innledning

I dette kapitlet omtales forholdet mellom de nasjonale reglene på den ene siden, og avtale om Det europeiske økonomiske samarbeidsområde (EØS-avtalen), herunder trygdeforordningen, på den andre siden. Det tas et forbehold om at EØS-retten er dynamisk og endres over tid, blant annet gjennom domstolens fortolkning av regelverket. Framstillingen i det følgende vil derfor utelukkende kunne gi et øyeblikksbilde av samvirket mellom de nevnte instrumentene og trygdelovgivning for øvrig. Bestemmelsene i EØS-avtalen og forordningene må i alle tilfelle tolkes autonomt og i tråd med tolkningslæren som gjelder for slike rettskilder. Det ville heller ikke være hensiktsmessig eller praktisk mulig at framstillingen gjøres uttømmende, ved å omtale alle tenkelige konstellasjoner og situasjoner. Framstillingen må derfor ikke leses som en uttømmende beskrivelse av kontaktflatene mellom de nasjonale reglene og de internasjonale instrumentene.

Det presiseres at når det snakkes om tidligpensjon i dette kapitlet, menes tidligpensjon både etter lov 28. juli 1949 nr. 26 om Statens pensjonskasse (Statens pensjonskasseloven) § 26 eller lov 22. juni 1962 nr. 12 om pensjonsordning for sykepleiere (sykepleierpensjonsloven) § 11 n, og tidligpensjon etter Statens pensjonskasseloven § 26 o og § 26 p, med mindre noe annet framgår.

13.2 EØS-avtalen som ramme for trygdekoordinering

Bestemmelsene i EØS-avtalens hoveddel gjelder, med visse modifikasjoner, som norsk lov, jf. lov 27. november 1992 nr. 109 om gjennomføring i norsk rett av hoveddelen i avtale om Det europeiske økonomiske samarbeidsområde (EØS) m.v. (EØS-loven) § 1.

Det følger av Statens pensjonskasseloven § 46 fjerde ledd og sykepleierpensjonsloven § 37 tredje ledd at bestemmelsene som er gitt i eller i medhold av lovene, skal fravikes i den utstrekning det

er nødvendig for å overholde forpliktelser som følger blant annet av EØS-avtalens hoveddel.

Bestemmelser i EØS-avtalens hoveddel med relevans for tidligpensjon og særalderspåslag etter Statens pensjonskasseloven og sykepleierpensjonsloven, er for det første artikkel 4 som slår fast at enhver forskjellsbehandling på grunnlag av nasjonalitet i utgangspunktet skal være forbudt innenfor EØS-avtalens virkeområde. For det andre er EØS-avtalen del III, Fri bevegelighet for personer, tjenester og kapital, relevant. Særlig sentral er retten til fri bevegelighet som framgår av artikkel 28 og 29, og tjenestefriheten som framgår av artikkel 36.

Det er en nær forbindelse mellom de alminnelige reglene om fri bevegelighet i EØS-avtalens hoveddel på den ene siden, og europaparlaments- og rådsforordning (EF) nr. 883/2004 av 29. april 2004 om koordinering av trygdeordninger (trygdeforordningen) på den andre siden. Trygdeforordningen er en del av EØS-avtalen, se vedlegg VI nr. 1, og er inkorporert gjennom folketrygdloven § 1-3 a. Bestemmelsene i Statens pensjonskasseloven og sykepleierpensjonsloven skal fravikes i den utstrekning det er nødvendig for å overholde forpliktelsene som følger av trygdeforordningen, jf. Statens pensjonskasseloven § 46 fjerde ledd og sykepleierpensjonsloven § 37 tredje ledd.

Den nære forbindelsen mellom de alminnelige reglene om fri bevegelighet i EØS-avtalens hoveddel og trygdeforordningen, kommer til uttrykk for eksempel i EØS-avtalen artikkel 29, som slår fast at avtalepartene har forpliktelser med hensyn til å gjennomføre den frie bevegeligheten i samsvar med bestemmelsene i vedlegg VI. Den nære forbindelsen kommer også til uttrykk i trygdeforordningens fortale avsnitt 1, hvor det heter at «(r)eglene om koordinering av nasjonale trygdeordninger faller innenfor rammen av den frie bevegelighet for personer».

Den nære forbindelsen gir seg utslag i at forordningen må tolkes i lys av de alminnelige reglene, og at forordningen kan måtte suppleres av dem. Departementet legger imidlertid til grunn at de fleste praktiske problemstillinger som kan oppstå når det gjelder tidligpensjon og særalderspåslag, i

forbindelse med at EØS-borgere bor, oppholder seg og/eller arbeider i flere EØS-stater, er løst gjennom trygdeforordningen. Trygdeforordningen og regelverket for øvrig må likevel alltid tolkes i lys av de alminnelige reglene i EØS-avtalens hoveddel. Videre kan det ikke utelukkes at det nå eller i framtiden vil være situasjoner og typetilfeller hvor de alminnelige reglene i EØS-avtalens hoveddel vil måtte supplere trygdeforordningen når det gjelder tidligpensjon og særalderspåslag.

13.3 Trygdeforordningen

13.3.1 Klassifisering og relevante deler av trygdeforordningen

Trygdeforordningen får anvendelse på all lovgivning om blant annet ytelser ved alderdom, jf. artikkel 3 nr. 1 bokstav d og ytelser ved tidligpensjonering, jf. artikkel 3 nr. 1 bokstav i.

Ytelser etter Statens pensjonskasseloven og sykepleierpensjonsloven, altså herunder gjeldende tidligpensjon, har fram til nå blitt ansett som, og meldt inn etter trygdeforordningen artikkel 9 som, ytelser ved alderdom.

Departementet har vurdert om ytelsene som nå foreslås innført, altså særalderspåslag og tidligpensjon etter Statens pensjonskasseloven kapittel 5 b eller sykepleierpensjonsloven kapittel 4 b, er ytelser ved alderdom, jf. 3 nr. 1 bokstav d, eller ytelser ved tidligpensjonering, jf. artikkel 3 nr. 1 bokstav i.

Særalderspåslag utbetales tidligst fra laveste uttaksalder for alderspensjon fra folketrygden (i dag 62 år), eller når tidligpensjonen opphører. Departementet kan ikke se at det er holdepunkter for at særalderspåslag er noe annet enn en ytelse ved alderdom, i forordningens forstand, og legger til grunn at ytelsen faller inn under artikkel 3 nr. 1 bokstav d.

Tidligpensjon gis fra den aldersgrensen som gjelder for stillingen – fra aldersgrensen som er fastsatt i medhold av aldersgrenseloven, som i dag kan være 60, 63 og 65 år. Tidligpensjonen gis altså før alderen for ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden, som i dag er 67 år. Tidligste mulige alder for uttak av alderspensjon fra folketrygden er i dag 62 år. Der aldersgrensen er 60 år, gis tidligpensjon også før tidligste mulige uttaksalder for alderspensjon fra folketrygden. Tidligpensjonen kan ikke kombineres med ordinær alderspensjon fra offentlig tjenstepensjonsordning. Spørsmålet er om denne tidligpensjonen er en ytelse ved tidligpensjonering.

Ytelser ved tidligpensjonering er definert i artikkel 1 bokstav x som:

«alle kontantytelser, bortsett fra ytelser ved arbeidsløshet eller førtidige ytelser ved alder, som fra en bestemt alder gis til arbeidstakere som har redusert, eller på permanent eller midlertidig basis innstilt, sin yrkesaktivitet, fram til tidspunktet da de har rett til alderspensjon eller førtidspensjon, og som ikke forutsetter at den berørte personen registreres som arbeidssøker i den kompetente stat. Med «førtidig ytelse ved alder» menes en ytelse som gis før vanlig pensjonsalder, og som enten utbetales også etter denne alder, eller erstattes med en annen ytelse ved alder».

Det framgår av definisjonen at «førtidige ytelser ved alder» ikke regnes som tidligpensjonering, noe som tydeliggjør at det skal noe mer til enn at ytelsen gis før ordinær pensjonsalder.

EU-domstolen har i C-517/16 Stefan Czerwiński (46 flg.) beskrevet forskjellen på ytelser ved alderdom – som altså også kan omfatte ytelser gitt før ordinær pensjonsalder – og ytelser ved tidligpensjonering. Ifølge domstolen har ytelser ved tidligpensjonering «a greater connection with the context of economic crisis, restructuring, redundancies and rationalisation». Kjennetegnet ved ytelser ved tidligpensjonering er, ifølge EU-domstolen, at ytelsen ivaretar arbeidsmarkedspolitiske hensyn, på den måten at det frigjør stillinger slik at yngre arbeidstakere kan slippe til, og følgelig også reduserer antallet permitterte arbeidstakere som mottar arbeidsledighetstrygd.

Tidligpensjon og særalderspåslag gis på nærmere vilkår til personer som har aldersgrense lavere enn den alminnelige aldersgrensen etter lov om aldersgrenser for statsansatte m.fl. Lave aldersgrenser, og regler om tidligpensjon til de som har de lave aldersgrensene, skal ivareta hensynet til den enkelte arbeidstaker som har stått i en fysisk og/eller psykisk krevende jobb, og hensynet til at tjenesten blir utført forsvarlig, jf. aldersgrenseloven. Formålet er ikke å ivareta arbeidsmarkedspolitiske hensyn, slik EU-domstolen beskriver disse hensynene.

På denne bakgrunn legger departementet til grunn at både tidligpensjon og særalderspåslag er ytelser ved alderdom. Det betyr at de relevante reglene for tidligpensjon og særalderspåslag framgår av trygdeforordningen avdeling I, avdeling II og avdeling III kapittel 5. Bestemmelsene i Statens pensjonskasseloven nytt kapittel 5 b og sykepleierpensjonsloven nytt kapittel 4 b må tolkes og

anvendes i samsvar med de relevante bestemmelsene i trygdeforordningen.

13.3.2 Særordning for tjenestemenn

Forordningen gjelder med visse modifikasjoner for medlemmer av særlige ordninger for tjenestemenn, jf. blant annet artikkel 60. Dette aktualiserer et spørsmål om Statens pensjonskasse og Pensjonsordningen for sykepleiere er særordninger for tjenestemenn, slik dette begrepet er definert i artikkel 1.

Særordninger for tjenestemenn var tidligere ikke omfattet av trygdeforordningen, jf. den tidligere forordningen 1408/71 artikkel 4 nr. 4. Forordningen ble i 1998 utvidet med forordning 1606/98 til også å omfatte slike særordninger.

Før 1998, da særlige ordninger for tjenestemenn var unntatt fra forordningens virkeområde, ble Pensjonsordningen for sykepleiere ikke ansett å være omfattet av unntaket i daværende 1408/71 artikkel 4 nr. 4, og har vært meldt inn av Norge som omfattet av trygdeforordningen både før og etter 1998. Departementet legger i tråd med dette til grunn at ordningen ikke er en særordning for tjenestemenn. Dette innebærer at forordningen skal anvendes uten modifikasjoner.

Statens pensjonskasseloven var på sin side før utvidelsen i 1998 ikke ansett og ikke meldt inn som omfattet av trygdeforordningen, men ble det etter utvidelsen. Departementet legger etter dette til grunn at Statens pensjonskasse er en særordning for tjenestemenn i trygdeforordningens forstand. Dette innebærer at trygdeforordningen gjelder for tidligpensjon og særalderspåslag etter Statens pensjonskasseloven med visse modifikasjoner.

13.3.3 Lovvalg

Lovvalsreglernes formål er å koordinere EØS-statenes nasjonale bestemmelser om trygdedekning, for å forsøke å unngå at personer kommer i situasjoner der de enten står uten trygdedekning eller er trygdedekket i to stater samtidig med tilhørende avgiftsplikt til to trygdesystemer. Det er imidlertid grunn til å understreke at det faktisk er en stat utpekes som lovvalgsstat, ikke er ensbetydende med at den aktuelle personen faktisk blir trygdedekket/medlem i en aktuell ordning i denne staten. Dette må vurderes etter de nasjonale reglene om trygdedekning/medlemskap, sammenholdt med EØS-retten, herunder likebehandlingsbestemmelsen i trygdeforordningen artikkel 4.

Lovvalsreglene innebærer som hovedregel at en person skal være underlagt lovgivningen i staten der han eller hun arbeider eller driver selvstendig virksomhet, jf. trygdeforordningen artikkel 11 nr. 3 bokstav a. En tjenestemann skal være undergitt lovgivningen i medlemsstaten som forvaltningen han/hun er ansatt i, er underlagt, jf. trygdeforordningen artikkel 11 nr. 3 bokstav b. Personer som verken arbeider eller er i selvstendig virksomhet, skal som hovedregel være underlagt lovgivningen i bostedsstaten, jf. trygdeforordningen artikkel 11 nr. 3 bokstav e.

13.3.4 Likebehandling

De generelle reglene om likebehandling innebærer at det ikke er tillatt å forskjellsbehandle norske statsborgere og andre personer som er omfattet av trygdeforordningens regler, jf. trygdeforordningen artikkel 4. Som en forlengelse av dette krever artikkel 5 at en EØS-stat likestiller ytelser, inntekter, faktiske forhold eller hendelser i hele EØS.

Statens pensjonskasseloven kapittel 5 b og sykepleierpensjonsloven kapittel 4 b inneholder ingen vilkår som knytter rettsvirkninger til status som norsk statsborger.

Forbudet mot indirekte forskjellsbehandling og kravet til likebehandling av ytelser, inntekter, faktiske forhold eller hendelser fra andre EØS-stater vil, for tidligpensjon og særalderspåslag etter Statens pensjonskasseloven nytt kapittel 5 b og sykepleierpensjonsloven nytt kapittel 4 b, i utgangspunktet ha mindre betydning enn trygdeforordningen artikkel 6 om sammenlegging av tid og trygdeforordningen avdeling III kapittel 5. Det vises til omtale av sammenleggingsprinsippet nedenfor. Det må imidlertid vurderes konkret i den enkelte saken om artikkel 4 og 5 i seg selv kan være relevante.

13.3.5 Sammenlegging av tid

Det er et vilkår for tidligpensjon etter Statens pensjonskasseloven § 26 o og § 26 p og særalderspåslag at en person i løpet av de siste 15 årene før særaldersgrensen, eller før fratreden med rett til uttak av ytelsen, har hatt medlemspliktig stilling med særaldersgrense i minst 10 år.

Videre kan enkelte årskull gå av med tidligpensjon inntil tre år før særaldersgrensen forutsatt at summen av tjenestetid og alder er minst 85 år. Tjenestetid er i utgangspunktet tid arbeidstakeren har vært medlem av Statens pensjonskasse og den tiden det har blitt betalt innskudd til

Pensjonsordningen for sykepleiere. I dette lovforslaget foreslås at tid fra 1. januar 2025 må være i en stilling med særaldersgrense, for å være relevant for tidligpensjon etter Statens pensjonskasseloven § 26 o og § 26 p og særalderspåslag.

I tillegg stilles det krav til hvor lang periode et medlem må ha hatt stilling med en bestemt aldersgrense, for å kunne gå av med pensjon fra en stilling med en annen aldersgrense.

Sammenleggingsreglene innebærer at opp-tjeningsperioder i andre stater som anvender trygdeforordningen i noen tilfeller skal legges sammen med opptjeningsperioder i Norge, for å fylle de ovennevnte kravene, jf. trygdeforordningen artikkel 6.

Det framgår av trygdeforordningen artikkel 57 nr. 1 at det kan kreves at man har noe norsk tid med trygdedekning for å kunne legge den sammen med tid fra andre EØS-stater. Etter bestemmelsen er en stat ikke pålagt å gi ytelser på grunnlag av tid som er tilbakelagt etter egen lovgivning dersom denne samlet er kortere enn ett år og det ikke foreligger noen rett til ytelser dersom bare denne tiden medregnes.

Trygdeforordningen artikkel 6, jf. artikkel 57, innebærer i utgangspunktet at relevant tid i andre EØS-stater skal legges sammen med tid i medlemspliktig stilling med særaldersgrense i Norge, såfremt tiden i medlemspliktig stilling med særaldersgrense i Norge er minst ett år. Det betyr at tidligpensjon etter Statens pensjonskasseloven § 26 o og § 26 p og særalderspåslag på nærmere vilkår vil kunne komme til utbetaling også der vedkommende har hatt stilling med særaldersgrense i Norge i en kortere periode enn 10 av de 15 siste årene. Det betyr videre at en person på nærmere vilkår vil kunne gå av med tidligpensjon før aldersgrensen selv om summen av tjenestetid og alder er lavere enn 85 år. Sammenlegging kan også være aktuelt ved vurderingen av om en person kan gå av med pensjon ved en bestemt aldersgrense.

Artikkel 51 regulerer hvilken tid i andre EØS-stater det er aktuelt å legge sammen med. Det framgår av nr. 1 at «[n]år en medlemsstats lovgivning setter tilbakelagt trygdetid i et bestemt lønnet arbeid eller en bestemt selvstendig virksomhet eller i et yrke som har en særordning for personer som utfører lønnet arbeid eller driver selvstendig virksomhet, som et vilkår for å tilstå visse ytelser, skal den kompetente institusjon i den medlemsstaten ta hensyn til tid som er tilbakelagt etter andre medlemsstaters lovgivning bare dersom den er tilbakelagt under en tilsvarende ordning eller, i mangel av en slik ordning, i det

samme yrket eller eventuelt i det samme lønnete arbeid eller den samme selvstendige virksomhet.» Det framgår videre at «[d]ersom den berørte personen på grunnlag av slik tilbakelagt trygdetid ikke oppfyller vilkårene for å motta ytelser etter en særordning, skal denne tiden medregnes ved tilståelse av ytelser etter den alminnelige ordningen [...]», jf. artikkel 51 nr. 1 andre ledd.

Der norsk rett krever tid i stilling med særaldersgrense, legger departementet til grunn at artikkel 51 nr. 1 innebærer at tid i stilling i et annet EØS-land skal legges sammen med tid i medlemspliktig stilling med særaldersgrense i Norge, så lenge stillingen i den andre EØS-staten er en stilling som i Norge ville hatt særaldersgrense. Det er ikke et krav om at stillingen i den andre EØS-staten har en særaldersgrense. Der norsk rett krever tjenestetid, uavhengig er om tiden er i stilling med særaldersgrense, legger departementet til grunn at det skal ses hen til yrker som i Norge er medlemspliktige.

Dersom personen på grunnlag av tilbakelagt tid som skissert ovenfor ikke oppfyller vilkårene for å motta tidligpensjon og særalderspåslag, skal tiden medregnes i folketrygden, jf. artikkel 51 nr. 1 andre ledd.

Ettersom Statens pensjonskasse er en særordning for tjenestemenn, gjelder reglene om sammenlegging med de begrensningene som framgår av artikkel 60 nr. 2. Dette betyr at trygdeforordningen ikke innebærer en plikt til sammenlegging med relevant tid i andre EØS-stater, ved vurdering av tidskravene for tidligpensjon og særalderspåslag, ettersom nasjonal lovgivning ikke åpner for slik sammenlegging. Relevant tid i andre EØS-stater må imidlertid medregnes i folketrygden. En plikt til sammenlegging av tid kan dessuten følge av Nordisk overføringsavtale, for personer som omfattes av virkeområdet i denne avtalen.

For Pensjonsordningen for sykepleiere skal det imidlertid skje sammenlegging slik det er skissert ovenfor.

13.3.6 Delpensjonsprinsippet

Delpensjonsprinsippet, også omtalt som *pro rata*-prinsippet, kommer til anvendelse i forbindelse med tidligpensjon og særalderspåslag. Relevant tid fra ulike EØS-stater legges sammen for å avgjøre om det foreligger rett til en ytelse etter sykepleierpensjonsloven, eventuelt ved vurderingen av hvorvidt en person kan gå av før særaldersgrensen etter den såkalte 85-årsregelen, eller ved vurderingen av om en person kan gå av med pen-

sjon ved en bestemt aldersgrense, men sammenleggingen innebærer ikke at ytelsens størrelse blir beregnet på bakgrunn av tid i andre EØS-stater. Ytelsene utbetales av hver av de involverte medlemsstatene i form av delpensjoner, utmålt etter hvor lang opptjening vedkommende har i hver enkelt stat.

Trygdeforordningen artikkel 52 fastsetter hvordan pensjonen skal beregnes.

Bestemmelsen innebærer at en person som oppfyller vilkårene for ytelsen etter nasjonal lovgivning, det vil si uten sammenlegging, skal ha rett til å motta det høyeste av de beløp som er beregnet etter enten nasjonal lovgivning, jf. artikkel 52 nr. 1 bokstav a, og *pro rata*-beregning etter artikkel 52 nr. 1 bokstav b. Dette framgår av artikkel 52 nr. 3.

En *pro rata*-beregning etter artikkel 52 gjøres ved at det beregnes et teoretisk beløp lik den pensjonen vedkommende hadde fått, dersom all trygdetid i EØS-stater hadde vært tilbakelagt i vedkommende stat, jf. artikkel 52 nr. 1 bokstav b punkt (i). Den *pro rata*-beregnete ytelsen fastsettes deretter ved at det teoretiske beløpet multipliseres med en brøk der tilbakelagt trygdetid i vedkommende stat er teller, og summen av tilbakelagt trygdetid i EØS-stater er nevner, jf. artikkel 52 nr. 1 bokstav b punkt (ii).

Dersom sammenlegging er nødvendig for å oppnå rett til ytelsen, skal ytelsen imidlertid utgangspunktet alltid gis som en *pro rata*-ytelse, jf. artikkel 52 nr. 1 bokstav a.

Artikkel 52 nr. 4 åpner likevel for at Norge på visse, nærmere definerte vilkår, kan anvende nasjonale beregningsregler på alderspensjon. Dette har en sammenheng med at beregningsreglene i Statens pensjonskasseloven og sykepleierpensjonsloven gir anvisning på en *pro rata*-beregning, og beregningen gir derfor vanligvis det samme resultatet som beregning etter trygdeforordningen. Dette gjelder alle alderspensjoner,

unntatt uføre- og gjenlevendepensjoner som går over til alderspensjon, jf. Norges oppføring i vedlegg VIII til trygdeforordningen, se EØS-avtalen vedlegg VI nr. 1, bokstav g.

Som nevnt ovenfor, fritar trygdeforordningen artikkel 57 nr. 1 en stat fra å gi ytelser på grunnlag av trygdetid på under ett år, når dette ikke gir rett til ytelser etter statens nasjonale lovgivning. Slik trygdetid skal imidlertid tas med ved beregningen av det teoretiske beløpet i andre staters *pro rata*-beregninger, jf. trygdeforordningen artikkel 57 nr. 2. Artikkel 57 regulerer også den situasjonen at en person ikke har opptjent trygdetid på mer enn ett år i noen EØS-stater. Bestemmelsene i artikkel 57 skal sikre at trygdetid som vedkommende ellers ikke ville fått noe igjen for, blir medregnet.

Artikkel 52 til 59 kommer til anvendelse også ved beregning av tidligpensjon og særalderspåslag etter Statens pensjonskasseloven, jf. artikkel 60. Det som er sagt ovenfor, er derfor i utgangspunktet også relevant også for disse ytelsene.

13.3.7 Krav til opphold i Norge og eksportabilitet

Trygdeforordningens generelle regler om eksportabilitet innebærer blant annet at en ytelse ikke kan reduseres eller stanses bare fordi mottakeren er bosatt i en annen EØS-stat, med mindre forordningen selv gir regler om noe annet, jf. trygdeforordningen artikkel 7.

Det er ingen særskilte krav til bosetting i Norge for å få eller beholde rett til tidligpensjon og særalderspåslag. På dette punkt er de nasjonale reglene i tråd med trygdeforordningen, og det er i denne sammenhengen ikke behov for å fravike bestemmelser i Statens pensjonskasseloven og sykepleierpensjonsloven på bakgrunn av trygdeforordningen.

14 Økonomiske og administrative konsekvenser. Likestillingsmessige konsekvenser

14.1 Innledning

Dette kapitlet belyser økonomiske konsekvenser, administrative konsekvenser og likestillingsmessige konsekvenser som følge av nye pensjonsregler for ansatte i stillinger med særaldersgrenser.

14.2 Økonomiske konsekvenser

Som nevnt i kapittel 2 ble det i 2023 utarbeidet en rapport *Pensjon til personer med særaldersgrense*, som et grunnlag for å avtale nye pensjonsregler for personer med særaldersgrenser. Rapporten har et eget kapittel om kostnader.

I pensjonsavtalen fra 3. mars 2018 heter det at «Personer som har mer enn ti år til særaldersgrensen skal ha regler som sikrer pensjonsnivået og ikke innebærer økte kostnader sammenlignet med dagens regler». Et sentralt spørsmål i utredningen var hva som skal sammenlignes. Da pensjonsavtalen fra 3. mars ble inngått var «dagens regler» bruttoordningen for alderspensjon og AFP som tidligpensjon. Alternativet til de avtalte pensjonsreglene for personer med særaldersgrense er imidlertid ikke en videreført bruttoordning og AFP som tidligpensjon, men en bruttoberegnet tidligpensjon fram til 67 år og deretter ordinær offentlig tjenstepensjon dvs. blant annet påslagspensjon og oppsatt bruttopensjon. I rapporten ble derfor kostnadene ved ulike løsninger sammenlignet både med kostnadene ved den gamle bruttoordningen, slik den var i 2018, og med det vedtatte regelverket for ny tjenstepensjon for ansatte i offentlig sektor som ble gitt virkning fra 1. januar 2020. Departementets utgangspunkt i rapporten var at det var regelverket slik det var i 2018 som var det relevante sammenligningsgrunnlaget for å dimensjonere de nye ordningene.

De økonomiske konsekvensene i dette avsnittet er vurdert mot gjeldende rett, altså kostnadene ved regelverket for ny offentlig tjenstepensjon som ble gitt virkning fra 1. januar 2020, inkludert ny AFP.

De nye pensjonsreglene gjelder for personer med en særaldersgrense på 60, 63 eller 65 år født i 1963 eller senere. Majoriteten av disse er medlemmer av Kommunal Landspensjonskasse (KLP) eller Statens pensjonskasse (SPK). I forarbeidene til avtalen som ble inngått 25. august 2023, leverte både KLP og SPK kostnadsanslag på ulike løsningsalternativer. I avsnittet her benyttes beregninger for SPK for å beskrive kostnadene for aldersgrense 60 år og aldersgrense 63 år, mens det benyttes beregninger fra KLP for å beskrive kostnadene for aldersgrense 65 år.

14.2.1 Aldersgrense 60 og 63 år

I rapporten som var grunnlag for avtalen om nye pensjonsregler for personer med særaldersgrenser ble kostnadene med nye ordninger sammenlignet med både en videreføring av de gamle ordningene, slik de var i 2018, og vedtatt regelverk. For de med aldersgrense 60 år ble det vurdert at kostnadene på lang sikt ved en videreføring av de gamle ordningene og vedtatt regelverk var relativt like. De første årskullene fra og med 1963-kullet har store deler av opptjeningen til tjenstepensjon i bruttoordningen, som gir full opptjening etter 30 år og derfor i liten grad er til ugunst for de som slutter tidlig. For disse ble det vurdert at de gamle ordningene var klart dyrere enn vedtatte regler. Det ble i rapporten ikke gjort beregninger for de som har aldersgrense 63 år.

Statens pensjonskasse (SPK) har estimert merutbetaling med nye pensjonsregler, sammenlignet med gjeldende regler, for personer med særaldersgrenser 60 og 63 år. Merutbetalingene er basert på en rekke forutsetninger og beregningstekniske forenklinger.

I henhold til avtalen datert 25. august 2023, skal særaldersgrensene økes i takt med økningen i alderen for ubetinget rett til uttak av alderspensjon fra folketrygden. Som en forenkling, tas det i beregningene utgangspunkt i faste aldersgrenser og forventet levealder for 1963-kullet, dvs. at hverken særaldersgrensene eller forventet levealder

øker. Det å holde levealderen fast vil undervurdere de langsiktige merutbetalingene som følger av de nye reglene. Årsaken er at særalderspåslaget, som er en livsvarig ytelse, vil utgjøre en gradvis større andel av de samlede utgiftene knyttet til pensjon til personer med særaldersgrenser når levealderen øker, noe som ikke hensyntas i beregningene, samtidig som mindre utgiften knyttet til redusert utbetalingsperiode for tidligpensjonen som følge av utfasing av 85-årsregelen er hensyntatt.

Det er avtalt at både tidligpensjon og særalderspåslag skal avkortes mot pensjongivende inntekt over et fribeløp. I beregningene er det imidlertid forutsatt at lønn etter uttak av pensjon ikke overstiger inntektsgrensen. I den grad noen velger å jobbe videre etter uttak med en inntekt over inntektsgrensen, vil det medføre lavere utbetalinger på grunn av avkorting av tidligpensjon og særalderspåslag, men samtidig høyere utbetalinger knyttet til økt pensjonsopptjening. Videre er det i beregningene forutsatt fullt pensjonsuttak, altså at ingen tar ut pensjonen delvis.

Beregningene tar utgangspunkt i all pensjonsopptjening, dvs. at pensjon opptjent fra andre ordninger enn SPK-ordningen er inkludert. Personer som har mottatt uførepensjon er ikke inkludert i datagrunnlaget. Videre er det i beregningene lagt til grunn at personer som mottar tidligpensjon senere vil motta betinget tjenestepensjon, men ikke avtalefestet pensjon.

Personer som mottar særalderspåslag, men ikke tidligpensjon, og personer som hverken mottar tidligpensjon eller særalderspåslag vil motta avtalefestet pensjon dersom kravet om å ha vært i arbeid i 7 av de siste 9 årene før fylte 62 år er oppfylt (de avvikende kravene for årskullene 1963–1966 er hensyntatt). Det forutsettes at personer som mottar oppsatt pensjon ikke vil være berettiget til avtalefestet pensjon. I beregningene reguleres løpende pensjoner med veksten i grunnbeløpet (G), fratrukket en fast faktor på 0,75 prosent. Dette er i tråd med gjeldende regler og en forutsetning om en reallønnsvekst på 1,5 prosent.

1954-kullet er benyttet som referanseårskull i beregningene, og det er tatt utgangspunkt i lønnsprofiler og uttaksmønsteret for dette kullet. De nye pensjonsreglene gjelder for årskull født fra og med 1963, og det legges dermed til grunn at disse kullene har samme lønnsutvikling som referanseårskullet. Det er brukt deflator for alle opptjeningsår tilhørende referanseårskullet, slik at lønnsbanene til 1954-kullet skal bli mest mulig representative for andre årskull. Videre tas det utgangspunkt i referanseårskullets uttaksmønster, dvs.

fordelingen av 1954-kullets alder for uttak av tjenestepensjonen fra og med tre år før særaldersgrensen. Referansekullets uttaksmønster benyttes til å lage en uttaksprofil for yngre årskull, men det tas hensyn til at tidligste mulige uttaksalder øker som følge av at 85-årsregelen fases ut. Utfasingen av 85-årsregelen gir dermed yngre årskull en gradvis høyere alder for tidligste mulige uttak avhengig av fødselsår og fødselsmåned.

For å kunne motta ny tidligpensjon og særalderspåslag må kravet om å ha stått i en stilling med særaldersgrense i minst 10 av de siste 15 årene på uttakstidspunktet være tilfredsstillt. Dette kontrolleres det for i beregningene ved at tjenestetid i stillinger med særaldersgrenser beregnes på månedsbasis. For personer som ikke tilfredsstiller kravet om å ha en stilling med særaldersgrense 10 av de siste 15 årene ved uttaksalderen som følger av uttaksmønsteret, men som oppnår dette ved å stå noe lenger i arbeid, forutsettes det at disse personer fortsetter i stilling til kvalifikasjonskravet tilfredsstilles. I de tilfellene dette innebærer uttak av særalderspåslaget etter 65 år, avkortes særalderspåslaget med 1/36 for hver måned etter fylte 65 år uttaket skjer. Det forutsettes at personer som ikke tilfredsstiller kravet ved å utsette avgangen til senest 66 år og 11 måneder velger å gå av med ordinær alderspensjon, dvs. alderspensjon fra folketrygden og alderspensjon fra offentlig tjenestepensjonsordning, ved 65 år. Det forutsettes at alle mottar ordinær alderspensjon fra 67 år.

Som følge av at noen årskull beholder dagens særalderspensjonsordning, vil de foreslåtte nye pensjonsreglene medføre økonomiske konsekvenser først fra 2027. I beregningene er det forutsatt at personer med særaldersgrense 60 og 63 år, som har mulighet til å motta tidligpensjon, velger å gå av med tidligpensjon ved alderen som følger av hvert enkelt årskulls uttaksmønster. Nivået på tidligpensjonen tilsvarer ytelsesnivået i dagens ordning, og det er derfor ingen merutbetaling knyttet til endret ytelsesnivå sammenlignet med gjeldende regelverk. De første årene fra 2027 vil de nye pensjonsreglene dermed innebære en mindre utbetaling, noe som i hovedsak skyldes at tidligste mulige uttaksalder for tidligpensjonen gradvis øker når 85-årsregelen, som muliggjør avgang med pensjon inntil tre år før særaldersgrensen, fases ut. Mindre utbetalingen knyttet til redusert utbetalingsperiode for tidligpensjon øker gradvis de første årene før den stabiliserer seg når 85-årsregelen er fullt utfaset. For de som mottar tidligpensjon, vil særalderspåslaget komme til utbetaling fra 67 år. Særalderspåslaget kommer derfor

til utbetaling først fra 2030, dvs. når 1963-kullet fyller 67 år. Utfasingen av 85-årsregelen medfører økt avgangsalder sammenlignet med i dag. Videre er det i beregningene forutsatt at personer som ved å jobbe lenger enn det som følger av uttaksmønsteret, tilfredsstillt kravet om å ha stått i en stilling med særaldersgrense i minst 10 av de siste 15 årene på uttakstidspunktet, velger å gjøre det. Utsatt avgang innebærer økt pensjonsopptjening, noe som medfører en gradvis økning i merutbetaling sammenlignet med dagens regelverk.

Estimerte årlige økonomiske konsekvenser fra 2025 til 2060 for personer med særaldersgrense 60 år er vist i figur 14.1. Figuren viser årlig mer- eller mindreutbetaling av pensjon som følge av de nye pensjonsreglene, sammenlignet med gjeldende regelverk. Redusert utbetalingsperiode for tidligpensjon gir reduserte utbetalinger, mens særalderspåslag og økt opptjening av folketrygd og ordinær tjenestepensjon, inkludert betinget tjenestepensjon eller AFP for de som kvalifiserer for det, gir merutbetaling. Figur 14.2 viser tilsvarende for personer med særaldersgrense 63 år.

Basert på de forutsetningene som ligger til grunn for beregningene, anslås det at de årlige merutbetalingene i 2060 utgjør om lag 190 millioner kroner for dem med særaldersgrense 60 år og en årlig mindreutgift på 5,5 millioner kroner for de med særaldersgrense 63 år. De estimerte langsiktige økonomiske konsekvensen av de foreslåtte nye pensjonsreglene er basert på en rekke forut-

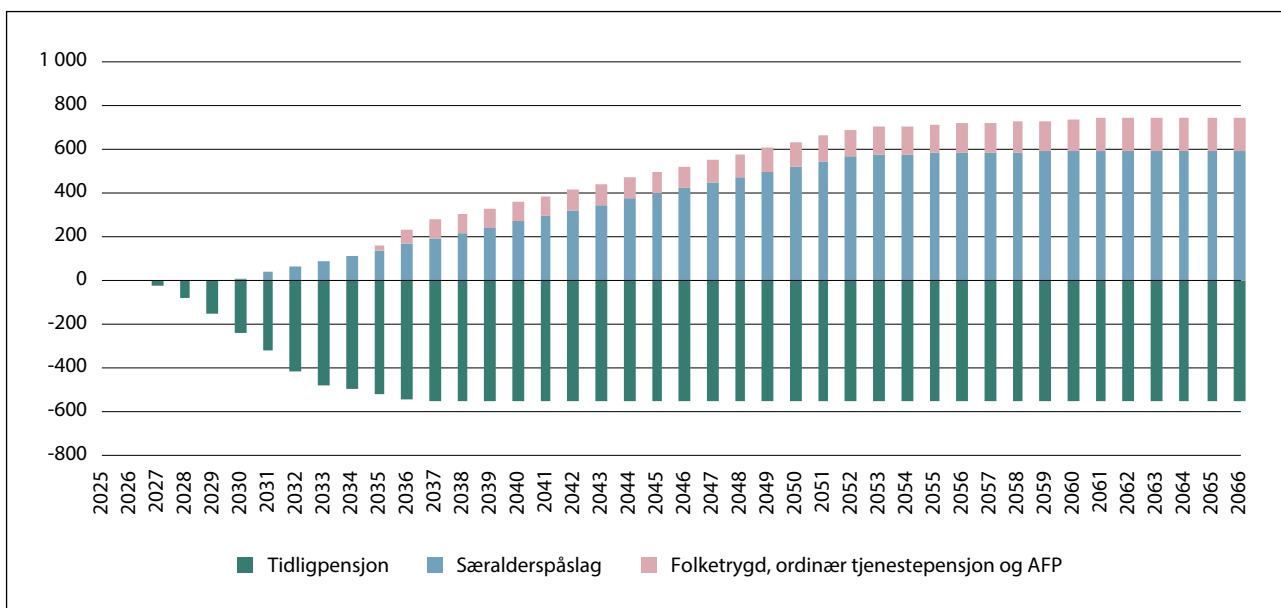
setninger, og dette innebærer at beregningen er beheftet med usikkerhet.

Departementets vurdering er at de nye pensjonsreglene på lang sikt forventes å medføre en årlig merutgift for særaldersgrense 60 år, og at kostnadene for særaldersgrense 63 år vil være omtrent tilsvarende som ved gjeldende regelverk.

Beregningene over angir årlig mer- og mindreutbetaling av pensjon, og sier ikke noe direkte om kostnadene som påløper for arbeidsgiverne. Hvilke kostnader som påløper for arbeidsgiverne avhenger av finansieringsmodell, altså hvordan særalderspåslaget og tidligpensjonen finansieres.

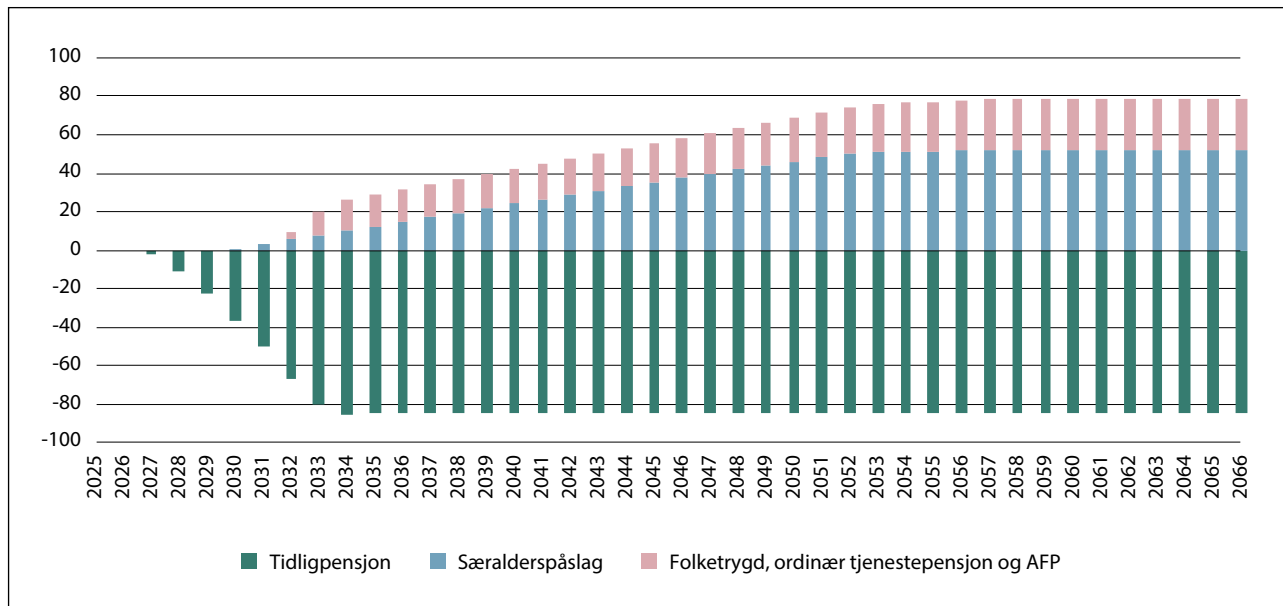
I dag forhåndsfinansieres tidligpensjon i SPK for personer med særaldersgrense (bruttopenisjon før 67 år). Forhåndsfinansieringen er basert på forventet antall år med uttak av tidligpensjon. Finansiering har som hovedregel skjedd med en forventet uttaksalder som er ett år lavere enn aldersgrensen. Det utløses engangspremier hvis faktisk uttak avviker fra forventet uttak.

For statlige virksomheter er det gjort visse tilpasninger som i noen grad begrenser hvilke pensjonselementer de får ansvar for. De statlige virksomhetene betaler også premie ut fra forventet antall år med uttak av tidligpensjon. Virksomhetene blir videre ansvarliggjort for halvparten av de reelle kostnadene (positive eller negative) som oppstår som følge av at faktisk uttak avviker fra forventet uttak.

Figur 14.1 Estimert økonomisk konsekvens for særaldersgrense 60 år. Millioner kroner (Grunnbeløp lik 124 028 kroner)

Kilde: SPK.

Figur 14.2 Estimert økonomisk konsekvens for særaldersgrense 63 år. Millioner kroner (Grunnbeløp lik 124 028 kroner)

Kilde: SPK.

På lang sikt forventer SPK at premien med de nye reglene for særalderspensjon for ansatte med 60 og 63 års aldersgrense vil være om lag på samme nivå som i dag. SPK har kun sett på samlet effekt for de statlige virksomhetene. Det vil kunne være noe variasjon i premieeffekt mellom de ulike virksomhetene, ettersom det i noen virksomheter er vanligere å gå av så tidlig som mulig (3 år før aldersgrensen) mens i andre virksomheter er det mer vanlig å stå i arbeid fram til aldersgrensen.

På kort sikt vil det være noe økning i premienivået sammenlignet med dagens regelverk. Dette skyldes at det nye regelverket vil gi en umiddelbar økning i premien som følge av at alle årskull vil starte opptjening til særalderspåslag. Reduksjonen i premie som følge av utfasingen av 85-års regelen for de med 60 og 63 års, vil komme noe mer gradvis som følge av den gradvise utfasingen.

Beregningene av pensjonspremien er gjort med 3 prosent beregningsrente. Dette er det SPK benytter på alle dekninger i dag med unntak av for påslagspensjon, betinget tjenestepensjon og livsvarig AFP hvor de benytter 2 prosent. Dersom de hadde beregnet effektene av å gå fra gammelt til nytt regelverk for særalders med 2 prosent beregningsrente (altså 2 prosent på både gammelt og nytt regelverk), ville effekten blitt en større økning i premien enn det de ser nå når de benytter 3 prosent rente. Det er fordi diskonteringen slår mer ut på særaldersstillegget (som kommer til utbetaling lenger fram i tid) enn tidligpensjonen.

14.2.2 Aldersgrense 65 år

Majoriteten av de som har særaldersgrense 65 år har sin pensjonsordning i KLP. I rapporten som var grunnlag for avtalen om nye pensjonsregler for personer med særaldersgrenser, ble kostnadsanslagene for dem med aldersgrense 65 år utarbeidet av KLP. I rapporten ble kostnadene med ulike varianter av nye pensjonsregler for personer med særaldersgrense sammenlignet med både en videreføring av de gamle ordningene, slik de var i 2018, og vedtatt regelverk.

Beregningene viste at det var stor forskjell mellom årskull når det gjelder å måle verdien av å videreføre reglene slik de var i 2018. Dette har blant annet å gjøre med effekten av samordningsregler og levealdersjustering. Når vedtatte regler ble sammenlignet med de gamle ordningene, for 1963-kullet, ble det vurdert at kostnadene ved vedtatte regler var høyere enn kostnadene ved å videreføre de gamle ordningene.

I rapporten ble det anslått at en avvikling av tidligpensjonsordningen kombinert med et særalderspåslag på 5,56 prosent ville være kostnadsnøytralt på lang sikt, sammenlignet med gjeldende ordninger. Beregningene tok utgangspunkt i 3 626 aktive medlemmer født i 1963 med aldersgrense 65 år i KLP. Beregningene ble gjort med litt andre forutsetninger enn det som ble den endelige avtalen. For eksempel ble ikke kvalifikasjonsreglene hensyntatt. Beregningene gir likevel en indikasjon på kostnadsnivået.

KLP har nå beregnet effekten av endret regelverk for personer med opptjening i KLP som er født i 1965 og som har særaldersgrense 65 år. De har sammenlignet utbetalingsprofiler med nytt regelverk med utbetalingsprofiler basert på gjeldende regelverk.

Datagrunnlaget for beregningene er aktive medlemmer født 1965 med aldersgrense 65 år fra Pensjonsordningen for Sykepleiere og Fellesordningen for kommuner og bedrifter i KLP. Dette årskullet er fullt over på nytt regelverk med særalderspåslag og ny AFP, og sammenlignes i beregningene med utbetalingsprofiler slik de ville vært med gjeldende regelverk med tidligpensjon. Datagrunnlaget består av 1 604 personer i Pensjonsordningen for sykepleiere og 1 845 personer i Fellesordningen for kommuner og bedrifter.

Alle beregninger er gjort med nominelle verdier. Det er ikke innarbeidet noen vekst i grunnbeløp eller pensjoner, og det er heller ikke lagt inn noen antagelser om rente.

KLP benytter observerte uttaksrater fra bestanden for å fastsette forventet uttak for de ulike aldre. De forutsetter at ingen står i jobb lengre enn til 67 år. Det legges til grunn en dødelighet tilsvarende «beste estimat» i KLP. Dette er et beregningsgrunnlag som anses for å være nærmest mulig forventet utvikling fremover. Det er forskjellig dødelighet i de to ordningene (Pensjonsordningen for Sykepleiere og Fellesordningen for kommuner og bedrifter) og forskjellig dødelighet for kvinner og menn.

Ved innføring av det nye regelverket for beregning av livsvarig AFP og særalderspåslag vil utbetalingsprofilen bli veldig forskjellig fra gjeldende regelverk. For å sammenligne de økonomiske konsekvensene ses det derfor på sum utbetalinger over hele pensjonsforløpet.

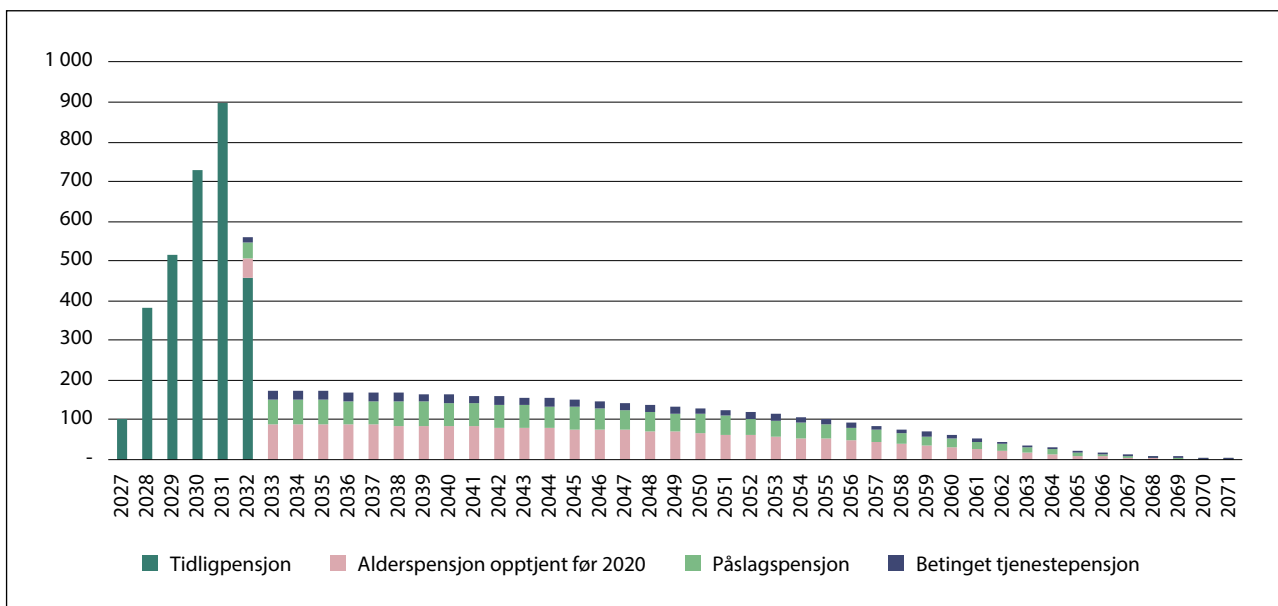
Gjeldende regelverk har høyere utbetalinger enn med ny ordning i starten av pensjonsforløpet (som følge av tidligpensjonsordningen), mens ny ordning blir dyrere over tid.

Beregnet utbetaling av pensjon fra KLP for 1965-kullet er illustrert i figur 14.3 med gjeldende regelverk og figur 14.4 med nytt regelverk.

I figur 14.5 er utbetaling av pensjon med gjeldende og nytt regelverk illustrert samlet.

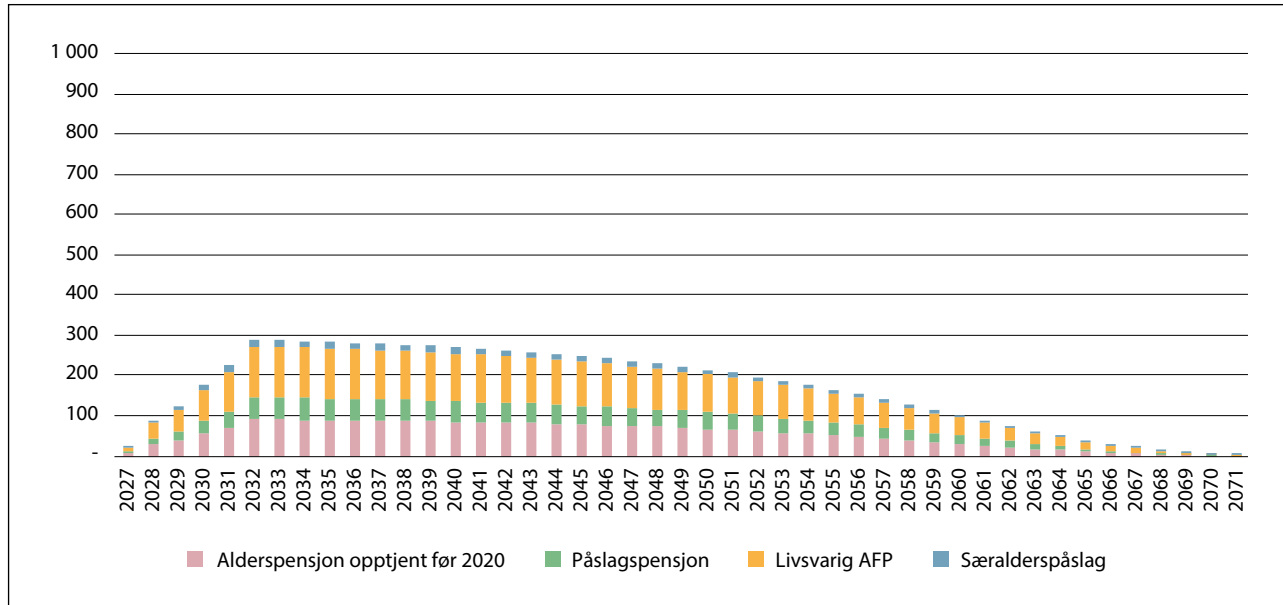
I 2057 vil de akkumulerte utbetalingene for 1965 kullet med nye ordninger overstige de akkumulerte utbetalingene med gjeldende ordninger. Den akkumulerte differansen er drøye 300 millioner kroner, i favør nye ordninger, over hele utbetalingsperioden. Delt på antall personer er dette om lag 90 000 kroner. Merutbetalingen utgjør om lag 4 prosent av de totale utbetalingene av pensjon fra KLP for 1965-kullet.

Dersom vi forutsetter at yngre årskull har tilnærmet samme pensjonsnivåer som 1965-kullet vil det bli årlig mindreutbetaling med nye ordninger fram til om lag 2057, og årlig merutbetaling etter 2057. De årlige merutbetalingene når nye ordninger er fullt ut innfasert (dvs. når tilnærmet alle med aldersgrense 65 år som mottar pensjon er på nye ordninger) vil da være lik den akkumu-

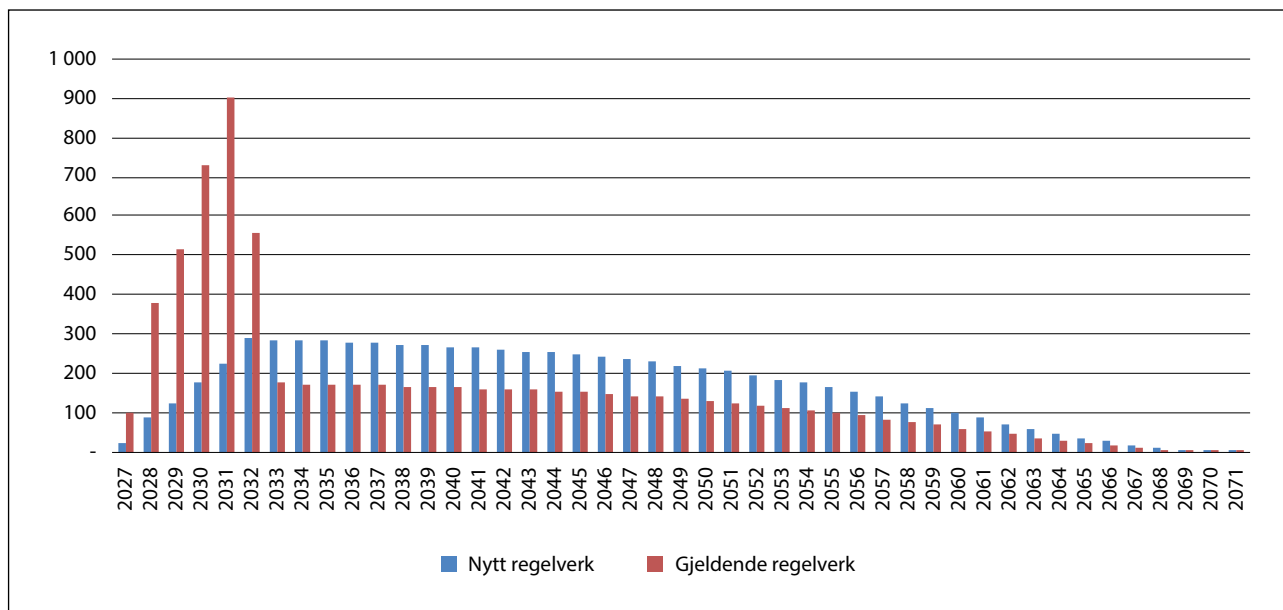
Figur 14.3 Utbetaling av pensjon med gjeldende regelverk for personer født i 1965 med særaldersgrense 65 år. Millioner kroner (Grunnbeløp lik 124 028 kroner)

Kilde: KLP

Figur 14.4 Utbetaling av pensjon med nytt regelverk for personer født i 1965 med særaldersgrense 65 år. Millioner kroner (Grunnbeløp lik 124 028 kroner)

Kilde: KLP

Figur 14.5 Utbetaling av pensjon for personer født i 1965 med særaldersgrense 65 år. Millioner kroner (Grunnbeløp lik 124 028 kroner)

Kilde: KLP

lerte differansen for 1965-kullet, altså drøye 300 millioner kroner, om lag 4 prosent av de totale utbetalingene fra KLP.

For yngre årskull enn 1965-årskullet, vil det imidlertid være sammensettingseffekter som gjør at pensjonsnivåene (selv for tilsvarende opp-tjeningshistorikk og avgangsmønster) vil være forskjellig fra 1965-kullet, ved at oppsatt brutto-pensjon for tid før 2020 fases ut, og at påslagsord-

ningen og betinget tjenstepensjon fases inn. Effekten av at bruttoordningen fases ut trekker i retning av lavere utbetalinger, mens effekten av at påslagsordningen fases inn trekker i retning av høyere utbetalinger, både med gjeldende regelverk og med nytt regelverk. Den første effekten dominerer, slik at dette trekker i retning av lavere utbetalinger for yngre årskull. At betinget tjenes-tepensjon fases inn, trekker i retning av høyere

utbetalinger kun med gjeldende regelverk. Samlet innebærer dette at gjeldende regelverk vil være relativt sett gunstigere for yngre årskull enn for 1965-kullet. Samtidig vil yngre årskull ha en høyere forventet levealder enn 1965-kullet, noe som trekker i motsatt retning. Samlet trekker nok dette i retning av at forskjellen mellom gjeldende regelverk og forslagene til nye regler er mindre på lang sikt enn det som er tilfelle for 1965-kullet.

Årlige utbetalinger av pensjon sier ikke noe direkte om kostnadene som påløper for arbeidsgiverne. Hvilke kostnader som påløper for arbeidsgiverne avhenger av finansieringsmodell, altså hvordan særalderspåslaget, tidligpensjonen og AFP finansieres.

Departementet har bedt KLP om å vurdere de økonomiske konsekvenser for kommunene av nye pensjonsregler for personer med særaldersgrenser. KLP viser til at både pensjonspremier og regnskapsberegninger av ny offentlig tjenstepensjon og nye samordningsregler ble innarbeidet når offentlig tjenstepensjon ble endret fra 2020. For regnskapsberegninger ble ikke ny AFP tatt inn i påvente av regelfesting av ny AFP. Overgangen til ny offentlig tjenstepensjon medførte dermed en nedgang i forpliktelsene fra 2020. Når regelverket for ny AFP nå foreligger, må dette innarbeides i de regnskapsmessige forpliktelsene, og dette vil medføre en betydelig økning. KLPs vurdering er at denne økningen først og fremst handler om at nivået har ligget for lavt fra 2020.

Som følge av at mye av verdien i ny offentlig offentlig tjenstepensjon ligger i ny AFP og at denne i liten grad er forhåndsfinansiert, ble det også en betydelig frigjøring av premiereserve til premiefond i 2021. Fra 2025 må uttak av ny AFP finansieres etter hvert som personer født i 1963 og senere tar ut ny AFP. Heller ikke gammel AFP er forhåndsfinansiert, og i en overgangsperiode vil derfor kundene måtte finansiere både gammel og ny AFP. Kommunene vil derfor oppleve betydelig likviditetsmessig økning i pensjonspremiene. Over tid antas pensjonspremiene å stabilisere seg på et nivå tilsvarende nivået forut for endringene i 2020.

Også for personer med særaldersgrense ble det en reduksjon både i pensjonsforpliktelser og premiereserve ved innføring av endringene i 2020. Årsaken til dette skyldtes først og fremst innføringen av endrede samordningsregler.

De nye pensjonsreglene for personer med særaldersgrense innebærer at ny AFP vil utgjøre en vesentlig del av pensjonsutbetalingene for personer med særaldersgrense 65 år. KLP understreker at det er stor usikkerhet i beregningene av ny AFP. AFP avhenger av den enkeltes folketrygd-

opptjening, som KLP ikke får informasjon om før ved uttak. De benytter en bransjestandard for folketrygdberegning som antas å treffe godt på et overordnet totalnivå. Det er også usikkerhet rundt hvor mange som kommer til å kvalifisere til ny AFP, og det er heller ikke endelig avklart om eller på hvilken måte kostnadene for ny AFP skal fordeles mellom pensjonsordningene. KLP har i beregningene antatt at det kommer på plass en kostnadsfordelingsavtale for ny AFP.

KLP vurderer at innføring av særalderspåslag i pensjonskostnader og pensjonsforpliktelser i regnskapet vil måtte behandles som en planendring. For personer med særaldersgrense er det naturlig å gjøre denne planendringen samtidig med at ny AFP innarbeides for denne gruppen.

KLPs beregninger viser at årlig pensjonskostnad for personer med særaldersgrense blir omtrent lik etter en slik planendring. For en gjennomsnittskommune vil dette gjøre at årlig pensjonskostnad blir 0,3 prosent lavere i Pensjonsordningen for sykepleiere og 0,5 prosent høyere i Fellesordningen for kommuner og bedrifter.

Dagens tidligpensjonsløsning for personer med særaldersgrense 65 år finansieres med en kombinasjon av forhåndsfinansierte premier, engangspremier og fortløpende finansiering. Tidligpensjon fra 65 til 67 år er forhåndsfinansiert i premien, mens 85-årsregel og AFP for denne gruppen finansieres enten med engangspremier ved uttak (85-årsregelen) eller fortløpende (AFP før 65 år). Lavere opptjening enn antatt i folketrygden som følge av uttak før særaldersgrensen, finansieres som bruttogaranti med engangspremie ved 67 år.

I den nye løsningen legger KLP opp til at særalderspåslaget skal forhåndsfinansieres med premie på samme måte som dagens tidligpensjon. På samme måte som for personer med aldersgrense 70 år legger de opp til at ny AFP skal finansieres med engangspremier ved uttak. Over tid vil avsetning til betinget tjenstepensjon redusere behovet for engangspremier til ny AFP noe.

Med de nye reglene vil mye av den samlede utbetalingen være AFP, og det er tilsvarende en lavere verdi i særalderspåslaget enn i dagens særalderspensjon. Som følge av at ny AFP ikke er forhåndsfinansiert, vil det bli en frigjøring av premiereserve ved overgang til nytt regelverk. Denne frigjøringen anslås til 4 prosent av premiereserven i Pensjonsordningen for sykepleiere og 2 prosent i Fellesordningen for kommuner og bedrifter.

Samtidig vil pensjonspremiene øke som følge av engangspremier til ny AFP, og reduseres noe som følge av nye regler for særaldersgrenser. Samlet anslås premie- og tilskuddssatser for kom-

munene å øke med i størrelsesorden 10 prosent de første årene etter endring i Pensjonsordningen for sykepleiere, og 2 prosent i Fellesordningen for kommuner og bedrifter. Denne økningen kommer i tillegg til økningen fra 2025 da ny AFP ble innført for personer med aldersgrense 70 år. Over tid vil nivået på premier og tilskudd reduseres.

I dagens særalderspensjon er det en større andel av samlet pensjon som forhåndsfinansieres med premie. Premien beregnes ut fra en antagelse om en garantert rente på 2 prosent. Renteantagelsen kombinert med at mer av ytelsen finansieres tidlig gjør at pensjonspremier for dagens regler vil være noe lavere enn nye regler, til tross for at pensjonsforpliktelse totalt sett vurderes å være relativt lik.

For kommuner og fylkeskommuner vil det nye regelverket i svært liten grad påvirke pensjonspremien og pensjonskostnaden for ordningen i Statens pensjonskasse fordi det kun er et fåtall lærere med særaldersgrense.

14.3 Administrative konsekvenser

Kompleksiteten i regelverket vil øke som følge av forslagene som legges fram i denne lovproposisjonen, og endringene vil kreve tilpasninger i pensjonsleverandørenes administrative systemer. Blant annet må IKT-systemene tilpasses endringene i regelverket. Det gjelder både kalkulatorene som benyttes til å gi den enkelte anslag på framtidig pensjonsutbetalinger, og systemene som faktisk beregner pensjonen når den skal betales ut.

Kompleksiteten i systemene vil også øke som følge av at det skal gis to pensjonsytelser (tidligpensjon og særalderspåslag), at beregning av tjenestetid og pensjonsgrunnlag er ulikt det som gjelder for alder- etterlatte- og uførepensjon, samt at det på kort sikt må beregnes pensjoner både etter gjeldende og nye regler. Økt kompleksitet i regelverket vil også påvirke systemer som håndterer premieberegning, premieprognoseberegning og regnskapsberegninger. I tillegg vil tjenstepensjonsleverandørene måtte gjøre endringer i rutiner og opplæringsmateriell, samt utarbeide informasjon til kunder og medlemmer både digitalt og analogt.

Departementet vurderer at de forenklingene i regelverket som foreslås, sammenlignet med lovforslagene som ble sendt på høring, bidrar til vesentlig enklere administrasjon.

14.4 Likestillingsmessige konsekvenser

Både gjeldende regelverk og forslagene til nytt regelverk er kjønnsnøytralt. Beregningsreglene er like for begge kjønn, og kvinner og menn med samme opptjeningshistorikk får samme årlige pensjon. Forslagene innebærer ingen endringer i dette prinsippet. Forskjeller i yrkesaktivitet og lønn mellom kjønnene vil likevel kunne gi ulik pensjon, og forskjeller mellom kjønnene kan slå forskjellig ut med gjeldende regler og forslaget til nye regler.

Det er ikke åpenbart hva som er gode likestillingsegenskaper ved en pensjonsordning. Enkelte vil mene at en pensjonsordning har gode likestillingsegenskaper dersom det gir likhet i resultater på tross av forskjeller i arbeidsdeltakelse, lønn, avgangsalder, uformelt omsorgsarbeid osv. Andre vil mene at et pensjonssystem har gode likestillingsegenskaper dersom det stimulerer til likedeling av arbeidsmarkedsdeltakelse, lik lønn, lik deltakelse i uformelt omsorgsarbeid mv.

Selv om regelverket for å beregne pensjon er kjønnsnøytralt, er gjennomsnittlig utbetalt pensjon fra de offentlige tjenstepensjonsordningene høyere for menn enn for kvinner. I praksis gir altså et likestilt regelverk ikke lik pensjon. Dette skyldes primært faktorer utenfor pensjonssystemet, slik som forskjeller i lønnsnivå, tjenestetid, stillingsprosent og avgangsalder mv.

Andelen kvinner blant ansatte i offentlig sektor med en særaldersgrense er høy. Når levealderen i befolkningen øker, vil den årlige pensjonen ved en gitt uttaksalder bli lavere. For personer med særaldersgrenser innebærer det i utgangspunktet et stadig lavere livsvarig pensjonsnivå med dagens regler. Særalderspåslag, kombinert med utsatt avgang i tråd med økte aldersgrenser, motvirker dette og vil bidra til å sikre gode pensjonsnivåer også for yngre årskull når levealdersjusteringen blir sterkere. Sett i sammenheng med den høyere andelen kvinner med særaldersgrenser, vil særalderspåslaget i større grad gi økt pensjon for kvinner enn for menn. Pensjonsordningen som foreslås innebærer også samlet sett en dreining fra tidligpensjonering til et livsvarig særalderspåslag. Dette er også generelt gunstigere for kvinner enn for menn, fordi kvinner lever lenger.

15 Merknader til lovforslaget

Endringene i lov om Statens pensjonskasse

Til § 11

I et nytt *tredje ledd* blir det fastslått at for pensjonsgrunnlaget ved beregningen av ny tidligpensjon etter § 26 o, § 26 p og særalderspåslag etter § 26 r, kun skal ses hen til arbeidsinntekt som danner grunnlag for pensjonsgrunnlag etter § 11 første og andre ledd fra arbeidsforhold med særaldersgrense. Begrensningen gjelder ikke arbeidsinntekt før 1. januar 2025.

Det vises til avsnitt 7.3 og 8.3.

Til § 19

I *første ledd andre punktum* blir det fastslått at ved beregningen av tidligpensjon etter § 26 o, § 26 p og § 26 r, skal det kun ses hen til tjenestetid i stilling med særaldersgrense. I et nytt *tredje punktum* blir det fastslått at begrensningen i andre punktum ikke gjelder tjenestetid før 1. januar 2025. Nåværende andre punktum blir nytt *fjerde punktum*.

Andre ledd gjelder avrundingsregler for tjenestetid som benyttes i pensjonsberegningen. Det blir fastslått i *første punktum* at tjenestetid som inngår i pensjonsberegningen for tidligpensjon for årskullene 1963 til 1969 som skal ha særskilt tidligpensjonsordning, altså personer omfattet av § 26 n, skal avrundes til hele år ved å ta inn § 26 n i opplistingen av ytelser som skal ha en slik avrundingsregel.

Tredje ledd gjelder også avrundingsregler for tjenestetid. Bestemmelsen gjelder alderspensjon etter kapittel 5 a for medlemmer født i 1963 eller senere. Opplistingen av ytelser som skal være omfattet av slike avrundingsregler, blir utvidet til å gjelde tidligpensjon og særalderspåslag etter kapittel 5 b, med unntak av tidligpensjon etter § 26 n. Det skal skje avrundning som fastsatt i ledet både ved vurdering av kvalifikasjonskravene og ved beregningen av pensjonen.

Det vises til kapittel 6, avsnitt 7.2, avsnitt 7.3, avsnitt 8.2 og avsnitt 8.3.

Til § 20 a

Dagens hjemmel for å kunne gi tidligpensjon for dem som er født i 1963 eller senere står i *andre ledd*. Regelen blir erstattet av nye regler i kapittel 5 b. Dette gjør at bestemmelsen kan oppheves.

Endringen må ses i sammenheng med endringsloven del V punkt 2, som innebærer at personer som ved ikrafttreddelsen har alderspensjon etter § 20 a andre ledd, skal anses for å ha tidligpensjon etter § 26 n.

Det vises til avsnitt 4.6.

Til § 26 b

I *andre ledd første punktum* framgår det at det gis pensjonsopptjening for tiden med midlertidig uførepensjon og uførepensjon etter kapittel 6. Endringen i § 31 innebærer at personer med særaldersgrense som er født i 1963 eller senere vil få uførepensjon fram til måneden etter fylte 67 år, og disse vil da få pensjonsopptjening til påslagspensjon på samme måte som personer uten særaldersgrense. Ved endringslovens ikrafttreddelse, som er antatt å være 1. januar 2026, vil det imidlertid kunne være personer som allerede har fått uførepensjonen omregnet til en alderspensjon. Det foreslås i *andre punktum* at disse skal få pensjonsopptjening som om de mottok midlertidig uførepensjon eller uførepensjon. Dette sørger for likebehandling av personer som når særaldersgrensen før og etter lovens ikrafttreddelse. Personer som har blitt syke før vedkommende nådde aldersgrensen, men hvor maksdato for sykepenge ble nådd etter at særaldersgrensen ble passert, slik at vedkommende fikk innvilget alderspensjon direkte, rommes av dette alternativet.

Nåværende *andre* til *fjerde punktum* blir *tredje* til nytt *femte punktum*.

Det vises til kapittel 5.

Til § 26 c

Tilføyelsen i *tredje ledd* nytt *femte punktum* slår fast at pensjonen ikke kan utbetales sammen med tidligpensjon etter kapittel 5 b eller tilsvarende tid-

ligpensjon fra annen offentlig tjenstepensjonsordning. Dette må ses i sammenheng med at det er et vilkår for å få tidligpensjon etter kapittel 5 b at medlemmet ikke har ytelser etter kapittel 5 a eller tilsvarende pensjon fra annen offentlig tjenstepensjonsordning.

Det vises til kapittel 6 og avsnitt 7.7.

Til § 26 e

I *tredje ledd første punktum* framgår at det gis pensjonsopptjening for tiden med midlertidig uførepensjon og uførepensjon etter kapittel 6. Endringen i § 31 innebærer at personer med særaldersgrense som er født i 1963 eller senere vil få uførepensjon fram til måneden etter fylte 67 år, og disse vil da få pensjonsopptjening til betinget tjenstepensjon på samme måte som personer uten særaldersgrense. Ved endringslovens ikrafttredelse, som er antatt å være 1. januar 2026, vil det imidlertid kunne være personer som allerede har fått uførepensjonen omregnet til en alderspensjon. Det foreslås i *andre punktum* at disse skal få pensjonsopptjening som om de mottok midlertidig uførepensjon eller uførepensjon. Dette sørger for likebehandling av personer som når særaldersgrensen før og etter lovens ikrafttredelse. Personer som har blitt syke før vedkommende nådde aldersgrensen, men hvor maksdato for sykepenge ble nådd etter at særaldersgrensen ble passert, slik at vedkommende fikk innvilget alderspensjon direkte, rommes av dette alternativet.

Nåværende *andre* til *fjerde punktum* blir *tredje* til nytt *femte punktum*.

Det vises til kapittel 5.

Til § 26 f

Endringen i *første ledd fjerde punktum* slår fast at betinget tjenstepensjon ikke kan utbetales samtidig med tidligpensjon etter kapittel 5 b eller tilsvarende tidligpensjon fra annen offentlig tjenstepensjonsordning. Bestemmelsen om at betinget tjenstepensjon ikke kan kombineres med tidligpensjon etter kapittel 5 b eller tilsvarende tidligpensjon fra annen offentlig tjenstepensjonsordning, må ses i sammenheng med at det er et vilkår for å få tidligpensjon etter kapittel 5 b at medlemmet ikke har ytelser etter kapittel 5 a eller tilsvarende pensjon fra annen offentlig tjenstepensjonsordning.

Det vises til kapittel 6 og avsnitt 7.7.

Til § 26 h

Det framgår av et nytt *åttende ledd* at alderspensjonen ikke kan utbetales samtidig med tidligpensjon etter kapittel 5 b eller tilsvarende tidligpensjon fra annen offentlig tjenstepensjonsordning. Dette må ses i sammenheng med at det er et vilkår for å få tidligpensjon etter kapittel 5 b at medlemmet ikke har ytelser etter kapittel 5 a eller tilsvarende pensjon fra annen offentlig tjenstepensjonsordning.

Det vises til kapittel 6 og avsnitt 7.7.

Til § 26 j

Det framgår av et nytt *femte ledd* at overgangstillegget ikke kan utbetales samtidig med tidligpensjon etter kapittel 5 b eller tilsvarende tidligpensjon fra annen offentlig tjenstepensjonsordning. Dette må ses i sammenheng med at det er et vilkår for å få tidligpensjon etter kapittel 5 b at medlemmet ikke har ytelser etter kapittel 5 a eller tilsvarende pensjon fra annen offentlig tjenstepensjonsordning.

Det vises til kapittel 6 og avsnitt 7.7.

Til overskriften i kapittel 5 b

Overskriften til nytt kapittel 5 b fastslår at det gjelder «Alderspensjon – tidligpensjon og særalderspåslag til personer med særaldersgrense». Virkeområdet ellers for kapittelet framgår av § 26 m.

Det vises til kapittel 2 og avsnitt 4.6.

Til § 26 m

§ 26 m er en ny bestemmelse som regulerer virkeområdet til kapittel 5 b. Det framgår at kapittelet gjelder alderspensjon til personer født i 1963 eller senere, og at det omfatter tidligpensjon og særalderspåslag til personer med lavere aldersgrense enn den alminnelige aldersgrensen etter lov om aldersgrenser for statsansatte m.fl. (særaldersgrense).

Det vises til kapittel 2 og avsnitt 4.6.

Til § 26 n

§ 26 n er en ny bestemmelse som gjelder særskilt tidligpensjonsordning til personer i årskullene 1963 til 1969. Personer som omfattes av bestemmelsen skal få videreført gjeldende tidligpensjonsordning. Nærmere bestemt omfatter den personer som er født i 1963 eller 1964 som har sær-

dersgrense to år før alderen for ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden, personer født i perioden 1963 til 1966 som har særaldersgrense fire år før alderen for ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden, og personer som er født i perioden 1963 til 1969 som har særaldersgrense syv år før alderen for ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden.

Det slås i *første ledd* fast at personer som er født i 1963 eller 1964, som har særaldersgrense to år før alderen for ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden, har rett til tidligpensjon når de fratrer stillingen ved eller etter fylte 65 år, eventuelt inntil tre år før 65 år, dersom vilkårene i *fjerde ledd* er oppfylt. Bestemmelsen innebærer at personene kan gå av med tidligpensjon ved gjeldende særaldersgrense (eventuelt inntil tre år før), uavhengig av eventuelle økninger i særaldersgrensen i tråd med økninger av alderen for ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden. Det framgår videre av *første ledd* at personer som er født 1963 og 1964, og som har særaldersgrense to år før alderen for ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden, også har rett til tidligpensjon dersom de i løpet av de siste 10 årene har gått over fra en stilling med lavere aldersgrense til en stilling med høyere aldersgrense. Betingelsene for dette er at vedkommende har hatt lavere aldersgrense i minst 15 år, den lavere aldersgrensen er begrunnet i forhold som er omhandlet i lov 21. desember 1956 nr. 1 om aldersgrenser for statsansatte m.fl. § 2 første ledd andre punktum bokstav a, og vedkommende ville hatt rett til alderspensjon i den tidligere stillingen. Dette er en videreføring av § 21 A, for personer med særaldersgrense som er født i 1963 eller 1964.

Det slås i *andre ledd* fast at personer som er født i perioden 1963 til 1966, som har særaldersgrense fire år før alderen for ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden, har rett til tidligpensjon når de fratrer stillingen ved eller etter fylte 63 år, eventuelt inntil tre år før 63 år, dersom vilkårene i *fjerde ledd* er oppfylt. Bestemmelsen innebærer at personene kan gå av med tidligpensjon ved gjeldende særaldersgrense (eventuelt inntil tre år før), uavhengig av eventuelle økninger i særaldersgrensen i tråd med økninger av alderen for ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden.

Det slås i *tredje ledd* fast at personer som er født i perioden 1963 til 1969, som har særaldersgrense syv år før alderen for ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden, har rett til tidligpensjon når de fratrer stillingen ved eller etter fylte 60 år, eventuelt inntil tre år før 60 år, dersom vilkårene i *fjerde*

ledd er oppfylt. Bestemmelsen innebærer at personene kan gå av med tidligpensjon ved gjeldende særaldersgrense (eventuelt inntil tre år før), uavhengig av eventuelle økninger i særaldersgrensen i tråd med økninger av alderen for ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden.

Fjerde ledd slår fast at dersom et medlem fratrer tre år eller kortere tid før alderen nevnt i første til tredje ledd, har vedkommende rett til tidligpensjon dersom summen av tjenestetid og alder er minst 85 år. Dette er en videreføring av § 21 andre ledd, for personer med særaldersgrense som er født i 1963 og senere.

Det framgår av *femte ledd* at det er et vilkår for rett til tidligpensjon etter denne paragrafen at medlemmet ikke mottar eller har mottatt særalderspåslag og ikke mottar avtalefestet pensjon, pensjon etter kapittel 5 a eller tilsvarende pensjon fra en annen offentlig tjenestepensjonsordning.

I *sjette ledd* slås det fast at tidligpensjonen løper fra den første dagen i måneden etter at medlemmet ikke mottar lønn, og at bestemmelsene om utbetaling i § 26 første ledd andre og tredje punktum og § 26 andre ledd, for øvrig gjelder. Dette innebærer at følgende del av § 26 første ledd første setning ikke er gitt anvendelse: «[...] og etter § 23 første ledd fra den første dag i måneden etter fylte 67 år hvor det blir utbetalt alderspensjon fra folketrygden eller fra den første dag i måneden etter at medlemmet når aldersgrensen, dog tidligst fra den første dag i måneden etter fylte 65 år». Dette har sammenheng med at det etter gjeldende rett ikke er en adgang til å få alderspensjon ved særaldersgrensen som følge av en oppsatt rett. Stillingen må fratres ved eller etter særaldersgrensen (eventuelt inntil tre år før), jf. § 20 a andre ledd, slik den lød før lovendringen.

Syvende ledd slår fast at tidligpensjonen gis fram til medlemmet når alderen for ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden. Dette er en videreføring av gjeldende rett etter § 20 a andre ledd, som oppheves. Det framgår her at alderspensjonen ytes fram til og med måneden medlemmet fyller 67 år. Ved økning av alderen for ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden, vil sjette ledd innebære at det gis tidligpensjon lenger enn i dag. Syvende ledd må ses i sammenheng med § 26 u.

Attende ledd slår fast at tidligpensjonen beregnes etter bestemmelsene i § 22 første, andre, fjerde og femte ledd, § 25 og § 26 tredje ledd tredje og fjerde punktum, fjerde og femte ledd. Dette innebærer at gjeldende bestemmelser om beregning videreføres.

Det vises til kapittel 6.

Til § 26 o

§ 26 o gjelder ny tidligpensjon til personer som har særaldersgrense fire år lavere enn alderen for ubetinget rett til uttak av alderspensjon fra folketrygden. Det framgår av *første ledd første punktum* at medlemmer født i 1967 eller senere som helt eller delvis har fratrudd en medlemspliktig stilling der særaldersgrensen er fire år lavere enn alderen for ubetinget rett til uttak av alderspensjon fra folketrygden, har rett til tidligpensjon. Vedkommende må i løpet av de siste 15 årene før særaldersgrensen, eventuelt før fratreden med rett til uttak av tidligpensjon, ha hatt medlemspliktig stilling med særaldersgrense i minst 10 år, jf. *andre punktum*. Dette innebærer at medlemmet kan ha fratrudd stillingen med særaldersgrense på et tidligere tidspunkt enn uttaket av tidligpensjon, og likevel oppfylle vilkårene. Dette innebærer også at den som ikke har 10 av de 15 siste årene i stilling med særaldersgrense ved særaldersgrensen, kan oppfylle kravet ved å fortsette å jobbe i stillingen etter særaldersgrensen.

Det presiseres i *tredje punktum* at tid med midlertidig uførepensjon eller uførepensjon ikke regnes som tid i en medlemspliktig stilling. Ut over dette vil forhold som regnes som tjenestetid etter § 20, i stilling med særaldersgrense, være likestilt med å ha medlemspliktig stilling.

I *fjerde punktum* slås det fast at dersom vilkåret har vært oppfylt ved ett uttak, skal det anses som oppfylt også ved senere uttak. Dette kan være praktisk ved deluttak, dersom reststillingen er i en stilling uten særaldersgrense. Det ligger også administrative hensyn bak en slik regel, i form av at pensjonsleverandørene ikke trenger å kontrollere flere ganger om kravet om 10 av de 15 siste årene i stilling med særaldersgrense er oppfylt.

I *andre ledd* slås det fast at det er et vilkår for rett til tidligpensjon etter denne paragrafen at medlemmet ikke mottar eller har mottatt særalderspåslag og ikke mottar avtalefestet pensjon, pensjon etter kapittel 5 a eller tilsvarende pensjon fra en annen offentlig tjenstepensjonsordning. Dette må ses i sammenheng med endringene i § 26 c, § 26 f, § 26 h og § 26 j.

Tredje ledd innebærer en gradvis avvikling av 85-årsregelen. Det slås fast at personer i årskullene 1967 til 1969 har rett til tidligpensjon før særaldersgrensen dersom summen av tjenestetid og alder er minst 85 år. Personer født i januar i 1967 har rett til tidligpensjonen inntil tre år før særaldersgrensen. For hver måned medlemmets fødselsmåned er senere enn januar 1967, er første

mulige uttakstidspunkt for tidligpensjon én måned senere enn første mulig uttakstidspunkt for de som er født i januar i 1967. Personer født i 1970 eller senere har rett til tidligpensjonen tidligst fra særaldersgrensen. For øvrig må bestemmelsen ses i sammenheng med § 26 u.

I *fjerde ledd* heter det at full tidligpensjon utgjør 66 prosent av pensjonsgrunnlaget. Hva som utgjør pensjonsgrunnlaget, framgår av kapittel 3 i loven. Full tidligpensjon krever at medlemmet har minst 30 års samlet tjenestetid. Er tjenestetiden kortere enn 30 år, skal pensjonen avkortes forholdsmessig. Hva som er tjenestetid, framgår av kapittel 4 i loven. Det understrekes at tid som ufør fra stilling i særaldersgrense i denne sammenheng vil regnes som tjenestetid, i motsetning til ved vurderingen av kvalifikasjonsvilkåret.

Det framgår av *femte ledd* at dersom medlemmet har en medlemspliktig stilling etter uttak av tidligpensjon, skal uttaksgraden maksimalt settes til 100 prosent med fratrukk for stillingsandelen i den medlemspliktige stillingen. Det er tilstrekkelig at stillingen er medlemspliktig. Det er ikke et krav om at stillingen har en særaldersgrense. Dersom medlemmet mottar midlertidig uførepensjon, uførepensjon eller uføretrygd etter uttak av tidligpensjon, skal uttaksgraden maksimalt være 100 prosent med fratrukk for uføregraden. Den faste graden er avgjørende, ikke utbetalingsgraden. Dersom medlemmet både har en medlemspliktig stilling og mottar midlertidig uførepensjon, uførepensjon eller uføretrygd etter uttak av tidligpensjon, skal uttaksgraden maksimalt settes til 100 prosent med fratrukk for stillingsandelen i den medlemspliktige stillingen og uføregraden. Dersom uføregraden for den midlertidige uførepensjonen, uførepensjonen og uføretrygden er forskjellig, skal den høyeste uføregraden legges til grunn.

Sjette ledd slår fast at ved endringer i forhold som nevnt i *femte ledd*, skal det fastsettes en ny uttaksgrad. Dersom uttaksgraden økes, skal det beregnes et nytt deluttak for økningen.

Det vises til kapittel 7.

Til § 26 p

§ 26 p gjelder ny tidligpensjon til personer som har særaldersgrense syv år lavere enn alderen for ubetinget rett til uttak av alderspensjon fra folketrygden. Det framgår av *første ledd* at medlemmer som er født i 1970 eller senere som helt eller delvis har fratrudd en medlemspliktig stilling der særaldersgrensen er syv år lavere enn alderen for ubetinget rett til uttak av alderspensjon fra folke-

trygden, har rett til tidligpensjon. Vedkommende må i løpet av de siste 15 årene før særaldersgrensen, eventuelt før fratreden med rett til uttak av tidligpensjon, ha hatt medlemspliktig stilling med særaldersgrense i minst 10 år. Dette innebærer at medlemmet kan ha fratrudd stillingen med særaldersgrense på et tidligere tidspunkt enn uttaket av tidligpensjon, og likevel oppfylle vilkårene. Dette innebærer også at den som ikke har 10 av de 15 siste årene i stilling med særaldersgrense ved særaldersgrensen, kan oppfylle kravet ved å fortsette å jobbe i stillingen etter særaldersgrensen.

Det presiseres i *tredje punktum* at tid med midlertidig uførepensjon eller uførepensjon ikke regnes som tid i medlemspliktig stilling. Ut over dette vil forhold som regnes som tjenestetid etter § 20 i stilling med særaldersgrense, være likestilt med å ha medlemspliktig stilling.

I *fjerde punktum* slås det fast at dersom vilkåret har vært oppfylt ved ett uttak, skal det anses som oppfylt også ved senere uttak. Dette kan være praktisk ved deluttak, dersom reststillingen er i en stilling uten særaldersgrense. Det ligger også administrative hensyn bak en slik regel, i form av at pensjonsleverandørene ikke trenger å kontrollere flere ganger om kravet om 10 av de 15 siste årene i stilling med særaldersgrense er oppfylt.

I *andre ledd* slås det fast at det er et vilkår for uttak av tidligpensjon etter denne paragrafen at medlemmet ikke mottar eller har mottatt særalderspåslag og ikke mottar avtalefestet pensjon, pensjon etter kapittel 5 a eller tilsvarende pensjon fra en annen offentlig tjenstepensjonsordning. Dette må ses i sammenheng med endringene i § 26 c, § 26 f, § 26 h og § 26 j.

Tredje ledd innebærer en gradvis avvikling av 85-årsregelen. Det slås fast at personer i årskullene 1970 til 1972 har rett til tidligpensjon før særaldersgrensen dersom summen av tjenestetid og alder er minst 85 år. Personer født i januar i 1970 har rett til tidligpensjonen inntil tre år før særaldersgrensen. For hver måned medlemmets fødselsmåned er senere enn januar 1970, er første mulige uttakstidspunkt for tidligpensjon én måned senere enn tidspunktet for de som er født i januar i 1970. Personer født i 1973 eller senere har rett til tidligpensjonen tidligst fra særaldersgrensen. For øvrig må bestemmelsen ses i sammenheng med § 26 u.

I *fjerde ledd* heter det at full tidligpensjon utgjør 66 prosent av pensjonsgrunnlaget. Hva som utgjør pensjonsgrunnlaget, framgår av kapittel 3 i loven. Full tidligpensjon krever at medlemmet har minst 30 års samlet tjenestetid. Er tjenestetiden

kortere enn 30 år, skal pensjonen avkortet forholdsmessig. Hva som er tjenestetid, framgår av kapittel 4 i loven. Det understrekes at tid som ufør fra stilling i særaldersgrense i denne sammenheng vil regnes som tjenestetid, i motsetning til ved vurderingen av kvalifikasjonsvilkåret.

Det framgår av *femte ledd* at dersom medlemmet har en medlemspliktig stilling etter uttak av tidligpensjon, skal uttaksgraden maksimalt settes til 100 prosent med fratrukk for stillingsandelen i den medlemspliktige stillingen. Det er tilstrekkelig at stillingen er medlemspliktig. Det er ikke et krav om at stillingen har en særaldersgrense. Dersom medlemmet mottar midlertidig uførepensjon, uførepensjon eller uføretrygd etter uttak av tidligpensjon, skal uttaksgraden maksimalt være 100 prosent med fratrukk for uføregraden. Den faste graden er avgjørende, ikke utbetalingsgraden. Dersom medlemmet både har en medlemspliktig stilling og mottar midlertidig uførepensjon, uførepensjon eller uføretrygd etter uttak av tidligpensjon, skal uttaksgraden maksimalt settes til 100 prosent med fratrukk for stillingsandelen i den medlemspliktige stillingen og uføregraden. Dersom uføregraden for den midlertidige uførepensjonen, uførepensjonen og uføretrygden er forskjellig, skal den høyeste uføregraden legges til grunn.

Sjette ledd slår fast at ved endringer i forhold som nevnt i *femte ledd*, skal det fastsettes en ny uttaksgrad. Dersom uttaksgraden økes, skal det beregnes et nytt deluttak for økningen.

Det vises til kapittel 7.

Til § 26 q

§ 26 q gjelder reduksjon av tidligpensjon mot pensjonsgivende inntekt. Bestemmelsen gjelder ny tidligpensjon, altså tidligpensjon etter § 26 o og § 26 p, jf. *første ledd første punktum*. Reduksjonsreglene som framgår av denne bestemmelsen, har ikke anvendelse for de eldste årskullene. For denne gruppen gjelder egne regler, se § 26 n.

Det framgår også av *første punktum* at når uttaksgraden fastsettes, så skal det fastsettes en inntektsgrense. Inntektsgrensen per kalenderår er pensjonsgrunnlaget i medlemspliktig stilling etter uttak, tillagt 2,7 ganger folketrygdens grunnbeløp, jf. *andre punktum*. Det er ikke et krav om at stillingen har en særaldersgrense. Det er tilstrekkelig at stillingen er medlemspliktig. Dersom medlemmet er ufør, vil dette ikke påvirke inntektsgrensen, selv om det i medhold av § 26 o femte ledd og § 26 p femte ledd påvirker utbetalingsgraden.

Det framgår av *tredje punktum* at inntektsgrensen skal fastsettes på nytt ved endring i pensjonsgrunnlaget i medlemspliktig stilling etter uttak. I *fjerde punktum* heter det at inntektsgrensen skal periodiseres i uttaksåret og opphørsåret, avhengig av hvor mange måneder av året det utbetales tidligpensjon. *Femte punktum* slår fast at ved endringer av inntektsgrensen underveis i et kalenderår, skal det tas hensyn til antallet måneder med hver inntektsgrense. Reglene innebærer at ved endringer i pensjonsgrunnlaget i medlemspliktig stilling underveis i et kalenderår, for eksempel som følge av at stillingsandelen etter uttak endres, skal det tas stilling til hva som er inntektsgrensen for hver del av året. I denne sammenhengen skal det skje en periodisering av inntektsgrensen. Reglene illustreres i det følgende med et eksempel, som forutsetter at pensjonsgrunnlaget i full stilling er det samme hele året, men hvor medlemmet endrer stillingsandel og dermed også uttaksgrad underveis i et år. Et medlem som tar ut tidligpensjon med en grad på 100 prosent, og som mottar tidligpensjon fra og med 1. mars til og med 31. desember, vil dette året ha en inntektsgrense på 10/12 av 2,7 ganger grunnbeløpet, forutsatt at uttaksgraden i hele perioden fra 1. mars til 31. desember er 100 prosent. Årsaken til dette er at vedkommende kun mottar tidligpensjon i ti av årets tolv måneder. Dersom dette medlemmet skulle ha økt sin medlemspliktige stilling, med den konsekvensen at tidligpensjonsgraden fra og med 1. oktober er 40 prosent, vil nedgangen fra 100 prosent til 40 prosent regnes som opphør av tidligpensjon på 60 prosent. Derfor er periodisering aktuelt også her. Inntektsgrensen i perioden 1. oktober til 31. desember er i utgangspunktet pensjonsgrunnlaget i medlemspliktig stilling tillagt 2,7 ganger grunnbeløpet. Periodiseringen innebærer imidlertid at inntektsgrensen settes til 3/12 av dette beløpet, i perioden hvor uttaksgraden er 40 prosent. Deretter skal det fastsettes en inntektsgrense for hele kalenderåret, og det skal her tas hensyn til antall måneder med hver inntektsgrense. Personen har mottatt tidligpensjon med en uttaksgrad på 100 prosent i syv av årets tolv måneder, og med en uttaksgrad på 40 prosent i tre av årets tolv måneder. Inntektsgrensen for det aktuelle året blir 7/12 av inntektsgrensen i perioden uttaksgraden er 100 prosent, pluss 3/12 av inntektsgrensen i perioden uttaksgraden er 40 prosent.

Det framgår av *andre ledd* at dersom medlemmets inntekt overstiger inntektsgrensen etter første ledd, skal pensjonen reduseres tilsvarende den delen av inntekten som overstiger inntekts-

grensen multiplisert med 66 prosent, justert med tjenestetidsbrøken for tidligpensjonen. Ved flere deluttak skal den laveste tjenestetidsbrøken legges til grunn for reduksjonen. Som inntekt regnes pensjongivende inntekt etter folketrygdloven § 3-15 og inntekt av samme art fra utlandet. Det skal gjøres unntak for inntekt fra en avsluttet aktivitet. Dersom tidligpensjonen er gradert på grunn av mottak av midlertidig uførepensjon eller uførepensjon, skal arbeidsavklaringspenger etter folketrygdloven kapittel 11 ikke medføre reduksjon av tidligpensjonen.

Tredje ledd slår fast at medlemmet skal opplyse Statens pensjonskasse om forventet inntekt og om endringer i inntekten. Denne informasjonen vil danne grunnlag til utbetalingen fra pensjonsleverandøren. Har medlemmet fått utbetalt for lite eller for mye pensjon, skal det foretas et etteroppgjør. Er det utbetalt for lite pensjon, skal differansen etterbetales som et engangsbeløp. For mye utbetalt pensjon kan inndrives uten hensyn til skyld og kan avregnes ved å trekke i framtidige utbetalinger av uførepensjon og alderspensjon fra Pensjonskassen. Krav om tilbakekreving av for mye utbetalt pensjon er tvangsgrunnlag for utlegg.

Fjerde ledd inneholder en forskriftshjemmel. Departementet kan gi forskrift om reduksjon av tidligpensjon, periodisering og etteroppgjør.

Det vises til avsnitt 7.6.

Til § 26 r

§ 26 r gjelder særalderspåslag. *Første ledd første punktum* slår fast at medlemmer født i 1963 eller senere som har fratrudd medlemspliktig stilling med minst 10 prosent målt i forhold til full stilling, har rett til særalderspåslag. Bestemmelsen gjelder for personer i alle årskull fra og med 1963, og alle særaldersgrenser. Etter *andre punktum* er det et vilkår at vedkommende i løpet av de siste 15 årene før særaldersgrensen, eller før fratreden med rett til uttak av særalderspåslag, har hatt en medlemspliktig stilling med særaldersgrense i minst 10 år. Dette innebærer at medlemmet kan ha fratrudd stillingen med særaldersgrense på et tidligere tidspunkt enn særaldersgrensen, og likevel oppfylle vilkårene. Dette innebærer også at den som ikke har 10 av de 15 siste årene i stilling med særaldersgrense ved særaldersgrensen, kan oppfylle kravet ved å fortsette å jobbe i stillingen etter særaldersgrensen.

Det presiseres i *tredje punktum* at tid med midlertidig uførepensjon eller uførepensjon ikke regnes som tid i medlemspliktig stilling. Ut over dette

vil forhold som regnes som tjenestetid etter § 20, i stilling med særaldersgrense, være likestilt som å ha medlemspliktig stilling.

I *fjerde punktum* slås det fast at dersom vilkåret har vært oppfylt ved ett uttak, skal det anses som oppfylt også ved senere uttak. Dette kan være praktisk ved deluttak, dersom reststillingen er i en stilling uten særaldersgrense. Det ligger også administrative hensyn bak en slik regel, i form av at pensjonsleverandørene ikke trenger å kontrollere flere ganger om kravet om 10 av de 15 siste årene i stilling med særaldersgrense er oppfylt.

I *femte punktum* er det bestemt at vilkåret ikke gjelder for personer som har mottatt tidligpensjon etter dette kapitlet eller tilsvarende pensjon fra en annen offentlig tjenstepensjonsordning. Dette omfatter altså tidligpensjon etter § 26 n, § 26 o og § 26 p, i tillegg til tidligpensjon fra andre offentlige tjenstepensjonsordninger. Sett i sammenheng med overgangsreglene innebærer dette at også personer som ved lovens ikrafttredelse mottok pensjon etter § 20 a andre ledd, anses å oppfylle inngangsvilkåret for særalderspåslag.

Andre ledd fastslår at det er et vilkår for rett til særalderspåslag etter paragrafen at medlemmet ikke mottar tidligpensjon etter dette kapitlet, tilsvarende pensjon fra en annen offentlig tjenstepensjonsordning eller avtalefestet pensjon som en tidligpensjonsordning.

Det følger av *tredje ledd* at særalderspåslaget skal beregnes som en prosentandel av pensjonsgrunnlaget. Hva som er pensjonsgrunnlaget, framgår av kapittel 3 i loven. Fullt særalderspåslag skal være 7,7 prosent for stillinger med særaldersgrense syv år lavere enn alderen for ubetinget rett til uttak av alderspensjon fra folketrygden, 6,5 prosent for stillinger med særaldersgrense fire år lavere enn alderen for ubetinget rett til uttak av alderspensjon fra folketrygden, og 5,8 prosent for stillinger med særaldersgrense to år lavere enn alderen for ubetinget rett til uttak av alderspensjon fra folketrygden. Det vises til § 26 t når det gjelder situasjoner med flere stillinger med ulik særaldersgrense. Fullt særalderspåslag krever at medlemmet har minst 30 års tjenestetid. Er tjenestetiden kortere enn 30 år, avkortes særalderspåslaget forholdsmessig. Hva som er tjenestetid, framgår av kapittel 4 i loven. Det understrekes at tid som ufør fra stilling i særaldersgrense i denne sammenheng vil regnes som tjenestetid, i motsetning til ved vurderingen av kvalifikasjonskravet.

Det framgår av *fjerde ledd* at dersom medlemmet har en medlemspliktig stilling etter

uttak av særalderspåslag, skal uttaksgraden maksimalt settes til 100 prosent med fratrekk for stillingsandelen i den medlemspliktige stillingen. Det er tilstrekkelig at stillingen er medlemspliktig. Det er ikke et krav om at stillingen har en særaldersgrense. Dersom medlemmet mottar midlertidig uførepensjon, uførepensjon eller uføretrygd etter uttak av særalderspåslag, skal uttaksgraden maksimalt være 100 prosent med fratrekk for høyeste uføregrad etter uttaket. Den faste graden er avgjørende, ikke utbetalingsgraden. Dersom medlemmet både har en medlemspliktig stilling og mottar midlertidig uførepensjon, uførepensjon eller uføretrygd etter uttak av særalderspåslag, skal uttaksgraden maksimalt settes til 100 prosent med fratrekk for stillingsandelen i den medlemspliktige stillingen og høyeste uføregrad etter uttaket. Dersom medlemmet mottar særalderspåslag etter mottak av tidligpensjon, skal uttaksgraden maksimalt være 100 prosent fratrukket stillingsandelen i den medlemspliktige stillingen og høyeste uføregrad etter særaldersgrensen. Dersom uføregraden for midlertidig uførepensjon, uførepensjon og uføretrygd er forskjellig, skal den høyeste uføregraden legges til grunn.

Ved endringer i forhold som nevnt i *fjerde ledd*, skal det ifølge *femte ledd første punktum*. Uttaksgraden skal likevel ikke endres ved økt stillingsandel i den medlemspliktige stillingen etter uttak, jf. *andre punktum*. Bortfall av uføreytelse, for eksempel som følge av at personen når øvre alder for ytelsen, vil heller ikke innebære at det skal settes en ny uttaksgrad av særalderspåslaget. Grunnen til dette er at høyeste uføregrad etter uttaket/etter særaldersgrensen ikke endres, selv om uføregraden senere reduseres til null. Dersom uttaksgraden økes, skal det beregnes et nytt deluttak for økningen, jf. *tredje punktum*.

Særalderspåslaget utbetales tidligst fra tidspunktet medlemmet når laveste uttaksalder for alderspensjon fra folketrygden, jf. *sjette ledd*. For øvrig må bestemmelsen ses i sammenheng med § 26 u.

Det vises til kapittel 8.

Til § 26 s

§ 26 s gjelder livsvarig reduksjon av særalderspåslaget. Det framgår av *første ledd første punktum* at når uttaksgraden av særalderspåslaget fastsettes, så skal det fastsettes en inntektsgrense. Inntektsgrensen per kalenderår er pensjonsgrunnlaget i en medlemspliktig stilling etter uttak, tillagt folketrygdens grunnbeløp, jf. *andre punktum*. Det er

ikke et krav om at stillingen har en særaldersgrense. Det er tilstrekkelig at stillingen er medlemspliktig. Dersom medlemmet er ufør, vil dette ikke påvirke inntektsgrensen, selv om det i medhold av § 26 r fjerde ledd påvirker uttaksgraden.

Det framgår av *tredje punktum* at inntektsgrensen skal fastsettes på nytt ved endring i pensjonsgrunnlaget i en medlemspliktig stilling etter uttak. I *fjerde punktum* slås det fast at inntektsgrensen likevel ikke skal fastsettes på nytt ved økt pensjonsgrunnlag som følge av økt stillingsandel i den medlemspliktige stillingen etter uttaket. Det innebærer at ved en økning i pensjonsgrunnlaget etter uttak, skal dette føre til økt inntektsgrense kun dersom økningen i pensjonsgrunnlaget skyldes oppgang i lønn som ikke har sammenheng med økt stillingsandel. Dette må ses i sammenheng med § 26 r femte ledd andre punktum hvor det framgår at det ikke skal fastsettes en ny uttaksgrad ved økning i stillingsandelen i den medlemspliktige stillingen etter uttak, og i disse tilfellene vil det heller ikke bli fastsatt en ny inntektsgrense. I *femte punktum* heter det at inntektsgrensen skal periodiseres i uttaksåret avhengig av hvor mange måneder i året det utbetales særalderspåslag. *Sjette punktum* slår fast at ved endringer av inntektsgrensen underveis i et kalenderår, skal det tas hensyn til antallet måneder med hver inntektsgrense. Reglene innebærer at ved endringer i pensjonsgrunnlaget underveis i et kalenderår, skal det tas stilling til hva som er inntektsgrensen for hver del av året. I denne sammenhengen skal det skje en periodisering av inntektsgrensen. Reglene illustreres i det følgende med et eksempel, som forutsetter at pensjonsgrunnlaget i full stilling er det samme hele året, men hvor medlemmet endrer stillingsandel og dermed også uttaksgrad underveis i et år. Et medlem som tar ut særalderspåslag ut fra en grad på 100 prosent, men som mottar særalderspåslag fra og med 1. mars til og med 31. desember, vil ha en inntektsgrense på 10/12 av folketrygdens grunnbeløp, forutsatt at uttaksgraden i hele perioden fra 1. mars til 31. desember er 100 prosent. Årsaken til dette er at vedkommende kun mottar tidligpensjon ti av årets tolv måneder. Dersom dette medlemmet igjen begynner i medlemspliktig stilling, vil ikke dette påvirke uttaksgraden og derfor heller ikke inntektsgrensen.

Dersom man snur på eksempelet, og forutsetter at medlemmet tar ut særalderspåslag med en uttaksgrad på 40 prosent, og mottar dette fra og med 1. mars til og med 31. desember, vil inntektsgrensen være 10/12 av pensjonsgrunnlaget, pluss folketrygdens grunnbeløp. Dersom medlemmet

skulle ha redusert sin medlemspliktige stilling, og dermed økt uttaksgraden av særalderspåslaget til 100 prosent fra 1. oktober, skal det etter § 26 r femte ledd beregnes et nytt deluttak for økningen på 60 prosent. Inntektsgrensen i perioden 1. oktober til 31. desember er i utgangspunktet folketrygdens grunnbeløp. Periodiseringen innebærer imidlertid at inntektsgrensen settes til 3/12 av dette beløpet, i perioden hvor uttaksgraden er 100 prosent. Deretter skal det fastsettes en inntektsgrense for hele kalenderåret, og det skal her tas hensyn til antall måneder med hver inntektsgrense. Personen har mottatt særalderspåslag med en uttaksgrad på 40 prosent i syv av årets tolv måneder, og med en uttaksgrad på 100 prosent i tre av årets tolv måneder. Inntektsgrensen for det aktuelle året blir 7/12 av inntektsgrensen i perioden uttaksgraden er 40 prosent, pluss 3/12 av inntektsgrensen i perioden uttaksgraden er 100 prosent.

Det framgår av *andre ledd første punktum* at det livsvarige nivået på særalderspåslaget reduseres for hvert år medlemmet har inntekt over inntektsgrensen samtidig med mottak av særalderspåslaget. Det framgår av *andre punktum* at særalderspåslaget skal reduseres med en brøk hvor inntekten over inntektsgrensen er telleren og tre ganger pensjonsgrunnlaget for særalderspåslaget er nevneren.

Inntekt over inntektsgrensen i et kalenderår, vil føre til at særalderspåslaget i påfølgende år og alle årene etter det, blir redusert. Reduksjonen får imidlertid ikke virkning i det året inntekten blir opptjent, men først fra året etter, jf. *tredje punktum*. Det skal dermed ikke skje noe etteroppgjør. Dersom en person har inntekt over inntektsgrensen flere år på rad, er det det reduserte nivået på særalderspåslaget som skal reduseres.

Som inntekt regnes ifølge *fjerde punktum* pensjonsgivende inntekt etter folketrygdloven § 3-15 og inntekt av samme art fra utlandet. Det framgår av folketrygdloven § 3-15 tredje ledd at pensjonsgivende inntekt fastsettes til og med det året et medlem av folketrygden fyller 75 år. Dette innebærer at særalderspåslag ikke skal reduseres ved inntekt over inntektsgrensen etter det året medlemmet fyller 75 år. Det skal gjøres unntak for inntekt fra en avsluttet aktivitet, jf. *femte punktum*. Dersom særalderspåslaget er gradert på grunn av mottak av midlertidig uførepensjon eller uførepensjon, skal arbeidsavklaringspenger etter folketrygdloven kapittel 11 ikke medføre reduksjon av særalderspåslaget, jf. *sjette punktum*.

Det er i *tredje ledd* bestemt at ved uttak av særalderspåslag senere enn to år før medlemmet når

alderen for ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden, uten at det tidligere er mottatt tidligpensjon etter dette kapitlet, alderspensjon etter § 20 a slik den lød før 1. januar 2026 (som er antatt ikrafttredelsestidspunkt), eller tilsvarende pensjon fra en annen offentlig tjenstepensjonsordning, reduseres også det livsvarige nivået på særalderspåslaget med 1/36 av ytelsen for hver måned det senere uttaket skjer. Denne regelen gjelder altså ikke de som har mottatt tidligpensjon. Det er det enkelte deluttaket som skal reduseres etter denne regelen. Dersom medlemmet tar ut gradert særalderspåslag tidligere enn to år før alderen for ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden, vil dette deluttaket ikke bli redusert etter regelen i tredje ledd. Dersom medlemmet øker uttaksgraden til 100 prosent for eksempel ett år før alderen for ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden, uten at det tidligere er mottatt tidligpensjon, vil det siste deluttaket/økningen bli redusert slik dette leddet gir en anvisning på.

Fjerde ledd inneholder en forskriftshjemmel. Departementet kan gi forskrift om reduksjon av særalderspåslag og periodisering.

Det vises til avsnitt 8.6.

Til § 26 t

§ 26 t er en bestemmelse som gjelder situasjonen med flere stillinger, enten etterfølgende eller samtidige, med ulike særaldersgrenser. Den gjelder både tidligpensjon og særalderspåslag, med unntak av tidligpensjon etter § 26 n, jf. *tredje ledd*.

Første ledd fastslår at for medlemmer som har hatt flere etterfølgende stillinger med ulike særaldersgrenser, skal den siste særaldersgrensen legges til grunn. Ved overgang til stilling med en lavere aldersgrense, legges imidlertid den nye aldersgrensen til grunn for pensjonsberegningen etter loven her først etter tre års tjeneste i den nye stillingen, jf. henvisningen til § 44 ellefte ledd.

I *andre ledd* heter det at for medlemmer som har samtidige stillinger med ulike særaldersgrenser, gis tidligpensjon og særalderspåslag med utgangspunkt i den laveste aldersgrensen, forutsatt at medlemmet har hatt en stilling med den særaldersgrensen som utløser retten til ytelsen i minst tre år før vedkommende når særaldersgrensen eller før fratreden med rett til uttak av ytelsen.

Det vises til avsnitt 7.4 og 8.4.

Til § 26 u

§ 26 u er en bestemmelse om uttak av tidligpensjon og særalderspåslag, og om opphør og

endringer. Bestemmelsen gjelder tidligpensjon etter § 26 o og § 26 p. For tidligpensjon etter § 26 n gjelder egne regler, som framgår av den paragrafen.

§ 26 u må ses i sammenheng med § 26 o tredje ledd, § 26 p tredje ledd og § 26 r sjette ledd.

Det framgår av *første ledd* at tidligpensjon etter § 26 o og tidligpensjon etter § 26 p utbetales tidligst fra og med måneden etter at meldingen om uttak blir gitt, men likevel tidligst fra måneden etter at retten til tidligpensjon inntreffer. På dette punkt må bestemmelsen leses i sammenheng med § 26 o tredje ledd, § 26 p tredje ledd. Tidligpensjonen skal utbetales til og med måneden medlemmet når alderen som gir ubetinget rett til uttak av alderspensjon fra folketrygden. Dersom et medlem som mottar tidligpensjon dør før vedkommende når alderen for ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden, opphører tidligpensjonen ved utgangen av måneden etter måneden medlemmet døde.

For medlemmer som mottar tidligpensjon etter dette kapitlet, eller tilsvarende tidligpensjon fra annen en offentlig tjenstepensjonsordning, utbetales særalderspåslaget fra måneden etter siste utbetaling av tidligpensjon, jf. *andre ledd*. Særalderspåslaget utbetales ellers tidligst fra og med måneden etter at meldingen om uttak blir gitt, men likevel tidligst fra måneden etter at retten til særalderspåslag inntreffer. På dette punktet må bestemmelsen leses i sammenheng med § 26 r sjette ledd. Særalderspåslaget opphører ved utgangen av måneden etter måneden medlemmet døde.

Endringer i tidligpensjon og særalderspåslag får virkning fra måneden etter at forholdet som førte til endringen inntraff, jf. *tredje ledd*. Dette kan være aktuelt ved endringer i uttaksgrad og inntektsgrense. Reduksjon av særalderspåslaget som følge av at inntektsgrensen er overskredet, får likevel virkning først fra året etter det året inntekten er opptjent, jf. § 26 s andre ledd tredje punktum.

Det vises til avsnitt 7.5 og 8.5.

Til § 31

Andre ledd første punktum slår i dag fast at retten til midlertidig uførepensjon og uførepensjon faller bort fra og med måneden etter at medlemmet når aldersgrensen for stillingen, men senest fra måneden etter fylte 67 år. Det gjøres en tilføyelse i setningen, som innebærer at dette gjelder personer født til og med 1962. *Andre ledd tredje punktum* slår fast at retten til midlertidig uførepensjon og uførepensjon for personer født fra og med 1963

faller bort fra måneden etter at medlemmer fyller 67 år.

Nåværende *andre ledd andre og tredje punktum* blir *tredje* og nytt *fjerde punktum*.

Det vises til kapittel 5.

Til § 35

Første ledd slår i dag fast at dersom den gjenværende ektefellen samtidig har alderspensjon etter kapittel 5, midlertidig uførepensjon eller uførepensjon fra Pensjonskassen eller fra en annen tjenestepensjonsordning, skal enke- eller enkemannspensjonen reduseres etter bestemmelsene i paragrafen. Endringene i *første ledd* innebærer at også tidligpensjon etter kapittel 5 b skal føre til en reduksjon av enke- eller enkemannspensjonen. For øvrig gjøres det enkelte språklige endringer av presisjonshensyn, blant annet for å tydeliggjøre at pensjoner fra andre tjenestepensjonsordninger enn Statens pensjonskasse, som tilsvarende både alderspensjon etter kapittel 5, tidligpensjon etter kapittel 5 b og midlertidig uførepensjon eller uførepensjon etter kapittel 6, skal føre til reduksjon av enke- eller enkemannspensjonen.

Særalderspåslag skal ikke føre til reduksjon av enke- eller enkemannspensjonen.

Det vises til kapittel 6 og avsnitt 7.7.

Til § 42

Andre ledd gjelder regulering av pensjon under utbetaling. I *tredje punktum* tas det inn en ny regel om hvordan tidligpensjon og særalderspåslag under utbetaling skal reguleres. Det framgår av punktumet at tidligpensjon og særalderspåslag etter kapittel 5 b under utbetaling skal reguleres ved at pensjonsgrunnlaget årlig fra 1. mai reguleres i samsvar med et gjennomsnitt av lønns- og prisveksten. Nåværende *tredje og fjerde punktum* blir *fjerde* og nytt *femte punktum*.

Femte ledd gjelder regulering av pensjonsgrunnlaget for medlemmer med rett til oppsatt alderspensjon. Det framgår av *første punktum* i dag at pensjonsgrunnlaget for medlemmer som fratrer sin stilling uten rett til straks å få pensjon etter loven her eller lov om avtalefestet pensjon for medlemmer av Statens pensjonskasse, jf. § 23, reguleres med lønnsveksten fram til tidspunktet det ytes pensjon etter loven her. Ny tidligpensjon og særalderspåslag har paralleller til situasjonen med oppsatt rett til alderspensjon, idet vilkåret om 10 av de 15 siste årene før særaldersgrensen eller før rett til fratreden med rett til pensjon, gjør at det ikke er nødvendig å gå rett fra stilling med sær-

aldersgrense for å kvalifisere for tidligpensjon eller særalderspåslag. Det er dermed behov for en liknende regel for regulering av ny tidligpensjon og særalderspåslag. *Femte ledd tredje punktum* fastslår at for medlemmer som har fratrudd stillingen sin før uttaket av pensjonen, gjelder det samme også for pensjonsgrunnlaget for tidligpensjon etter § 26 o og § 26 p, og særalderspåslag etter § 26 r. Nåværende *tredje punktum* blir nytt *fjerde punktum*.

Det vises til kapittel 6, avsnitt 7.3 og 8.3.

Endringene i samordningsloven

Til § 3

Paragrafen angir lovens anvendelsesområde, nærmere bestemt hvilke pensjons- og trygdeytelser som omfattes av loven. Etter *første ledd første punktum* er alderspensjon etter lov om Statens pensjonskasse kapittel 5 (bruttoberegnet alderspensjon for medlemmer født i 1962 eller tidligere) og § 26 h (oppsatt alderspensjon for tjenestetid før 2020 for medlemmer født i 1963 eller senere) omfattet. Bestemmelsen utvides til å gjelde tidligpensjon etter kapittel 5 b i lov om Statens pensjonskasse. Endringen får virkning for tilsvarende pensjoner fra andre tjenestepensjonsordninger gjennom ordlyden i gjeldende *andre punktum*.

Det vises til avsnitt 9.3.

Til § 19

Samordningsloven § 19 andre ledd fastslår at bestemmelsene i første ledd nr. 1 og 3 gjelder tilsvarende når tjenestepensjonen er en alderspensjon som gis før fylte 67 år, eller en enke- og enkemannspensjon, og ytelsen fra folketrygden er uføretrygd eller arbeidsavklaringspenger. Det innebærer i hovedsak at når tjenestepensjonen er beregnet for full pensjonsgivende tjenestetid, settes tjenestepensjonen ned med et beløp som svarer til 3/4 av folketrygdens grunnbeløp. Er tjenestepensjonen ikke beregnet for full pensjonsgivende tjenestetid, skal fradraget være en forholdsmessig del av nevnte beløp. Det samme gjelder når tjenestepensjonen er beregnet etter en stillingsandel som er lavere enn 100 prosent.

Det er behov for å gjøre unntak for samordning av ny tidligpensjon og arbeidsavklaringspenger. Det skyldes at arbeidsavklaringspenger regnes som pensjonsgivende inntekt etter folketrygdloven § 3-15 og inngår derfor i inntekten som reduserer ny tidligpensjon. Reglene om ny tidligpensjon står i lov om Statens pensjonskasse § 26 o og § 26 p. De gjelder for årskull født fra og med

1970 med aldersgrense 60 år og årskull født fra og med 1967 med aldersgrense 63 år. Reglene om reduksjon av tidligpensjon mot pensjongivende inntekt står i lov om Statens pensjonskasse § 26 q.

Unntaket er tatt inn i *andre ledd* nytt *fjerde punktum*. Det blir her fastslått at dersom det ytes arbeidsavklaringspenger samtidig med tidligpensjon etter lov om Statens pensjonskasse § 26 o og § 26 p eller tilsvarende pensjon, skal tidligpensjonen ikke samordnes med arbeidsavklaringspenger.

Det vises til avsnitt 9.3.

Til § 22

Samordningsloven § 22 nr. 4 fastslår at bestemmelsene i nr. 2 gjelder tilsvarende for samordning av alderspensjon fra tjenestepensjonsordning før fylte 67 år med omstillingsstønad fra folketrygden. Det innebærer i hovedsak at tjenestepensjonen settes ned med et beløp som svarer til 3/4 av folketrygdens grunnbeløp. Er pensjonen fra tjenestepensjonsordning tatt ut gradert eller ikke beregnet for full tjenestetid, skal fradragsbeløpet reduseres forholdsmessig. Videre skal fradragsbeløpet også reduseres dersom tjenestepensjonen er beregnet etter en stillingsandel som er lavere enn 100 prosent.

Det er behov for å gjøre unntak for samordning av ny tidligpensjon og omstillingsstønad. Det skyldes at omstillingsstønad regnes som pensjongivende inntekt etter folketrygdloven § 3-15 og inngår derfor i inntekten som reduserer ny tidligpensjon. Reglene om ny tidligpensjon står i lov om Statens pensjonskasse § 26 o og § 26 p. De gjelder for årskull født fra og med 1970 med aldersgrense 60 år og årskull født fra og med 1967 med aldersgrense 63 år. Reglene om reduksjon av tidligpensjon mot pensjongivende inntekt står i lov om Statens pensjonskasse § 26 q.

Unntaket er tatt inn i *nr. 4 andre punktum*. Det blir her fastslått at bestemmelsen ikke gjelder dersom omstillingsstønaden ytes samtidig med tidligpensjon etter lov om Statens pensjonskasse § 26 o eller § 26 p eller tilsvarende pensjon. Nåværende *andre punktum* blir nytt *tredje punktum*.

Det vises til avsnitt 9.3.

Til § 23

Samordningsloven § 23 fastslår i nr. 1 andre ledd første punktum at bestemmelsene i første ledd gjelder tilsvarende for samordning av alderspensjon fra tjenestepensjonsordning for den delen av arbeidsavklaringspengene etter folketrygdloven

kapittel 11 som overstiger folketrygdens grunnbeløp. Det innebærer i hovedsak at tjenestepensjonen reduseres for arbeidsavklaringspenger som overstiger folketrygdens grunnbeløp. Er pensjonen fra tjenestepensjonsordning tatt ut gradert eller ikke beregnet for full tjenestetid, skal fradragsbeløpet reduseres.

Det er behov for å gjøre unntak for samordning av ny tidligpensjon og arbeidsavklaringspenger. Det skyldes at arbeidsavklaringspenger regnes som pensjongivende inntekt etter folketrygdloven § 3-15 og inngår derfor i inntekten som reduserer ny tidligpensjon. Reglene om ny tidligpensjon står i lov om Statens pensjonskasse § 26 o og § 26 p. De gjelder for årskull født fra og med 1970 med aldersgrense 60 år og årskull født fra og med 1967 med aldersgrense 63 år. Reglene om reduksjon av tidligpensjon mot pensjongivende inntekt står i lov om Statens pensjonskasse § 26 q.

Unntaket er tatt inn i *nr. 1 andre ledd* nytt *tredje punktum*. Det blir her fastslått at dersom det ytes arbeidsavklaringspenger samtidig med tidligpensjon etter lov om Statens pensjonskasse § 26 o og § 26 p eller tilsvarende pensjon, skal tidligpensjonen ikke samordnes med arbeidsavklaringspenger.

Det vises til avsnitt 9.3.

Endringene i lov om pensjonsordning for sykepleiere

Til § 5

I *første ledd* nytt *andre punktum* blir det fastslått at kun tjenestetid i stillinger med særaldersgrense skal inngå i beregningen etter § 11 p, altså beregningen av særalderspåslaget. I et nytt *tredje punktum* blir det fastslått at andre punktum ikke gjelder for tjenestetid før 1. januar 2025.

Andre ledd gjelder avrundingsregler for tjenestetid som benyttes i pensjonsberegningen. Det blir fastslått i *første punktum* at tjenestetid som inngår i pensjonsberegningen for tidligpensjon for årskullene 1963 til 1969 som skal ha særskilt tidligpensjonsordning, altså personer omfattet av § 11 n, skal avrundes til hele år, ved å ta inn § 11 n i opplistingen av ytelser som skal ha en slik avrundingsregel.

Tredje ledd gjelder også avrundingsregler for tjenestetid. Bestemmelsen gjelder alderspensjon etter kapittel 4 a for medlemmer født i 1963 eller senere. Opplistingen av ytelser som skal være omfattet av slike avrundingsregler, blir utvidet til å gjelde særalderspåslag etter § 11 p. Det skal skje avrunding som fastsatt i leddet både ved vurde-

ring av kvalifikasjonskravene og ved beregningen av særalderspåslaget.

Det vises til kapittel 6, avsnitt 8.2 og avsnitt 8.3.

Til § 6 a

Dagens hjemmel for å kunne gi tidligpensjon for dem som er født i 1963 eller senere står i *andre ledd*. Regelen blir erstattet av nye regler i kapittel 4 b. Dette gjør at bestemmelsen kan oppheves.

Endringen må ses i sammenheng med endringsloven del V punkt 3, som innebærer at personer som ved ikrafttredelsen har alderspensjon etter § 6 a andre ledd, skal anses for å ha tidligpensjon etter § 11 n.

Det vises til kapittel 2 og avsnitt 4.6.

Til § 11 c

Tredje ledd nytt femte punktum slår fast at pensjonen ikke kan utbetales sammen med tidligpensjon etter kapittel 4 b eller tilsvarende tidligpensjon fra annen offentlig tjenstepensjonsordning. Dette må ses i sammenheng med at det er et vilkår for å få tidligpensjon etter § 11 n at medlemmet ikke har ytelser etter kapittel 4 a eller tilsvarende pensjon fra annen offentlig tjenstepensjonsordning. Ved å vise til kapittel 4 b i den nye bestemmelsen og ikke direkte til § 11 n, er det også hensikten at ny tidligpensjon etter lov om Statens pensjonskasse § 26 o og § 26 p eller tilsvarende tidligpensjon fra annen offentlig tjenstepensjonsordning omfattes av den nye bestemmelsen som følge av overføringsavtalen i offentlig tjenstepensjonsordning.

Det vises til kapittel 6.

Til § 11 f

Endringen i *første ledd fjerde punktum* slår fast at betinget tjenstepensjon ikke kan utbetales samtidig med tidligpensjon etter kapittel 4 b eller tilsvarende tidligpensjon fra annen offentlig tjenstepensjonsordning. Bestemmelsen om at betinget tjenstepensjon ikke kan kombineres med tidligpensjon, må ses i sammenheng med at det er et vilkår for å få tidligpensjon etter § 11 n at medlemmet ikke har ytelser etter kapittel 4 a eller tilsvarende pensjon fra annen offentlig tjenstepensjonsordning. Ved å vise til kapittel 4 b i den nye bestemmelsen og ikke direkte til § 11 n, er det også hensikten at ny tidligpensjon etter lov om Statens pensjonskasse § 26 o og § 26 p eller tilsvarende tidligpensjon fra annen offentlig tjenstepensjonsordning omfattes av bestemmelsen som

følge av overføringsavtalen i offentlig tjenstepensjonsordning.

Det vises til kapittel 6.

Til § 11 h

Det framgår av nytt *åttende ledd* at alderspensjonen ikke kan utbetales samtidig med tidligpensjon etter kapittel 4 b eller tilsvarende tidligpensjon fra annen offentlig tjenstepensjonsordning. Dette må ses i sammenheng med at det er et vilkår for å få tidligpensjon etter § 11 n at medlemmet ikke har ytelser etter kapittel 4 a eller tilsvarende pensjon fra annen offentlig tjenstepensjonsordning. Ved å vise til kapittel 4 b i den nye bestemmelsen og ikke direkte til § 11 n, er det også hensikten at ny tidligpensjon etter lov om Statens pensjonskasse § 26 o og § 26 p eller tilsvarende tidligpensjon fra annen offentlig tjenstepensjonsordning omfattes av den nye bestemmelsen som følge av overføringsavtalen i offentlig tjenstepensjonsordning.

Det vises til kapittel 6.

Til § 11 j

§ 11 j gjelder overgangstillegg for medlem født i årene 1963–1970 som fratrer medlemspliktig stilling helt i perioden mellom fylte 62 og 67 år.

Det framgår av nytt *femte ledd* at overgangstillegget ikke kan utbetales samtidig med tidligpensjon etter kapittel 4 b eller tilsvarende tidligpensjon fra annen offentlig tjenstepensjonsordning. Dette må ses i sammenheng med at det er et vilkår for å få tidligpensjon etter § 11 n at medlemmet ikke har ytelser etter kapittel 4 a eller tilsvarende pensjon fra annen offentlig tjenstepensjonsordning. Ved å vise til kapittel 4 b i den nye bestemmelsen og ikke direkte til § 11 n, er det også hensikten at ny tidligpensjon etter lov om Statens pensjonskasse § 26 o og § 26 p eller tilsvarende tidligpensjon fra annen offentlig tjenstepensjonsordning omfattes av den nye bestemmelsen som følge av overføringsavtalen i offentlig tjenstepensjonsordning.

Det vises til kapittel 6.

Til overskriften i kapittel 4 b

Overskriften til nytt kapittel 4 b fastslår at det gjelder «Alderspensjon – tidligpensjon og særalderspåsag til personer med særaldersgrense». Virkeområdet ellers for kapitlet framgår av § 11 m.

Det vises til kapittel 2 og avsnitt 4.6.

Til § 11 m

§ 11 m er en ny bestemmelse som regulerer virkeområdet til kapittel 4 b. Det framgår at kapittelet gjelder alderspensjon til personer født i 1963 eller senere, og at det omfatter tidligpensjon og særalderspåslag til personer med lavere aldersgrense enn 70 år (særaldersgrense).

Det vises til kapittel 2 og avsnitt 4.6.

Til § 11 n

§ 11 n er en ny bestemmelse som gjelder særskilt tidligpensjonsordning til personer i årskullene 1963 og 1964. Personer som omfattes av bestemmelsen skal få videreført gjeldende tidligpensjonsordning.

Det slås i *første ledd* fast at personer født i 1963 og 1964, med særaldersgrense to år før alderen for ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden, har rett til tidligpensjon når de fratrer stillingen med minst 10 prosent målt i forhold til full stilling, ved eller etter fylte 65 år, eventuelt inntil tre år før 65 år, dersom vilkårene i *andre ledd* er oppfylt. Bestemmelsen innebærer at personene kan gå av med tidligpensjon ved gjeldende særaldersgrense (eventuelt inntil tre år før), uavhengig av eventuelle økninger i særaldersgrensen i tråd med økninger av alderen for ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden.

Andre ledd slår fast at dersom et medlem fratrer tre år eller kortere tid før alderen nevnt i første ledd, har vedkommende rett til tidligpensjon dersom summen av tjenestetid og alder er minst 85 år. Dette er en videreføring av § 7 andre ledd, for personer med særaldersgrense som er født i 1963 og senere.

Det framgår av *tredje ledd* at ved overgang fra en stilling med særaldersgrense 65 år til en stilling med aldersgrense 70 år, skal særaldersgrensen på 65 år legges til grunn i inntil ti år dersom vedkommende ville hatt rett til alderspensjon etter den tidligere særaldersgrensen. Det er et vilkår at vedkommende har hatt stillinger med særaldersgrense i minst 15 år.

Det framgår av *fjerde ledd* at det er et vilkår for rett til tidligpensjon etter denne bestemmelsen at medlemmet ikke mottar eller har mottatt særalderspåslag og ikke mottar avtalefestet pensjon, pensjon etter kapittel 4 a eller tilsvarende pensjon fra en annen offentlig tjenstepensjonsordning.

I *femte ledd* fastslås det at tidligpensjonen løper fra den første dagen medlemmet ikke mottar lønn, og at bestemmelsen om utbetaling i § 11 første ledd andre til fjerde punktum for øvrig gjelder.

Dette innebærer at følgende del av § 11 første ledd første punktum ikke er gitt anvendelse: «[...] og etter § 10 fra den første dag i måneden etter at sykepleieren når aldersgrensen». Dette har sammenheng med at det etter gjeldende rett ikke er en adgang til å få alderspensjon ved særaldersgrensen som følge av en oppsatt rett. Stillingen må fratres ved eller etter særaldersgrensen (eventuelt inntil tre år før), jf. § 6 a andre ledd, slik den lød før lovendringen.

Sjette ledd slår fast at tidligpensjon gis fram medlemmet når alderen for ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden. Dette er en videreføring av gjeldende rett etter § 6 a andre ledd, som oppheves. Det framgår her at alderspensjonen ytes fram til medlemmet fyller 67 år. Ved økning av alderen for ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden, vil sjette ledd innebære at det gis tidligpensjon lenger enn i dag. Sjette ledd må ses i sammenheng med § 11 r.

Syvende ledd slår fast at ved overgang fra en stilling med aldersgrense 70 år til en stilling med særaldersgrense 65 år, skal særaldersgrensen først legges til grunn etter ett års tjeneste. Dette er en videreføring av § 7 femte ledd.

Åttende ledd slår fast at tidligpensjonen skal beregnes etter bestemmelsene i § 7 sjette og syvende ledd, § 8, § 9 første, tredje og fjerde ledd og § 11 tredje og fjerde ledd. Dette innebærer at gjeldende bestemmelser om beregning videreføres.

Det vises til kapittel 6.

Til § 11 o

§ 11 o gjelder pensjonsgrunnlaget for særalderspåslag. Ved utformingen av bestemmelsen er det tatt utgangspunkt i § 8, som er en bestemmelse om beregning av pensjon etter kapittel 4, herunder pensjon etter § 6 a andre ledd.

Det framgår av *første ledd* at grunnlaget for beregning av særalderspåslag er medlemmets innskottsgrunnlag etter § 27 når det fratrer stillingen. Ved beregningen av særalderspåslaget skal det imidlertid kun ses hen til innskottsgrunnlag som stammer fra arbeidsforhold med særaldersgrense, likevel ikke for innskottsgrunnlag før 1. januar 2025. De øvrige leddene i bestemmelsen må leses i lys av begrensningen som framkommer av dette leddet, slik at når innskottsgrunnlag/pensjonsgrunnlag er nevnt, så er det, når det gjelder perioder fra og med 1. januar 2025, kun innskottsgrunnlag/pensjonsgrunnlag fra stilling med særaldersgrense som er relevant.

I *andre ledd* slås det fast at det ved tariffavtale kan settes begrensninger for medregning av

lønnsforhøyelser de siste to årene før fratreden med alderspensjon.

Det framgår i *tredje ledd* at når et medlem er gått over til en stilling med lavere innskottsgrunnlag, eller når grunnlaget for medlemmets stilling er blitt satt ned uten at dette skyldes en alminnelig lønnsregulering, får medlemmet pensjon beregnet etter det høyere grunnlaget for så mange tjenesteår som han eller hun hadde da vedkommende fratradte den høyere stillingen eller da grunnlaget for stillingen ble satt ned. I tillegg får medlemmet pensjon beregnet etter det lavere grunnlaget for så mange tjenesteår som han eller hun har hatt etter at vedkommende gikk over i den lavere stillingen, eller etter at grunnlaget for stillingen ble satt ned, men ikke for flere tjenesteår enn at den samlede tjenestetiden blir 30 år. Det samme gjelder for et medlem som tidligere har hatt oppsatt pensjon for en høyere stilling.

Av *fjerde ledd* framgår det at det ved tariffavtale kan fastsettes minstegrenser for hvor lenge et medlem må ha hatt det høyere pensjonsgrunnlaget for at det skal gi rett til økt pensjon.

Det framgår av *femte ledd* at for tjeneste i en stilling med kortere arbeidstid enn det fastsatte for en tilsvarende full stilling, skal pensjonsgrunnlaget reduseres ut fra arbeidstiden (det reduserte innskottsgrunnlaget). Har medlemmet en tid betalt innskott bare av en del av stillingens innskottsgrunnlag, skal pensjonsgrunnlaget for denne tjenesten reduseres ut fra det betalte innskottet.

Sette ledd slår fast at dersom den samlede tjenestetiden er lenger enn den tjenestetiden som kreves for å få full pensjon, skal det sees bort fra tjenestetiden med lavest pensjonsgrunnlag.

Det vises til avsnitt 8.3.

Til § 11 p

§ 11 p gjelder særalderspåslag. *Første ledd første punktum* slår fast at medlemmer som er født i 1963 eller senere som har fratradt medlemspliktig stilling med minst 10 prosent målt i forhold til full stilling, har rett til særalderspåslag. Etter *andre punktum* er det et vilkår at vedkommende i løpet av de siste 15 årene før særaldersgrensen, eller før fratreden med rett til uttak av særalderspåslag, har hatt en medlemspliktig stilling med særaldersgrense i minst 10 år. Dette innebærer at medlemmet kan ha fratradt stillingen med særaldersgrense på et tidligere tidspunkt enn særaldersgrensen, og likevel oppfylle vilkårene. Dette innebærer også at den som ikke har 10 av de 15 siste årene i stilling med særaldersgrense ved

særaldersgrensen, kan oppfylle kravet ved å fortsette å jobbe i stillingen etter særaldersgrensen.

Det presiseres i *tredje punktum* at tid med midlertidig uførepensjon eller uførepensjon ikke regnes som tid i medlemspliktig stilling.

I *fjerde punktum* slås det fast at dersom vilkåret har vært oppfylt ved ett uttak, skal det anses som oppfylt også ved senere uttak. Dette kan være praktisk ved deluttak, dersom reststillingen er i en stilling uten særaldersgrense. Det ligger også administrative hensyn bak en slik regel, i form av at pensjonsleverandørene ikke trenger å kontrollere flere ganger om kravet om 10 av de 15 siste årene i stilling med særaldersgrense er oppfylt.

I *femte punktum* er det bestemt at vilkåret ikke gjelder for personer som har mottatt tidligpensjon etter dette kapitlet eller tilsvarende pensjon fra en annen offentlig tjenstepensjonsordning. Dette omfatter både tidligpensjon etter § 11 n og eventuell tilsvarende tidligpensjon fra andre offentlige tjenstepensjonsordninger. Det er også ment å omfatte personer som har mottatt ny tidligpensjon etter lov om Statens pensjonskasse § 26 o og § 26 p eller tilsvarende tidligpensjon fra annen offentlig tjenstepensjonsordning som følge av overføringsavtalen i offentlig tjenstepensjonsordning. Sett i sammenheng med overgangsreglene innebærer dette at også personer som ved lovens ikrafttredelse mottok pensjon etter § 6 a andre ledd, anses for å oppfylle inngangsvilkåret for særalderspåslag.

Andre ledd fastslår at det er et vilkår for rett til særalderspåslag etter paragrafen at medlemmet ikke mottar tidligpensjon etter dette kapitlet, tilsvarende pensjon fra en annen offentlig tjenstepensjonsordning eller avtalefestet pensjon som en tidligpensjonsordning. Ved å vise til kapittel 4 b i den nye bestemmelsen og ikke direkte til § 11 n, er det også hensikten at ny tidligpensjon etter lov om Statens pensjonskasse § 26 o og § 26 p eller tilsvarende tidligpensjon fra annen offentlig tjenstepensjonsordning omfattes av den nye bestemmelsen som følge av overføringsavtalen i offentlig tjenstepensjonsordning.

Det følger av *tredje ledd* at særalderspåslaget skal beregnes som en prosentandel av pensjonsgrunnlaget. Hva som er pensjonsgrunnlaget, framgår av § 11 o. Fullt særalderspåslag skal være 5,8 prosent. Fullt særalderspåslag krever at medlemmet har minst 30 års tjenestetid. Er tjenestetiden kortere enn 30 år, avkortes særalderspåslaget forholdsmessig. Hva som er tjenestetid, framgår av § 5. Det understrekes at tid som ufør fra stilling i særaldersgrense i denne sammenhen-

gen vil regnes som tjenestetid, i motsetning til ved vurderingen av kvalifikasjonskravet.

Det framgår av *fjerde ledd* at dersom medlemmet har en medlemspliktig stilling etter uttak av særalderspåslag, skal uttaksgraden maksimalt settes til 100 prosent med fratrekk for stillingsandelen i den medlemspliktige stillingen. Det er tilstrekkelig at stillingen er medlemspliktig. Det er ikke et krav om at stillingen har en særaldersgrense. Dersom medlemmet mottar midlertidig uførepensjon, uførepensjon eller uføretrygd etter uttak av særalderspåslag, skal uttaksgraden maksimalt være 100 prosent med fratrekk for høyeste uføregrad etter uttaket. Den faste uføregraden er avgjørende, ikke utbetalingsgraden. Dersom medlemmet både har en medlemspliktig stilling og mottar midlertidig uførepensjon, uførepensjon eller uføretrygd etter uttak av særalderspåslag, skal uttaksgraden maksimalt settes til 100 prosent med fratrekk for stillingsandelen i den medlemspliktige stillingen og høyeste uføregrad etter uttaket. Dersom medlemmet mottar særalderspåslag etter mottak av tidligpensjon, skal uttaksgraden maksimalt være 100 prosent fratrukket stillingsandelen i den medlemspliktige stillingen og høyeste uføregrad etter særaldersgrensen. Dersom uføregraden for midlertidig uførepensjon, uførepensjon og uføretrygd er forskjellig, skal den høyeste uføregraden legges til grunn.

Ved endringer i forhold som nevnt i fjerde ledd, skal det ifølge *femte ledd første punktum* fastsettes en ny uttaksgrad. Det skal likevel ikke fastsettes en ny uttaksgrad ved økt stillingsandel i den medlemspliktige stillingen etter uttaket, jf. *andre punktum*. Bortfall av uføreytelse, for eksempel som følge av at personen når øvre alder for ytelsen, vil heller ikke innebære at det skal settes en ny uttaksgrad av særalderspåslaget. Grunnen til dette er at høyeste uføregrad etter uttaket/etter særaldersgrensen ikke endres, selv om uføregraden senere reduseres til null. Dersom uttaksgraden økes, skal det beregnes et nytt deluttak for økningen, jf. *tredje punktum*.

Særalderspåslaget utbetales tidligst fra tidspunktet medlemmet når laveste uttaksalder for alderspensjon fra folketrygden, jf. *sjette ledd*. For øvrig må bestemmelsen ses i sammenheng med § 11 r.

Det vises til kapittel 8.

Til § 11 q

§ 11 q gjelder livsvarig reduksjon av særalderspåslaget. Det framgår av *første ledd første punktum* at når uttaksgraden av særalderspåslaget fastsettes,

så skal det fastsettes en inntektsgrense. Inntektsgrensen per kalenderår er pensjonsgrunnlaget i en medlemspliktig stilling etter uttak, tillagt folketrygdens grunnbeløp, jf. *andre punktum*. Det er ikke et krav om at stillingen har en særaldersgrense. Det er tilstrekkelig at stillingen er medlemspliktig. Dersom medlemmet er ufør, vil dette ikke påvirke inntektsgrensen, selv om det i medhold av § 11 p fjerde ledd påvirker utbetalingsgraden.

Det framgår av *tredje punktum* at inntektsgrensen skal fastsettes på nytt ved endring i pensjonsgrunnlaget i stillingsandelen for en medlemspliktig stilling etter uttak. I *fjerde punktum* slås det fast at inntektsgrensen likevel ikke skal fastsettes på nytt ved økt pensjonsgrunnlag som følge av økt stillingsandel i den medlemspliktige stillingen etter uttaket. Det innebærer at ved økning i pensjonsgrunnlaget etter uttak, skal dette føre til økt inntektsgrense kun dersom økningen i pensjonsgrunnlaget skyldes oppgang i lønn som ikke har sammenheng med økt stillingsandel. Dette må ses i sammenheng med § 11 p femte ledd andre punktum hvor det framgår at det ikke skal fastsettes en ny uttaksgrad ved økning i stillingsandelen i den medlemspliktige stillingen etter uttak, og i disse tilfellene vil det heller ikke bli fastsatt en ny inntektsgrense. I *femte punktum* heter det at inntektsgrensen skal periodiseres i uttaksåret avhengig av hvor mange måneder i året det utbetales særalderspåslag. *Sjette punktum* slår fast at ved endring av inntektsgrensen underveis i et kalenderår, skal det tas hensyn til antallet måneder med hver inntektsgrense. Reglene innebærer at ved endringer i pensjonsgrunnlaget underveis i et kalenderår, skal det først tas stilling til hva som er inntektsgrensen for hver del av året. I denne sammenhengen skal det skje periodisering av inntektsgrensen. Reglene illustreres i det følgende med et eksempel, som forutsetter at pensjonsgrunnlaget i full stilling er det samme hele året, men hvor medlemmet endrer stillingsandel og dermed også uttaksgrad underveis i et år. Et medlem som tar ut særalderspåslag ut fra en grad på 100 prosent, men som mottar særalderspåslag fra og med 1. mars til og med 31. desember, vil ha en inntektsgrense på 10/12 av folketrygdens grunnbeløp, forutsatt at uttaksgraden i hele perioden fra 1. mars til 31. desember er 100 prosent. Årsaken til dette er at vedkommende kun mottar tidligpensjon ti av årets tolv måneder. Dersom dette medlemmet igjen begynner i medlemspliktig stilling, vil ikke dette påvirke uttaksgraden og derfor heller ikke inntektsgrensen.

Dersom man snur på eksempelet, og forutsetter at medlemmet tar ut særalderspåslag med en uttaksgrad på 40 prosent, og mottar dette fra og med 1. mars til og med 31. desember, vil inntektsgrensen være 10/12 av pensjonsgrunnlaget, pluss folketrygdens grunnbeløp. Dersom medlemmet skulle ha redusert sin medlemspliktige stilling, og dermed økt uttaksgraden av særalderspåslaget til 100 prosent fra 1. oktober, skal det etter § 11 p femte ledd beregnes et nytt deluttak for økningen på 60 prosent. Inntektsgrensen i perioden 1. oktober til 31. desember er i utgangspunktet folketrygdens grunnbeløp. Periodiseringen innebærer imidlertid at inntektsgrensen settes til 3/12 av dette beløpet, i perioden hvor uttaksgraden er 100 prosent. Deretter skal det fastsettes en inntektsgrense for hele kalenderåret, og det skal her tas hensyn til antall måneder med hver inntektsgrense. Personen har mottatt særalderspåslag med en uttaksgrad på 40 prosent i syv av årets tolv måneder, og med en uttaksgrad på 100 prosent i tre av årets tolv måneder. Inntektsgrensen for det aktuelle året blir 7/12 av inntektsgrensen i perioden uttaksgraden er 40 prosent, pluss 3/12 av inntektsgrensen i perioden uttaksgraden er 100 prosent.

Det framgår av *andre ledd første punktum* at det livsvarige nivået på særalderspåslaget reduseres for hvert år medlemmet har inntekt over inntektsgrensen samtidig med mottak av særalderspåslaget. Det framgår av *andre punktum* at særalderspåslaget skal reduseres med en brøk hvor inntekten over inntektsgrensen er telleren og tre ganger pensjonsgrunnlaget er nevneren.

Inntekt over inntektsgrensen i et kalenderår, vil føre til at særalderspåslaget i påfølgende år og alle årene etter det, blir redusert. Reduksjonen får imidlertid ikke virkning i det året som inntekten blir opptjent, men først fra året etter, jf. *tredje punktum*. Det skal dermed ikke skje noe etteroppgjør. Dersom inntektsgrensen endres flere år på rad, er det det reduserte nivået som skal endres.

Som inntekt regnes ifølge *fjerde punktum* pensjonsgivende inntekt etter folketrygdloven § 3-15 og inntekt av samme art fra utlandet. Det framgår av folketrygdloven § 3-15 tredje ledd at pensjonsgivende inntekt fastsettes til og med det året et medlem av folketrygden fyller 75 år. Dette innebærer at særalderspåslag ikke skal reduseres ved inntekt over inntektsgrensen etter det året medlemmet fyller 75 år. Det skal gjøres unntak for inntekt fra en avsluttet aktivitet, jf. *femte punktum*. Dersom særalderspåslaget er gradert på grunn av mottak av midlertidig uførepensjon eller uførepensjon, skal arbeidsavklaringspenger etter folke-

trygdloven kapittel 11 ikke medføre reduksjon av særalderspåslaget, jf. *sjette punktum*.

Det er i *tredje ledd* bestemt at ved uttak av særalderspåslag senere enn to år før medlemmet når alderen for ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden, uten at det tidligere er mottatt tidligpensjon etter kapittel 4 b, alderspensjon etter § 6 a slik den lød før 1. januar 2026 (som er antatt ikrafttredelsestidspunkt) eller tilsvarende pensjon fra en annen offentlig tjenstepensjonsordning, reduseres også det livsvarige nivået på særalderspåslaget med 1/36 av ytelsen for hver måned det senere uttaket skjer. Denne regelen gjelder altså ikke de som har mottatt tidligpensjon. Ved å vise til kapittel 4 b i den nye bestemmelsen og ikke direkte til § 11 n, er det også hensikten at ny tidligpensjon etter lov om Statens pensjonskasse § 26 o og § 26 p eller tilsvarende tidligpensjon fra annen offentlig tjenstepensjonsordning omfattes som følge av overføringsavtalen i offentlig tjenstepensjonsordning. Det er det enkelte deluttaket som skal reduseres etter denne regelen. Dersom medlemmet tar ut gradert særalderspåslag tidligere enn to år før alderen for ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden, vil dette deluttaket ikke bli redusert etter regelen i tredje ledd. Dersom medlemmet øker uttaksgraden til 100 prosent for eksempel ett år før alderen for ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden, uten at det tidligere er mottatt tidligpensjon, vil det siste deluttaket/økningen bli redusert slik dette leddet gir en anvisning på.

Fjerde ledd inneholder en forskriftshjemmel. Departementet kan gi forskrift om reduksjon av særalderspåslag og periodisering.

Det vises til avsnitt 8.6.

Til § 11 r

§ 11 r er en bestemmelse om uttak av særalderspåslag, og om opphør og endringer. § 11 r må ses i sammenheng med § 11 p sjette ledd.

For medlemmer som mottar tidligpensjon etter dette kapitlet, eller tilsvarende tidligpensjon fra en annen offentlig tjenstepensjonsordning, utbetales særalderspåslaget fra måneden etter siste utbetaling av tidligpensjon, jf. *første ledd*. Ved å vise til kapittel 4 b i den nye bestemmelsen og ikke direkte til § 11 n, er det også hensikten at ny tidligpensjon etter lov om Statens pensjonskasse § 26 o og § 26 p eller tilsvarende tidligpensjon fra annen offentlig tjenstepensjonsordning omfattes som følge av overføringsavtalen i offentlig tjenstepensjonsordning. Særalderspåslaget utbetales ellers tidligst fra og med måneden

etter at meldingen om uttaket blir gitt, likevel tidligst fra måneden etter at retten til særalderspåsag inntreffer. På dette punktet må bestemmelsen leses i sammenheng med § 11 p sjette ledd. Særalderspåslaget opphører ved utgangen av måneden etter måneden medlemmet døde.

Endringer i særalderspåslag får virkning fra måneden etter at forholdet som førte til endringen inntraff, jf. *andre ledd*. Dette kan være aktuelt ved endringer i grad og inntektsgrense. Reduksjon av særalderspåslaget som følge av at inntektsgrensen er overskredet, får likevel virkning først fra året etter det året inntekten er opptjent, jf. § 11 q andre ledd tredje punktum.

Det vises til avsnitt 8.5.

Til § 17

Andre ledd første punktum slår i dag fast at retten til midlertidig uførepensjon og uførepensjon faller bort fra og med måneden etter at medlemmet når aldersgrensen for stillingen, men senest fra måneden etter fylte 67 år. Det gjøres en tilføyelse i setningen, som innebærer at dette gjelder personer født til og med 1962. I *andre punktum* blir det slått fast at retten til midlertidig uførepensjon og uførepensjon for personer født fra og med 1963 faller bort fra måneden etter fylte 67 år.

Nåværende *andre* og *tredje punktum* blir *tredje* og nytt *fjerde punktum*.

Det vises til kapittel 5.

Til § 20

Første ledd bokstav a første ledd slår i dag fast at dersom den gjenlevende ektefellen samtidig har alderspensjon etter kapittel 4, midlertidig uførepensjon eller uførepensjon fra pensjonsordningen for sykepleiere eller fra en annen tjenestepensjonsordning, skal enke- eller enkemannspensjonen reduseres etter bestemmelsene i bokstav a. Endringene i *første ledd bokstav a første ledd* innebærer at også tidligpensjon etter kapittel 4 b skal føre til en reduksjon av enke- eller enkemannspensjonen. Ved å vise til kapittel 4 b og ikke direkte til § 11 n, er det også hensikten at ny tidligpensjon etter lov om Statens pensjonskasse § 26 o og § 26 p eller tilsvarende tidligpensjon fra annen offentlig tjenestepensjonsordning omfattes som følge av overføringsavtalen i offentlig tjenestepensjonsordning. For øvrig gjøres det enkelte språklige endringer av presisjonshensyn, blant annet for å tydeliggjøre at ytelser fra andre tjenestepensjonsordninger enn pensjonsordningen for sykepleiere, som tilsvarer både alderspensjon

etter kapittel 4, tidligpensjon etter kapittel 4 b og midlertidig uførepensjon eller uførepensjon etter kapittel 5, skal føre til reduksjon av enke- eller enkemannspensjonen.

Særalderspåslag skal ikke føre til reduksjon av enke- eller enkemannspensjonen.

Det vises til kapittel 6.

Til § 39

Andre ledd gjelder regulering av pensjon under utbetaling. I *tredje punktum* tas det inn en ny bestemmelse om hvordan tidligpensjon og særalderspåslag under utbetaling skal reguleres. Det framgår av punktet at regulering av tidligpensjon og særalderspåslag etter kapittel 4 b under utbetaling foretas ved at pensjonsgrunnlaget årlig fra 1. mai reguleres i samsvar med et gjennomsnitt av lønns- og prisveksten. Nåværende *tredje* og *fjerde punktum* blir *fjerde* og nytt *femte punktum*.

Femte ledd gjelder blant annet regulering av pensjonsgrunnlaget for medlemmer med rett til oppsatt alderspensjon. Det framgår av *første punktum* i dag at pensjonsgrunnlaget for medlemmer som fratrer sin stilling uten rett til straks å få pensjon etter loven her eller avtalefestet pensjon fra arbeidsgiver, jf. § 10, reguleres med lønnsveksten fram til tidspunktet det ytes pensjon etter loven her. *Andre punktum* fastslår at det samme gjelder pensjonsgrunnlaget for oppsatt alderspensjon etter § 11 h før pensjonen tas ut. Særalderspåslaget har paralleller til situasjonen med oppsatt rett til alderspensjon, idet vilkåret om 10 av de 15 siste årene før særaldersgrensen eller før rett til fratreden med rett til pensjon, gjør at det ikke er nødvendig å gå rett fra stilling med særaldersgrense til tidligpensjon eller særalderspåslag. Det er dermed behov for en liknende bestemmelse for ny tidligpensjon og særalderspåslag. Endringen i *tredje punktum* fastslår at for medlemmer som har fratrudd sin stilling før uttaket av særalderspåslaget, gjelder det samme som etter første og andre punktum også for pensjonsgrunnlaget for særalderspåslag etter § 11 p. Nåværende *tredje punktum* blir nytt *fjerde punktum*.

Det vises til kapittel 6 og avsnitt 8.3.

Endringene i lov om avtalefestet pensjon for medlemmer av Statens pensjonskasse

Til § 9

I *første ledd bokstav c* er det listet opp ytelser som vedkommende verken kan motta eller ha mottatt for å få rett til avtalefestet pensjon etter loven.

Dette gjelder blant annet avtalefestet pensjon som en tidligpensjonsordning i perioden mellom fylte 62 og 67 år. Passusen «i perioden mellom fylte 62 og 67 år» strykes, for å gjøre bestemmelsen mer tilpasset at aldersgrensene i pensjonssystemet i framtiden vil kunne endres.

En av ytelsene som vedkommende verken kan motta eller ha mottatt, er alderspensjon etter lov om Statens pensjonskasse § 20 a andre ledd. Det tas inn en presisering om at dette gjelder bestemmelsen slik den lød før 1. januar 2026, som er antatt ikrafttredelsestidspunkt for denne loven. I tillegg tas det inn at vedkommende heller ikke kan motta eller ha mottatt tidligpensjon etter lov om Statens pensjonskasse kapittel 5 b eller tilsvarende pensjon fra annen offentlig tjenstepensjonsordning. Det gjøres også en språklig justering for å bringe paragrafen mer i overensstemmelse med terminologien brukt i Statens pensjonskasseloven kapittel 5 b, idet «eller fra tilsvarende tjenstepensjonsordninger» erstattes med «eller tilsvarende pensjon fra annen offentlig tjenstepensjonsordning».

Det vises til avsnitt 4.6.

Ikrafttredelse og overgangsregler

I lovens *del V nr. 1* er det gitt bestemmelser om at loven gjelder fra den tiden Kongen bestemmer, og at Kongen kan sette de enkelte bestemmelsene i kraft til forskjellig tid.

Det framgår av *nr. 2* at et medlem som har fått innvilget alderspensjon etter lov om Statens pensjonskasse § 20 a andre ledd før loven her trer i kraft, skal anses for å ha tidligpensjon etter § 26 n, som skal regulere medlemmets rettigheter og plikter.

Det framgår av *nr. 3* at et medlem som har fått innvilget alderspensjon etter lov om pensjonsord-

ning for sykepleiere § 6 a andre ledd før loven her trer i kraft, skal anses for å ha tidligpensjon etter § 11 n, som skal regulere medlemmets rettigheter og plikter.

Det framgår av *nr. 4* at lov om Statens pensjonskasse §§ 26 r til 26 u og lov om pensjonsordning for sykepleiere §§ 11 o til 11 r om særalderspåslag får virkning fra 1. januar 2025. Særalderspåslag kan tidligst tas ut fra laveste uttaksalder for alderspensjon fra folketrygden. Personer i de eldste årskullene kan ha nådd denne alderen før loven trer i kraft. Dersom noen av disse personene ikke ønsker å motta alderspensjon etter Statens pensjonskasseloven § 20 a andre ledd, eller sykepleierpensjonsloven § 6 a andre ledd, eller tidligpensjon etter Statens pensjonskasseloven § 26 n eller sykepleierpensjonsloven § 11 n, vil de ha muligheten til å få etterbetalt særalderspåslag med virkning fra før lovens ikrafttredelse. Det framgår av *andre punktum* at et medlem som nådde laveste uttaksalder for alderspensjon fra folketrygden i perioden mellom 1. januar 2025 og tidspunktet loven her trer i kraft, skal etter søknad få etterbetalt særalderspåslag. Etterbetalingen kan tidligst skje med virkning fra måneden etter at retten til særalderspåslag inntraff.

Det vises til avsnitt 6.4 og punkt 8.5.3.

Arbeids- og inkluderingsdepartementet

t i l r :

At Deres Majestet godkjenner og skriver under et framlagt forslag til proposisjon til Stortinget om endringer i lov om Statens pensjonskasse og enkelte andre lover (nye pensjonsregler for personer med særaldersgrense).

Vi HARALD, Norges Konge,

s t a d f e s t e r :

Stortinget blir bedt om å gjøre vedtak til lov om endringer i lov om Statens pensjonskasse og enkelte andre lover (nye pensjonsregler for personer med særaldersgrense) i samsvar med et vedlagt forslag.

Forslag

til lov om endringer i lov om Statens pensjonskasse og enkelte andre lover (nye pensjonsregler for personer med særaldersgrense)

I

I lov 28. juli 1949 nr. 26 om Statens pensjonskasse gjøres følgende endringer:

§ 11 nytt tredje ledd skal lyde:

Kun arbeidsinntekt fra arbeidsforhold med særaldersgrense skal inngå i beregningen etter §§ 26 o, 26 p og 26 r. Første punktum gjelder ikke for arbeidsinntekt før 1. januar 2025.

§ 19 første ledd andre og nytt tredje punktum skal lyde:

Kun tjenestetid i stillinger med særaldersgrense skal inngå i beregningen etter §§ 26 o, 26 p og 26 r. Andre punktum gjelder ikke for tjenestetid før 1. januar 2025.

Nåværende andre punktum blir nytt fjerde punktum.

§ 19 andre ledd første punktum skal lyde:

Ved beregning av pensjon etter kapittel 5, § 26 n, kapittel 6 og 7 avrundes samlet tjenestetid slik at brøkdel av et år mindre enn en halv ikke regnes med.

§ 19 tredje ledd skal lyde:

Tjenestetid etter kapittel 5 a og 5 b, unntatt etter § 26 n, fastsettes i antall år, avrundet til én desimal.

§ 20 a andre ledd oppheves.

§ 26 b andre ledd andre punktum skal lyde:

Til medlemmer som har fått midlertidig uførepensjon eller uførepensjon erstattet av alderspensjon ved særaldersgrense før 1. januar 2026, gis det pen-

sjonsopptjening som om de mottok midlertidig uførepensjon eller uførepensjon.

Nåværende andre til fjerde punktum blir tredje til nytt femte punktum.

§ 26 c tredje ledd nytt femte punktum skal lyde:

Pensjonen kan ikke utbetales samtidig med tidligpensjon etter kapittel 5 b eller tilsvarende tidligpensjon fra en annen offentlig tjenstepensjonsordning.

§ 26 e tredje ledd andre punktum skal lyde:

Til medlemmer som har fått midlertidig uførepensjon eller uførepensjon erstattet av alderspensjon ved særaldersgrense før 1. januar 2026, gis det pensjonsopptjening som om de mottok midlertidig uførepensjon eller uførepensjon.

Nåværende andre til fjerde punktum blir tredje til nytt femte punktum.

§ 26 f første ledd fjerde punktum skal lyde:

Betinget tjenstepensjon kan ikke utbetales samtidig med tidligpensjon etter kapittel 5 b, tilsvarende tidligpensjon fra en annen offentlig tjenstepensjonsordning eller avtalefestet pensjon som det gis stats-tilskott til etter AFP-tilskottsloven.

§ 26 h nytt åttende ledd skal lyde:

Alderspensjonen kan ikke utbetales samtidig med tidligpensjon etter kapittel 5 b eller tilsvarende tidligpensjon fra en annen offentlig tjenstepensjonsordning.

§ 26 j nytt femte ledd skal lyde:

Overgangstillegget kan ikke utbetales samtidig med tidligpensjon etter kapittel 5 b eller tilsvarende tidligpensjon fra en annen offentlig tjenstepensjonsordning.

Nytt kapittel 5 b med §§ 26 m til 26 u skal lyde:

Kapittel 5 b Alderspensjon – tidligpensjon og særalderspåslag til personer med særaldersgrense

§ 26 m *Virkeområde*

Kapitlet gjelder alderspensjon for personer født i 1963 eller senere, og omfatter tidligpensjon og særalderspåslag til personer med lavere aldersgrense enn den alminnelige aldersgrensen etter lov om aldersgrenser for statsansatte m.fl. (særaldersgrense).

§ 26 n *Særskilt tidligpensjonsordning til personer i årskullene 1963 til 1969*

Personer født i 1963 og 1964 med særaldersgrense to år før alderen for ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden, har rett til tidligpensjon når de fratrer stillingen ved eller etter fylte 65 år, se likevel fjerde ledd. Rett til tidligpensjon etter første punktum har også personer født i 1963 eller 1964 som i løpet av de siste 10 årene har gått over fra en stilling med lavere aldersgrense til en stilling med høyere aldersgrense når

- a. vedkommende har hatt lavere aldersgrense i minst 15 år,
- b. den lavere aldersgrensen er begrunnet i forhold som er omhandlet i lov om aldersgrenser for statsansatte m.fl. § 2 første ledd andre punktum bokstav a, og
- c. vedkommende ville hatt rett til alderspensjon i den tidligere stillingen.

Personer født i perioden 1963 til 1966 med særaldersgrense fire år før alderen for ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden, har rett til tidligpensjon når de fratrer stillingen ved eller etter fylte 63 år, se likevel fjerde ledd.

Personer født i perioden 1963 til 1969 med særaldersgrense syv år før alderen for ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden, har rett til tidligpensjon når de fratrer stillingen ved eller etter fylte 60 år, se likevel fjerde ledd.

Fratrer et medlem tre år eller kortere tid før alderen nevnt i første til tredje ledd, har vedkommende rett til tidligpensjon dersom summen av tjenestetid og alder er minst 85 år.

Det er et vilkår for rett til tidligpensjon etter denne paragrafen at medlemmet ikke mottar eller har mottatt særalderspåslag og ikke mottar avtalefestet pensjon, pensjon etter kapittel 5 a eller tilsvarende pensjon fra en annen offentlig tjenstepensjonsordning.

Tidligpensjonen løper fra den første dagen i måneden etter at medlemmet ikke mottar lønn.

For øvrig gjelder bestemmelsene om utbetaling i § 26 første ledd andre og tredje punktum og andre ledd.

Tidligpensjonen gis fram til medlemmet når alderen for ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden.

Tidligpensjonen beregnes etter bestemmelsene i § 22 første, andre, fjerde og femte ledd, § 25 og § 26 tredje ledd tredje og fjerde punktum, fjerde og femte ledd.

§ 26 o *Tidligpensjon til personer med særaldersgrense fire år lavere enn alderen for ubetinget rett til uttak av alderspensjon fra folketrygden*

Medlemmer født i 1967 eller senere som helt eller delvis har fratrudd en medlemspliktig stilling der særaldersgrensen er fire år lavere enn alderen for ubetinget rett til uttak av alderspensjon fra folketrygden, har rett til tidligpensjon. Det er et vilkår at vedkommende i løpet av de siste 15 årene før særaldersgrensen, eller før fratreden med rett til uttak av tidligpensjon, har hatt medlemspliktig stilling med særaldersgrense i minst 10 år. Tid med midlertidig uførepensjon eller uførepensjon regnes ikke som tid i en medlemspliktig stilling. Dersom vilkåret har vært oppfylt ved ett uttak, skal det anses som oppfylt også ved senere uttak.

Det er et vilkår for rett til tidligpensjon etter denne paragrafen at medlemmet ikke mottar eller har mottatt særalderspåslag og ikke mottar avtalefestet pensjon, pensjon etter kapittel 5 a eller tilsvarende pensjon fra en annen offentlig tjenstepensjonsordning.

Personer i årskullene 1967 til 1969 har rett til tidligpensjon før særaldersgrensen dersom summen av tjenestetid og alder er minst 85 år. Personer født i januar 1967 har rett til tidligpensjon inntil tre år før særaldersgrensen. For hver måned medlemmets fødselsmåned er senere enn januar 1967, er første mulige uttakstidspunkt for tidligpensjon én måned senere enn tidspunktet etter andre punktum. Personer født i 1970 eller senere har rett til tidligpensjon tidligst fra særaldersgrensen.

Full tidligpensjon utgjør 66 prosent av pensjonsgrunnlaget. Full tidligpensjon krever at medlemmet har minst 30 års samlet tjenestetid. Er tjenestetiden kortere enn 30 år, skal pensjonen avkortes forholdsmessig.

Har medlemmet en medlemspliktig stilling etter uttak av tidligpensjon, skal uttaksgraden maksimalt settes til 100 prosent med fratrekk for stillingsandelen i den medlemspliktige stillingen. Mottar medlemmet midlertidig uførepensjon, uførepensjon eller uføretrygd etter uttak av tidligpen-

sjon, skal uttaksgraden maksimalt være 100 prosent med fratrekk for uføregraden. Dersom medlemmet både har en medlemspliktig stilling og mottar midlertidig uførepensjon, uførepensjon eller uføretrygd etter uttak av tidligpensjon, skal uttaksgraden maksimalt settes til 100 prosent med fratrekk for stillingsandelen i den medlemspliktige stillingen og uføregraden. Dersom uføregraden for den midlertidige uførepensjonen, uførepensjonen og uføretrygden er forskjellig, skal den høyeste uføregraden legges til grunn.

Ved endringer i forhold som nevnt i femte ledd, skal det fastsettes en ny uttaksgrad. Dersom uttaksgraden økes, skal det beregnes et nytt deluttak for økningen.

§ 26 p *Tidligpensjon til personer med særaldersgrense syv år lavere enn alderen for ubetinget rett til uttak av alderspensjon fra folketrygden*

Medlemmer som er født i 1970 eller senere som helt eller delvis har fratrudd en medlemspliktig stilling der særaldersgrensen er syv år lavere enn alderen for ubetinget rett til uttak av alderspensjon fra folketrygden, har rett til tidligpensjon. Det er et vilkår at vedkommende i løpet av de siste 15 årene før særaldersgrensen, eller før fratreden med rett til uttak av tidligpensjon, har hatt medlemspliktig stilling med særaldersgrense i minst 10 år. Tid med midlertidig uførepensjon eller uførepensjon regnes ikke som tid i medlemspliktig stilling. Dersom vilkåret har vært oppfylt ved ett uttak, skal det anses som oppfylt også ved senere uttak.

Det er et vilkår for rett til tidligpensjon etter denne paragrafen at medlemmet ikke mottar eller har mottatt særalderspåslag og ikke mottar avtalefestet pensjon, pensjon etter kapittel 5 a eller tilsvarende pensjon fra en annen offentlig tjenstepensjonsordning.

Personer i årskullene 1970 til 1972 har rett til tidligpensjon før særaldersgrensen dersom summen av tjenestetid og alder er minst 85 år. Personer født i januar 1970 har rett til tidligpensjon inn til tre år før særaldersgrensen. For hver måned medlemmets fødselsmåned er senere enn januar 1970, er første mulige uttakstidspunkt for tidligpensjon én måned senere enn tidspunktet etter andre punktum. Personer født i 1973 eller senere har rett til tidligpensjon tidligst fra særaldersgrensen.

Full tidligpensjon utgjør 66 prosent av pensjonsgrunnlaget. Full tidligpensjon krever at medlemmet har minst 30 års samlet tjenestetid. Er tjenestetiden kortere enn 30 år, skal pensjonen avkortet forholdsmessig.

Har medlemmet en medlemspliktig stilling etter uttak av tidligpensjon, skal uttaksgraden maksimalt settes til 100 prosent med fratrekk for stillingsandelen i den medlemspliktige stillingen. Mottar medlemmet midlertidig uførepensjon, uførepensjon eller uføretrygd etter uttak av tidligpensjon, skal uttaksgraden maksimalt være 100 prosent med fratrekk for uføregraden. Dersom medlemmet både har en medlemspliktig stilling og mottar midlertidig uførepensjon, uførepensjon eller uføretrygd etter uttak av tidligpensjon, skal uttaksgraden maksimalt settes til 100 prosent med fratrekk for stillingsandelen i den medlemspliktige stillingen og uføregraden. Dersom uføregraden for den midlertidige uførepensjonen, uførepensjonen og uføretrygden er forskjellig, skal den høyeste uføregraden legges til grunn.

Ved endringer i forhold som nevnt i femte ledd, skal det fastsettes en ny uttaksgrad. Dersom uttaksgraden økes, skal det beregnes et nytt deluttak for økningen.

§ 26 q *Reduksjon av tidligpensjon mot pensjonsgivende inntekt*

Når uttaksgraden fastsettes etter § 26 o og § 26 p, skal det fastsettes en inntektsgrense. Inntektsgrensen per kalenderår er pensjonsgrunnlaget i en medlemspliktig stilling etter uttak, tillagt 2,7 ganger folketrygdens grunnbeløp. Ved endring i pensjonsgrunnlaget i en medlemspliktig stilling etter uttak, skal inntektsgrensen fastsettes på nytt. Inntektsgrensen skal periodiseres i uttaksåret og opphørsåret avhengig av hvor mange måneder av året det utbetales tidligpensjon. Ved endring av inntektsgrensen underveis i et kalenderår, skal det tas hensyn til antallet måneder med hver inntektsgrense.

Dersom medlemmets inntekt overstiger inntektsgrensen etter første ledd, skal pensjonen reduseres tilsvarende den delen av inntekten som overstiger inntektsgrensen multiplisert med 66 prosent justert med tjenestetidsbrøken for tidligpensjonen. Ved flere deluttak skal den laveste tjenestetidsbrøken legges til grunn for reduksjonen. Som inntekt regnes pensjonsgivende inntekt etter folketrygdloven § 3-15 og inntekt av samme art fra utlandet. Det skal gjøres unntak for inntekt fra en avsluttet aktivitet. Dersom tidligpensjonen er gradert på grunn av mottak av midlertidig uførepensjon eller uførepensjon, skal arbeidsavklaringspenger etter folketrygdloven kapittel 11 ikke medføre reduksjon av tidligpensjonen.

Medlemmet skal opplyse Pensjonskassen om forventet inntekt og om endringer i inntekten. Har medlemmet fått utbetalt for lite eller for mye pen-

sjon, skal det foretas et etteroppgjør. Er det utbetalt for lite pensjon, skal differansen etterbetales som et engangsbetrag. For mye utbetalt pensjon kan inndrives uten hensyn til skyld og kan avregnes ved å trekke i framtidige utbetalinger av uførepensjon og alderspensjon fra Pensjonskassen. Krav om tilbakekreving av for mye utbetalt pensjon er tvangsgrunnlag for utlegg.

Departementet kan gi forskrift om reduksjon av tidligpensjon, periodisering og etteroppgjør.

§ 26 r *Særalderspåslag*

Medlemmer født i 1963 eller senere som har fratrudd medlemspliktig stilling med minst 10 prosent målt i forhold til full stilling, har rett til særalderspåslag. Det er et vilkår at vedkommende i løpet av de siste 15 årene før særaldersgrensen, eller før fratreden med rett til uttak av særalderspåslag, har hatt en medlemspliktig stilling med særaldersgrense i minst 10 år. Tid med midlertidig uførepensjon eller uførepensjon regnes ikke som tid i medlemspliktig stilling. Dersom vilkåret har vært oppfylt ved ett uttak, skal det anses som oppfylt også ved senere uttak. Vilkåret gjelder ikke for personer som har mottatt tidligpensjon etter dette kapitlet eller tilsvarende pensjon fra en annen offentlig tjenstepensjonsordning.

Det er et vilkår for rett til særalderspåslag etter denne paragrafen at medlemmet ikke mottar tidligpensjon etter dette kapitlet, tilsvarende pensjon fra en annen offentlig tjenstepensjonsordning eller avtalefestet pensjon som en tidligpensjonsordning.

Særalderspåslaget skal beregnes som en prosentandel av pensjonsgrunnlaget. Fullt særalderspåslag skal være 7,7 prosent for stillinger med særaldersgrense syv år lavere enn alderen for ubetinget rett til uttak av alderspensjon fra folketrygden, 6,5 prosent for stillinger med særaldersgrense fire år lavere enn alderen for ubetinget rett til uttak av alderspensjon fra folketrygden, og 5,8 prosent for stillinger med særaldersgrense to år lavere enn alderen for ubetinget rett til uttak av alderspensjon fra folketrygden. Fullt særalderspåslag krever at medlemmet har minst 30 års tjenestetid. Er tjenestetiden kortere enn 30 år, avkortes særalderspåslaget forholdsmessig.

Har medlemmet en medlemspliktig stilling etter uttak av særalderspåslag, skal uttaksgraden maksimalt settes til 100 prosent med fratrukk for stillingsandelen i den medlemspliktige stillingen. Mottar medlemmet midlertidig uførepensjon, uførepensjon eller uføretrygd etter uttak av særalderspåslag, skal uttaksgraden maksimalt være 100 prosent med fratrukk for høyeste uføregrad etter

uttaket. Dersom medlemmet både har en medlemspliktig stilling og mottar midlertidig uførepensjon, uførepensjon eller uføretrygd etter uttak av særalderspåslag, skal uttaksgraden maksimalt settes til 100 prosent med fratrukk for stillingsandelen i den medlemspliktige stillingen og høyeste uføregrad etter uttaket. Dersom medlemmet mottar særalderspåslag etter mottak av tidligpensjon, skal uttaksgraden maksimalt være 100 prosent fratrukket stillingsandelen i den medlemspliktige stillingen og høyeste uføregrad etter særaldersgrensen. Dersom uføregraden for midlertidig uførepensjon, uførepensjon og uføretrygd er forskjellig, skal den høyeste uføregraden legges til grunn.

Ved endringer i forhold som nevnt i fjerde ledd, skal det fastsettes en ny uttaksgrad. Det skal likevel ikke fastsettes en ny uttaksgrad ved økt stillingsandel i den medlemspliktige stillingen etter uttak. Dersom uttaksgraden økes, skal det beregnes et nytt deluttak for økningen.

Særalderspåslaget utbetales tidligst fra tidspunktet medlemmet når laveste uttaksalder for alderspensjon fra folketrygden.

§ 26 s *Livsvarig reduksjon av særalderspåslag*

Når uttaksgraden av særalderspåslaget fastsettes, skal det fastsettes en inntektsgrense. Inntektsgrensen per kalenderår er pensjonsgrunnlaget i en medlemspliktig stilling etter uttak, tillagt folketrygdens grunnbeløp. Ved endring i pensjonsgrunnlaget i en medlemspliktig stilling etter uttak, skal inntektsgrensen fastsettes på nytt. Inntektsgrensen skal likevel ikke fastsettes på nytt ved økt pensjonsgrunnlag som følge av økt stillingsandel i den medlemspliktige stillingen etter uttaket. Inntektsgrensen skal periodiseres i uttaksåret avhengig av hvor mange måneder i året det utbetales særalderspåslag. Ved endring av inntektsgrensen underveis i et kalenderår skal det tas hensyn til antallet måneder med hver inntektsgrense.

Det livsvarige nivået på særalderspåslaget reduseres for hvert år medlemmet har inntekt over inntektsgrensen. Særalderspåslaget skal reduseres med en brøk hvor inntekten over inntektsgrensen er telleren og tre ganger pensjonsgrunnlaget for særalderspåslaget er nevneren. Reduksjonen får virkning fra året etter det året inntekten har blitt opptjent i. Som inntekt regnes pensjongivende inntekt etter folketrygdloven § 3-15 og inntekt av samme art fra utlandet. Det skal gjøres unntak for inntekt fra en avsluttet aktivitet. Dersom særalderspåslag er gradert på grunn av mottak av midlertidig uførepensjon eller uførepensjon, skal arbeidsavklaringspenger etter folke-

trygdloven kapittel 11 ikke medføre reduksjon av særalderspåslaget.

Ved uttak av særalderspåsag senere enn to år før medlemmet når alderen for ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden, uten at det tidligere er mottatt tidligpensjon etter dette kapitlet, alderspensjon etter § 20 a slik den lød før 1. januar 2026, eller tilsvarende pensjon fra en annen offentlig tjenstepensjonsordning, reduseres også det livsvarige nivået på særalderspåslaget med 1/36 av ytelsen for hver måned det senere uttaket skjer.

Departementet kan gi forskrift om reduksjon av særalderspåsag og periodisering.

§ 26 t *Flere stillinger med ulik særaldersgrense*

For medlemmer som har hatt flere etterfølgende stillinger med ulike særaldersgrenser, skal den siste særaldersgrensen legges til grunn, se likevel § 44 ellefte ledd.

For medlemmer som har samtidige stillinger med ulike særaldersgrenser, gis tidligpensjon og særalderspåsag med utgangspunkt i den laveste aldersgrensen, forutsatt at medlemmet har hatt en stilling med den særaldersgrensen som utløser retten til ytelsen i minst tre år før vedkommende når særaldersgrensen eller før fratreden med rett til uttak av ytelsen.

Paragrafen her gjelder ikke personer som omfattes av § 26 n.

§ 26 u *Uttak av tidligpensjon og særalderspåsag – opphør og endringer*

Tidligpensjon etter § 26 o og tidligpensjon etter § 26 p utbetales tidligst fra og med måneden etter at meldingen om uttak blir gitt, men likevel tidligst fra måneden etter at retten til tidligpensjon inntreffer. Tidligpensjonen skal utbetales til og med måneden medlemmet når alderen for ubetinget rett til uttak av alderspensjon fra folketrygden. Dersom et medlem som mottar tidligpensjon dør før vedkommende når alderen for ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden, opphører tidligpensjonen ved utgangen av måneden etter måneden medlemmet døde.

For medlemmer som mottar tidligpensjon etter dette kapitlet eller tilsvarende tidligpensjon fra en annen offentlig tjenstepensjonsordning, utbetales særalderspåslaget fra måneden etter siste utbetaling av tidligpensjon. Særalderspåsaget utbetales ellers tidligst fra og med måneden

etter at meldingen om uttak blir gitt, men likevel tidligst fra måneden etter at retten til særalderspåsag inntreffer. Særalderspåsaget opphører ved utgangen av måneden etter måneden medlemmet døde.

Endringer i tidligpensjon og særalderspåsag får virkning fra måneden etter at forholdet som førte til endringen inntraff, se likevel § 26 s andre ledd tredje punktum.

§ 31 andre ledd første og andre punktum skal lyde:

Retten til midlertidig uførepensjon og uførepensjon *for personer født til og med 1962* faller bort fra og med måneden etter at medlemmet når aldersgrensen for stillingen, men senest fra måneden etter fylte 67 år. *Retten til midlertidig uførepensjon og uførepensjon for personer født fra og med 1963 faller bort fra måneden etter at medlemmet fyller 67 år.*

Nåværende andre og tredje punktum blir tredje og nytt fjerde punktum.

§ 35 første ledd skal lyde:

Dersom den gjenlevende ektefellen samtidig har alderspensjon etter kapittel 5, *tidligpensjon etter kapittel 5 b*, midlertidig uførepensjon eller uførepensjon *etter kapittel 6* eller *tilsvarende pensjon* fra en annen tjenstepensjonsordning, skal enke- eller *enkemannspensjonen reduseres* etter bestemmelsene her.

§ 42 andre ledd tredje punktum skal lyde:

Tidligpensjon og særalderspåsag etter kapittel 5 b under utbetaling skal reguleres ved at pensjonsgrunnlaget årlig fra 1. mai reguleres i samsvar med et gjennomsnitt av lønns- og prisveksten.

Nåværende tredje og fjerde punktum blir fjerde og nytt femte punktum.

§ 42 femte ledd tredje punktum skal lyde:

For medlemmer som har fratrudd stillingen sin før uttaket av pensjonen, gjelder det samme også for pensjonsgrunnlaget for tidligpensjon etter § 26 o og § 26 p og særalderspåsag etter § 26 r.

Nåværende tredje punktum blir nytt fjerde punktum.

II

I lov 6. juli 1957 nr. 26 om samordning av pensjons- og trygdeytelser gjøres følgende endringer:

§ 3 første ledd første punktum skal lyde:

Loven omfatter alderspensjon etter lov 28. juli 1949 nr. 26 om Statens pensjonskasse *kapittel 5, § 26 h og tidligpensjon etter kapittel 5 b.*

§ 19 andre ledd nytt fjerde punktum skal lyde:

Dersom det ytes arbeidsavklaringspenger samtidig med tidligpensjon etter lov om Statens pensjonskasse § 26 o og § 26 p eller tilsvarende pensjon, skal tidligpensjonen ikke samordnes med arbeidsavklaringspenger.

§ 22 nr. 4 andre punktum skal lyde:

Dette gjelder likevel ikke dersom omstillingsstønden ytes samtidig med tidligpensjon etter lov om Statens pensjonskasse § 26 o eller § 26 p eller tilsvarende pensjon.

Nåværende andre punktum blir nytt tredje punktum.

§ 23 nr. 1 andre ledd nytt tredje punktum skal lyde:

Dersom det ytes arbeidsavklaringspenger samtidig med tidligpensjon etter lov om Statens pensjonskasse § 26 o og § 26 p eller tilsvarende pensjon, skal tidligpensjonen ikke samordnes med arbeidsavklaringspenger.

III

I lov 22. juni 1962 nr. 12 om pensjonsordning for sykepleiere gjøres følgende endringer:

§ 5 første ledd nytt andre og tredje punktum skal lyde:

Kun tjenestetid i stillinger med særaldersgrense skal inngå i beregningen etter § 11 p. Andre punktum gjelder ikke for tjenestetid før 1. januar 2025.

§ 5 andre ledd første punktum skal lyde:

Ved beregning av pensjon etter kapittel 4, § 11 n, kapittel 5 og 6 avrundes samlet tjenestetid slik at brøkdel av et år mindre enn en halv ikke regnes med.

§ 5 tredje ledd skal lyde:

Tjenestetid etter kapittel 4 a og § 11 p fastsettes i antall år, avrundet til én desimal.

§ 6 a andre ledd oppheves.

§ 11 c tredje ledd nytt femte punktum skal lyde:

Pensjonen kan ikke utbetales samtidig med tidligpensjon etter kapittel 4 b eller tilsvarende tidligpensjon fra en annen offentlig tjenstepensjonsordning.

§ 11 f første ledd fjerde punktum skal lyde:

Betinget tjenstepensjon kan ikke utbetales samtidig med *tidligpensjon etter kapittel 4 b, tilsvarende tidligpensjon fra en annen offentlig tjenstepensjonsordning eller avtalefestet pensjon* som det gis stats-tilskott til etter AFP-tilskottsloven.

§ 11 h nytt åttende ledd skal lyde:

Alderspensjonen kan ikke utbetales samtidig med tidligpensjon etter kapittel 4 b eller tilsvarende tidligpensjon fra en annen offentlig tjenstepensjonsordning.

§ 11 j nytt femte ledd skal lyde:

Overgangstillegget kan ikke utbetales samtidig med tidligpensjon etter kapittel 4 b eller tilsvarende tidligpensjon fra en annen offentlig tjenstepensjonsordning.

Nytt kapittel 4 b med § 11 m til § 11 r skal lyde:

Kapittel 4 b Alderspensjon – tidligpensjon og særalderspåslag til personer med særaldersgrense

§ 11 m *Virkeområde*

Kapittelet gjelder alderspensjon for personer født i 1963 eller senere, og omfatter tidligpensjon og særalderspåslag til personer med lavere aldersgrense enn 70 år (særaldersgrense).

§ 11 n *Særskilt tidligpensjonsordning til personer i årskullene 1963 og 1964*

Personer født i 1963 og 1964, med særaldersgrense to år før alderen for ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden, har rett til tidligpensjon når de fratrer stillingen med minst 10 prosent målt i forhold til full stilling, ved eller etter fylte 65 år.

Tidligpensjonen gis fra tidspunktet for fylte 65 år. Fratrer et medlem tre år eller kortere tid før det nevnte tidspunktet, har vedkommende rett til tidligpensjon dersom summen av tjenestetid og alder er minst 85 år.

Ved overgang fra en stilling med særaldersgrense 65 år til en stilling med aldersgrense 70 år, skal særaldersgrensen på 65 år legges til grunn i inntil ti år dersom vedkommende ville hatt rett til alderspensjon etter den tidligere særaldersgren-

sen. Det er et vilkår at vedkommende har hatt stillinger med særaldersgrense i minst 15 år.

Det er et vilkår for rett til tidligpensjon etter denne paragrafen at medlemmet ikke mottar eller har mottatt særalderspåslag og ikke mottar avtalefestet pensjon, pensjon etter kapittel 4 a eller tilsvarende pensjon fra en annen offentlig tjenstepensjonsordning.

Tidligpensjonen løper fra den første dagen medlemmet ikke mottar lønn. For øvrig gjelder § 11 første ledd andre til fjerde punktum.

Tidligpensjonen gis fram til medlemmet når alderen for ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden.

Ved overgang fra en stilling med aldersgrense 70 år til en stilling med særaldersgrense 65 år, skal særaldersgrensen først legges til grunn etter ett års tjeneste.

Tidligpensjonen skal beregnes etter bestemmelsene i § 7 sjette og sjuende ledd, § 8, § 9 første, tredje og fjerde ledd og § 11 tredje og fjerde ledd.

§ 11 o *Pensjonsgrunnlag for særalderspåslag*

Grunnlaget for beregning av særalderspåslag (pensjonsgrunnlaget) er medlemmets innskottsgrunnlag etter § 27 når det fratrer stillingen. Kun innskottsgrunnlag fra arbeidsforhold med særaldersgrense skal inngå i beregningen. Andre punktum gjelder ikke innskottsgrunnlag før 1. januar 2025.

Det kan ved tariffavtale settes begrensninger for medregning av lønnsforhøyelser de siste to årene før fratreden med alderspensjon.

Når et medlem er gått over til en stilling med lavere innskottsgrunnlag, eller når grunnlaget for medlemmets stilling er blitt satt ned uten at dette skyldes en alminnelig lønnsregulering, får medlemmet pensjon beregnet etter det høyere grunnlaget for så mange tjenesteår som han eller hun hadde da vedkommende fratradte den høyere stillingen eller da grunnlaget for stillingen ble satt ned. I tillegg får medlemmet pensjon beregnet etter det lavere grunnlaget for så mange tjenesteår som han eller hun har hatt etter at vedkommende gikk over i den lavere stillingen, eller etter at grunnlaget for stillingen ble satt ned, men ikke for flere tjenesteår enn at den samlede tjenestetiden blir 30 år. Det samme gjelder for et medlem som tidligere har hatt oppsatt pensjon for en høyere stilling.

Det kan ved tariffavtale fastsettes minstegrenser for hvor lenge et medlem må ha hatt det høyere pensjonsgrunnlaget for at det skal gi rett til økt pensjon.

For tjeneste i en stilling med kortere arbeidstid enn det fastsatte for en tilsvarende full stilling, skal pensjonsgrunnlaget reduseres ut fra arbeidstiden (det reduserte innskottsgrunnlaget). Har medlemmet en tid betalt innskott bare av en del av stillingens innskottsgrunnlag, skal pensjonsgrunnlaget for denne tjenesten reduseres ut fra det betalte innskottet.

Er den samlede tjenestetiden lenger enn den tjenestetiden som kreves for å få full pensjon, skal det sees bort fra tjenestetiden med lavest pensjonsgrunnlag.

§ 11 p *Særalderspåslag*

Medlemmer født i 1963 eller senere som har fratrudd medlemspliktig stilling med minst 10 prosent målt i forhold til full stilling, har rett til særalderspåslag. Det er et vilkår at vedkommende i løpet av de siste 15 årene før særaldersgrensen, eller før fratreden med rett til uttak av særalderspåslag, har hatt en medlemspliktig stilling med særaldersgrense i minst 10 år. Tid med midlertidig uførepensjon eller uførepensjon regnes ikke som tid i medlemspliktig stilling. Dersom vilkåret har vært oppfylt ved ett uttak, skal det anses som oppfylt også ved senere uttak. Vilkåret gjelder ikke for personer som har mottatt tidligpensjon etter dette kapitlet eller tilsvarende pensjon fra en annen offentlig tjenstepensjonsordning.

Det er et vilkår for rett til særalderspåslag etter denne paragrafen at medlemmet ikke mottar tidligpensjon etter dette kapitlet, tilsvarende pensjon fra en annen offentlig tjenstepensjonsordning eller avtalefestet pensjon som en tidligpensjonsordning.

Særalderspåslaget skal beregnes som en prosentandel av pensjonsgrunnlaget. Fullt særalderspåslag skal være 5,8 prosent. Fullt særalderspåslag krever at medlemmet har minst 30 års tjenestetid. Er tjenestetiden kortere enn 30 år, avkortes særalderspåslaget forholdsmessig.

Har medlemmet en medlemspliktig stilling etter uttak av særalderspåslag, skal uttaksgraden maksimalt settes til 100 prosent med fratrekk for stillingsandelen i den medlemspliktige stillingen. Mottar medlemmet midlertidig uførepensjon, uførepensjon eller uføretrygd etter uttak av særalderspåslag, skal uttaksgraden maksimalt være 100 prosent med fratrekk for høyeste uføregrad etter uttaket. Dersom medlemmet både har en medlemspliktig stilling og mottar midlertidig uførepensjon, uførepensjon eller uføretrygd etter uttak av særalderspåslag, skal uttaksgraden maksimalt settes til 100 prosent med fratrekk for stillingsandelen i den medlemspliktige stillingen og høy-

este uføregrad etter uttaket. Dersom medlemmet mottar særalderspåslag etter mottak av tidligpensjon, skal uttaksgraden maksimalt være 100 prosent fratrukket stillingsandelen i den medlemspliktige stillingen og høyeste uføregrad etter særaldersgrensen. Dersom uføregraden for midlertidig uførepensjon, uførepensjon og uføretrygd er forskjellig, skal den høyeste uføregraden legges til grunn.

Ved endringer i forhold som nevnt i fjerde ledd, skal det fastsettes en ny uttaksgrad. Det skal likevel ikke fastsettes en ny uttaksgrad ved økt stillingsandel i den medlemspliktige stillingen etter uttaket. Dersom uttaksgraden økes, skal det beregnes et nytt deluttak for økningen.

Særalderspåslaget utbetales tidligst fra tidspunktet medlemmet når laveste uttaksalder for alderspensjon fra folketrygden.

§ 11 q *Livsvarig reduksjon av særalderspåslag*

Når uttaksgraden av særalderspåslaget fastsettes, skal det fastsettes en inntektsgrense. Inntektsgrensen per kalenderår er pensjonsgrunnlaget i en medlemspliktig stilling etter uttak, tillagt folketrygdens grunnbeløp. Ved endring i pensjonsgrunnlaget i en medlemspliktig stilling etter uttak, skal inntektsgrensen fastsettes på nytt. Inntektsgrensen skal likevel ikke fastsettes på nytt ved økt pensjonsgrunnlag som følge av økt stillingsandel i den medlemspliktige stillingen etter uttaket. Inntektsgrensen skal periodiseres i uttaksåret avhengig av hvor mange måneder i året det utbetales særalderspåslag. Ved endring av inntektsgrensen underveis i et kalenderår skal det tas hensyn til antallet måneder med hver inntektsgrense.

Det livsvarige nivået på særalderspåslaget reduseres for hvert år medlemmet har inntekt over inntektsgrensen. Særalderspåslaget skal reduseres med en brøk hvor inntekten over inntektsgrensen er telleren og tre ganger pensjonsgrunnlaget for særalderspåslaget er nevneren. Reduksjonen får virkning fra året etter det året inntekten har blitt opptjent i. Som inntekt regnes pensjonsgivende inntekt etter folketrygdloven § 3-15 og inntekt av samme art fra utlandet. Det skal gjøres unntak for inntekt fra en avsluttet aktivitet. Dersom særalderspåslag er gradert på grunn av mottak av midlertidig uførepensjon eller uførepensjon, skal arbeidsavklaringspenger etter folketrygdloven kapittel 11 ikke medføre reduksjon av særalderspåslaget.

Ved uttak av særalderspåslaget senere enn to år før medlemmet når alderen for ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden, uten at det tidli-

gere er mottatt tidligpensjon etter dette kapitlet, alderspensjon etter § 6 a slik den lød før 1. januar 2026 eller tilsvarende pensjon fra en annen offentlig tjenstepensjonsordning, reduseres også det livsvarige nivået på særalderspåslaget med 1/36 av ytelsen for hver måned det senere uttaket skjer.

Departementet kan gi forskrift om reduksjon av særalderspåslag og periodisering.

§ 11 r *Uttak av særalderspåslag – opphør og endringer*

For medlemmer som mottar tidligpensjon etter dette kapitlet eller tilsvarende tidligpensjon fra en annen offentlig tjenstepensjonsordning, utbetales særalderspåslaget fra måneden etter siste utbetaling av tidligpensjon. Særalderspåslag utbetales ellers tidligst fra og med måneden etter at meldingen om uttak blir gitt, men likevel tidligst fra måneden etter at retten til særalderspåslag inntreffer. Særalderspåslaget opphører ved utgangen av måneden etter måneden medlemmet døde.

Endringer i særalderspåslaget får virkning fra måneden etter at forholdet som førte til endringen inntraff, se likevel § 11 q andre ledd tredje punktum.

§ 17 andre ledd første og andre punktum skal lyde:

Retten til midlertidig uførepensjon og uførepensjon *for personer født til og med 1962* faller bort fra og med måneden etter at medlemmet når aldersgrensen for stillingen, men senest fra måneden etter fylte 67 år. *Retten til midlertidig uførepensjon og uførepensjon for personer født fra og med 1963 faller bort fra måneden etter at medlemmet fyller 67 år.*

Nåværende andre og tredje punktum blir tredje og nytt fjerde punktum.

§ 20 første ledd bokstav a første ledd første punktum skal lyde:

Dersom den gjenlevende ektefellen samtidig har alderspensjon etter kapittel 4, *tidligpensjon etter kapittel 4 b eller* midlertidig uførepensjon eller uførepensjon *etter kapittel 5 eller tilsvarende pensjon* fra en annen tjenstepensjonsordning, skal enke- eller *enkemannspensjonen reduseres* etter bestemmelsene her.

§ 39 andre ledd tredje punktum skal lyde:

Tidligpensjon og særalderspåslag etter kapittel 4 b under utbetaling skal reguleres ved at pensjons-

grunnlaget årlig fra 1. mai reguleres i samsvar med et gjennomsnitt av lønns- og prisveksten.

Nåværende tredje og fjerde punktum blir fjerde og nytt femte punktum.

§ 39 femte ledd tredje punktum skal lyde:

For medlemmer som har fratrudd sin stilling før uttaket av særalderspåslaget, gjelder det samme også for pensjonsgrunnlaget for særalderspåslag etter § 11 p.

Nåværende tredje punktum blir nytt fjerde punktum.

IV

I lov 25. juni 2010 nr. 28 om avtalefestet pensjon for medlemmer av Statens pensjonskasse gjøres følgende endringer:

§ 9 første ledd bokstav c skal lyde:

- c. Vedkommende verken er eller har vært mottaker av avtalefestet pensjon som det gis statstilskott til etter AFP-tilskottsloven, avtalefestet pensjon som en *tidligpensjonsordning, uføretrygd* fra folketrygden etter fylte 62 år, betinget tjenstepensjon etter lov om Statens pensjonskasse *eller tilsvarende pensjon fra en annen offentlig tjenstepensjonsordning, alderspensjon* etter lov om Statens pensjonskasse § 20 a andre ledd *slik den lød før 1. januar 2026 eller*

tidligpensjon etter kapittel 5 b eller tilsvarende pensjon fra en annen offentlig tjenstepensjonsordning.

V

Ikrafttredelse og overgangsregler.

1. Loven gjelder fra den tiden Kongen bestemmer. Kongen kan sette de enkelte bestemmelsene i kraft til forskjellig tid.
2. Et medlem som har fått innvilget alderspensjon etter lov om Statens pensjonskasse § 20 a andre ledd før loven her trer i kraft, skal anses for å ha tidligpensjon etter § 26 n, som skal regulere medlemmets rettigheter og plikter.
3. Et medlem som har fått innvilget alderspensjon etter lov om pensjonsordning for sykepleiere § 6 a andre ledd før loven her trer i kraft, skal anses for å ha tidligpensjon etter § 11 n, som skal regulere medlemmets rettigheter og plikter.
4. Lov om Statens pensjonskasse §§ 26 r til 26 u og lov om pensjonsordning for sykepleiere §§ 11 o til 11 r om særalderspåslag får virkning fra 1. januar 2025. Et medlem som nådde laveste uttaksalder for alderspensjon fra folketrygden i perioden mellom 1. januar 2025 og tidspunktet loven her trer i kraft, skal etter søknad få etterbetalt særalderspåslag. Etterbetalingen kan tidligst skje med virkning fra måneden etter at retten til særalderspåslag inntraff.

Vedlegg 1

Avtale om pensjonsregler for personer med særaldersgrense som er født i 1963 eller senere

1 Innledning

Denne avtalen omfatter regler for alderspensjon til personer med offentlig tjenstepensjon som er født i 1963 eller senere og som i dag har aldersgrense 60, 63 eller 65 år. Avtalen er en oppfølging av pensjonsavtalen som partene inngikk 3. mars 2018 og prosessavtalen som partene inngikk 14. juni 2022.

I prosessavtalen fra 14. juni 2022 heter det at «Partene er enige om å gjennomføre en prosess med sikte på å komme fram til enighet om pensjonsreglene for personer med særaldersgrense som er født i 1963 eller senere. Partene skal både finne løsninger som kan virke på lang sikt for de som i framtiden skal ha særaldersgrenser, løsningsalternativer for de som ev. ikke skal ha en særaldersgrense i framtiden og løsninger for de eldste årskullene med særaldersgrenser, jf. avtalen av 3. mars 2018.

Lovendringene, som fra 1. juli 2021 opphevet plikten personer med lovfestede særaldersgrenser har til å fratre ved nådd særaldersgrense, gir ikke føringer for arbeidet.»

Stortinget vedtok i juni 2019 midlertidige pensjonsregler for personer med særaldersgrense født i 1963 eller senere. Også disse tjener opp alderspensjon i den vedtatte påslagsordningen fra 2020 og har fått en oppsatt alderspensjon som ivaretar opptjente rettigheter i bruttoordningen før 2020. Arbeids- og inkluderingsdepartementet vil fremme lovforslag i samsvar med avtalen.

2 Langsiktig løsning

Denne avtalen er utformet med sikte på å finne varige løsninger for personer med særaldersgrenser. Dette ivaretas ved å øke særaldersgrensene i takt med økende levealder, i tråd med økningen i aldersgrensen for rett til ubetinget uttak av alderspensjon fra folketrygden, og ved å forskyve utbetalingsperioden for tidligpensjon og særalderspåslag.

Denne avtalen regulerer ikke hvilke stillinger som i framtiden skal ha særaldersgrense eller hvilke aldersgrenser som skal gjelde. Partene viser til punkt 10 i avtalen av 3. mars 2018 der det heter at hvilke stillinger som i fremtiden skal ha særaldersgrense eller hvilke aldersgrenser som skal gjelde, må avklares i en senere prosess.

Arbeidstakere som i dag har særaldersgrenser, utgjør arbeidskraft og kompetanse som er viktig for offentlig sektor fremover. Det er utarbeidet en rapport som har vurdert det framtidige behovet for særaldersgrenser. Partene er innforstått med at det nå igangsettes et arbeid for å vurdere det framtidige omfanget av særaldersgrenser. Pliktig fratreden ved aldersgrensen er også en del av vurderingen. Arbeidet har som siktemål at offentlig sektor i større grad får nyttiggjort den kompetansen personer som i dag har særaldersgrenser besitter.

Partene erkjenner at de som har pliktig fratreden ved aldersgrensen står i en særstilling. AID og de øvrige avtalepartene skal gjennomføre en prosess for å avklare særregler for de som har pliktig fratreden ved aldersgrensen. Denne prosessen skal avsluttes innen 1. juli 2024.

Ved endringer i hvilke stillinger som skal ha særaldersgrense, skal ansatte i en stilling med særaldersgrense som får endret aldersgrensen og har ti eller færre år igjen til aldersgrensen, beholde de aldersgrensene som da gjelder.

3 Pensjon til personer med aldersgrense 65 år

Tidligpensjon

Tidligpensjonsordningen, som gir 66 prosent kompensasjon, videreføres for årskullene 1963–1964. Tidligpensjonen gis til de som fratrer en stilling med særaldersgrense og som har rett til tidligpensjon etter gjeldende regler. Ved overgang fra stilling med alminnelig aldersgrense, gis det etter gjeldende regler rett til tidligpensjon etter tre års tjeneste i den nye stillingen i staten og ett

års tjeneste i KS-området/helseforetakene/sykepleierordningen.

Tidligpensjon kan også gis til arbeidstaker født i 1963 eller 1964 som i løpet av de siste 10 årene har gått over fra en stilling med lavere aldersgrense til en stilling med høyere aldersgrense når:

- Vedkommende har hatt lavere aldersgrense i minst 15 år, og
- den lavere aldersgrensen er begrunnet i forhold som er omhandlet i lov 21. desember 1956 nr. 1 om aldersgrenser for statsansatte m.fl. § 2 første ledd alternativ a, og
- vedkommende ville hatt rett til alderspensjon i den tidligere stillingen.

Gjeldende regler for avkortning av tjenestepensjon før 67 år mot inntekt videreføres for de som mottar tidligpensjon.

Særalderspåslag

De som i løpet av de siste 15 årene før aldersgrensen, eller før fratreden med rett til uttak av alderspensjon, har stått i en stilling med særaldersgrense i minst 10 år, får et særalderspåslag til livsvarig pensjon. Det kreves en stillingsandel på minimum 20 prosent i stilling med særaldersgrense for å få medregnet tid.

Særalderspåslaget skal beregnes som en prosentandel av pensjonsgrunnlaget i stillingen med særaldersgrense. Påslaget skal være 5,8 prosent for de som har minst 30 års samlet opptjening i en stilling med særaldersgrense. Er tid i stilling med særaldersgrense kortere enn 30 år, avkortes særalderspåslaget forholdsmessig. Påslaget reduseres forholdsmessig dersom gjennomsnittlig stillingsandel i stilling med særaldersgrense er lavere enn 100 prosent.

Særalderspåslaget utbetales tidligst fra laveste uttaksalder for alderspensjon fra folketrygden. For de som fratrer med tidligpensjon i årskullene 1963–1964, kommer særalderspåslaget til utbetaling fra det tidspunktet tidligpensjonen opphører.

For de som fratrer med tidligpensjon reduseres det livsvarige nivået på særalderspåslaget for de som har inntekt over 1 G etter aldersgrensen. For hvert år med inntekt over 1 G etter aldersgrensen, reduseres særalderspåslaget med en brøk hvor inntekt over 1 G er telleren og 3 ganger pensjonsgrunnlaget er nevneren.

For de som fratrer senere enn aldersgrensen, uten å motta tidligpensjon, skal påslaget reduseres med 1/36 av ytelsen for hver måned senere uttaket skjer. Det livsvarige nivået på særalderspå-

slaget reduseres også for de som har inntekt over 1 G etter uttak av særalderspåslaget. For hvert år med inntekt over 1 G etter uttak, reduseres særalderspåslaget med en brøk hvor inntekt over 1 G er telleren og 3 ganger pensjonsgrunnlaget er nevneren.

4 Pensjon til personer med aldersgrense 63 år

Tidligpensjon

En tidligpensjonsordning på 66 prosent av pensjonsgrunnlaget videreføres for personer født i årene 1963–1966. Tidligpensjonen gis til de som har rett til tidligpensjon etter gjeldende regler. Gjeldende regler for avkortning av tjenestepensjon før 67 år mot inntekt videreføres for de som mottar tidligpensjon. Ved overgang fra stilling med høyere aldersgrense, gis det etter gjeldende regler rett til tidligpensjon etter tre års tjeneste i den nye stillingen i staten.

For de som er født i 1967 eller senere, og som fratrer medlemspliktig stilling, gis en tidligpensjon til de som i løpet av de siste 15 årene før aldersgrensen, eller før fratreden med rett til uttak av alderspensjon, har stått i en stilling med særaldersgrense i minst 10 år. Det kreves en stillingsandel på minimum 20 prosent i stilling med særaldersgrense for å få medregnet tid.

Tidligpensjonen gis i fire år fra aldersgrensen for de som er født i 1970 eller senere. For årskullene 1967–1969 kan tidligpensjonen gis før aldersgrensen dersom summen av alder og opptjening er minst 85 år. For de som er født i januar i 1967 gis tidligpensjonen inntil 3 år før aldersgrensen, for de som er født i februar 1967 gis tidligpensjonen inntil 2 år og 11 måneder før aldersgrensen, osv., slik at de som er født i desember 1969 kan gå av 1 måned før aldersgrensen.

Tidligpensjonen utgjør 66 prosent av pensjonsgrunnlaget i stillingen med særaldersgrense for de som har minst 30 års samlet opptjening i en stilling med særaldersgrense. Er tid i stilling med særaldersgrense kortere enn 30 år, avkortes pensjonen forholdsmessig. Tidligpensjonen reduseres forholdsmessig dersom gjennomsnittlig stillingsandel i stilling med særaldersgrense er lavere enn 100 prosent.

Tidligpensjonen avkortes med 66 prosent av pensjonsgivende inntekt over 1 G.

Særalderspåslag

De som i løpet av de siste 15 årene før aldersgrensen, eller før fratreden med rett til uttak av alderspensjon, har stått i en stilling med særalders-

grense i minst 10 år, får et særalderspåslag til livsvarig pensjon. Det kreves en stillingsandel på minimum 20 prosent i stilling med særaldersgrense for å få medregnet tid.

Særalderspåslaget skal beregnes som en prosentandel av pensjonsgrunnlaget i stillingen med særaldersgrense. Påslaget skal være 6,5 prosent for de som har minst 30 års samlet opptjening i en stilling med særaldersgrense. Er tid i stilling med særaldersgrense kortere enn 30 år, avkortes særalderspåslaget forholdsmessig. Påslaget reduseres forholdsmessig dersom gjennomsnittlig stillingsandel i stilling med særaldersgrense er lavere enn 100 prosent.

Særalderspåslaget utbetales tidligst fra laveste uttaksalder for alderspensjon fra folketrygden. For de som fratrer med tidligpensjon, kommer særalderspåslaget til utbetaling fra det tidspunktet tidligpensjonen opphører.

For de som fratrer med tidligpensjon, reduseres det livsvarige nivået på særalderspåslaget for de som har inntekt over 1 G senere enn to år etter aldersgrensen. For hvert år med inntekt over 1 G senere enn to år etter aldersgrensen, reduseres særalderspåslaget med en brøk hvor inntekt over 1 G er telleren og 3 ganger pensjonsgrunnlaget er nevneren.

For de som fratrer senere enn to år etter aldersgrensen, uten å motta tidligpensjon, skal påslaget reduseres med $1/36$ av ytelsen for hver måned senere uttaket skjer. Det livsvarige nivået på særalderspåslaget reduseres også for de som har inntekt over 1 G etter uttak av særalderspåslaget. For hvert år med inntekt over 1 G etter uttak, reduseres særalderspåslaget med en brøk hvor inntekt over 1 G er telleren og 3 ganger pensjonsgrunnlaget er nevneren.

5 Pensjon til personer med aldersgrense 60 år

Tidligpensjon

En tidligpensjonsordning på 66 prosent av pensjonsgrunnlaget videreføres for personer født i årene 1963–1969. Tidligpensjonen gis til de som har rett til tidligpensjon etter gjeldende regler. Gjeldende regler for avkortning av tjenstepensjon før 67 år mot inntekt videreføres for de som mottar tidligpensjon. Ved overgang fra stilling med høyere aldersgrense, gis det etter gjeldende regler rett til tidligpensjon etter tre års tjeneste i den nye stillingen i staten og ett års tjeneste i KS-området/helseforetakene.

For de som er født i 1970 eller senere, og som fratrer medlemspliktig stilling, gis en tidligpensjon til de som i løpet av de siste 15 årene før

aldersgrensen, eller før fratreden med rett til uttak av alderspensjon, har stått i en stilling med særaldersgrense i minst 10 år. Det kreves en stillingsandel på minimum 20 prosent i stilling med særaldersgrense for å få medregnet tid.

Tidligpensjonen gis i sju år fra aldersgrensen for de som er født i 1973 eller senere. For årskullene 1970–1972 kan tidligpensjonen gis før aldersgrensen dersom summen av alder og opptjening er minst 85 år. For de som er født i januar i 1970 gis tidligpensjonen inntil 3 år før aldersgrensen, for de som er født i februar 1970 gis tidligpensjonen inntil 2 år og 11 måneder før aldersgrensen, osv., slik at de som er født i desember 1972 kan gå av 1 måned før aldersgrensen.

Tidligpensjonen utgjør 66 prosent av pensjonsgrunnlaget i stillingen med særaldersgrense for de som har minst 30 års samlet opptjening i en stilling med særaldersgrense. Er tid i stilling med særaldersgrense kortere enn 30 år, avkortes pensjonen forholdsmessig. Tidligpensjonen reduseres forholdsmessig dersom gjennomsnittlig stillingsandel i stilling med særaldersgrense er lavere enn 100 prosent.

Tidligpensjonen avkortes med 66 prosent av pensjonsgivende inntekt over 1 G.

Særalderspåslag

De som i løpet av de siste 15 årene før aldersgrensen, eller før fratreden med rett til uttak av alderspensjon, har stått i en stilling med særaldersgrense i minst 10 år, får et særalderspåslag til livsvarig pensjon. Det kreves en stillingsandel på minimum 20 prosent i stilling med særaldersgrense for å få medregnet tid.

Særalderspåslaget skal beregnes som en prosentandel av pensjonsgrunnlaget i stillingen med særaldersgrense. Påslaget skal være 7,7 prosent for de som har minst 30 års samlet opptjening i en stilling med særaldersgrense. Er tid i stilling med særaldersgrense kortere enn 30 år, avkortes særalderspåslaget forholdsmessig. Påslaget reduseres forholdsmessig dersom gjennomsnittlig stillingsandel i stilling med særaldersgrense er lavere enn 100 prosent.

Særalderspåslaget utbetales tidligst fra laveste uttaksalder for alderspensjon fra folketrygden. For de som fratrer med tidligpensjon, kommer særalderspåslaget til utbetaling fra det tidspunktet tidligpensjonen opphører.

For de som fratrer med tidligpensjon, reduseres det livsvarige nivået på særalderspåslaget for de som har inntekt over 1 G senere enn fem år etter aldersgrensen. For hvert år med inntekt

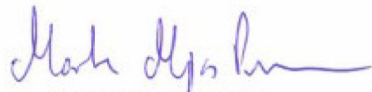
over 1 G senere enn 5 år etter aldersgrensen, reduseres særalderspåslaget med en brøk hvor inntekt over 1 G er telleren og 3 ganger pensjonsgrunnlaget er nevneren.

For de som fratrer senere enn fem år etter aldersgrensen, uten å motta tidligpensjon, skal påslaget reduseres med 1/36 av ytelsen for hver måned senere uttaket skjer. Det livsvarige nivået på særalderspåslaget reduseres også for de som har inntekt over 1 G etter uttak av særalderspåslaget. For hvert år med inntekt over 1 G etter uttak, reduseres særalderspåslaget med en brøk hvor inntekt over 1 G er telleren og 3 ganger pensjonsgrunnlaget er nevneren.

6 Oppfølging og evaluering

Pensjonsreglene for personer med særaldersgrense skal evalueres innen 2035. Evalueringen skal bl.a. se på utviklingen i avgangsalder og uføre, samt erfaringene med økende aldersgrenser og hvordan systemet med levealdersjustering påvirker den økonomiske og sosiale bærekraften i pensjonssystemet.

LO, Unio, YS og Akademikerne forutsetter at denne avtale ikke kan påberopes i senere individuelle søksmål, der enkeltpersoner vil prøve rettslig hvorvidt endringene griper inn i vedkommende sine rettigheter etter Grunnlovens bestemmelser. Det vises til HTA i KS-området kap. 2 pkt 2.0, 3 ledd.

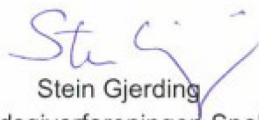
Marte Mjøs Persen
Arbeids- og inkluderingsminister

Hege Mygland
KS

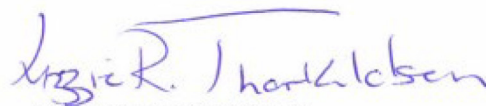
Sissel M. Skoghaug
Landsorganisasjonen i Norge

Stein Gjerding
Arbeidsgiverforeningen Spekter

Ragnhild Lied
Unio

Lizzie Ruud Thorkildsen
Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund

Kari Tønnesen Nordli
Akademikerne

Vedlegg 2

Avtale om økt fribeløp for de som skal ha ny tidligpensjon

1 Innledning

Denne avtalen omfatter regler for fribeløp til de som skal ha ny tidligpensjon. For de som har aldersgrense 60 år gjelder dette årskull født fra og med 1970 og for de som har aldersgrense 63 år gjelder dette årskull født fra og med 1967.

Avtalen er en oppfølging av avtalen om pensjonsregler for personer med særaldersgrense som er født i 1963 eller senere som partene inngikk 25. august 2023. I avtalen heter det at «Partene erkjenner at de som har pliktig fratreden ved aldersgrensen står i en særstilling. AID og de øvrige avtalepartene skal gjennomføre en prosess for å avklare særregler for de som har pliktig fratreden ved aldersgrensen. Denne prosessen skal avsluttes innen 1. juli 2024». Partene ble senere enige om å utsette fristen til 13. januar 2025.

For å få et godt faglig grunnlag er det gjennomført et utredningsarbeid. Utredningsarbeidet er dokumentert i en rapport som ble ferdigstilt 16. september. Rapporten er utarbeidet av AID, blant annet på grunnlag av møter med partene.

2 Plikten til å fratre oppheves

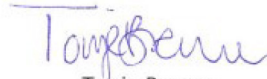
Regjeringen vil snarlig fremme lovforslag om å oppheve plikten til å fratre ved aldersgrensen for de som har pliktig fratreden ved aldersgrensen i dag. Siktemålet er at plikten til å fratre blir opphevet fra og med 1.7.2025.

Arbeidsgiverne i staten må legge til rette for at arbeidstakerne kan stå lenger i arbeid. Det må så snart mulig igangsettes en prosess i forsvarssektoren med organisasjonene for å se på tiltak som muliggjør arbeid utover aldersgrensen, og som samtidig ivaretar Forsvarets operative krav over tid.

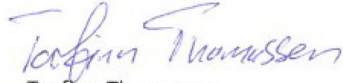
Dette vil bidra til at offentlig sektor i større grad får nyttiggjort den kompetansen personer som i dag har særaldersgrenser besitter.

3 Fribe løp for de som skal ha ny tidligpensjon

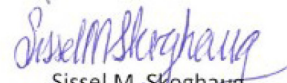
I pensjonsavtalen fra 25. august 2023 er det avtalt at ny tidligpensjon skal avkortes med 66 prosent av pensjonsgivende inntekt over et fribe løp på 1 G. Denne avtalen innebærer at fribe løpet for avkorting av tidligpensjon økes til 2,7 G.

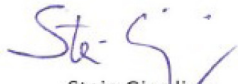
Tonje Brenna
Arbeids- og inkluderingsminister

Torfinn Thomassen
KS

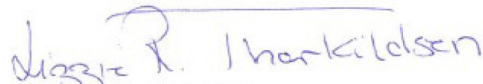
Sissel M. Skoghaug
Landsorganisasjonen i Norge

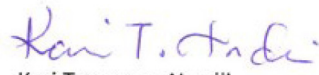
Stein Gjerding
Arbeidsgiverforeningen Spekter

Steffen Handal
Unio

Lizzie R. Thorkildsen
Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund

Kari Tønnesen Nordli
Akademikerne

Bestilling av publikasjoner

Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon
publikasjoner.dep.no
Telefon: 22 24 00 00

Publikasjonene er også tilgjengelige på
www.regjeringen.no

Trykk: Departementenes sikkerhets- og
serviceorganisasjon – 04/2025

